Nae Tudorică

Mărturisiri

În duhul adevărului

Mişcarea Legionară şi Căpitanul
aşa cum au fost

EDI

Coperta: CLAUDIU ANDONE

ISBN 973 – 9150 – 00 – 4

Nae Tudorică

buljul *** abettăruliti

De la coroana unui rege uzurpator la
Ştreangul dictatorului ucigaş

8 iunie 1930
6 septembrie 1940

Comandanţi ai “Bunei-Vestiri”

Ion I. Moţa

Ilie Gârneaţă

Corneliu Zelea Codreanu

Radu Mironovici

Corneliu Georgescu

Mircea Eliade

Mircea Vulcănescu

Nae Ionescu

Petru Comarnescu

Constantin Noica

Ne-a fost unic stăpîn şi nezdruncinată nădejde

Mărturisire

Mi-am purtat crucea
în bătaia vîntului
vrăjmaş pe toată calea
vieţii ca un creştin.

Am fost un legionar adevărat.

Am rămas un supravieţuitor
prin *Harul Domnului.*

ÎNCHINARE

închin gîndurile, simţămintele şi tot ce voi mai putea formula aici:

- *Slavei lui Dumnezeu şi neasemuitei recunoştinţe,*

celor trei suflete care au avut puterea de a se înălţa la ceruri, fără să se desprindă din fiinţa mea, unde au rămas, statornice statui şi neclintiţi pivoţi;

- *desăvîrşitei mele soţii*
- *exemplarei mele mame*
- *titanului meu tată*

şi aduc:

» O floare şi aprind o luminare pentru sufletele celor care au păşit în viaţa de veci răpuşi, în slujba ţării, în respectul virtuţilor neamului romanesc şi-n credinţa în Dumnezeu;

- *Un profund omagiu celor care au supravieţuit cu sufletele senine năpraznelor unei epoci de cutremurător cataclism;*
- *Un îndemn al gînduîui, o călăuză a sufletului, un jalon al trăirii şi un far al integrităţii care*

să lumineze şi să consolideze calea ce-i stă în faţă, fiului meu;

- *O chemare caldă şi onestă a unui om şi un strigăt*- îndelung şi profund – al unui creştin îndreptat către un neam de Daci, de Romani şi de creştini, care ne vrem Oameni şi*

Români.

Aşa am urcat tot muntele vieţii

Cuvînt înainte

înlănţuit în obstacole, obsesii, fobii, inerţii, teamă, interese, superficialităţi şi goană după util şi facil care nu fac casă bună cu adevărul, încercînd să facă ca lumina să rămînă sub obroc, mă lupt să mă eliberez.

De aproape doi ani mă zbat, bat la uşa-celor care se vor expo- < nenţi ai gîndurilor şi simţămintelor omeneşti şi româneşti, a celor care pretind că se străduiesc să şteargă rugina de pe uşile unde zace de decenii adevărul, că asudă scormonind locurile unde este îngropată dreptatea şi că-şi zdrelesc mîinile prin mărăcinii unde au fost aruncate omenia şi ideea de sacrificiu, încercînd şi stăruind să fac publice **mărturisirile** mele, în scop absolut onest şi integral constructiv şi, la fie-care pas, aud: “mi-a plăcut”, “de acord în principiu „, “deosebit de important”, “inedit”, “absolut util”, “oportun”, “captivant”, “constructiv” şi “ar fi păcat să se piardă sau să nu se cunoască aceste adevăruri de cutremurătoare încercări prin care au trecut omul şi neamul”. însă de fiecare dată primesc omagii, compasiune, înţelegere, îndemnuri şi asigurări însoţite de “jena neputinţei”, explicată şi motivată în diverse şi penibile moduri, refuzul sau amînarca publicării.

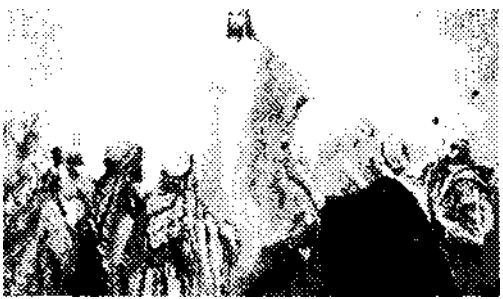

înălțartea *Luca 24, 50-52 '*
“Isus a ridicat mîinile şi a binecuvîntat pe ucenicii Săi.” Binecuvîntarea Sa a dăinuit şi rămîne de-a pururi, iar noi am încercat, fiecare după puterile lui, să fim ucenicii Săi.

Frica, acest firesc component al structurii omului care zămis

leştc şi himere, provoacă fobii şi menţine inerţii, acum şi mai ales acum, îmi apare ca o marc infirmitate, căci neamul ne cere să ne smulgem din povara orgoliului şi interesului propriu şi să ne contopim în duhul strămoşilor şi în aspiraţiile legitime ale celor ce vin după noi, iar în **mărturisirile** mele, nici un rînd şi nici un gînd nu afectează, nu ştirbesc şi nu slăbesc interesul real şi major al momentului, nici scopul vital al zilei de mîine.

Ne temem de adevăruri constructive, dar nu ne este ruşine că, acum cînd se cer şi se impun sobrietatea, decenţa, ordinea, spiritul de dăruire, patriotismul în confruntarea între idei creatoare, obiective şi salvatoare, ci nu rareori, cele în slujba intereselor sau pornirilor proprii, coborîm la invective, ne scufundăm în altercaţii, recurgem la ameninţări şi la litigii.

Am scris ce am văzut, ce am auzit, ce am intuit şi ce am trăit pe un drum lung, măsurat în 80 de ani, de pe versantul spinos, stîncos, prăpăstios şi întunecos al unui munte imens care este viaţa. Cînd am făcut-o, mi-am folosit sufletul, inima, conştiinţa şi mintea şi n-am întrevăzut şi nici nu m-a preocupat ideca publicităţii.

Acum cînd cred util şi pretind constructiv scrisul meu, mi se propune: "să mai scoatem, să mai adăugăm, să mai modificăm, să mai periem" şi pe deasupra tuturor, mi se aşează în calc trei ştînci:

- "scrieţi despre un om contestat, Corneliu Codreanu"
- "derulaţi şr calea mişcării legionare care a fost antisemită şi extremistă"
- "cuvîntul legionar trezeşte

Fotografia fiului'meu, purtată 6 ani în închisori, ascunsă de teroarea percheziţiilor

repulsie, revoltă, ură şi stă pe piscul unui fenomen rău famat şi cu înverşunare detestat”.

Nu cer ajutor, dar primesc sfaturi: “să mai aşteptăm să se

limpezească apa care spumegă”. .

N-am călătorit pe autostrăzi şi nici pe drumuri bătute, n-am căutat uşi deschise, n-am aşteptat ca să mi le deschidă alţii, şi mi-au provocat teamă cele care se deschid singure.

De aceea, cu cîntarul meu şi cu plcnipotenţa adevărului încerc să înlătur slîncile din calc, prccizînd aici: pe Omul contestat l-am cunoscut în gînduri, simţăminte şi fapte, l-am urmat şi am trăit periodic în timp şi permanent sub cupola acţiunilor sale din anul 1932 pînă în 1938, iar în cuprinsul scrisului meu concretizez de ce am făcut-o. N-am dreptul, nici calitatea să judec pe nimeni, dar îl am pe acela instituit de milenii: *Audiatur et alterapars.*

Aici aprind doar lumînări carc-l scot din bezna în care a fost aruncat şi unde ne trudim acum să-l înghesuim. Viaţa lui şi-a scris-o în parte el, am cunoscul-o noi şi dacă-rdrept şi firesc ca evoluţia ci să nu fi fost rectilinie, este notoriu şi de necontestat că în perioada la care mă refer, n-a mai fost nimeni care să polarizeze atîta afecţiune, atîta încredere, atîta dăruire şi atît consens.

De asemenea, cred că este unicul om care propulsat de neam şi chemat pe scaunul puterii supreme a înlăturat voit şi conştient gloria şi a acceptat juvăţul dictatorului, fiind ucis de trei ori. O dată ştrangulat, încă o dală împuşcat în spate şi în cele din urmă ars şi îngropat în străfundurile pămîntului românesc, el care cu cîtcva luni mai înainte spusese: “lovitură de stal nu dăm, ne iubim ţara şi n-o dărîmăm”.

L-am auzit pe profesorul şi savantul – considerat “periculos de inteligent” – Nae lonescu, spunînd: “De aia este el Căpitanul”.

L-am auzit pe generalul Ghcorghc Cantacuzino (Zizi), Grănicerul cel brav şi erou: “Eu aici sînt soldat, el este Căpitan”.

Mareşalul Ion Anloncscu: “Cu toate meritele şi galoanele melc strig astăzi: “Trăiască Qăpitanul!”.

Ion Moţa, mort în Spania, doctor în drept, figură celebră în învăţămînlul Franţei, înainte de moarte: “Totdeauna am ştiut că tu eşti Căpitanul”.

Prinţul Mihai Slurdza; “Am cunoscut trei oameni deosebiţi: luliu Maniu, Corneliu Ion Zelca Codreanu şi

Gheorghc Brătia- nu”.

Eu l-am văzul pe Emil Sianeu (nepotul lui Avram lancu), mare mutilat de război, cavaler al ordinului Mihai Vitcazu, reprezentant al molilor, ca soldat al mişcării.

Eu am mîncal cu el, pe iarba pămîntului românesc, la Iaşi, pîinc şi salam, şi l-am auzit în 1936: “Crezul şi lupta mea pentru binele

neamului sînt aşa de puternice, încîi nici moartea nu le poate birui”. Am mîncat din acelaşi cazan şi am dormit în aceleaşi corturi pe pămîntul ţării şi tot eu nu l-am văzut îmbrăcat dccît cu un costum naţional sau în salopetă, în toţi aceşti ani.

Şi dacă considerăm util, oportun, drept, onest, legal şi constructiv să rejudecăm cauze şi să răsturnăm hotărîri ce s-au dat cu peste 65 de ani în urmă, este bine să se ştie: Corneliu (şi nu Zelca) Codreanu n-a pornit ca asasin, căci pentru cazul Manciu, din anul 1924, a fost judecat atunci de trei ori, cînd el avea doar 24 de ani şi era în opoziţie, cu complete de judecată de cîte şaisprezece judecători: la Iaşi, Ia Focşani şi la Turnu Severin, fiind achitat, iar hotărîrile rămînînd definitive.

Şi dacă după 67 de ani, găsim utilă o rcjudecare, se impun două obligaţii: să străbatem cu obiectivitate calea acestuia pînă în 1938 cînd a fost strangulat, împuşcat şi ars, fără să fie condamnat, numai pentru că n-a acceptat puterea supremă alături de un tiran viclean, să analizăm şi să cîntărim dacă este omeneşte să-I condamnăm pe el şi alte mii de oameni ucişi fără judecată în anii 1938-1939 pentru . fapte care au avut loc în 1940-1941. '

Şi, în cele din urmă, dacă am ajuns să-i judecăm pe morii, se cuvine să ne lămurim şi să stabilim cine-s judecătorii.

Dacă o fac oameni imaculati, îi ascultăm şi ne străduim să-i înţelegem. Dar dacă judecă şi condamnă, fără drept de replică, cei care după optica şi practica lor ar trebui sau ar putea fi judecaţi pentru că au pervertit suflete, au eclipsat conştiinţe, au înlocuit dragostea cu ura, au transformat comuniunea în lupta de clasă, au strivit adevărul cu greutatea minciunii, au schingiuit un neam şi au ucis zeci de mii la noi şi milioane pretutindeni, nu pe faţă, nu sub parametrii legii şi nici sub integritatea responsabilităţii, înseamnă încercarea brutală de a îmbrobodi un popor întreg, care a fost, este şi trebuie să rămînă asemeni rădăcinilor sale.

Se cade, c prudent şi constructiv să măsurăm “bîrna din ochii noştri” şi să nu inventăm pericole şi duşmani pe care să-i strivim din “faşă”. Faşa este pentru copii, iar vehemenţa celui puternic, farsă. ' ’ ’

Deturnarea realităţii nu înseninează mistificarea adevărului, surpă şi răvăşeşte, iar încercarea de a abale atenţia prezentului cu stigmatizarea pătimaşă a trecutului este asemenea “fugii de la locul accidentului”.

Eu am fost prezent în coloane de elită ale neamului, pe care Ic evoc, şi care au făcut din el un mit, nu din slăbiciuni şi nici din

interese, căci cei mai mulli şi-au dat viata acolo.

Şi cînd scriu, aici şi în ceea ce urmează, n-o fac din rngîmfarc, nici din interes, ci din îndemnul responsabilităţii omului, din spiritul de dreptate al juristului şi din duhul creştinului.

în ceea ce priveşte Mişcarea Legionară, de la început subliniez: ca s-a născut în 1927 şi a murit în 1938-1939, pentru mine şi cred pentru toţi. în această perioadă ca a fost: o şcoală de educaţie civică, morală şi creştină, iar în ceea ce a urmat după această perioadă, un partid ce a răsturnat toate valorile, o grupare care a năruit în avalanşă lespezi de piatră pe morminte.

Adică exact ceea ce a prezis Căpitanul în 1938: “S-ar putea să fim siliţi să prelpăm puterea, să nu fim pregătiţi şi să compromitem tot efortul şi jertfele noastre”. Sau s-ar putea şi ceva mult mai grav: “Pe noi să ne ucidă şi să vină alţii după noi şi, în numele nostru să se dezlănţuie deruta şi astfel, cei ce vor veni mai apoi, în loc să aducă o floare şi să aprindă o luminare, să ne arunce dispreţul şi ura lor”.

Acesta este izvorul şi aceasta este motivarea **Protestului** meu căci înghit otravă cînd mi se spune să mai aşteptăm, mă arde ruşinea şi-mi striveşte inima nedreptatea cînd punem pe scama celor care au fost ucişi în 1938-1939 ceea ce s-a petrecut în 19401941. ’

Ei nu se pot apăra şi nici resemna, sufletele lor au dreptul la odihna jertfelor lor şi de aceea noi, ca români şi creştini, nu putem sta cu spatele, nu putem închide ochii pentru că ne este frică de adevăr, şi-i călduţ şi tihnit locul pe care stăm.

Am declarat atunci şi cred şi acum că Mişcarea Legionară a murit în 1938-1939, nu pentru că ideile erau perisabile, căci pecie le cerne sita vremii; cele bune rămîn, iar pe cele rele le spulberă, ci pentru că oamenii care i-au dat viaţă au fost ucişi cu miile şi nu e potrivit să ne bizuim pe metempsihoză.

în privinţa celor două “beteşuguri”, mă refer doar la ceea ce a ' fost pînă în anul 1938 şi tot în trecere, pentru că rezultă din cuprins.

Antisemitismul

Am fost şi am rămas creştin şi de aceea, pentru mine n-a fost nici rasă şi nici clasă, ci oameni, cu bucurii şi cu

dureri, cu virtuti şi cu păcate, cu inimi care bat şi cu suflete care năzuiesc, şi de aceea aşa cum se va vedea, rămîn printre cei care şi-au riscat viaţa în respectul acestor simţăminte. -

Astăzi, cînd se vorbeşte de antisemitism, mi se parc şi nedrept şi nejustificat, căci nu am auzit şi nici nu cred că vreun român îşi îndreaptă ura împotriva unuia dintre cei şaptesprezece mii de evrei. Şi mai cred că cine invocă acest fenomen nu serveşte cauza nimănui, ci incită cu tendinţe bolnăvicioase şi dăunătoare.

în afară de cele inserate în cuprins, cu adaug doar cuvîntul unuia dintre cei mai proeminenţi exponenţi ai poporului evreu, care pe atunci număra la noi aproape un milion. Eminenţa Sa Rabinul Safran, conducătorul Comunităţilor evreieşti din România, Elveţia şi Ncw-York: “Intrasem la Casa verde la ora 1.20, vorbeam de-acum de peste două ceasuri. Eram decis să mai rămîn pentru a pleca limpezit. Nu era o discuţie de cabinet, ci s-au amestecat aici durerile lumii. Ştiam că l-am pus într-o situaţie delicată. De afară răzbeau voci ce ne împiedicau să ne concentrăm. Adevărurile lui şi ale mele ardeau, chinuiau în gînd şi în suflet, ccrîndu-şi răspunsuri, argumente pentru a ne despărţi prieteni, venisem la el cu sinceritate. îl văd cum se ridică, îmi întinde mîna şi-mi spune:

— Am avut marc plăcere de întîlnirca noastră. Nu ştiu dacă am rezolvat problema, dar am învăţat fărîme din taina infinită a credinţei. EU'.n-am venit să provoc ură sau dezbinare. Mi-e sufletul curat. Nu ştiu dacă toţi legionarii gîndcsc ca mine. Dacă un evreu a fost lovit sau rănit ori jignit pe plan moral, iartă-i pe răufăcători. Ei nu-s dccîl oameni, poate chiar buni creştini. '

Nu pe omul superior încercăm noi să-l şlefuim, ci pe omul om.

Am plecat. Am cîntărit mult ultimul său cuvînt. Am văzut în trăirea lui un început de logică. Apoi a venit tăvălugul. Codreanu a fost ucis din ordinul lui Carol al II-lca în 1938.

Nu ştiu dacă am procedat bine rcdînd această convorbire cu Căpitanul. Am vrut să se vadă ideile unui conducător politic, care a plătit cu viaţa pentru convingerile proprii, tîrînd după el mase nevinovate, însetate şi ele după o bucăţică de dreptate.” (Tainele

care dor ale istoriei, Discuţia Eminenţei Sale Rabinul Şafran cu Căpitanul Legiunii -Corneliu Zelea Codreanu).

Gazeta de Vest, nr. 1 (65/1991)

Extremismul

Am evocat şi invocat în cuprins argumente, fapte şi documente care pentru perioada la care mă refer înlătură tranşant acest atribut anexat mişcării. Numai sfidarea realităţilor, nesocotirea adevărului şi eroarea de a nu se departaja cele două perioade mă

obligă să mai adaug sau să subliniez la ce am văzut, am auzit şi am trăit cîtcva situaţii de natură să înlăture ceata şi dubiile, care subzistă prin inerţie, şi pe altele care se născocesc din patimă, rea credinţă şi interese meschine:

Căpitanul, la 15 ianuarie 1938, cînd uşa puterii supreme îi era deschisă, a acceptat moartea precizînd: "Termin atrăgînd atenţia celor care în nechibzuinţa lor încearcă să împingă coroana spre o dictatură, că aceasta ar echivala cu o nenorocire. Cea mai mare înţelegere este aceea de a şti să ocoleşti prăpastia care ar pune coroana în conflict cu naţiunea sau cu destinul ci."

în noiembrie 1935 declara: "Pentru respectul adevărului, să se ştie că domnul Maniu atacă nu pe rege, ci vîscul din jurul său, care omoară pe rege şi nimiceşte naţiunea românească."

în aprilie 1937 proclama deschis lupta dintre **Garda de Fier** şi Carol (disputa n-a fost niciodată între el şi monarhie, ci între Carol şi el) strigînd: "Trăiască Principesa Elena (mama regelui Mihai), trăiască Principele Mihai!"

La 20 februarie 1938, într-o circulară comunica: "Am ajuns la concluzia că c încă timpul lor, al bătrînilor, de aceea noi, tineretul legionar ne retragem spre a nu fi provocaţi şi deci obligaţi de a răspunde cu violenţă. Ne retragem din viaţa politică, dar nu din credinţa legionară.

Continuaţi-vă educaţia în spiritul de jertfă legionară de care, de acum înainte va fi mai multă nevoie ca oricînd şi aşteptaţi ca adevăratul nostru rege, Mihai, să devină major. z

Am crezut că suspend pentru un timp activităţile pentru odihjia tuturor. Am vrut să plec şi eu, să fiu departe de aceşti mişei, să lucrez în linişte." (urma să plece în Italia, dar a fost închis, judecat pentru ultraj, condamnat la 6 luni închisoare şi apoi ucis mişeleşte).

La 16 ianuarie 1938 declara: "Statul român e inform, haotic, nu e al nostru, nu e pentru noi. Eu şi cu prietenii mei nu ne grăbim, lăsăm să meargă de la sine. Părerea mea este că ne îndreptăm spre corporatism; în ceea ce ne priveşte avem lucrători legionari, co- mercianţi legionari, preoţi legionari şi acum ne gîndim la ţărani. Cred că reprezentanţa ţării va fi într-o zi corporatistă."

Trebuie să se ştie că în februarie 1938 Carol al ILlea i-

a cerul lui Corneliu Codreanu să-i cedeze conducerea **Gărzii de Fier,** al cărui Căpitan să fie el proclamat. Codreanu a refuzat, molivînd că n-are "o gloată de mercenari, ci o coloană de oameni legaţi cu sufletul de un ideal, care nu se transferă după interese şi conjuncluri". Drept urmare, după o lună, Gabriel Marinescu a cerut regelui să-i dea libertate să-l suprime pe Codreanu şi vreo treizeci de gardişti principali, el fonnînd deja o echipă de vreo două sute de puşcăriaşi în acest scop.

În martie 1937, ambasadorul Germaniei, Fabricius, observa: "O primejdie gravă pentru rege ar putea deveni apropierea dintre **Garda de Fier** şi Maniu, căci aici şi-ar întinde mîna doi factori care, cu toate deosebirile dintre ideile lor politice, au totuşi un singur ţel comun: lupta împotriva doamnei Lupescu şi a regelui, dacă nu se poate lepăda de nefasta ei influenţă."

La 1 ianuarie 1938, se consemna în urma eşecului în alegeri al guvernului Tătărăscu şi al imensului succes al **Gărzii d? Fier:** "Codreanu, refuzînd iniţiativa regelui de a se prezenta la palat în vederea unor convorbiri privind situaţia după alegeri şi rcspingînd şi propunerea lui Maniu de a continua lupta în comun împotriva monarhului prin organizarea unor mari manifestaţii de stradă, s-a retras la Predeal, evitînd angajarea mişcării legionare în conflict armat." (Am fost întotdeauna convins că ieşirea în stradă reprezintă ultimul act de dezlănţuire înlr-un conflict, mai ales pentru că cine-l declanşează nu poate avea forţa de a-l stăpîni în parametrii propuşi şi pentru că, chiar într-un izvor cu apă cristalină se aruncă de pe maluri şi noroi).

S-a scris că la acea vreme "Codreanu ajunsese la punctul culminant al carierei sale politice". în acel moment, după părerea cercurilor obiective, el a avut un prilej unic pentru a veni la putere. Dar el n-a fost însetat de putere, nu La copleşit orgoliul, n-a fost prizonierul victoriei cu orice preţ, a păstrat modestia şi respectul pentru toţi, iar astfel şi-a folosit sufletul, inima şi capul pentru a spune în 1937 generalului Anlonescu: "La putere vreau să veniţi dumneavoastră".

Există şi alte clemente care infirmă multe din cele puse pe scama mişcării legionare. La Nurenbcrg, Tribunalul militar pentru judecarea vinovaţilor războiului mondial absolvă mişcarea legionară de orice acuză.

Mircea Eliade scria în **Bunavestire,** la 17 decembrie 1937:

“Astăzi întreaga lume se află sub semnul revoluţiei, dar în timp ce popoarele trăiesc aceste revoluţii în numele luptei de clasă şi al primatului economic (comunismul), sau al statului (fascismul), sau al rasei (hitlcrismul), Mişcarea Legionară s-a născut sub sem nul Arhanghelului Mihail şi v-a învinge prin gratia divină.

De aceea, în timp ce toate revoluţiile contemporane sînt poli-

tice, revoluţia legionară e spirituală şi creştină. în vreme ce revoluţiile contemporane au ca scop cucerirea puterii de către o clasă socială, ori de un om, revoluţia legionară arc drept scop mîntuirca neamului, reconcilierea neamului românesc cu Dumnezeu, asa cum a spus Căpitanul.” (Şi Căpitanul a dovedit numai după cîleva luni cu fapta şi cu viaţa sa tot adevărul acestor previziuni.)

De aceea mişcarea legionară se distinge de tot ce s-a făcut pînă acum în istorie, şi victoria legionară va aduce cu sine nu numai restaurarea virtuţilor neamului nostru, o Românie activă, demnă şi puternică, ci va crea un om ndu, corespunzînd unui nou lip de viaţă europeană.

Omul nou nu s-a născut niciodată dintr-o mişcare politică, ci s-a născut totdeauna printr-o mişcare spirituală, dintr-o marc schimbare spirituală.”

Gazeta de Vest, nr, 1 (6511991)

Cine caută adevărul şi dreptatea se va convinge citind că altu-i *versantul* pe care s-a urcat pieptiş şi cu sacrificii necunoscute în istoria acestui neam, şi cu totul altu-i *povîrnişul* pe care s-a răsturnat mişcarea, după asasinarea în masă a elitei sale în 1938-1939.

Celor care trăiesc în primatul conştiinţei îmi îngădui să le propun să afle numărul, să citească numele şi să cunoască poziţia celor ucişi în 1938-1939 fără judecată, abandonaţi pe străzi şi pe cîmpii, sau aruncaţi în gropi comune. Să spună dacă e drept ca cineva care se sacrifică voluntar pentru naţie să fie aruncat la lada de gunoi a societăţii.

Eu mai adaug doar un pasaj din precizările profesorului şi savantului român din America, Alexandru Rugină: “Dacă nu am fost legionar, asta nu înseamrtă că nu am recunoscut şi respectat valori intelectuale mari ca Nae lonescu, Traian Herseni, Nichifor Crainic, Aron Colruş, Sextil Puşcaru, P. P. Panaitescu şi mulţi alţii, care s-au alăturat mişcării legionare”.

Pe parcurs ne vom întîlni cu cele mai necontestate vîrfuri ale perioadei, vîrfuri care nu numai că s-au alăturat, dar au renunţat la belşugul vieţii, dăruindu-se în slujba neamului sub acest steag.

De aceea adresez

l)N APEL

Acum, cînd nişte supravieţuitori răzleţi, trccuţi prin toate vămile suferinţelor, frînţi de povara anilor şi la capătul unui drum de sugrumătoare silnicii, caută doar dramul de **linişte** inerent

sfîrşitului, căci nu e drept şi nici constructiv să ne folosim de superficialitate, de neştiinţă şau rea credinţă pentru a arunca anatema pe sufletele celor cu sau fără de morminte, să frîngem cu uşurinţă condamnabilă coloana vertebrală a unor oameni care în vîrtcjurile vieţii au rămas mereu drepţi... Căci Dacii n-au fost laşi, Romanii n-au fost perveşi, iar noi, Românrî-creşlini, nu putcmji blasfcmatori. ’ •

Şi dacă doar cîţiva din nomeclatura partidului comunist, care au aruncat neamul în prăpastia vidului moral, în haos social şi dezastru economic, n-au nici o vină acum, iar curtea supremă de justiţie îi achită, se impune să luăm act de faptul că nu a fost un proces, ci o modalitate revoltătoare de a emite “certificate de bună purtare”.

Este de crezut că unii ar fi putut uita, că foarte mulţi putem ierta, dar nimeni nu va putea justifica şi accepta ca cei vinovaţi de dezastrul ţării să fie declaraţi prin justiţie nu infractori, ci victime, cu dreptul moral de a ridica temerar capul, cu vocaţia legală de a pretinde recuperarea prejudiciilor cauzate de o deţinere nefundamentată în drept şi nejustificată de fapte.

N-am optat pentru procese şi nici n-am dorit răfuieli. Ei ne-au umilit, ne-au îngenuncheat, ne-au sărăcit, ne-au

schingiuit, ne-au înfometat în bezna celulelor şi ne-au ucis pentru că erau şi probabil au rămas, chiar după această transformare, duşmani ai omeniei şi adversari ai lui Dumnezeu. Noi îi putem ierta, căci sîntem fiii Domnului, dar nu putem fi înşelaţi şi nici prostiţi.

Dacă Ilie Verdeţ are îndrăzneala şi cinismul să mai ceară o dată scaunul puterii şi să înalţe un steag care a întunecat, a tulburat şi a răvăşit nu viaţa unui neam, ci a întregii omeniri, mai sînt trepte de coborît? Şi astfel putem citi pe 12 decembrie 1991, ca un răspuns la Revoluţia de acum.doi ani: “Organizarea P.C.R. în judeţul Neamţ. Toate cele patru comitete pe care le avem în judeţ funcţionează foarte bine”, declaraţia unui activist P.C.R.. “Deocamdată folosim mijloacele activităţii din ilegalitate.”

Cum, de ce şi cine are dreptul într-un stat de drept să folosească *mijloacele activităţii din ilegalitate?* în interesul cui o face?

Am fost condamnat la doi ani închisoare pentru o pretinsă omisiune de denunţ. Am mai rămas patru ani în închisorile P.C.R., fără motiv şi fără judecată, am supravieţuit 36 de ani în purgatoriul securităţii şi mi s-a măsurat mie şi neamului întreg şi răsuflarea, ca acum, sub cupola democraţiei, să nu încapă nici sufletele celor

morii, să nu poţi încerca să înlături ceaţa minciunii şi norul nedreptăţii?

Nu cer, nu caut şi nu aştept “cai verzi pe pereţi”, momentul a trecut, trupurile celor ucişi au putrezit şi s-au înglobat în glia românească, ideile lor vor fi cernute de sila vremii, însă sufletele cer odihnă. Şi odihna lor stă în adevăr şi dreptate. De aceea apelul meu, asa cum se va vedea, arc două direcţii: .

M-am mărturisii, aşa cum am simţit eu, cu zestrea unui om de rînd şi de aceea, în privinţa formei să nu mi se caute în mod voit greşelile, căci recunosc existenţa lor. t

Cît priveşte conţinutul, esenţa, intrinsecul şi izvorul întregului cuprins, afirm că stă sub responsabilitatea omului, a cetăţeanului şi a creştinului, gala să se aşeze la stîlpul infamiei şi al ispăşirii integrale în faţa oricui va descoperi minciuna, va depista reaua credinţă şi va dibui intrerese egoiste, meschine şi vătămătoare.

Deocamdată rămîn cu zestrea de care am pomenit, căulînd un sprijin onorabil şi demn care să mă ajute să fac din mărturisirile intime ale unui om testamentul public al unui român.

Menţionez că “zestrea” la care mă refer cuprinde, în alte două volume pregătite de tipar, descrierea perioadelor:

♦ 1940-1944, conţinînd Statul Naţional Legionar, mareşalul An- toncscu, Horia Sima, cauzele şi efectele rebeliunii, al Doilea Război Mondial

♦ 1944-1989, cuprinzînd prăpastia comunismului şi rătăcirile ateismului de stai, muntele suferinţelor unui om, ale unei familii şi ale unui neam, şase ani în iadul închisorilor Suceava, Aiud, Văcăreşti, Jilava, Ocnele Mari, Gherla, treizeci şi sase de ani în purgatoriul securităţii, libertatea sub obrocul ucigătoarelor nedreptăţi, asupriri şi minciuni, în final credinţa, biserica şi slujitorii ei. .

Totul constituie o adevărată frescă a unui secol de profunde încercări, cumplite îngenunchieri şi doborîtoarc cerbicii din care am supravieţuit doar prin ajutorul divin.

Au trecut aproape şaisprezece ani de cînd, de pe cel mai înalt pisc al înfrîngcrilor şi din abisul disperării, am început să scriu:

- Ca un om care simte, vrea şi aşteaptă sfîrşilul ca să-şi alcătuiască **testamentul;**
- Ca un **Român** care cunoaşte şi recunoaşte că arc **precursori** ce se impun respectaţi, **succesori** ce trebuie înzestraţi mai ales cu certitudinea că **Adevărul** şi **Dreptatea** sînt clemente constitutive şi premise absolut inerente legilor vieţii;
- **4** Să-mi refac ghemul din fire, din ce în ce mai subţiri şi noduroase, răvăşite pe un făgaş neobişnuit, pe care l-am străbătut aşa ciim încerc să-l înfăţişez;

> > ’

- Ca un **Creştin** ce ştie că, apropiindu-se de pragul peste care se trece în împărăţia dreptei judecăţi, se cuvine să se mărturisească.

Am ştiut că în “zestre” nu am avut şi nu posed toate componentele care îţi conferă dreptul şi aureola scriitorului. De aceea, aşa cum mereu voi accentua, scrisul meu a fost destinat cadrului îngust şi limitat al testamentului şi a trebuit să rămînă în sinceritatea şi intimitatea mărturisirii.

Cum covorul vieţii nu îl ţeşi după voia ta şi nu îl termini cînd vrei, şi pentru că mi-a fost dat să continui la un război amarnic, cu fire înnodate marinăreşte, l-am dus pînă aproape de capăt, aşa cum am putut, cu intermitenţe impuse de dezlegarea nodurilor şi apoi, “handicapat” de alte şi multe ingerinţe şi năpaste timp de şase ani, nu am mai putut porni. ,

M-am împotmolit la sfirşitul/anului 1981 în “eclipsa” tot mai generală, mai cuprinzătoare şi mai dezarmantă

ce acoperise cerul unui neam, în opresiunea încorsetărilor şi violenţa pauperizării morale şi materiale ce baraseră parcă pe vecie rosturile vieţii şi năzuinţele omului. în calea mea şi asa brăzdată de buldozerul

» > >

năpastelor, s-au mai surpat şi alte stînci care m-au aruncat într-un labirint. în familia mea s-a produs un cutremur de ucigătoare intensitate, care a năruit o citadelă şi continuă să clatine şi să spulbere dramul de linişte ce, de decenii, constituie unicul meu deziderat.

De şase luni s-a deschis o poartă imensă în viaţa şi istoria neamului nostru şi ea pare a facilita calea către biruinţa **Cerului,** a rcînsufleţirii virtuţilor, a înlăturării eclipsei care ne-a ţinut sub cupola întunericului, a descătuşării conştiinţelor şi a ridicării pe verticală a demnităţii şi responsabilităţii **Românului,** reînnodînd astfel firul vieţii unui popor născut înzestrat cu distincte virtuţi, care a străbătui urcuşul prin milenii cu o îndîrjire exemplară şi o credinţă neobişnuită, fără să se resemneze niciodată în capcana dezertării sau în ruşinea capitulării.

Au trecut şase luni de la Revoluţie; duhurile celor ce ce s-au jertfit dăinuicsc copleşitor, dar florile din inimile noastre s-au cam veştejit, recunoştinţa s-a mai umbrit, căldura aspiraţiilor lor nu o inai împărtăşim cursiv şi integral; rănile victimelor nu s-au vindecat şi nu le oblojim, ci sîntem gata să mai adăugăm şi altele, căci fiecare s-a întors prea mult cu faţa doar spre sine, casele celor duşi au rămas goale, deoarece paradoxul ne-a răsturnat optica şi acceptăm formula *după noi, potopul.*

Pe al nostru steag e scris Unire şi-a pierdut caracterul unui imn şi, poate pentru prima dată în viaţa unui popor cu nobleţea, generozitatea şi patriotismul românului, s-a destrămat patrimoniul sfînt al comuniunii în momentele de marc cumpănă.

Este, cred cu, momentul crucial pe care îl străbatem, căci lumea, în general ruptă în bucăţi, aleargă acum către un drum comun, sau cel puţin apropiat, iar nouă, în această cursă mondială, nu ne este îngăduit să fugim de-a-ndărătclea, căci sîntem daci şi nu raci, ne vrem **romani** şi nu golani, trăim **români** şi nu păgîni.

Cu oricîtă strădanie, judecata nu-mi dă posibilitatea reală şi justă să întrevăd ce va fi, dar sufletul, spiritul ce ni s-a insuflat prin creaţie unică mă îndreptăţeşte să cred că nu am pierdut intrinsecul specific neamului şi că

vom birui prin abolirea egoismului, înlăturarea orgoliului, debarasarea de povara puterii, eliminarea vrăjmăşiei, reînvierea ruşinii, restabilirea ideii de echilibru şi al simţului proporţiei, convingerea că se cuvine să primeşti în măsura în care oferi, recunoaşterea că înălţimea scaunului trebuie corelată cu profunzimea datoriilor, trăirea în cadrul omeniei ce a fost şi rămîne apanajul caracteristic oamenilor în toate împrejurările,

şi în demonstraţia prin fapte că ne-am însuşit virtuţile cuvenite < ne caracteriza, că am făcut factor comun din demnitate, responsa; bilitate, respect pentru adevăr şi dreptate, muncă cinstită, belşug sufletesc şi icoane vii din credinţa strămoşească. ;

Nu e timpul să trag concluzii, nu am “turtă” pe care să adur cenuşă, păcatele mi le-am ispăşit faţă de oameni şi rămîn datoi doar faţă de Dumnezeu; nu am desigur plenitudinea celui care se vrea îndrumător, dar mă cred îndreptăţit şi chiar obligat să fac dir mărturisirile melc o încercare – modestă şi constructivă – prin 2 fi şi cu prezent cu o viaţă ce mai pîlpîie şi care nu a fost niciodată searbădă şi nici în exclusivitate a mea. *

Tot ce am scris nu a avut, nu are şi nici nu poate avea caracterul unei apologii, nu am fost şi cu atît mai mult nu am rămas sclavul necondiţionat al unui stăpîn, nu m-am lăsat îmbrobodit cu un tulpan inadecvat mic, nu m-au tentat satisfacţiile ce roşesc obrazul, nu m-a biruit binele care perverteşte sufletul şi chinuic conştiinţa, şi orice resentimente nu au dăinuit în inima mea.

Am scris mărturisindu-mă, iar acum, cînd pe poarta care s-a deschis au intrat în năvală necontrolată şi “duhuri rele” care scormonesc cu rea credinţă, cu patimă, cu ură şi cu vrăjmăşia ce nu construieşte, nu zideşte, ci demolează şi răvăşeşte, încerc în nota adevărului absolut şi al responsabilităţii integrale să fac publică mărturisirea mea, pentru a nu sta cu capul în nisip cînd se profanează morminte şi se nesocotesc adevăruri, biciuind spiritul, omul şi creştinul.

Am crezut, am practicat şi am suferit demonstrînd prin fapte că adevărul şi dreptatea sînt pivoţi la baza vieţii şi că nu le folosim numai cînd ne convine, iar dispreţul pentru ele surpă în orice circumstanţe.

Aproape tot ce urmează a fost scris cu creionul, cu peste zece ani în urmă (depăşind 2200 de pagini de caiet), în grabă, cu mari întreruperi, fără scrupulozilatea şi teama criticii şi de aceea, dorinţa de a fi oportun, şi în aceeaşi măsură imposibilitatea de a revizui şi, eventual, modifica nu numai forma, dar şi conţinutul, mă confruntă cu o dilemă chinuitoare. Deoarece vederea, oboseala, vremea care fuge şi hăituielile vieţii fac din ziua de mîinc o incertitudine, încerc să cred că voi primi

înţelegerea justă şi nădăjduiesc în satisfacţia de a fi lăsat chiar şi o pagină care să reprezinte o fărîmă de ciment în zidul cetăţii, caracterului omului, românului şi al creştinului.

Călăuzit doar de credinţa şi conştiinţa mea, găsesc util şi opor

iun să mă refer, nu din spirit ofensiv, ci în dorinţa constructivului, dar absolut succint, la ce a fost ieri şi la ce se cuvine şi se impune astăzi. Ne aflăm în faţa unui munte uriaş, cu serpentine, cu prăpăstii şi cu luminişuri. Un versant l-am străbătui, anevoios, îngenunchind, sîngcrînd, cu umilinţe şi sacrificii umane. Acum sîntem la poalele celuilalt versant şi doar bănuim cum va arăta, pregătintu-ne să îl escaladăm.

înapoi vedem şi resimţim teroare, minciună, ură, vrajbă, luptă de clasă, duşmănii între fraţi, turnătorii, nedreptăţi, închisori, morminte comune, văduve, orfani, sărăcie morală şi pauperizare materială.

Lîngă noi oameni şi fraţi împărţiţi în grupuri şi partide, deveniţi adversari, mulţi căulînd o cărare mai ascunsă pe care să se strecoare, să alerge şi să cucerească cît mai mult pentru ei înşişi, alţii dezorientaţi şi timoraţi intră în bîrlogul lor şi se supun resemnării şi dezamăgirii; unii vor răzbunare, mulţi putere, destui caută averea. Mai sînt şi dintre cei care se joacă cu interesele vitale ale ţării, dar oamenii – mulţi şi întregi – românii adevăraţi şi creştinii însufleţiţi poartă sau trebuie să poarte steagul luptei pentru salvarea neamului, în comuniunea şi integritatea ce, de milenii, ne-am însuşit-o.

în perspectivă poate fi puhoi şi rătăcire care macină şi desfiinţează, sau izvor de virluli care.construiesc şi dcsăvîrsesc. Nu irebuic şi nu putem să nu recunoaştem că tot răul ce a fost a venit de la oameni şi s-a menţinut şi amplificat prin noi. Dar nu putem ui la, căci uitarea este un proces fizic nesupus voinţei noastre.

Pe versantul pe care l-am străbătui a domnit legea Talionului, **ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte.** Cel din faţa noastră se impune şi ar trebui să fie al creştinătăţii şi de aceea, tot ce am scris şi ce gîndesc aparţin unuia care nu şi-a uitat suferinţele, le simte şi le trăieşte pe ale tuturor, însă a iertat tot ce îi aparţine lui şi aşteaptă pentru toţi judecata lui Dumnezeu.

Ştiu porunca Domnului: “iubiţi pe vrăjmaşii voştri, faceţi bine celor ce vă urăsc pe voi”. Recunosc şi îndemnul Lui: “cel fără de păcat să arunce cel dinlîi piatra”, mă închin poruncii Sale: “să vă iubiţi unul pe

altul”, dar nu putem uita că El a izgonit din templu cu biciul, a vărsat banii şi a răsturnat mesele cămătarilor, porun- cindu-le: “nu faceţi casa Tatălui meu casă de negustorie”. Cunosc de mult sensul acestor porunci şi pe cît am pulul, m-am supus lor; iubim pe vrăjmaşul nostru personal, *inimicus,* dar nu avem dreptul să dăm ce nu este al nostru duşmanului public, lui *hosiis.*

~~Şi pentru că asistăm acum la procese penibile~~, ce descalifică omul şi umilesc naţia, am să mă refer la o situaţie paradoxală:

La Ocnele Mari eram închişi oameni fără condamnare, consideraţi de virtuoşi ca fiind periculoşi, precum şi fostele organe de represiune. Printre cei din urmă, acolo se afla chiar şi curierul de la-poliţie, fără altă vină decît aceea că transportase corespondenţa ' şi citaţiile.

De aceea este uluitor că cei de “ieri”, azi traduşi în fata instanţelor, pozează în victimele unui om şi cer înţelegere şi absolvire în numele dreptăţii.

Eu personal le-aş da-o şi dacă aş putea, i-aş absolvi de vină, dar i-aş invita să iasă din rînd, să se retragă în umbră, să se căiască, să se roage lui Dumnezeu şi să reintre în comuniunea neamului sub rezerva pocăinţei şi cu zelul ispăşirii. Iar cei care se consideră nevinovati, să afle şi de aici cum a fost “sub ei”, iar de se simt nedreptăţiţi, dacă sînt în belşug sau închişi în super-pensioane, îi rog să primească oferta mea: un pensionar care e gata să facă schimb, acordîndu-le binefacerile libertăţii în schimbul supliciilor lor. '

Nu zădărăsc lumea cu scrisul meu, dar sufletul nu-mi îngăduie să nu descriu “măciuca ce lovit întreaga fiinţa omenească”. Începînd din anul 1944, cei fără Dumnezeu au trecut cu temeritatea care avea drept scop să desfiinţeze ceea ce ei considerau şi susţineau că nu există. Nu mă refer la un lucru arhicunoscut: demolările de biserici. De curînd am obţinui retrocedarea Mănăstirii Bogdana, acolo unde a copilărit sporadic Ştefan cel Mare, unde organele de stat ajunseseră să organizeze ospiciu pentru alienaţi mintali.

Acum, după opt luni de la Revoluţie, se depun mari eforturi şi se întîmpină obstrucţii absurde în încercarea de a se relua mănăstiri şi schituri, precum şi alte aşezăminte, unele cu caracter de monument istoric, activitate la care particip şi eu. îmi săgetează inima Măgura Ocnei. Pe piscul unui munte, în apropiere de Tîrgu Ocna, într-o poiană copleşitoare prin aşezarea ei, unde se poale ajunge pe nişte serpentine ce străbat toate frumuseţile naturii, a fost un schit, o mănăstire, cu un ansamblu de clădiri ce exprima în primul rînd bogăţia sufletească a înaintaşilor noştri.

în Primul Război Mondial, aici s-a organizat un post de prim ajutor pentru răniţii siîrtecaţi de nebunia războiului. încleştarea disperată, dusă pînă dincolo de orice discernămînt, a urcat în acest loc mii de ostaşi, mulţi dintre ei găsindu-şi sfîrşitul aici. Au fost îngropaţi, şi de la sfîrşitul războiului şi pînă în anul 1961, în fiecare an, la 9 Mai, se adunau aici zeci de mii de români, părinţi, fraţi, copii şi oameni de. inimă ce aduceau cu ei flori şi lumînări, făcînd pioase pomeniri pentru eroii neamului. Schitul a fost preluat în 1961, biserica demolată, iar clădirile transformate în cîrciumi, cimitirul preschimbat cu buldozerul în teren de fotbal. Pe locul cimitirului stau răvăşite cruci şi oase, iar pe tot întinsul pădurilor din jur dăinuiesc duhurile celor ce s-au jertfit pentru patrie. Cine arc urechi de auzit, ar trebui să Ic audă suspinul şi protestul.

Sub dictatura celui mai pervers, cinic şi odios conducător, cel care a fost regele României, Carol al 11-lea, a fost îngenuncheată aproape toată intelectualitatea neamului, făcînd din oameni de faimă slugi ascultătoare pe care le-a îmbrăcat în derîdere şi sadism în uniforme de străjeri sau frontişri.şi i-a folosit după placul şi interesele sale, apoi a ucis ca nimeni altul în istoria acestui neam zeci de mii de tineri în lagăre, închisori şi în fiecare localitate din ţară, pe străzi şi cîmpuri,‘fără alegere şi judecată, încîl nimeni nu mai ştie astăzi cîţi şi de ce au fost ucişi.

După cel de-al Doilea Război Mondial, strigătele şi vaietele celor anchetaţi au spintecat văzduhul, închisorile au gemut ca niciodată de mulţimea celor smulşi din casele lor, şi cine mai ştie astăzi unde sînt gropile comune, văgăunile şi prăpăstiile unde zac putrezite zecile de mii de trupuri, răpuse de ingerinţe, de inaniţic şi de tot felul de sălbăticii? Poporul român şi creştin a ştiut întotdeauna şi a mărturisit:

Iertăm, dar nu uităm; nu ne răzbunăm, dar învăţăm că celor morţi li se cuvin flori, lumînări, recunoştinţă şi veşnică pomenire; celor vii li se impune să adînccască cu dreptate şi să scormonească cu bună credinţă adevărul, să nu nesocotească realităţile. Greşim cu toţii, nedreptăţim doar unii, cei slabi maltratează şi ucid doar asasinii. Acum mai mult ca oricînd, auzim că nu au avut sau nu am avut

ce face, şi fiecare încearcă să se înşele pe el însuşi sau pe ceilalţi.

Evanghelistul Matei, acum două mii de ani, ne-a văzut în această lamentabilă postură şi ne-a povăţuit: “nu judecaţi ca să nu fiţi judecaţi”, căci “cu ce judecată veţi judeca, veţi fi judecaţi”.

în ceea ce mă priveşte, pentru suflet ul şi conştiinţa mea, mă lupt ca gîndurile şi scrisul meu să constituie luminarea de la capul tuturor creştinilor aruncaţi în gropi şi văgăuni, în credinţa lui Dumnezeu, în dragostea de patrie, în demnitatea de om şi mîndria de cetăţean al unei naţii cu strămoşi consemnaţi în istoria tuturor popoarelor. '

Pentru cei vii de astăzi şi, mai ales, pentru cei ce vin mîine, aş vrea ca scrisul meu să fie o flacără curată, care să lumineze nu numai mintea, ci şi sufletele şi conştiinţele, să facă din noi, întreg poporul, exemple de virtute.

Eu rămîn creştin, nu voi replica cu principii ci cu viaţa mea, nu cea a unui fanatic şi nici a unui cinic, cu viaţa unei familii modeste şi a unor bieţi oameni îngcnunchcaţi şi sufocaţi, căci la toate necazurile şi năpastele vieţii, s-au mai adăugat de la vîrsta de 21 de ani şi altele. În 1933-1934 am fost arestat, în 1935 am cunoscut închisoarea, în 1938 lagărul. Am fost singurul om din Roman care, la referendumul din februarie 1938 privind instaurarea dictaturii regale, am spus Nu, am scris şi am motivat cu perseverenţă, ca apoi să urmeze lagărul din Vaslui (la numai 26 de ani). în 1939 am fost din nou arestat (moartea m-a ocolit doar prin harul lui Dumnezeu), iar în 1948 am fost scos din casă, radiat din barou, rămînînd după stabilizare fără nici o rezervă, cu o soţie fără serviciu, cu un copil de numai 7 ani, şi cu renumcle unui paria, fără a avea altă vină dccît dorinţa de a asigura dramul de linişte pentru familia mea. Am rămas singuri, părăsiţi şi ocoliţi, trăind sub cupola groazei, alături de un întreg popor. '

Securitatea m-a pecetluit în alternativa: agent sau deţinut politic. îmi iubeam familia pîna la orice sacrificiu, gata să merg să îmi cîştig existenţa prin muncă, pe pămînt sau sub pămînt, dar nu puteam fi mişel, nici poltron, nici ucigaş.

M-au zdrobit, dar nu pentru o faptă condamnabilă sau

pentru un gest neomenesc, ci pentru o pretinsă omisiune de denunţ, primind doi ani de închisoare, adăugîndu-mi-se alţi patru, fără vreo explicaţie, judecată sau motivare; astfel familia mea a fost aruncată la lada de gunoi a societăţii pretins umanitaristă şi socialistă, şi pentru că despre iad vorbesc îngrozindu-mă, mărturisesc aici că i-am străbătut toate înlortochiclilc la **Suceava, Aiud, Văcăreşti, Jilava, Ocnele Mari^ Gherla.**

Peste orice judecată şi motivare, tot restul vieţii mele, timp de 36 de ani am fost pus în faţa aceloraşi drăceşti alternative şi acclceaşi omeneşti neputinţe, dar ucigătoare consecinţe.

Pe mine m-au răpus lent, pe soţia mea violent, iar pe alţi zeci de mii i-au azvîrlit să putrezească în gropi comune şi pe coclauri, fără cruce la căpătîi şi fără loc şi nume lîngă care cei apropiaţi să aşeze o floare şi o lumînarc. "

Totul şi pe toţi i-am iertat, dar bătrîncţca omului mă îndrep-

să dau un sfat, şi ca să fiu crezul şi ascultat, deschid Biblia şi citez cuvîntul Domnului.

“Adevărat, adevărat vă zic vouă: cel ce nu intră pe uşă în staulul oilor, ci care pe aiurea, acela este fur şi lîlhar. Iar cel ce intră prin uşă este păstorul oilor. Eu sînt păstorul cel bun. Păstorul cel bun îşi pune viaţa pentru oile sale. Iar păstorul cel plătit şi cel care nu este păstor şi ale cărui oi nu sînt ale lui, vede lupul venind şi lasă oile şi fuge, şi lupul le răpeşte şi le risipeşte.”

Sfatul bătrînului c că păstorii de la **sate** şi pînă la **state** să ia aminte la cuvintele Domnului, căci numai asa vor fi iubiţi şi vor birui.

Recunosc şi plec capul cînd înşiruiesc fapte banale şi călătoresc şi pe făgaşuri fără interes public, căci toată calea ce o străbat nu a avut destinaţia înfăţişării publice, dar pentru că acum s-au desferecat porţile gîndului şi s-au deschis ferestrele exprimărilor, şi mai ales, pentru că în locul înţelegerii şi al comuniunii aruncăm invective, descalificăm oameni, profanăm morminte, trimitem la lada de gunoi suflete neprihănite folosind o sită ce conţine doar lărîţe, ne este frică de adevăr şi nesocotim realităţile, deşi cu toţii ştim că aşa păcătuim, şi nu zidim.

De aceea, tot ce am gîndit, am simţit, am trăit şi am mărturisit constituie viaţa unui om ce ştie că biografiile sub toate formele şi titlurile aparţin şi fac obiectul publicităţii oamenilor mari, celebrităţilor. Pe cît mi-a fost posibil, le-am citit cu deosebit interes, le-am apreciat, le-am considerat utile şi am adunat din ele mult şi pentru “zestrea” mea. Autobiografiile însă au terorizat lumea, au împins-o la fals şi au provocat silă, oroare, teroare şi, întotdeauna, au demolat.

Am fost şi am rămas un om de rînd; nu am avut şi c firesc să nu . am nici acum şi nici în viitor vreo veleitate, dccît cea de a rămîne ce am reuşit să fiu. Sînt la crepusculul vieţii şi am pe umeri 78 de ani: pietre cît munţii, purtate demn pe linia de foc a vieţii. Am moştenit de la părinţi doar caracterul omului întreg, iar de la strămoşi firea creştinului smerit, adăugînd toată sîrgpinţa mea şi toate sacrificiile ce le-au impus sinuozităţile drumului pe care neamul românesc a trebuit să îl străbată în această tragică perioadă. Gîndul mi-a fost întotdeauna curat, inima mereu alături de oameni iar sufletul în

stăruinţa de a se apropia de Dumnezeu.

Nu am ales calea bătătorită a intereselor proprii şi nici autostrada care îţi permite să alergi cu uşurinţă, în viteză şi cu spor. Am urcat tîrîndu-mă, dar totdeauna prin luminiş, tot muntele

vieţii şi nu am ales calea, cărarea, hăţişurile, ocolişurile şi nici bezna pădurii prin care te strecori pentru a o lua înaintea celorlaţi, ci drumul cinstei, demnităţii, omeniei, adevărului şi al binelui comun.

împrejurări obiective şi îndatoriri legale de adevăr mă silesc acum să încerc să fac din mărturisirile mele o ieşire publică, să deschid ferestrele tuturor încăperilor domiciliului lăuntric în scop absolut constructiv. .

Accentuez în deplină responsabilitate că ceea ce am scris înfăţişează un om obişnuit, de rînd, dar pe o cale distinctă, răsturnată nedrept, terorizată, destrămată şi desfiinţată prin scormoniri de cîrliţă, suspiciuni bolnăvicioase, denaturări defăimătoare, a- lacuri-surpriză şi acuzaţii nedrepte care ucid temeritatea şi impun neputinţa ripostei.

Sintctizînd, consider că politica este mai mult decît o ştiinţă, deoarece înglobează raţiune, intuiţie, simţ social, vis, căldura inimii, acurateţea sufletului şi mai presus de aceste virtuţi, duhul omului – fiu al lui Dumnezeu – gata de dăruire şi sacrificiu.

Omul politic trebuie să fie o plenitudine de calităţi care să-l ridice deasupra semenilor, stăpînil şi purtat de gîndul, dorinţa, stăruinţa de a-i călăuzi, de a organiza şi ocroti, totul în scopul de a însenina cerul patriei şi a asigura naţiei sale bolta sub care să dăinuiască binele obştesc, propăşirea, adevărul, dreptatea şi omenia.

Eu nu am cunoscut decît un om care a refuzat puterea, consi- derînd că nu era suficient pregătit, deşi realitatea demonstra clar contrariul. Chiar ambasadorul Angliei din acea vreme, ce nu îi era nici prieten şi nici adept al ideologiei, a afirmat şi a susţinut că acest om dispunea de cel puţin trei garnituri de excepţională valoare, şi căruia, nu mult mai lîrziu, i s-a răscolit mormînlul sub rătăcirile unora ce se considerau urmaşi, plătind prin defăimare păcatele altora.

îmi îngădui să cred şi să afirm că omul, sau părticica din comunitate care a preluat puterea, trebuie să reprezinte fără rabat chintesenţa calităţilor, focul care arde pentru neam, arhitectul . care plănuicşte şi constructorul care zideşte, moral şi material, pentru vremea lui şi a celor ce vor urma **cetatea.** De aceea

puterea constituită este integral şi necondiţionat supusă cu prioritate legilor pe care chiar ea le acceptă şi le edicteâză, şi totodată, obligată să se încadreze prin fapte în morala publică, universală şi imuabilă.

Lupta pentru putere este o dispută care, pentru cel ce o preia.

devine o sarcină de excepţională responsabilitate, care nu se poale înfăptui dccît în parametrii legii, moralei şi interesului obştesc. De aceea, ceea ce este dacă nu îngăduit, măcar explicabil pentru opoziţie, nu este de tolerat puterii constituite. '

Privind sub acest aspect momentele de răscruce ale ultimilor 60 de ani din viaţa neamului românesc, şi eu, care am participat şi parcurs calea cu ochii deschişi şi cu conştiinţa românului care a înţeles povaţa Domnului, dar şi îndemnul marelui savant Henri Coandă "Nu poţi năzui spre nimic dacă nu ai sub privire edificiul de cunoştinţe ori de valori morale lăsate de înaintaşi", mă consider îndreptăţit şi socot util şi oportun să evoc cîteva rătăciri ce ne-au desprins de interesele neamului, fără ca vreun organ constituit sau vreo forţă dinăuntru sau dinafară să fi intervenit eficient şi adecvat. '

Rămîne un moment penibil şi profund dăunător revenirea lui Carol al II-lca la tronul tării în 1930, căci nimeni ca dînsul nu a nesocotit instituţiile reprezcntînd cărămizile cetăţii şi nu a îngenuncheat mai înjositor şi mai apăsător oameni de certă valoare care s-au supus, nu au cîrlit, nu au scrîşnit şi l-au lăsat să dezlănţuie o dictatură criminală, absolut străină firii acestui neam, săvîrşind cele mai odioase orori, căci numai el a putut gîndi şi hotărî împuşcarea pînă la al "patrulea neam" a tuturor celor ce i se împotriveau. '

Cine mai ştie, cine mai întreabă şi cine mai răspunde de ce, între 1938-1939 au fost ucişi fără judecată, în pofida tuturor legilor, alîţia tineri de valoare şi mari personalităţi. Existau şi instanţe legal constituite şi alte foruri care puteau, avcau»drcptul şi obligaţia să bareze calea ororilor şi fărădelegilor. Dar pe plan naţional, bietului român i-au mai trosnit o dată oasele şi a îngenuncheat, iar pe plan mondial mai dăinuieşte încă şi după două mii de ani *eror comunis facil ius.*

Şi cum rămîn obrajii neamului cînd nici atunci şi nici mai apoi nimeni nu a folosit cîntarul judecăţii, iar toţi ne-am adăpostit pe unde am putut, fără să se ştie de fapt cîţi au fost şi pe unde au putrezit oasele atîtor mii de români care îşi idbcau sincer, cald şi activ ţara şi au înţeles să se identifice, să moară pentru interesele şi

idealurile ci?

Cine îşi permite să motiveze – legal şi moral – de ce, în noiembrie 1940, organele puterii au înlesnit abandonare^ judecăţii drepte* şi obligatorii, sau nu au oprit prin forţa inerentă puterii dezlănţuirea acelor orori care ne-au descalificat_şi care

rămîn păcate de moarte, după previziunile unui om ucis Şi el cu doi ani mai înainte, tot în dispreţul legilor şi în abuzul puterii?

Cine va înţelege şi motiva – drept şi constructiv – de ce, în ianuarie 1941 a fost necesară o revoltă şi o acţiune care nu a avut decît caracterul demolărilor şi adeveririi vorbei "taie craca de sub picioare"? De ce a trebuit şi cum vom implementa în evoluţia firii şi intereselor vitale ale neamului faptul că după anul 1944, în aberaţia luptei de clasă, a răstălmăcirilor, a minciunii, a deslănţui- rilor haotice şi a sălbăticiilor ucigătoare s-au aruncat în bezna închisorilor sule de mii de români, mulţi sfîrşind de inaniţie şi prin întreaga gamă a ororilor?

Pe drept se va spune; "După asta mai există un infern?".

Cine a întocmit sau va putea realiza o statistică, pentru a stabili numărul orfanilor, al văduvelor, al schilozilor, al bolnavilor rămaşi sau a inimaginabilelor dureri şi sălbăticii abătute asupra acestui neam sub egida "umanitarismului" comunist?

Cine va face bilanţul pagubelor materiale ,şi al prejudiciilor morale pricinuite de un regim instaurat prin forţă şi de o dictatură care a supravieţuit aproape o jumătate de secol peste toţi, într-o absenţă aproape generală?

în toate aceste momente am avut zeci de jurişti valoroşi, de slujitori ai lui Dumnezeu zeloşi, sute de mii de educatori merituoşi, milioane de oameni, de români cu vocaţie de eroi, o estradă de înălţime mondială cu savanţi şi figuri celebre, au existat instituţii şi organe reprezentînd legea, morala şi clica tuturor timpurilor, şi nimic nu a determinat cutremurul la vederea cadavrelor aruncate le străzi sau pe cîmpuri sau în văgăuni. Nimănui nu i-a crăpat obrazul de ruşine sub călcîiul odios al lui Carol al II-lea. încă nu s-a pus întrebarea dacă e legal, moral, onorabil şi drept ca Mareşalul Antonescu să fie judecat de către o instanţă prezidată de către un sergent – Voitinovici Alexandru – şi cît de uriaşă a fost represiunea ocupantului cînd prerogativele regale asigurate prin Constituţie nu au putut fi exercitate în legătură cu cererea de graţiere sau comutarea pedepsei

cu moartea.

Sîntem datori şi va trebui să dovedim prin fapte, duse pînă la renunţarea oricăror interese personale, să participăm cu capacitatea fiecăruia, înălţată pînă la spiritul de dăruire al străbunilor noştri ¿Iaci, pentru a vindeca rănile pricinuite de atîtea momente şi a le da caracterul unor accidente care nu ne caracterizează ca neam.

Ştim pe pielea noastră ce înseamnă dictator şi, privind înapoi,

nu găsim pe tot cuprinsul istoriei popoarelor mulţi care să ii sin sil în biruinţa neamului sau în triumful lui.

Ne rămîne să învăţăm, şi mai ales să practicăm adevărata **democraţie,** şi pentru aceasta îmi îngădui să cred că, întotdeauna trebuie conjugate trei premise, trei opţiuni, trei pivoţi: **suveranitatea poporului,** exprimată de Platon, **solidaritatea socială,** ca şcoală a lui Leon Duguit care ne consideră debitori ai precedcsorilor noştri pentru că ne-au lăsat moşteniri de care ne folosim fără un aport corespunzător, dar ne obligă să renunţăm la o libertate absolută. în scopul organizării unei societăţi care menţine ceea ce avem şi adaugă pentru succesori propriul nostru aport; dar şi **îndemnul sfîntului apostol Pavel:** “Nu faceţi nimic din duh de ceartă, nici de mărire deşartă, ci cu smerenie unul pe altul socotească-l mai de cinste decît el însusi. Să nu caute nimeni numai ale sale ci fiecare pe ale altuia”.

Sînt momente în viaţa fiecărui popor organizat democratic cînd acest sistem se perverteşte, nu îşi mai dezvoltă valorile şi astfel poate determina regresul sau chiar prăbuşirea, iar în astfel de situaţii istoria ne convinge că apar oameni politici deosebiţi, care văd primejdia şi adoptă soluţiile potrivite înlăturării degradării, asigurînd supravieţuirea şi progresul. Mă refer la momentul apropiat istoriceşte şi unanim recunoscut al Generalului Charlcs de Gaulle, cel ce a organizat rezistenţa, ca după victorie numai el să fie în situaţia de a salva Franţa prin stabilitate guvernamentală şi să evite prin norme adecvate descompunerea şi regresul.

Henri Coandă ne mărturiseşte şi ne sfătuieşte: “Poate că nici eu nu aş fi putut visa cu ochii deschişi dacă o seamă de oameni de marc valoare nu m-ar fi făcut să înţeleg, nu neapărat prin intermediul unor lecţii, ci prin modul în care lucrau şi se realizau că, fără a visa cu ochii deschişi nu există nici imaginaţia ştiinţifică, nici fantezia creatoare, nici intuiţia, inegalabila intuiţie”. Savantul ne povăţuieşte pe toţi şi îi obligă pe cei ce îşi arogă dreptul de a fi plenipotenţi să viseze cu ochii deschişi. În mod practic să lege năzuinţele proprii cu idealul comun. De aceea omul politic trebuie să se apropie într-o anumită

măsură de profet, ca să vadă dincolo de cotidian. *

Cînd mă uit înjur şi întorc capul spre trecut, văd oameni politici aciuaţi într-un'areopag care nu-i al lor şi de aceea acum îmi vine în minte o glumă de-a lui Charles Chaplin: “La un colţ de stradă, un poliţist vede un copil rupînd bucăţi de hîrtie şi aruncîndu-le în bătaia vîntillui. întrebat ce face, copilul răspunde:

— împiedic elefanţii să se apropie.

Poliţistul îi spune:

— Dar nu sînt elefanţi în cartier.

La care copilul afirmă cu convingere:

— Vezi? Are efect, nu-i aşa?”

Am visat treaz, cu ochii deschişi către binele obştesc şi m-am înhămat fără reticente la carul neamului românesc, am uitat de mine cînd am făcul-o, dar şi acum şi atunci în fata mea a stal nu numai ziua de “azi”, ci mai ales “mîine” şi mereu cu ochii deschişi, cu inima alături de toti.

Nu am fost negustor să tîrguicsc cît să dau şi cîl să primesc; nu am fost un economist care face bilanţul cîştigurilor şi al cheltuielilor şi nici stalistician care adună şi interpretează cifre şi date. Am fost uh român caic şi-a iubit ţara şi neamul şi cînd s-a considerat şi s-a afişat în slujba lor a făcut-o deschis şi cu totală bună-credinţă şi gata de orice jertfă. Am fost un jurist care nu a vrut decît să rămînă un apărător. Rămîn un creştin care a iertat totul, dar nu a uitat nimic, mai ales că singura judecată dreaptă nu este aici şi nici acum. De aceea ca om, ca jurist, creştin şi cetăţean de rînd al unui popor de mare nobleţe morală şi socială, în tot ce am scris mă refer ia ce am visat cu ochii deschişi şi am trăit, o cale lungă şi neobişnuit de întortocheată, dar întotdeauna cu gîndul şi ţelul de a fi constructiv prin credinţă în Dumnezeu, în iubire de oameni, cu respectul moralei şi al eticii, convins că răzbunarea nu e apanajul omului şi a creştinului.

în concluzie îmi îngădui să subliniez că tot ce am scris şi am mărturisii este nu pentru satisfacţia mea, nici pentru gloria necuvenită cuiva, nici pentru dezavuarea unor idei, nici pentru minunea reînvierii altora, nici pentru realimentarea unor resentimente, ci absolut în dorinţa de a trage perdeaua în locuri în care ar dăinui dăunător întunericul. Totul aparţine unui biet român care a învăţat în 78 de ani cu sacrificii doborîtoarc că există o singură aristocraţie, a spiritului şi o supremă virtute, **omenia,** şi că este cu adevărat biruitor numai cine respectă adevărul şi cucereşte prin dreptate; în esenţă un om care îl evocă pe Kant cînd ne povăţuieşte: “Acţionează astfel îneît maxima voinţei tale să poată

valora oricînd în acelaşi timp ca principiu al unei legislaţii universale”; un creştin care invocă porunca Domnului: “Tot ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faccţi-le şi voi la fel, căci în aceasta este cuprinsă **legea** şi **proorocii”.**

Pentru că tot cuprinsul mărturisirilor melc stă sub cupola veşni-

< vi împărăţii, îmi permit să îi asigur pe cei care îl contestă pe Dumnezeu, că nu o fac pentru a-i incita; îi rog pe cei care nu îl cunosc să mă creadă că nu vreau să îi tulbur şi îi asigur că nu sînt un bigot şi nici un timoiat de apropierea morţii, ci un biet om ce nu a găsit pe un drum lung şi împovărat alt sprijin şi nici alte învăţături care să înlăture, să depăşească sau să înlocuiască pe cele lăsate de Domnul nostru lisus'Hristos, ce dăinuie integral şi se lăspîndesc universal de două mii de ani.

De aceea noi toţi care cunoaştem şi recunoaştem tradiţia, ca şi i ci care am umblat prin cărţi şi l-am cunoscut oarecum pe Kant, bine pe Marx şi foarte bine pe Lenin, nu ne strică dacă mai adăugăm şi învăţătura fiului lui Dumnezeu şi fiu al omului. Şi dacă I .vangheliile, Faptele, epistolele sfîntului Apostol Pavel şi tot ce cuprinde Noul Testament pot fi umbrite, dezise sau depăşite de alte învăţături din toate timpurile, mă voi ruşina ca unrătăcit naiv şi voi îngenunchea ca un învins sau voi păşi peste pragul care te înalţă spre viaţa de veci, senin şi uşurat, ca un biruitor.

• Introducere

Prima lecţie de geografie din cursul liedului a fost şi rămîne pentru mine, peste multe decenii, pivot în edificiul vieţii.

în ierarhia celor de la care am învătat carte ca elev şi student, primul pentru totdeauna rămîne Constantin Dascălu, doctor în istorie la Bonn, ce domină pînă Ia copleşire cadrul celor care m-au instruit aproape douăzeci de ani. Al doilea stă, cu magnifică prestanţă Vespasian Pella, infirm la trup dar cuceritor la chip şi captivant în expunere. -

Al treilea, profesorul Eugen Tcofănescu, cu care am studiat dreptul, geografia şi filozofia în liceu; ne-a predat prima lecţie cu măiestria şi talentul omului din belşug înzestrat, cu atracţia pedagogului desăvîrşit şi cu o artă răscolitoare, cucerind în gîndirea şi memoria omului, cam aşa:

"Tatăl meu a fost învăţător într-un sat situat la poalele munţilor Carpaţi. Era un român în care dăinuiau toate însuşirile strămoşilor noştri daci şi romani, şi pe deasupra, un muzician dcsăvîrşit, un bas care domina tot cuprinsul Moldovei. Duminica avea la dispoziţie o trăsură care îl ducea la Iaşi pentru corul de la Mitropolie, unde vocea lui făcea să se legene candelabrele."

Acest excepţional talent şi neobişnuită dotaţic s-a transmis integral fiilor săi, dintre care unul a fost solist la Opera Română, iar altul, profesorul nostru, dirijorul şi omul de bază al corului Episcopiei Roman, care a lăsat ca urmaş un alt frate, un bas extraordinar, diaconul Tachc-dirijorul.

"Ca învăţător, tata era un apostol drept şi exigent.

La una din lecţii n-am fost pregătit şi n-am dat răspunsurile cuvenite, iar dînsul m-a dojenit aspru şi m-a tras de urechi. Ambele măsuri erau juste, dar cu, care triumfam printre colegi ca fruntaş şi purtam în plus aureola fiului "domnului învăţător" m-am revoltat şi nu am pulul primi resemnarea şi aşa m-am hotărît să sar "în cer".

*

Văzusem pe culmile unor munţi din apropiere cum într-un punct se uneşte cerul cu pămîntul şi îfitr-o zi m-am furişai de acasă şi am alergat într-acolo. Odată ajuns am văzul că cerul se unea cu pămîntul pe alte coline.

M-am întors acasă cu hotărîrea de a ajunge la acel punct salvator cît mai repede. Nu peste mult timp i-am auzit pe părinţii mei că se pregătesc să meargă în excursie chiar unde voiam cu să ajung. M-am rugat de ci să mă ia şi pe mine. M-au luat şi cînd am ajuns la poalele colinelor cu pricina, m-am desprins şi cu capul în piept am alergat către locul care mă interesa. Sufocat de urcuş şi de emoţie, am ajuns în vîrf, şi cu răsuflarea uşurată de nădejdea că în cer mă aşteaptă binele şi desfătarea în care cred dintotdeauna bieţii oameni, am ridicat privirea,

fni-am încordat trupul pentru săritura dcspovărăloare.

Dar, spre uimirea şi deznădejdea mea, cerul nu se unea cu pămîntul nici acolo ci în altă parte, mult mai îndepărtată. Copleşit, m-am aşezat la pămînl şi am izbucnit în plîns şi aşa m-au găsit părinţii mei. Nedumeriţi şi contrariaţi au încercat să afle ce s-a înlîmplat, iar pentru că eu adînceam muţenia şi accentuam bocetele, tatăl meu, cu gravitatea învăţătorului, m-a somat să spun ce am.

— Nu mai pot să rămîn pe pămînt, i-am răspuns, şi vreau să sar în cer dar n-am nimerit locul.

Tata, surîzător dar grav, mi-a replicat:

— Măi, prostule, tu nu ştii că locul unde se pare că se uneşte cerul cu pămîntul se numeşte zare sau orizont?” *

Au urmat cîteva clipe de tăcere, profesorul ne-a cuprins cu privirea şi cu gravitate a precizat: “Aceasta e prima lecţie de geografic.”

Profesorul Nae loncscu, pe care studenţii săi rămaşi vîrfuri în filozofic, Mircca Eliadc, Emil Cidran, Traian Hcrscni, Mircca Vulcănescu, Vasilc Băncilă ş.a., îl numeau “învăţătorul nostru”, şi care, peste toate, ocupă în areopagul marilor învăţaţi ai neamului un loc distins, eclatant în Istoria logicii, cu puterea cu care depăşise parametrii ştiinţei şi urcase treptele perfecţiunii umane pînă la absolutul credinţei, sublinia şi preciza: “Peste lot şi întotdeauna, moartea a fost considerată un proces fizic şi, în consecinţă, sfîrşilul. De asemenea, peste tot dar nu pentru toţi, moartea a fost şi rămîne şi un proces psihic, şi ca, în acest caz, constituie astfel pragul peste care se trece în viaţa de veci unde sufletul, în nemurirea lui, se înaltă la ceruri”.

Zarea sau orizontul este locul unde se pare că se uneşte cerul cu pămîntul, iar moartea, pragul care desparte fizic dar şi uneşte psihic, în spirit, cele două imperii, unul limitat în spaţiu şi vremelnic în timp, iar al doilea, nemărginit şi etern.

Viaţa omului a stat întotdeauna aşezată pe doi pivoţi: pămîntul (cu tot patrimoniul său de belşug şi de dăruire, dar şi acoperit de vălul relativităţii, şubrezit de efectul mărginirii şi eclipsat de tara efemerului) şi cerul (nemărginit şi absolut, către care, prin credinţă, tot omul

ca fiu al lui Dumnezeu, cu duhul ce i-a fost insuflat, îşi poate înălţa sufletul pînă la absolutul veşnic al împărăţiei divine).

Acum, de pe culmile unde se parc că se uneşte cerul cu pămîntul şi de pe pragul peste care se trece în viaţa de veci, cu puterile ce mi-au mai rămas, cu privirea înălţată în pioasă nădejde către supremele înălţimi, cu sufletul smerit şi biciuit de viforul vieţii, cu trupul zdrobit de năvala stîncilor năpustite asupra mea, îmi voi mărturisi viaţa şi voi dăltui cinstit, ca la spovedanie, şi cu oroarea minciunii, tot ce a reprezentat ea în conjuncturile, sinuozităţile şi calamităţile unui drum lung care s-a vrut străbătut în cadrul supremului deziderat, concretizat în legea de esenţă a omului, şi în – principiul universal valabil, emanat de apostolul tuturor vremurilor, Sfîntul Pavel: “Dacă trăim, nu trăim pentru noi. Dacă murim, nu murim pentru noi; căci şi dacă trăim, şi dacă murim, tot ai

Domnului sîntem”.

Domnul nostru, de două mii de ani nu mai este cel al răzbunări al urii şi al legii Talionului, ci este şi va fi Dumnezeul păcii, *i* credinţei cu care nimeni nu caută numai ale sale, ci fiecare şi al altuia, al iubirii, al mîngîierii, al smereniei, al răbdării, al nădejd în biruinţa binelui, al dragostei nefăţarnice care urăşte răul şi s alipeşte binelui, care nu se bucură de nedreptate ci de adevăr : care ne învaţă că *toate ne sînt îngăduite, dar nu toate ne sînt de folo.* şi ne

porunceşte: *Bucuraţi-vă cu cei ce se bucură. Plîngeţi cu cei c plîngy*

Maria **mama** desâvîrşită (1942)
Bunica pîna la dăruire

totală (iulie 1974)

Soţie f i partener du
excepţie pînă la capăt
de drum (1974)

Adiuvari nos possunt non tantum qui A crezut, a muncit, a tăcut.

Capitolul I

Pe piscul muntelui suferinţelor

27 septembrie 1974

Astăzi şi la această oră se împlinesc şase săptămîni de cînd, lîngă patul meu, la spitalul din Roman unde fusesem operat, s-a oprit nora mea, m-a întrebat cum mă simt şi apoi:

— Ce medicamente ia mămica atunci cînd are crize?

Era vineri, 16 august 1974, dimineaţa, cînd încă nu-mi revenisem dintr-o noapte de insomnie şi de arzătoare dureri. întrebarea ' mi-a străpuns inima şi toată fiinţa mea s-a trezit în plenitudinea ei. I-am răspuns şi, din cîteva vorbe, am înţeles că Maria, scumpa, buna şi credincioasa mea solie se află la clinica de boli interne. Nora m-a rugat să stau liniştit şi a plecat, iar eu, după cîteva minute, m-am ridicat şi am ieşit din salon. Pe scări şi apoi în calea mea către clinică, personalul a încercat să mă oprească. Pe treptele clinicii se găseau fiul şi nora mea. M-am tîrît printre toţi şi. din instinct, am ajuns la reanimare, la patul soţiei mele.

Am încremenit şi toate poverile pămîntului s-au năruit asupra mea. Fiinţa cea mai scumpă de pe pămînt, îngerul care a vegheat pe tot firul întortocheat al vieţii mele, fiinţa care nu a ştiut ce e odihna şi liniştea, care numai cu cîteva orc mai înainte îmi insufla curaj şi îmi întărea dorinţa de viaţă, cu un stoicism inegalabil, stătea lungită pe un pat de spital, respira greu, avînd de o parte a patului instalat un tub cu oxigen, iar de cealaltă parte un dispozitiv cu seruri şi medicamente. La capul ci se afla o asistentă îngrijorată ce urmărea desfăşurarea tratamentului. Mi s-a spus în şoaptă că este în comă, că i s-a făcut un consult cu toţi medicii de specialitate, că

starea i s-a mai îmbunătăţii şi că nu trebuie să ne pierdem nădejdea.

Am îngenuncheat frînl, dar încă nu înfrînt. Toate durerile fizice mi-au dispărut şi toate forţele mi s-au reîntregit. Am căutat pe

doctorul Ghivirigă care o mai tratase anterior, şi scepticismul lui m-a determinat să mă sprijin de perete. Eram năucit şi disperat de surpriza accidentului.

Aş fi vrut să strig şi să chem în ajutor pe toţi oamenii buni şi să bat la uşa împărăţiei lui Dumnezeu, cu inima, cu sufletul şi toată nădejdea nebiruită a mea şi a ci.

M-am ridicat împlcticindu-mă pe scările spitalului şi l-am anunţat în hohote la telefon pe directorul comercial al uzinei de ţevi, Corduncanu Constantin, un om cu mult mai tînăr, dar care ştia cît suflet am pus în cei optsprezece ani de serviciu aici, şi mai ales înţelegea că omul, oricare ar fi el, are nevoie de sprijinul colaboratorilor săi, neezitînd niciodată să îl dea. Au venit imediat la spital, dînsul, cîţiva colegi şi prieteni.

La rugămintea şi stăruinţa mea au trimis o maşină la Iaşi, deşi doctorii de aici considerau măsura inutilă. A plecat colegul Biro căruia i-am rămas pentru totdeauna îndatorat, şi un alt coleg, Avner, repatriat ulterior în Israel. Spre scară a sosit profesorul Bădărău. Se adunaseră în faţa clinicii rude şi prieteni, iar eu ţcscam din firul speranţei pe urzeala groazei un covoraş pe care să alunece sufletul meu către bunul Dumnezeu, de unde aşteptam supremul sprijin.

Inima mea care a bătut pentru toată lumea şi a tremurat pentru foarte mulţi, lovea cu putere la porţile vieţii, înecată de lacrimi. După chinuitoare aşteptări, m-au invitat într-un cabinet profesorul şi doctorul Ghivirigă. începutul a fost eclatant, ca un fulger care spintecă întunericul. Era vorba de un accident vascular cerebral cu consecinţe vaste, şi cu menajamente care, în astfel de situaţii, scormonesc rana, m-au asigurat că s-a făcut şi se va face tot ce omeneşte c posibil, dar şansele sînt minime.

Toate cuţitele din lume mi-au sfîrtecat inima. Am plecat spriji- nindu-mă de zid şi am îngenuncheat din nou la patul ci. în hohote m-am rugat lui Dumnezeu să ocrotească viaţa şi sufletul celei cu care de 46 de ani străbăteam uniţi pînă la contopire un drum cu inlcnse dureri şi încercări.

Istovit m-am ridicat, am sărutat-o îndelung şi apoi m-au scos din salon. Am fost dus înapoi în palul meu, lîngă

care mai tîrziu a venit doctorul Paul Emilian, prietenul care mă internase în spital. A încercat să mă convingă că acestea sînt legile vieţii, şi că nici eu şi nici altcineva nu Je va putea modifica. Fiindcă inima şi sufletul meu înlăturau cu vehemenţă ceea ce raţiunea lui şi a mea impuneau şi motivau, mi-a precizat că trebuie să înţeleg că nu mai c nici

o şansă şi că totuşi viaţa mea trebuie să continue, dacă nu pentru altceva, atunci măcar pentru liniştea şi proslăvirea sufletului ei măreţ. A plecat rugîndu-mă să rămîn în pal şi a dat dispoziţie în acest sens, însă cu am aştepat un timp şi apoi am coborît din nou către clinica vecină.

Era întuneric. Cînd am ajuns la intrare mi-a ieşit cineva plîngînd în faţă şi mi-a şoptit că soţia mea nu mai este acolo. M-am prăbuşit... •

De pe toboganul acestei strivitoare şi nesfîrşitc năruiri, încerc să parcurg reiterînd şi materializînd lot cuprinsul unei vieţi care a dus la acest cumplit deznodămînl. Aş vrea de la începui să definesc succint şi lapidar caracterul şi fondul intrinsec al acestei vieţi. Un fir împletit din mătase şi aur căruia soarta i a hărăzii un şir nesfîrsit de noduri, care de care mai complex şi mai ascuns, peeare noi le-am desfăcut cu dragostea noastră curată, cu înţelegerea noastră totală, cu abnegaţia celor ce nu cunosc înfrîngerea şi nici resemnarea, cu onestitatea şi modestia celor care nu urmăresc pentru ci decît satisfacţia de a birui şi de a lumina calea, de a fi de folos partenerului de viaţă, şi lotul în parametrii unei morale imuabile şi universale, pe fondul preceptelor pe care le-a aşezat acum două mii de ani creştinismul şi prin care este sortit să dăinuiască cîl va fi omul, credinţa, nădejdea şi dragostea.

M-am gîndil întotdeauna şi am amînal lotuşi mereu dorinţa de a dăltui prin scris cadrul unui cămin aşezat pe piscul stîncos şi abrupt al unui munte confruntat, permanent, vara de arşiţa soarelui, toamna biciuit de ploi mărunte, dese, reci şi ncsfîrşic, iarna de viforniţe, primăvara de umezeala şi incertitudinea vremii, în timp ce noi, uniţi într-un singur suflet, cald şi curat, cu o singură inimă care, peste orice avalanşă, a bătut sincronizat şi absolut la unison, animali de un ideal, modest şi mereu acelaşi, cel de a ne creste şi a-i da copilului nostru'toată bogăţia sufletului şi experianţa noastră. Toate vitregiile vieţii ne-au lovit în plin şi fără pauze şi îngăduinţe, iar noi am luptai, am îngenuncheat, spulberîndu-ne sufletul, sufocîndu-ne inimile, înecaţi de lacrimi, mereu uniţi în tăcere şi în neţărmurită

înţelegere, dar veşnic cu privirea şi nădejdea îndreptajă spre ceruri.

Despre toate acestea am vrut mereu să scriu.

Rîndurile mele trebuiau să fie, în primul rînd, dălluirea fidelă, migăloasă şi pilduitoare a statuii soţiei mele, de care doream să se bucure ca în special. Ele trebuiau să reprezinte singura răsplată ce i-o puteam aduce în viaţă, pe măsura virtuţilor, aspiraţiilor şi sacrificiilor ci. Dar şi în această privinţă soarta a hotărît allfel.

Cînd întreg şirul bătăliilor trecuse lăsînd răni, cînd pe ferestrele căminului nostru iriza lumina soarelui,.cînd pe cuprinsul întregului cîmp de luptă – o viaţă de om -„se aşeza liniştea, dramul de linişte onestă pentru care jinduisem o viaţă, o săgeată rătăcită, plecată din imperiul negru şi de nepătruns al morţii, a frînt şi a doborît trupul singurului, bunului, loialului şi veşnicului meu camarad.

Acum, din abisul prăpastiei în care am fost aruncat, cu puterea anilor şi încercărilor prin care am trecut, mă încumet totuşi să nu renunţ la această datorie şi astfel, cu umbra ei la braţ, cu inima şi sufletul său strîns legate de inima şi sufletul meu, nu voi scrie, ci mă voi mărturisi.

în cinstea întregii sale fiinţe şi cu dorinţa ca fiul nostru să cunoască şi să nu uite poziţia căminului în care s-a născut, a crescut, şi mai ales să ştie cît se cuvine să cinstim duhul celor care au fost. Aceasta este şi explicaţia faptului că încep mărturisirea şi aşez la temelia acestei încercări un dicton rămas din înţelepciunea străbunilor romani: “Pe noi ne pot ajuta nu numai cei care sínt, ci şi cei care au fost”.

Dacă aceste rînduri şi mărturisiri vor ajunge şi dincolo de familia mea şi dacă ele vor supravieţui peste vremea de acum, cînd totul mai poate fi confruntat cu realitatea, vreau să se reţină, accentuez că am crezut întotdeauna în Dumnezeu-şi că astfel, pentru mine mărturisirea înseamnă frică de păcate şi reprezintă totală sinceritate.

în toiul tuturor necazurilor prin care am trecut, m-am gîndit cu un respect dus pînă la limita pioşeniei, la unul dintre marii noştri strămoşi, cronicarul Miron Costin,

căruia în 1691 i s-a tăiat capul, aici, la Roman, şi la cea mai laconică, veridică şi reală constatare a sa: “Nu sínt vremurile sub oameni, ci bietul om sub puterea vremii”.

Am străbătut onest vremuri de restrişte şi am trăit fenomene deosebite, cu inima caldă, conştiinţa curată şi sufletul creştin, şi am avut tovarăş de viaţă pe cea mai curată, harnică şi gospodină fiinţă, pe cea mai dăruiloare mamă, pe cea mai modestă şi perseverentă femeie, pe cel mai tăcut şi înţelept om, pe cea mai pioasă creştină şi pe cea mai desăvîrşită şi completă soţie. De aceea puţini pot închide ochii şi îşi pot opri răsuflarea cu un capital moral atîl de mare ca al ei şi, mai ales, aşa se poale traduce faptul că s-a aşezat lespedea de piatră peste trupul ei, că figura i-a fost şi a rămas

mereu senină, ca aureola celei mai frumoase dimineţi de vară, surîzătoare ca cea a unui copil şi că purta amprenta vădită a sobrietăţii, mîndriei şi biruinţei asupra nimicniciei vieţii.

Cu umbra acestui chip în faţă şi sub egida acestor trăsături şi virtuţi, voi ridica din nou muntele vieţii noastre, pe toate potecile pe care le-am străbătut, evocînd tot ce mai dăinuie în fiinţa mea.

*? * A fost – aşa*

*' - * Retractarea şi defăimarea convingerilor tale intime ” > sînt infame şi nu pot fi < cerute numănui, iar tăcerea : ' ; într-un caz ca cel de fată este datorie de supus – şi, f dacă tot ceea ce spui trebuie ' să fie adevărat, nu este ' datorie să spui public ' – • tot adevărul.*

Immánuel Kant

Capitolul II

. Familia – şcoala primară

M-am născut în anul 1912 în satul şi comuna Butnăreşti, judeţul Roman. Tot aici şi în acelaşi an s-a născut soţia mea. Eu la 29 ianuarie, Maria la 5 aprilie.

Părinţii mei – mama din Butnăreşti şi tata din Secuieni – cînd s-au căsătorit aveau aproximativ două hectare de pămînt arabil şi locul de casă. Pe atunci, la ţară, pămîntul fixa cadrul gospodăriei şi poziţia omului. Tata nu adusese cu el decît mintea, curajul şi dîrzenia sa. Din munca lor au construit în centrul satului cea mai

frumoasă gospodărie. O casă cu trei camere mari, din care una a

Mama, Tata, eu şi surorile mamei: Sofia şi Aguriţa (1912)

fost folosită drept sală de clasă pentru şcoală în timpul primulu război şi apoi, după cel de-al Doilea Război Mondial, cîliva ani drept grădiniţă de copji. Dacă strădania lor nu ar fi fost mate rializată decîl îh această gospodărie, tot ar fi fost suficieni demonstrat curajul lor dus pînă la eroism, forţa lor excepţionali şi virtuţile lor neobişnuite.

în faţa casei era o curte mare, cu flori, pomi aleşi şi cu multă multă iarbă. Peste un gărduţ era o grădină cu tot felul de pom fructiferi, aşezaţi într-o ordine desăvîrşită. Erau cîteva sute de pomi, de toate soiurile şi niciodată nu mi-am putut explica faptu cum de reuşise tata să-i adune atît de complet şi omogen. Pri măvara dăinuia aici atmosfera raiului, prin feeria şi balsamu florilor. Vara, cîntecul păsărilor, zumzetul albinelor, freamătul Iii al frunzelor, sclipirile săgetătoare ale soarelui şi bucuria, zbur dălnicia copilăriei pluteau cu dărnicie pretutindeni.

După grădină urma via, cu tot felul de struguri nobili. în acei vreme doar două gospodării din sat aveau vie: a noastră şi : familiei Căluianu.,

îl văd şi acum pe tata cum venea la gard şi chema copiii de p< drum, şi îl aud aidoma cum spunea: “scoate pălăria” umplîndu-le-o cu struguri. Şi nu era zi în care vreun copil să nu 1 venit la tata la gard.

Mama, din familia Botezatu, era de statură obişnuită, c trăsături şi o comportare ce întruchipau nobleţea umană, cu căldu ra celei mai curate bunătăţi. Cinstea,

hărnicia, modestia, ambiţii abnegaţia, contopirea totală cu familia şi spiritul de dăruire pentru înfăptuirea binelui a~~u făcut-o să reprezinte în sat modelul gospodinei care~~ se jertfeşte pe altarul căminului. Tata, de aceeaşi statură fizică, a fost întotdeauna pentru noi toţi un om neobişnuit, absolut excepţional. Trăsăturile fizice ascuţite şi armonioase cumulau în trupul său farmec şi dîrzcnie, demnitatea şi grandoarea strămoşilor acestui neam de daci şi de romani. Avea un păr negru şi ondulat cum nu am mai văzut niciodată la nimeni. Era iute şi extrem de ager şi de dîrz, în timp ce mama, domoală şi blîndă, lăsa să plutească în jurul ci certitudinea unui suflet echilibrat.

Tata era aşa de ager la minte şi aşa de temerar, îneît afirm fără nici o exagerare că nu am mai întîlnit un om care să fi sclipit ca dînsul. Ştia carte, lucru marc pe atunci, dar avea numai două clase primare. Scria totuşi mai frumos decît toţi copiii săi cu care se punea la încercare, deşi noi străbătuserăm întreaga filieră a şcolilor. Putea ţine liber un discurs, ca cel mai bun orator, iar în polemică tăia ca briciul. Nu era colţ al gîndirii pe care să nu-l poată pătrunde cu lumina şi inteligenţa sa. Era de o asemenea sobrietate, de parcă ducea pe umerii săi comoara neamului nostru.

Avea un temperament puţin irascibil dar nu îmi amintesc să ne fi bătut vreodată. Deşi ne iubea cu o intensitate dusă pînă la sacrificiu,.fapt materializat în tot ce a făcut pentru noi; nu ştiu să ne fi mîngîial vreodată.

Nu era problemă dificilă în sal în care să lipsească sfatul şi ajutorul său. “Domnul Ion” pleca la miezul nopţii eu un om în necaz la oraş să-l ajute şi deschidea în fiecare zi poarta atîlora care veneau să îi ceară sfatul.

Colegii şi prietenii mei ce au trecut prin casa noastră nu l-au uitat pe tata pentru firea lui combativă şi de neînvins, iar pe mama pentru nobleţea, bunătatea angelică şi spiritul resemnat cu care clădea, zi de zi, temelia familiei.

Au avut mai mulţi copii, însă din cauza marii mortalităţi infantile, am supravieţuit doar trei: cu, Anton, născut în 1915 şi Mihai, în anul 1923.

Deşi au trecut în veşnicie de aproape 38 de ani, am purtat imaginea părinţilor mei pretutindeni, iar duhul lor m-a însoţit şi m-a sprijinit în noianul încercărilor şi în

toate bătăliile vieţii. Au fost şi sînt încă atît de pregnanţi în fiinţa mea, îneît îi simt la orice pas. Mama, ca o sfîntă ~~arsă pe rugul familiei, conştient şi voluntar. Tata~~, ungigant ce a răsturnat toate legile firii, realizînd minuni de care mă cutremur şi astăzi. Să fii ţăran modest, după Primul

Război Mondial, să ai trei copii şi să îi înveţi pe toii carte sfidînd criza economică şi degringolada anilor 1928-1933, însemna o tărie sufletească de neasemuit şi o măcinare materială zdrobitoare.

Prima mea amintire despre lata este legată de Primul Război Mondial. Venise într-o permisie de pe front; făcuse armata la geniu. îl văd şi acum prin umbra atîlor ani, îmbrăcat militar şi cu mustaţă, ţinînd o pîine albă în mînă, pe atunci o mare raritate. Din ea, mama a împărţit şi la vecini.

Grandoarea tatălui meu o conturează însă un fapt pe care nu-l pol uita. Eram în clasa întîia primară şi "Domnul" ne-a anunţat la jumătatea anului că trebuie să ne aducem caiete. Păşeam astfel peste perioada plăcuţei şi a plumbului şi intram în epoca tecului, caietelor şi cernelii. Reprezenta un pas mare şi înălţător. S-a dus tata la Roman şi mi-a cumpărat un caiet cu două sute de foi. Atunci mi se părea mare cît un munte. Ceilalţi copii aveau caiete de cîte opt foi, dar lata nu putea să mă vadă dccîl la şi de la înălţimea aspiraţiilor sale. Domnul Neculai, învăţătorul nostru, pentru noi, elevii săi, rămas pentru totdeauna "domnul", mi l-a învelit şi l-a încuiat în catedră. Mi-l dădea doar în prezenţa sa pentru teme.

Starea materială de atunci a părinţilor era bună, dar s-a topit pe măsură ce creşteau copiii şi se adăugau alte cerinţe. în plus ne afecta criza.

Mama avea un simt artistic şi o îndemînare uimitoare. Mă îmbrăca în cămaşă de bumbac albă ca cea mai imaculată petală de crin, ţesută de dînsa şi ghililă cu apa cristalină a izvoarelor de la budăile denumite "Chisea babii" şi cusută cu mina ci. O văd şi acum preocupată de lucru, absorbită de gînduri şi mă minunez de cîte ştia să facă. Nu ştia carte, însă priceperea ci dea ne confecţiona toată îmbrăcămintea era mult mai importantă. Cînd venea Paşlclc, eu, Anton şi Miţă eram prinţii salului. Această minune a continuat pînă la moartea ei, deşi pe atunci sărăciserăm. Mîncarea, plăcintele şi cozonacul mamei erau unitatea maximă de măsură în salul nostru, iar figura ei blajină – exemplul viu şi grăitor al gospodinei moldovene. Cîtă sudoare a udat lutul gospodăriei şi cîte lacrimi am văzut curgînd ca rouă dimineţii pe obrazul mamei, mi-ar fi ajuns să ridic statui părinţilor. Sînl sigur că ele au fost izvorul bunătăţii melc,

al înţelegerii profunde a problemelor şi durerilor omului.

Sub acest aspect, recunosc că nu am respectat întotdeauna un precept de etică şi o premisă de viaţă pe care Ic-a consemnat umil şi resemnat Jcan Jacqucs Rousscau: “Mereu bun, fără slăbiciune,

şi mereu drept, fără părtinire”. Totdeauna m7au eoplcşit necazurile altora, iar durerea şi lacrimile celorlalţi au trecut prin inima mea, mobilizîndu-mă.

Dîrzenia tatei îmi pare astăzi de neconcepul, iar înţelepciunea neverosimilă. Nu admitea “nu pot” şi “nu vreau”. Nu accepta nici înfrîngerea şi nici umilinţa. Nu trebuia să ştie că vreun băiat mă lovise sau că altul mă întrecusc. Mai tîrziu, cînd eram în liceu, unde majoritatea erau fii de boieri, de intelectuali şi de oameni cu stare, deşi ne găseam aproape de ruină, nu îmi cumpăra decît stofa cea mai bună pentru haine. Nu accepta, chiar sub ap'ăsarea sărăciei care îl confrunta, să mă simt stingherit din cauza stării mele materiale şi sociale. Pentru dînsul, în afară de Dumnezeu, nimeni nu putea ocupa alt scaun decît cel pe care îl merita în raport cu strădania şi calităţile sale.

îmi amintesc şi acum o ripostă: “Ce dacă-i rege? Este şi el om şi dacă stă deasupra noastră, trebuie să răspundă ca noi, şi ca un rege”. Am terminat şcoala primară – cinci clase – reuşind la examenul dat la Secuicni primul pe clasă. Nu îmi amintesc dacă acest fapt a însemnat pentru mine vreun motiv de mărire, dar ştiu că părinţii mei s-au simţit bucuroşi ca la o nouă împroprietărire.

Capitolul III

Liceul Roman Vodă

Era în vara anului 1924. Pe atunci, la şcoală “mai departe” plecau foarte puţini absolvenţi de la ţară, iar cei care o făceau, se opreau la şcoala de meserii, şcoala normală sau la seminar. Aici, statul acorda burse şi astfel părinţii erau, în parte, scutiţi de cheltuieli. La liceu taxele erau mari şi din salul nostru nu urmase nimeni cursurile.

M-am prezentat toamna la examenul de intrare la Şcoala Normală **Ion Creangă** şi la Liceul **Roman Vodă.** Am reuşit la Şcoala Normală bursier, iar la liceu, al cincizeci şi unulca din o sută de

reuşiţi.

Elev în clasa I

Judeţul Roman avea o populaţie de peste două sule de mii de locuitori şi un singur liceu de băieţi. Starea materială a părinţilor, care pe atunci precumpănea, excludea în mod normal posibilitatea de a merge la liceu, dar tatăl meu nu a ezitai nici o clipă. Mama, înspăimînlală, credea în Dumnezeu, în îndrăzneala tatei şi în norocul şi puterea mea.

Mă văd şi acum, rătăcit, izolat şi dezorientat în curtea liceului, între sute de copii eleganţi, cizelaţi, manierat!, îndrăzneli şi cunoscîndu-se între ci. Eu veneam de la şcoală şi de la oi. Deşi eram mare, la liceu în vacanţă încă mai păzeam oile, dar am ştiut mai tîrziu că şi acest lucru izvora lot din dragostea şi înţelepciunea tatălui meu. Munca la cîmp era foarte grea. Pot spune acum că puţine lucruri şi fenomene au influenţat atît de mult asupra formării mele psihice ca păzitul oilor. Aici găseam imperiul contemplaţiei şi al meditaţiei.

în toamna anului 1972, cînd Liceul **Roman Vodă** şi-a sărbătorit centenarul, un absolvent mai tînăr s-a referit la “dreptul la meditaţie al elevului ca mijloc fundamental de creaţie”. Magistral pentru toţi, iar pentru mine, o dală în plus, un impuls către reveria copilăriei. -

în aurora cea mai curată a dimineţii, ieşeam din sal încă som. noros. Pe întinsul cîmpiilor, grupuri vlăguite de muncă răsturnau pămînlul şi îşi asigurau hrana, puţin pentru ci şi mult pentru alţii. Mereu a stat în inima mea sudoarea acestei munci năpăstuite şi am avut adesea pe masă, imaginea bucăţii de mămăligă, a cepei şi a borşului cu buruieni, cu care se hrăneau aceşti resemnaţi. M-au urmării pretutindeni umorul sclipitor, stoicismul şi veselia contagioasă a ţăranului nostru şi de aceea m-am luptat cu oricine i-a desconsiderat, am stal neclintit pe poziţia acestei frăţii. Zi de zi simţeam cum cresc lanurile, cum unduiesc grînele şi nu era nimic mai

sublim dccît trilul privighetorii şi chemarea ciocîrliei, în faptul dimineţii, în tăcerea şi imensitatea cîmpiilor.

~~Nimic nu incită mai mult imaginaţia şi nu contopeşte~~ în aşa

năsură pe om în natură, nici un alt fenomen ca acela de a sta în repusculul serii, cînd razele palide ale soarelui mai scaldă plăpînd iămînlul şi viaţa de pe el, lîngă oile care se aşează într-un şir ca în cordon, rupînd grăbite iarba. Este o muzică ce are atîta armonie n sunetul păscutului ierbii, şi trezeşte atîta reverie liniştea serii strecurate către pacea nopţii, încîl toată fiinţa pluteşte în contemplaţie, iar gîndurile sfredelesc în meditaţie.

La vîrsta de doisprezece ani am fost răsturnat din acest cadru în tumultul liceului. Mai fusesem în oraş de cîteva ori, dar atunci de mînă cu părinţii. Şi acum am în minte imaginea turnului de la clădirea Sfatului Popular, ca ceva din poveştile pe care le auzisem acasă. Nu mă despărţisem nici o zi de părinţi, nu îmi imaginam cum s-ar putea dormi în altă cameră decît cu toţi ai casei şi deodată am fost lăsat la o gazdă care nu mă întreba dacă îmi place mîncarea sau dacă m-am săturat.

Aşteptam sîmbăta cu toate fibrele fiinţei mele şi placam pe jos acasă, indiferent de vreme, ca a doua zi să distanţă de paisprezece kilometri, însoţit de biata mama, care mă

mă întorc în oraş, o
hohotind în plîns şi privind înapoi.

La şcoală, în mod fatal, am fost izbit de complexul de

Absolvent de

late, izvorît din faptul că aproape toţi colegii mei primiseră în oraş o instruire superioară, păşiseră multe trepte ale civilizaţiei, erau ajutaţi de părinţi, aveau meditatori, fuseseră crescuţi de bone. Diferenţa dintre oraş şi sat era do- borîtoare.

Am să evoc o întîrnplare hazlie, poate unica sau printre puţinele intrate în rîndurilor mele. Pe atunci, în primii patru ani, eram două clase paralele: ordinară şi divizionară. Primii reuşiţi se aflau în prima

clasă, iar în acel an, aceştia începuseră cursurile cu vreo două* săptămîni înaintea clasei divizionare. Eu reuşisem primul la divizionară şi cînd m-am prezentat la şcoală, mi s-a comunicat că am fost trecut la ordinară deoarece cîţiva elevi de la prima clasă nu se prezentaseră. Astfel, în prima sau a doua zi de şcoală am avut şi o oră de muzică.

Profesorul Buică era dintr-o familie de muzicieni cunoscuţi, dar

care cam avea patima băuturii, fiind de o violenţă neobişnuită, chiar pe atunci cînd bătaia în şcoală era o metodă de educaţie.

A intrat şi a început să ne asculte. Chema la catedră pe fiecare şi cînla, după carte, un solfegiu, după cum m-am dumirit eu mai tîrziu. Eu, pînă atunci, nu văzusem decît vioară, cobză, clarinet, bucium şi fluier şi nici nu îmi trecuse prin cap că muzica se cînla şi după note. Mă miram că băieţii cîntă şi se uită în carte şi eram foarte contrariat cînd îi vedeam că mişcă şi mîinile. Eram la sfîrşitul catalogului şi, auzind la fiecare coleg aceeaşi melodie, am învătat-o. Pînă la mine multi s-au întors în bancă bătuti şi admonestaţi, cu nota doi. Am ieşit la catedră sigur pe mine. Am început să cînt şi să dau din mînă iar profesorul se uita uluit la mine. M-a cercetat îndelung şi apoi, văzîndu-mă nclulburat, s-a ridicat în picioare şi a început să mă lovească şi să răcnească. Am fugii şi colegii au încercat să îl lămurească de faptul că eu mă aflam la prima oră de muzică. De unde să ştiu că do-re-mi reprezentau note şi că purtatul mîinii era

noutăţi, fără să poţi cerc cuiva un ajutor, să ieşi la lecţii

măsura. Eu eîntasem folosind notele la întîmplare şi purtam mîna după cum îmi venea. Melodia, însă, o respectasem.

Să înveţi franceza, germana, latina, greaca, să pătrunzi într-atîtea taine ale matematicii, fizicii, chimiei, să diseci atîtea colegi care vorbeau acasă în limbi străine, îndrumaţi la fiecare pas şi, în plus, mereu sătui, nu era lucru simplu şi nici la îndemî- na

oricui.

Eram deprins să fiu fruntaş şi răsfăţat şi mi-a venit foarte

Promoţia anului 1932 de la Liceul **Roman Vodă** [b]

resemnez pe locul mediocrului. Copiii cu o poziţie socială ca a mea erau dezavantajaţi din toate punctele de vedere. Erau şi profesori ce ne

priveau cu dezgust; îmi sună şi acum în auz ecoul îndepărtat dar clar al admonestării, “treci la loc, dobitocule”, cu care profesorul de germană, unde învăţasem pe de rost, împotriva metodei practicate toată viaţa, zeci de pagini de proză din **Krambambuli.** Nu cunosc sentimentul duşmăniei şi nu a rezistat în nici o împrejurare în fiinţa mea această condamnabilă pornire, dar am resimţit umilinţa pînă în măduva oaselor atunci, şi de multe ori mai tfcziu.

Am început să-mi fac prieteni, la început nu dintre cei buni. Deşi la matematică fusesem un elev deosebit, în clasa a doua, pe cînd făceam geometrie, nu am înţeles cîtcva lucruri, nici nu m-a edificat cineva la timp şi deşi am avut un profesor excepţional, Andrccscu, un om care ştia multe dar avea un temperament nervos, cu o mînă scria la tablă şi cu cealaltă ştergea şi ne bătea “hoţeşte”, am rămas corigent.

Lipsit de supravegherea necesară, am început în clasa a IY-a să merg la terenul de fotbal, să lipsesc de la şcoală şi să-mi dau puţinii bani pe ţigări. Aveam şaisprezece ani. Părinţii, şi în special mama, veneau rar la Roman să mă vadă, dar oricum, ce puteau face dînşii din ce în ce mai îngenuncheat) de nevoi materiale?

Anul 1928 a fost marcat de această vremelnică rătăcire; dar şi de un alt eveniment, determinant pentru întreaga mea fiinţă şi viată. în vacante ne adunam în sat băieţi şi fete de la diferite scoli. Din acel an am început să organizăm baluri modeste, care însă reprezentau pentru noi adevărate bucurii. Eu nu ştiam să dansez şi nici nu am învăţat vreodată, dar eram cel mai fervent în organizarea lor. Aveam contribuţia şi plăcerea mea. Glumele şi povestirile îmi atrăgeau multe simpatii.

Aici şi în acest an, deşi încă un copil naiv, timid, am avut cea mai profundă şi matură orientare. Ea a fost, este şi va rămîne granitul pe care s-a clădit viaţa mea.

Din adîncul insondabil al sufletului şi din izbucnirile lăuntrice ale bielei fiinţe umane, seînteiază, absolut nepremeditat, săgeţi de lumină mai tari şi mai calde ca ale soarelui, şi hotărîri care înfrîng şi umilesc filozofia. în viata mea am fost de multe ori la răscruce de drumuri, ezitînd adesea în treburile personale, iar uneori, surplusul de grijă şi drămăluire, m-a dezorientat făcîndu-mă să mă rătăcesc şi am greşit. De data aceasta, instinctul

sublim şi fărîma neconturată, dar atotcuprinzătoare a divinului, aşezată dintotdea- una pe măreţia omului, mi-a îndreptat inima către Maria. De atunci am parcurs cel mai lung, mai drept, mai curat drum posibil, fără reticenţe şi poticneli, într-o lume atît de variat colorată în

formă şi atît de diferit structurată în adînc, pe un culoar distinct, îngust, cu nenumărate şi imense hopuri, cu infinite şi istovitoare garduri pe care le-am sărit, le-am învins doar alături de dînsa. Pe lot parcursul acestui drum istovitor de munte, ne-am căţărat suflet lîngă suflet şi mereu, de pe înălţimea fiecărui an şi după soartci, vicleniile întîmplărilor şi răutatea oamenilor ne-au izbit cu sloiuri de gheaţă, fără cruţare, ne-am adunat noi puteri din acelaşi unic izvor, dragostea, şi din aceeaşi supremă forţă, credinţa.

Absolventă la
Reuniunea Femeilor

Drumul acesta a fost deschis şi luminat ca la început, şi îi văd capătul înfipt în bornele unde este gravat anul 1928, iar pe tot: parcursul lui, flori udate cu lacrimile şi nădejdile noastre, încălzite cu dragostea şi respect reciproc, dus pînă la înţelegerea fiecăruia, luminate de simţăminte şi idealuri oneste sf

Maria era atunci un copil, cu un chip senin şi armonios, din care iriza căldura unei inimi şi curăţenia unui suflet, iar inima mea a simţit-o. Am văzut-o numai pe dînsa, la lumina slabă a lămpii care se străduia să înlăture cît de cît întunericul camerei îmbibate de praf unde se ţinea reuniunea noastră. Era elevă la Şcoala Profesională din Roman şi, deşi părinţii ei aveau posibilităţi materiale foarte reduse, era cea mai ales îmbrăcată. Timiditatea evidentă era marcată de o notă de deosebit bun simţ, o nemărginită sobrietate şi tandreţe.

De-abia cu cîţiva ani în urmă, cînd doamna Jana Nicolescu, o colegă şi în acelaşi timp o prietenă a sa, a venit în vizită la noi, am aflat că, la şcoală, o profesoară îi spunea “inspectoarea” şi că era nu numai preferata doamnei Ciuhureanu şi a celorlalţi profesori, ci şi a tuturor colegelor.

Era în vacanţa de iarnă a anului 1928 cînd i-am scris cel mai naiv bileţel de dragoste. în toamna aceluiaşi an,

dînsa s-a transferat la **Reuniunea femeilor române** din Iaşi, unde a terminat gradul I, a urmat apoi gradul II şi a făcut în continuare specializarea şi practica trei ani, fiind mereu premiantă şi exemplu rar de muncă.

Maria cu elevele de la R.F.R.

seriozitate şi conştiinciozitate.

Eu în schimb, deşi am străbătui ultimii ani ai liceului mai bine, nu am părăsit nota de mediocritate, căci nu mă înhămasem deplin la carul vieţii.

Ne scriam în timpul şcolii, iar în timpul vacanţei ne vedeam zi de zi. Era între noi o dragoste atît de curată cum numai în acele vremuri mai dăinuia şi numai în două inimi ca ale noastre se putea instala şi păstra.

La liceu am avut profesori buni. Profesorul de istoric, Constantin Dascălu, a fost şi rămîneşi astăzi cea mai ilustră figură din şirul celor care m-au instruit. Era de o sobrietate copleşitoare, de o competenţă şi elocvenţă inegalabile. Era director şi cînd intra în scoală iar elevii erau în recreaţie, tot iureşul şi vacarmul sutelor de copii înceta ca prin minune.

Intra în sala de clasă şi trebuia să ne găsească în ordine pcrfecjtă. Nimeni nu mai îndrăznea să mişte foaia de la carte sau să ridice un creion căzut. Cu toate acestea, nu l-am văzut niciodată lovind un elev. Cînd se supăra, se uita pe sub ochelari, te sfredelea cu privirea şi spunea “ghiduş-haimana” de încremenea toată clasa. Tot

trimestrul explica. Doar cîtcva orc erau afectate examinărilor şi tezelor. Se ridica şi se plimba pe estrada catedrei vorbindu-ne erudit şi savant despre fenicieni, despre moldoveni, despre Nabu- codonossor, despre Ştefan cel Marc, cu aceeaşi copleşitoare

dezinvoltură şi cuceritoare pasiune. Nu terminam niciodată materia, dar ulterior am constatat că nici o facultate nu trata mai fascinant şi mai complex perioadele respective. îşi pregătise doctoratul la Bonn, şi numai nişte maşinaţiuni şi nedreptăţi politice îl împiedicaseră să devină profesor universitar. De aceea se ambiţionase să rămînă şi să moară la liceul **Roman Vodă. .**

Profesorul Epure de română a fost în acelaşi timp un erudit şi un martir. Erudit, pentru că ştia totul şi se străduia ca şi noi să ştim tot atît, şi un martir, deoarece îl chinuiam cu frivolitatea şi copilăriile noastre. Tot ce ştia la zi în materie, la rang de facultate, ni se expunea nouă, frirtnos, cu căldură, pe îndelete, ca să putem lua notiţe. Fiindcă toată această materie suplimentară nu se putea realiza în orele-de program, ne chema la "disertaţie" şi noi ne tocmeam şi îi şantajam, de parcă ar fi fost în interesul- său. Şi pe atunci orele suplimentare nu se plăteau.

La terminarea liceului, ştiam mii şi mii de versuri şi dictoane; căci nu era nimeni care să se poată strecura. Era vai de cei care încercau. Aceşti "clicnli" erau veşnic la catedră la ascultare.

La latină şi greacă, am avut pe un mare specialist al epocii, profesorul Prcdeanu, care în 1928 a fost singurul ce a cîşligat o bursă de specializare în Franţa. Totuşi, la orc, noi îl trişam iar dînsul se lăsa înşelat. Cînd ne asculta efectiv, la nivelul pretenţiilor sale, ne desfiinţa. Era însă plictisit şi, probabil, dezavua modul în care trebuia să predea. De aceea, salvarea noastră rezida în incorectitudinea elevilor şi superficialitatea, poate voită, a profesorului. Ştiam că pune întrebări, iar noi trebuia să răspundem din bănci. Nc sfătuiam în recreaţie şi stabileam ordinea în care trebuiau să răspundă cei care aveau de îndrepat note. Venea profesorul, punea întrebarea, şi îl lăsam să întrebe dacă ştie cineva. Intre timp ajungea rîndul la cel stabilit dinainte, acesta ridica degetul, răspundea, iar profesorul îi punea bucuros nota zece. Aşa se repeta cu 3-4 elevi, noi ne salvam aparent iar dînsul era satisfăcut.

La matematici am avut profesor pe Andreescu, ce ştia multă carte dar ne preda întotdeauna grăbit şi violent.

Cu o inînă scria formule şi demonstraţii pe tablă, cu cealaltă ştergea, iar cu ochii scruta în sală şi era mare jale dacă cineva mişca.

Şeful clasei era cel mai marc bătăuş şi ne ţinea mereu în şah, deoarece trebuia la ora de matematică să-i prezinte profesorului cîleva vergi din liliacul din faţa şcolii. Ora nu se siîrşea pînă ce nu rupea vergile de noi. Aşa a dispărut liliacul din curtea liceului.

învăţam însă multă carte, deşi luam bălaie chiar şi cînd ştiam, îmi amintesc că la sfîrsitul trimestrului I în clasa a 11 l-a, am ştiut perfect, am primit nota zece, dar profesorul m-a bătut cu varga, încîl am plecat acasă, în vacantă, cu mîna sfîngă vînălă. Mamei i-am spus că am căzut pe gheaţă, căci nu era de crezut că după ce am ştiut lecţia, am fost răsplătit înjelul acesta. Avea însă profesorul o explicaţie pe care am înţclcs-o.

în clasa a 11-a rămăsesem corigent şi de aceea, acum, în clasa a 11I-a, ori de cîtc ori îi dădeam un răspuns la o problemă grea, mă lovea şi îmi spunea: “vezi că ai putut şi nu ai vrut?”

Profesorul umbla cu un foarfece la cordonul halatului şi, cum părul depăşea doi centimetri, cum ne făcea o cărare. L-am întîlnit acum vreo zece ani, cînd a fost pe la noi în vizită, şi cînd m-a văzut, mi s-a adresat ca altădată: “iha, laică, ce-i cu chica asta?” Era însă un om bun şi un profesor ilustru. A murit acum cîţiva ani la Iaşi, unde a fost profesor şi inspector şcolar.

L-am avut apoi, în continuare, pe Holl'inger, care şi-a început cariera cu noi. S-a străduit să meargă la nivelul predecesorului său , şi a reuşit să facă cu noi cursul superior, nişte orc în condiţii foarte bune.

Mă opresc doar la aceste cîteva nume, deşi pori în conştiinţa mea respect şi gratitudine tuturor.

în perioada liceului, m-am confruntat cu trei incidente ce mi se par semnificative, primul referindu-se la temperamentul meu, al doilea demonstrînd un principiu care m-a călăuzit şi pe care îl susţin încă, iar ultimul înfăţişîndu-l pedala cu concepţiile sale.

Pe atunci, noţiunea de obrăznicie avea un conţinut foarte larg, iar definiţia disciplinei era fără echivoc. Pînă în ultimul trimestru, elevul trebuia să poarte numai uniforma şcolară, să fie tuns, nu avea voie să iasă pe strada mare decît cu treabă, nici să meargă la cinematograf decît cu şcoala şi numai la acele filme unde se anunţa că elevii au acces. Distanţa dintre elev şi profesor era imensă, şi chiar cea dintre un elev dintr-o clasă superioară şi altul dinlr-una inferioară era considerabilă. Fata se identifica cu această titulatură pînă la căsătorie, femeia nu putea fi atinsă nici cu o

floare, iar bătrînii aveau privilegiul respectului general.

Eram în clasa a V-a şi aveam profesor de muzică pe V. Moraru. La o repetiţie a corului liceului cu ansamblul general, după masă, profesorul a intrat în sală, şi-a scos haina, şi-a suflecat mînecilc de la cămaşă şi a început repetiţia. Era grizat şi se cunoştea, iar acest lucru îl demonstrase şi ţinuta care, pe vremea aceea, era riguroasă.

La un moment dat cineva a greşit. Dînsul a oprit corul şi i s-a adresat cu: “aşa să cîjiţi la măta”. Instinctiv, m-am ridicat în picioare şi în tăcerea momentului am ripostat: “Domnule profesor, aceasta nu este nici ţinută şi nici expresie pentru dumneavoastră şi pentru noi”, la care băieţii s-au ridicat în picioare şi pe bănci şi au început un vacarm neobişnuit. Profesorul a ieşit din sală iar a doua zi a adus cazul la cunoştinţa conducerii liceului.

După cîteva zile, dimineaţa, nu s-a ţinut o oră de curs cu toată şcoala şi a avut loc consiliul profesoral. Sc cerea exmatricularea mea definitivă. După consiliu, am avut oră de germană cu dirigintele clasei, profesorul Kocnig. M-a admonestat deosebit de sever şi m-a ameninţat că, la prima greşeală, voi fi exmatriculat. Am înţeles că scăpasem.

Era primul necaz pricinuit de temperamentul meu puţin impui’ siv, gata oricînd să sar în sprijinul celui mai slab. Dealtfel, acesta a fost focul vieţii mele: avocat pentru toţi, judecător pentru mine.

Cea de-a doua situaţie o consemnez pentru că poate fi un stimulent Ia muncă pentru tineretul de azi. în anii liceului am avut doi colegi deosebiţi. Primul, Vcleşcu'Virgil, era cel mai bun din clasă la toate obiectele, cu excepţia matematicii, Ia care rămînea în fiecare an corigent. Trecea clasa prin “conferinţă” pentru că era prea bun la celelalte obiecte. Eram în clasa a V-a, la internatul C. N. Vasiliu Balnaru, şi din acel an, Vcleşcu a stat noapte de noapte să lucreze la matematică. A terminat liceul printre cei mai buni la acest obiect şi a urmat Politehnica.

AI doilea coleg, Chefneaux Eugen, era dotat la matematică mai presus de orice limite, dar era exasperant de comod. Nu-şi făcea exerciţiile acasă pînă

cînd profesorul Hollingcr îl scotea la tablă, neştiind niciodată formulele de care avea nevoie pentru rezolvarea problemelor, se străduia şi găsea el formula la care savanţi munciseră vreme îndelungată. îl aud şi acum pe profesor cum îi spunea zîmbind: “Cum poate sta într-un cap atîl de bun, atîta lene?” Acum este arhitect în Bucureşti dar, sînt sigur, că în comparaţie cu dotaţia sa nu s-a realizat pe deplin.

De aceea am înţeles şi am susţinut întotdeauna că la oricîtă dotaţie, trebuie şi un oceam de transpiraţie.

Cea de a treia situaţie este cea mai semnificativă şi mai pregnantă din viata mea. Era în anul şcolar 1931-1932. încă din 1929, peste ţara noastră şi pe ansamblul economiei mondiale plana o mare criză. Părinţii mei aveau trei copii în şcoală: eu la liceu, Anton la Şcoala Normală iar Miţă la şcoala primară. Vînduseră

aproape tot pămîntul, zestre a mamei, şi cea mai mare parte din grădină, unde era via. Rămăseseră doar cu lotul dat la împroprietărire încă din Primul Război Mondial, o şuviţă din zestrea mamei, şi nu mai aveau nici o posibilitate să îmi plătească laxele ca să termin liceul. Pe atunci, pe lîngă gazdă, îmbrăcăminte, cărţi şi toate celelalte cheltuieli, părinţii plăteau la liceu taxe deosebit de mari. Eram în ultimul an, în ultimul trimestru. în vacanţa Paştelor, într-o dumincă, lata m-a luat cu dînsul în satul vecin, la Unceşti, unde avea moşie şi conac Dcmarbaix, cetăţean belgian, directorul şi coproprietarul Fabricii de Zahăr din Roman. Am mers în urma tatei. îl vedeam tăcut şi posomorit.

Pe cărarea care străbătea ogoarele nu era nimeni. Liniştea şi înviorarea primăverii iriza la orice pas. Am ajuns la curtea boierului, am intrat şi am aşteptat în faţa conacului. Acesta a ieşit Ia scară ceva mai lîrziu, şi îl văd şi acum cu ochii tînărului încă ncîncercal ce eram atunci. Mi s-a părut un zmeu, deşi era un om scund şi relativ bătrîn. îl cunoştea pe tata şi l-a întrebat ce vrea. Tata a spus că sînl în ultimul an de liceu şi că are nevoie de două mii de lei pentru taxe, căci altfel voi fi dat afară din şcoală. Tata l-a rugat să îi împrumute această sumă, ca avans la contractul de sfeclă de zahăr pe care urma să îl respecte în toamnă.

Ecoul răspunsului s-a prelungit peste timpuri şi îl aud şi astăzi: “Mă, Ioane, de ce numaidecît să termine liceul? Nu poate păzi oile, ca line?”

Eram la spatele talii şi acest uriaş a plecat capul, a amuţii şi cînd s-a întors să plecăm, avea pe obraji lacrimi pe care nu le mai văzusem niciodată. Pînă acasă nu am schimbat o vorbă. Deşi soarele lumina feeric, nu vedeam drumul.

Dacă aş trăi mii de ani, nu ştiu dacă aş găsi forţele să

ridic lespedea ce l-a lovit atunci pe lata. Mie, însă, soarta mi-a dat prilejul să răspund, oarecum, acestei sălbăticii, dar tata a dus în mormînl încă o slîncă.

Capitolul IV

Student. Iaşul – cetatea culturii.

în vara anului 1932 am absolvit liceul, apoi am luat bacalaurca-tul.

Pe vremea cinc avea cîtcva clase secundare era om cu carte. Tata era însă ca un Făt Frumos ce vedea drumul pînă la capăt. Biata mama se uita uimită la dînsul, copleşită de bucurie dar şi de întrebarea chinuitoare şi care a dăinuit pînă la moarte: “Cum ne vom descurca?”

Student în anul II

La facultate, în acea perioadă, nu se susţineau examene de admitere; intrau multi, absolveau puţini. Spun “mulţi” în raport cu acele timpuri, dar trebuie reţinut că în anul 1932 liceul din Roman a avut 32 de absolvenţi.

M-am înscris la Facultatea de Drept din laşi unde, dealtfel, s-au îndreptat majoritatea colegilor.

Era mîndria tatei să devin avocat, şi apoi dreptul, filozofia şi religia fuseseră obiectele ce mă atrăseseră cel mai mult. Poate că aici se conjugă la maximum ascuţimea minţii cu căldura sufletelor şi, poate, aici nu există nici limite şi nici uniformitate.

înaintea mea plecaseră doi băieţi la Teologie, iar din sat eram primul care mergea Ia Iaşi, la facultate.

laşul, în anul 1932, constituia centrul culturii româneşti, iar

studenţimea era prinsă în majoritatea ei de curente naţionaliste. Cred că, în acea vreme, centrul universitar număra aproximativ cinci mii de studenti, din care numai la drept erau înscrişi în anul I aproape-o mie două sute de băieţi şi fete. La cursuri însă, nu frecventam decît maximum două sute, mulţi nu se prezentau decît la examene, iar majoritatea nu termina. Şi apoi, o mare parte erau copii de bani gata, iar o altă parte tineri ce se instruiau în paralel cu un serviciu. '

Se plăteau taxe mari ca şi la liceu; nu se acordau burse, nu era decît un cămin şi o cantină în Păcurari, cu acces limitat şi contra cost. Unele judeţe nu aveau cămine decît pentru studenţii din localităţile lor, iar marca majoritate a studenţilor stăteau la gazde, masa luînd-o la pensiuni particulare.

Eu aduceam cu mine un singur costum şi nu ştiu să fi avut două vreodată pînă în 1938, iar în loc de palton, un impermeabil de la un nepot de-al tatei.

Criza economică şi degringolada financiară pe plan mondial aveau influenţe graye. Părinţii mei ajunseseră înlr-o situaţie precară şi totuşi îmi trimiteau bani, atît cît puteau ei; întotdeauna mă uimea faptul că mai aveau de unde. Judeţele mai acordau unele ajutoare, dar eu nu am fost în cămin şi nu am beneficiat de nici un astfel de ajutor din afară, în tot timpul facultăţii. Colegi de-ai mei primeau însă, deşi aveau părinţi cu stare materială bună, dar făceau politică liberală sau ţărănistă. Pe atunci la putere se succedau aceste partide, şi fiecare îşi ajuta acoliţii din banii statului.

Pot afirma că în primii ani n-am avut asigurate decît periodic gazdă şi masă. Nu trec cu vederea nici faptul că pînă şi puţinii bani pe care îi primeam Ia început îi cam itoseam. Mergeam la restaurant cu băieţii şi fumam deosebit de mult. Aureola studentului de atunci şi orgoliul bărbăţiei le-am interpretat, la început, fals. La începutul primului an, de multe ori terminam banii în cîteva zile. Mai tîrziu, posibilităţile părinţilor au devenit mereu mai mici şi astfel noaptea stăteam la marginea străzii, gîndindu-mă încotro să o apuc. Mergeam la cămin şi mă culcam într-un pat pe care îl găseam liber; adesea schimbam patul de cîteva ori pe noapte, atunci

cînd titularii lor soseau. -

în grădină la Copou, se putea dormi pe bancă, iar dimineaţa, cînd soarele revărsa în inima mea din dărniciile sale belşug de ideal şi optimism, plecam flămînd către facultate.

Aveam colegi care cheltuiau cu ţigările mai mult decît mine cu toată întreţinerea, şi totuşi bunii mei părinţi îmi trimiteau tot ce

aveau, făcînd minuni ce m-au obsedat întreaga vieţă.

Deşi, aparent s-ar fi pulul spune despre mine că eram uft om îndrăzneţ, nota mea intimă a fost, întotdeauna, timiditatea şi asta mai ales în problemele personale. Mă strecuram, ca mulţi alţi colegi, Ia sfîrşilul meselor la cantină şi culegeam resturi dQ pîine. Cînd aveam bani pentru pîine şi un leu pentru struguri, eram satisfăcut, dar tot tutunul şi ţigările aveau prioritate.

Eram însă entuziast, optimist, antrenant în discuţii şi pretutindeni de bună credinţă. De aceea, foarte multă lume mă aprecia şi mă simpatiza. Duceam cu mine bărbăţia, tinereţea, agerimea, vivacitatea şi optimismul tatei şi în acelaşi timp manifestam în toate bunătatea, simţul proporţiilor şi al ruşinii, omenia şi grija pentru frumos şi curat ale mamei. Eram mereu îngrijii şi elegant, mereu bine dispus, şi aproape nimeni nu a ştiut vreodată cît de îngust şi spinos era drumul pe care îl slrăbăteam. Dealtfel, pol spune acum, această caracteristică s-a materializat pe lot cursul vieţii mele.

Cine a bănuit la serviciu, în ultimii douăzeci de ani, că omul care nu se da biruit în nici o problemă, care radia optimismul şi însenina pretutindeni atmosfera cu glume şi voie bună, purta pe umeri poveri istovitoare, că avea adesea inima înecată în lacrimi şi că sufletu-i plutea peste culmile disperării?

Dreptul îmi plăcea şi erau obiecte care mă pasionau. Nu am să uit niciodată prima oră de drept penal cu Vespasian Pclla. Lucra la Tribunalul Internaţional din Haga şi nu a ţinut cursuri decît sporadic la noi, în primul an. Era un bărbat înalt şi frumos ca un Făt Frumos, însă avea o paralizie la picioare şi venea ajutat de bastoane. Vorbea atît de frumos şi de antrenant şi folosea alîla logică în expunere, încîl înmărmuream.

De la dînsul şi din firea mea au izvorîl şi s-au^dczvollal premisele şi conturul calităţilor unui avocat.

Tot în primul an, s-a fixat al doilea plan pe care s-a fundamentat existenţa mea personală. Am avut la filozofia dreptului profesor pe Traian lonaşcu. Prestam pînă la adoraţie şi complet pînă la erudiţie. Sfredelea şi formula pe fundalul dreptului şi al filozofiei toate şcolile, toate instituţiile şi izvoarele în care a irizat şi s-a

dezvoltat dreptul, cu alîta logică şi putere de sintetizare, încîl nu am uitat niciodată tot ce am învălal, şi lot ce am ştiut atunci a constituit sursa principală a existenţei melc de jurist. Era produsul autentic al culturii franceze, discipolul unor gîndilori pe care, ulterior, după cîtc am auzit i-a dezavuat.. Era însă, atunci, pentru noi, lipul boierului distins şi al intelectualului fin, subtil pînă la

limitele superioare ale spiritualităţii, dar şi afectat în aceeaşi măsură de pregnanţa laturii materiale a vieţii.

’ Cu Maria în 1933

Un obiect şi un profesor cu rezonanţă, care încă mai dăinuie în gîndirea şi memoria mea, rămîn *Constituţionalul* cu profesorul Daşcovici, cu care, dealtfel, am studiat mai tîrziu şi *Internaţionalul public.* împletea acest om erudiţia vastă şi complexă a ştiinţei cu pasiunea caldă şi tumultuoasă a unei firi combative şi a unui spirit critic pînă lâ vehemenţă. Nu se încadra niciodată în limitele programei şi străbătea o idee, o instituţie, un fenomen sau poziţia unui om, indiferent cîtă *civil* şi *dreptul roman,* amîndouă obiecte principale, dar pe care le-am parcurs superficial.

Profesori i-am avut pe Tabacovici şi Coroi, amîndoi bătrîni şi cu domiciliul în Bucureşti. Făceau naveta cu avionul sau cu trenul la Iaşi. Am învăţat, căci ers materie interesantă şi pentru mine, atrăgătoare.

în primul ah am luat cu bine examenele iar la *Constituţional,* profesorul Daşcovici, care avea un motiv să nu-i fiu pe plac – orientarea mea politică -a fost evident entuziasmat de cît am ştiut. Pe atunci se scoteau în primele bănci zece-cincisprezece studenţi iar profesorul punea întrebări. Se răspundea de către cel întrebat sau de următorii, pînă ce întrebarea îşi închidea cercul posibil de cunoştinţe şi discuţii.

Am răspuns în acest mod la 7-8 întrebări la care nu răspunsese nimeni. Profesorul m-a întrebat de unde sînt, ce sînt părinţii mei şi de ce nu am prea venit pe la colocvii. Mi-a pus nota 18, precizînd că nu-mi pune 20 deoarece am lipsit de la colocvii. Adevărul era, însă, altul. Mă aşezasem uneori în prima bancă, în cămaşă verde. Veniseră cu mine la examen colegi şi colege care şi-au

manifestat cam neobişnuit şi zgomotos bucuria, dar dînsul nu s-a supărat şi a zîmbit. Trecea peste ce credeam noi în afara studiilor şi era sa- tisiacul dacă ne achitam cu seriozitate de obligaţiile ce ne. reveneau. t

Existau studenţi care picau de 10-15 ori la un examen, iaf la acest profesor, astfel de situaţii se confirmau adesea. Am întîlnit studenti care au început facultatea în 1921 şi i-am lăsat conlinuînd în 1936. în acea vreme, pierderea unui examen putea să se prelungească astfel, fără consecinţe grave, căci studentul suporta cheltuielile pentru taxe în general, şi pentru fiecare examen, în special. Nu se trecea la exmatriculare dar nu puteai da examenele anului următor decît cînd le promovai pe cele anterioare. în asemenea situaţie, după depăşirea hopului, se puteau da într-un an, în cele trei sesiuni de examene, toţi anii următori. .

Acest sistem nu mai poate fi aplicabil astăzi, dar nici nu subscriu la procedeul care declară repetent pe un student ce a pierdut un examen, anulîndu-i-se astfel toate examenele date în acel an, căci un examen luat este un drept cîştigat şi o confirmare oficială şi legală că respectivul şi-a însuşit materia promovată. Consider, de asemenea, că modalitatea examinării la sfîrşilul anului, prin bileţele, nu este nici dreaptă, nici echitabilă.

Examenul nu poate fi un hazard, ci o verificare temeinică şi completă a studentului şi mi se pare mai judicios sistemul de pe vremea mea, cînd profesorul străbătea uneori toată materia cu grupa ascultată, prin întrebări succesive.

Totuşi, în primul an am căzut la obiectul care mi-a plăcut cel mai mult, la care eram poate cel mai bine pregătit şi unde profesorul lăsa încrederea totalei sale obiectivităţi. Eram, după alfabet, la sfîrşilul seriei la examenul de *Enciclopedie.* M-am dus dimineaţa să văd cum merg lucrurile. Mai erau de examinat sludenţi pentru încă două zile, şi de aceea, după masă am stal acasă şi am mai repetat. Scara am trecut pe la facultate pentru a vedea rezultatul zilei, căci se afişau notele. Spre surprinderea mea, catalogul se epuizase. M-am întristat dar nu am disperat.

A doua zi dimineaţă m-am prezentat la facultate şi l-am

aşteptat în hol pe profesorul Ionaşcu. Mai aşteptau ca mine foarte mulţi colegi, care îşi făcuseră aceleaşi calcule. Am aflat că mulţi nu s-au prezentat la examen în ziua precedentă şi că profesorul s-a supărat. A venit şi noi i-âm ieşit în calc, i-am expus situaţia şi l-am rugat să ne examineze. Nervos cum nu îl mai văzusem, ne-a repezit cu precizarea: “Eu am terminal examenul de Enciclopedic pentru această sesiune”. Ne-am ţinut după dînsul, el a intrat în cabinet, iar noi am rămas la uşă. Peste o clipă a deschis uşa şi ne-a spus: “Cine vrea să dea examen să poftească în sală”.

A luat catalogul şi a urcat scările, iar colegii, unul cîtc unul rămîncau în urmă. Am intrat în sală numai zece sau doisprezece studenţi. Ne-a privit serios şi ne-a zis: “Deci vreţi examen?” A pus prima întrebare: *autonomia voinţei în contracte.* Erau două răspunsuri posibile: Articolul 969 din Codul Civil Român, care stabilea: “contractele legalmentc făcute sînt legea părţilor contractante” şi două teorii, cea franceză, / ’ *autonomie de volonte,* şi cea germană, *erklarungstheorie.*

Colegii dinaintea mea nu au răspuns iar eu, în expectativă, mi-am propus să mă refer la cele două teorii.'Profcsoul m-a fixat ripostînd: “nu la aceasta m-am referit”, apoi a mai pus o întrebare la care m-a ocolit pentru răspuns. La a treia întrebare am răspuns numai eu. Celorlalţi le-a pus nota 10 iar mic 11; nota de trecere era 12. ’

M-am ridicat şi calm la început am insistat să arăt că nu era drept ceea ce se petrecea. Profesorul m-a invitat să stau în bancă şi mi-a pus o întrebare, cea mai grea: *Şcoala rusa a lui Socolovschi,* privitoare la teoria voinţei. O ştiam şi i-am răspuns fără greşeală. A zîmbit, a luat catalogul şi pe cînd eram eu sigur că mi-a dat examenul, mi-a pus nota 11 plus în dcrîdcrc.

Ştiam cu ce sentimente venise în sală, dar nu mă puteam resemna. Am ripostat, însă dînsul a plecat. Am dat examenul sesiunea următoare şi am primit cea mai marc notă.

Am răspuns la 7-8 întrebări la care nu răspunscscră cei dinaintea mea, m-a lăudat, m-a servit cu bomboane, mi-a amintit scena din sesiunea precedentă şi a motivat-o în

sensul că dînsul întrevedea că trebuie să iau examenul cu o notă marc. Apoi m-a întrebat cum învăţ. I-am răspuns, şi consemnez aceasta deoarece nu am reuşit să îi inspir şi fiului meu acest mod, deşi îl consider şi la această vîrstă eficient. în general nu am memorat, ci arii căutat să pătrund pînă la ultimele limite tot ceea ce îmi propuneam să învăţ. Am urmărit întotdeauna interdependenţa logică a fenomenelor şi . a tuturor premiselor, şi am legat cunoştinţele între ele, într-un mănunchi omogen; nu am trecut peste nici o idee pe care nu am înţeles-o şi valorificat-o pe deplin, oricîl efort mi-ar fi cerut, şi nu am lăsat nici o cunoştinţă dispersată, ci pe fiecare am legat-o în lanţul pregătirii melc.

Totuşi, în cadrul facultăţii, am mai căzut la un obiect, într-un mod pe care îl voi relata.

La istoria vechiului drept românesc, profesorul Ştefan Berc-

chei, un marc erudit, stăruia să memorăm sute şi mii de autori, cu toate datele calendaristice, mii şi zeci de mii de titluri şi pasaje din lucrări vechi, în majoritate în limba latină. Fiindcă; la acea vreme, nu îmi mai încăpeau în cap atîtca date şi lucrări şi mai ales pentru că întotdeauna nu am dus casă bună cu buchcala, făcînd uz de memorie în măsura utilului constructiv şi nu pentru note, m-am hotărît să neglijez unul dintre autorii mai dificili, Zaharie von Ligcntal, unde erau multe chestiuni de memorat în latineşte.

Era printre puţinele obiecte unde susţineam lucrare scrisă.

în ziua respectivă m-am dus spre seară la Maria, care stătea în gazdă la doamna Ivăncscu, într-o vilă a C.F.R. din spatele Copou- lui, şi apoi am coborît spre facultate, căci lucrarea trebuia să o dăm seara, în amfiteatrul clădirii noi, unde se găsea pe atunci Facultatea de Drept. Pînă atunci se ţinuseră cursuri în aula marc a vechii Universităţi.

Pe drum i-am spus Măriei despre această omisiune şi amîndoi ne-am gîndit şi am spus acelaşi lucru: “ce-ar fi să trag tocmai subiectul acesta?“

în sală eram cîteva sute de studenti. Ne-am aşezat în ordine alfabetică. Eu mă aflam printre ultimele bănci. Profesorul striga după catalog şi fiecare mergea la catedră şi lua un bileţel cu subiectul lucrării. Cînd m-am ridicat, mi s-a făcut negru în faţa ochilor; mi-a apărut numele Zaharia von Ligental ca scris cu litere de lumină, am mers la catedră, şi, cu o emoţie neobişnuită şi copleşitoare am tras unul pe care l-am deschis în faţa profesorului.

Era Zaharie von Ligental.

Profesorul a observat starea mea, m-a întrebat ce s-a întîmplat, i-am explicat cinstit şi l-am rugat să îmi permită să iau alt bilet, dar nu mi-a îngăduit.

Capitolul V
Serviciul militar

în noiembrie 1933 m-am prezentat la Regimentul I Artilerie de

Gardă pentru a-mi satisface serviciul militar de un an. Puteam amîna această obligaţie pînă după terminarea facultăţii, dar cum frecvenţa nu era obligatorie, mi-am putut da în acest an toate examenele de anul II. Am fost înţeles şi sprijinit efectiv în acest scop de comandantul bateriei, căpitanul Isăcescu, un om cu un suflet de aur. .

în sesiunea de examene îmi acorda o permisie de cîteva zile, iar eu, cînd era nevoie, rămîneam cît durau examenele şi îi scriam în prealabil.

Cînd reveneam la regiment, mă admonesta în public şi apoi mă chema la birou şi mă întreba: “Ce-ai făcut acolo?”. îi spuneam că am luat examenele, iar el se bucura ca şi cum ar fi fost vorba de cineva din familia sa. Cunoştea situaţia mea şi a părinţilor şi, cu toate că era boier cu moşie mare la Botoşani, avea şi o inimă care valora mai mult decît întreaga avere.

Trecuse perioada de trei luni'de instrucţie. Acum lucram la birou la dînsul. între patru ochi, îmi spunea blajin şi cu omenie: “Fă toate lucrările serviciului bine şi la timp, apoi stai aici şi învaţă şi nu umbla prin cazarmă fără rost”. Cînd ieşea striga: “să ştii tu că la mine nu-i ca la alte baterii, eu vreau ordine, muncă şi disciplină”.

Ceilalţi colegi mai stăteau grupaţi prin cazarmă şi glumeau, iar dînsul cînd îi vedea, le spunea: “aveţi noroc că nu sînteţi la mine că v-aş trata ca pe Tudorică”.

Cei ce îl cunoşteau, îi ştiau însă bunătatea, iar eu îi rămîn de-a pururi recunoscător.

Capitolul VI
Colegii şi profesorii de facultate

Anii treceau şi examen după examen, m-am apropiat de sfîrşit. N-am să mă opresc decît la încă doi profesori

care s-au distins şi au rămas proeminenţi în memoria mea.

Profesorul Zâne, la economie politică, deşi era adeptul doctrinelor de stingă, a constituit modelul prestanţei, sobrietăţii, competenţei şi al celui mai bun echilibru. Ne preda la un nivel care nu putea fi, cred cu, depăşit nicăieri, şi examina calm, obiectiv, şi la el nu cădea decît cine nu învăţa. Era încă tînăr, frumos şi distins şi era o plăcere să-l asculţi. Era amabil cu toată lumea, iar cu fetele excela.

Nici pentru el viaţa nu a demonstrat că are un drum rectiliniu. După 1944 a străbătut mult timp un făgaş modest şi anevoios, în timp ce alţii, care au colaborat şi au flirtat cu guvernele şi partidele politice, cu dictatura carlistă, au păşit semeţi pe drumul nou pentru cârc nu au avut şi nici nu puteau avea afinităţi sufleteşti.

Mă gîndesc, în primul rînd, la profesorul Trăian lonaşcu, pto-^ lotipul omului cu trai bun; nu putea concepe pentru sine ideea de! jertfă şi nu avea nici o fibră în fiinţa sa care să poarte tonalitatea^ comunismului. A fost rezident regal şi,-după 1944, pe piscuri/ preşedintele secţiei juridice de la Academie. •

•

Plenitudinea dreptului şi implacabilul echităţii mă îndreptăţesc să fac prjn comparaţie o constatare: Trăian lonaşcu, odată boier prin origine, concepţie şi trai şi totdeaunş aşezat la masa belşugului, în aureola puterii, desigur prin merite necontestate, muncă,j dar şi prin sinuozităţi penibile, discrepanţe evidente şi inadvcr-i tenţe notorii, a rămas pe estrada cu “fotolii”, pe cînd Zâne, cel umbrit, de concepţii considerate pe atunci periculoase şi adeptul^ unei ideologii potrivnice pentru acele vremuri, dezavuată acum/ însă practicată peste patruzeci de ani, a fost aşezat pe un scaun modest şi şubred ce s-a clătinat mereu şi care, mult prea tîrziu, poate cînd nu-i mai era util, şi-a găsit locul şi aureola cuvenită dintotdeauna.

Profesorul Valeriu Bulgeru, la *economia agrară,* a lăsat tuturor amintirea vastelor sale cunoştinţe şi a modului clar şi antrenant al expunerilor sale. Fiecare problemă o elucida pînă la convingere, iar examenele erau la nivel universitar. Discuta, te antrena, sonda şi se convingea de

ceea ce ştii şi mai ales, de ceea ce poţi să ştii.

Cînd îmi amintesc de dînsul îmi vin în gînd cele povestite de un prieten, Ciorogaru, cu doctoratul luat la Heidelberg.

Profesorul avea doar cîţiva studenţi de care se ocupa. îşi ţinea lecţiile în sală, într-o plimbare, la o masă sau oriunde se putea antrena o discuţie pe subiectul respectiv. Profesorul aborda problema iar studenţii o valorificau sub îndrumarea sa pînă la limitele absolutului, dacă acest absolut putea avea cumva limite.

Profesorul cunoştea viaţa, problemele, intimităţile fiecăruia şi-i îndruma, cu maturitatea şi sobrietatea sa părintească. Acest lucru n-a fost posibil la noi, dar nu optez nici pentru profesorul care, în timpul anului, citeşte dintr-un curs sau expune liber, dar nu ştie efectiv cui şi cum, iar la examene se aşează rigid, dă bileţelul, îi piere glasul sau, uneori, aşteaptă să nu ştii.

Profesorul Leatris, la *Comercial,* era definiţia şi plenitudinea supremă a avocatului. Vervă sufocantă, logica strînsă şi închegată ca verigile celui mai fin lanţ, profunzime pînă în subteranele fiecărei idei, exemple convingătoare şi analogii ce te puneau în situaţia să vezi, să simţi şi să trăieşti- fiecare fenomen. Pentru cei care veneau la cursuri, examenul era o formalitate plăcută, căci era absolut imposibil să nu ştii tot ce ai auzit la dînsul în timpul anului. Se spunea că era cel mai bun şi mai competent avocat din ţară în problemele comerciale care, pe atunci, constituiau cele mai importante şi dificile situaţii şi litigii de drept.

Ceilalţi profesori subzistă în amintirea mea, dar fără să stea pe piscuri.

La *Drept penal şi procedură penală,* profesorul Buzea se străduia conştiincios şi cu mult zel, dar era estompat de amintirea profesorului Pella.

La *Procedura civilă,* profesorul Vasilescu se lega de orice chiţibuş, era tipicar pînă la exasperare, iar examenul, o trecere prin furcile caudine. .

La *Dreptul civil,* profesorul Florin Sion străbătea o materie deosebit de importantă vîslind ca pe o apă liniştită. . ‘

La *Drept comercial* l-am mai avut şi pe decanul facultăţii, Petre Dragomirescu, care oricum nu se putea urca alîl de sus şi nici nu străbătea cu atîta măiestrie prin labirintul acestei materii, precum reuşise profesorul Leatris.

Totuşi, după aproape patruzeci de ani, îi port încă în memoria şi inima mea pe toţi, cu gratitudine, sînt îndreptăţit şi totodată dator să afirm că fiecare a pus o cărămidă la temelia pregătirii mele profesionale, iar în acelaşi timp, sînt silit să constat că, după aceea, şi mai ales de curînd, am auzit de profesori universitari care îsi

citesc lecţiile, care se bîlbîie în faţa studenţilor, care nu au cursuri sau lucrări care să-i consacre, sau la examenele cărora [a]într-o zi promovează douăzeci şi nouă din treizeci, iar a doua zi, în compensare, ia unul şi cad douăzeci şi nouă.

Este drept că pe atunci, la un număr atît de restrîns de studenţi, se puteau recruta profesori consacraţi, şi că dezvoltarea uriaşă a

iti vă(«1 mîn(u 1 ui superior explică o astfel de carenţă, dar nu justifică lipsa de ambiţie şi capacitate profesională a celor ce urcă pe estrada cea mai înaltă a ştiinţei, rătăcindu-se sau complăcîndu-se în mediocritate.

Am avut colegi de an, de facultate sau prieteni de la alte facultăţi pe care nu i-am putut uita. Este evident că nu mă pot opri acum la derularea atîtor scene din perioadă aceea unde îmi apare aievea un şir nesfîrşit de colegi şi amici. "

M-aş opri, în primul rînd, la cel care mi-a lăsat cea mai profundă impresie: Gheorghe Mihăilă. Era mai în vîrstă decît noi şi, după cîte îmi amintesc, înainte de a veni la drept, mai absolvise o facultate. Ne domina cu verva, perspicacitatea şi spiritul său degajat, iar la seminarii şi procese improvizate stăpînea situaţiile. Zeci de ani i-am purtat amintirea, şi de-abia acum vreo cinci ani, pe cînd eram la Arbitrajul de. Stat de pe lîngă Consiliul de Miniştri aşteptîndu-mi rîndul, s-a apropiat un domn impozant, elegant, foarte distins şi zîmbitor care mi s-a adresat: “Ştii că noi doi sîntem prieteni?” ’ ’

I-am răspuns: “Poate, dar în acest caz firul s-a rupt de mult şi nu îmi mai amintesc.” A replicat: “Dar de Mihăilă îţi mai aminteşti?”. M-am ridicat de pe scaun şi ne-am îmbrăţişat, apoi ne-am înfăţişat în mare drumul fiecăruia pînă în acel moment.

După absolvirea facultăţii şi-a susţinut doctoratul economic în Franţa şi a avut parte de satisfacţii, dar şi de necazuri. Pe atunci era consilier şefia Camera de Comerţ a R. S. R.. Cunoştea profilul şi stadiul economic al întregii lumi, natura şi volumul relaţiilor noastre economice cu toţi partenerii externi.

Gheorghe Chiper, fost preşedinte al studenţilor de la Facultatea de Drept din Iaşi, fiu de ţăran de la Huşi, talentat, sîrguincios şi dornic să răzbată în viaţă, încă student fiind a publicat o broşură, **Studentul derbedeu** în care critica poziţia celor care îşi făceau din facultate o carieră de huzur sau de huliganism, şi mai apoi broşura **Putregai,** unde înfăţişa figuri de oameni pe care i-a întîlnit. Ambele încercări purtau pecetea emfazei şi nota temerarului, şi cu toate că ele nu au fost primite cu

sufragii unanime, reprezentau totuşi un factor constructiv, o idee mobilizatoare a unui tînăr deosebit.- Intuiţia i-a mai înlesnit concretizarea ideii **Statelor Unite ale Europei,** într-o lucrare cu acelaşi titlu.

După absolvire s-a înscris în Baroul Avocaţil^r din Iaşi, şi-a făcut stagiul şi a profesat cu maestrul avocat şi distinsul nostru romancier, Ionel Teodoreanu, la a cărui activitate mă voi opri ceva

mai tîrziu. Gheorghe Chiper a fost un avocat bun, corect şi foarte inimos, şi am colaborat cu dînsul cît a fost la Iaşi, la Curtea de apel, iar eu, avocat la Roman. A avut şi el ani de închisoare; a murit acum cîţiva ani, pe cînd era din nou consilier juridic la Regionala C. F. R. Iaşi.

Gheorghe Condu, coleg de liceu şi de facultate, om cu o minte ageră şi ascuţită ca lama celui mai fin brici. în liceu era cel mai bun la toate obiectele, coleg desăvîrşit, dar refractar la tot ce nu se împăca cu firea sa. în facultate, la profesorul lonaşcu, la examenul de *Drept civil,* a entuziasmat sala şi l-a copleşit pe profesor cu răspunsurile sale. De origine era macedonean, impulsiv,' mereu documentat. Era adeptul ideologiei de stînga fără să adere vreodată la un partid, şi se situa mereu pe poziţia celui căruia i se părea că are dreptate. Eram prieteni nedespărţiţi, însă nu exista zi fără dispute contradictorii pe idei şi .mai ales pe ideologii.

Nu trebuie să omit un fapt neobişnuit ce îl caracterizează. în toamna anului 1933 eu îmi satisfăceam serviciul militar la Roman,. iar la Iaşi avea loc o demonstraţie studenţească. Băieţii s-au baricadat la căminul de la Rîpa galbenă, şi armata cu poliţia i-au încercuit acolo. După o zi sau două, un muncitor, Niţă, s-a urcat pe gardul vecin de la hotelul Bejan şi a încercat să arunce pîine spre băieţii asediaţi. Armata a tras în el şi l-a ucis.

Condu, deşi un adversar notoriu al ideologiei politice pentru care militau cei din cămin, s-a strecurat şi s-a refugiat la dînşii, hotărît să facă greva foamei alături de aceştia. îl revoltase uciderea muncitorului şi abuzul celor puternici. A stat acolo o zi sau două şi băieţii l-au silit să iasă, dar nimeni nu a uitat gestul său.

Cu timpul, în viaţă ajunsese într-un post important la Centrocoop Bucureşti. L-am întîlnit întîmplător. Era acelaşi om integru, dar care nu închidea gura atunci cînd mintea şi sufletul protestau. A avut mari necazuri, mulţi ani de închisoare, însă a trecut prin ele, şi acum se mîndreşte cu un fiu pe măsura sa.

Un alt coleg cu care eram ca fraţii a fost Gheorghe Anastasiu, cel care, dintre noi toţi, avea starea materială cea mai bună şi era şi cel mai răsfăţat. Mama, căci tatăl său murise, era pensionară. Avea două fete şi pe Gică,

preferatul ei: frumos, voinic, capabil, dar tot răsfăţatul de acasă l-a cam demobilizat. Ghiţă Condu şi cu mine aveam mult de furcă cu dînsul, căci fugea de la examene. Le-a luat totuşi şi a ajuns judecător la Tribunalul Iaşi.

Ca student, nu înghiţea deloc ofiţerii, mai ales pe cei chipeşi şi voinici, şi nu odată s-au iscat altercaţii violente fără alt motiv decît

7 » »

că pe dînsul îl incita îngîmfarea de atunci a unora dintre aceşti ofiţeri. Era un coleg bun şi un om de inimă. Despre dînsul voi mai scrie.

Gheorghe Căprioară, coleg de liceu, de bancă, de facultate şi rudă mai îndepărtată, băiat de ţărani, avea atîta nobleţe pe chip şi în suflet, şi purta pretutindeni cu dînsul atîta modestie şi francheţe, îneît te subjuga. Era încrezător în destinul său şi echilibrat în acţiunile sale, iradia optimismul şi sublinia respectul pentru om. Părinţii săi măi aveau o fată care a rămas acasă, iar el era pentru dîhsii lumina soarelui. La liceu a fost mereu în lotul fruntaşilor, iar la facultate a rămas la fel.

încă port faţă de memoria lui sentimentul ruşinii, al admiraţiei , şi al regretului. , j

• Al ruşinii, deoarece pe cînd eram în cursul superior de liceu,]

mai mulţi colegi au sărit în glumă să mă trîntească. Eram pe atunci cel mai voinic din clasă. Gluma lor a reuşit, dar au întrecut măsura, j Fiind la podea, cîţiva s-au aşezat pe mine îneît mă sufocam.'Am reuşit cu greu şi disperat .să mă ridic şi, în tulburarea momentului, am dat o palmă celui mai apropiat. Era dînsul, care nu participase la joc, ci venise să mă ajute. Nu a zis o vorbă, iar pe mine m-au năpădit lacrimile, ca şi acum cînd scriu. i

• Sentimentul admiraţiei pentru sobrietatea, măreţia, onestitatea, camaraderia şi sîrguinţa inegalabilă ale lui. '

• Regret, pentru că a murit fulgerător pe front, după cîtcva luni/ cînd de-abia primisem o scrisoare prin care mă ruga să-l aştept cînd se întoarce în ţară, la gară, cu fiul meu de numai un an. •

Am atîţia prieteni şi colegi care acum, cînd scriu, îmi apar pe^ ecranul memoriei, şi pe care îi las în amintirea mea atît cît ca va mai putea rezista anilor şi poverilor.

Mă refer doar la unii care s-au înălţat pe piscuri şi ne-

au luminat prin merite, dar şi la alţii care ne-au umbrit prin grave abdicări.

Tudor Popescu, profesor la Facultatea de Drept din Bucureşti, proeminent în ţară şi recunoscut ca atare şi peste hotare. Puţini pot evalua ascensiunea excepţională a acestuia din două motive: a venit la facultate sărac, aproape desculţ, tocmai din Brăila. Băieţii îl iubeau şi îi preţuiau sîrguinţa, francheţea, optimismul şi modestia. în al doilea rînd pentru că era un om vioi şi deosebit de simpatic. A excelat în toate. Minte sclipitoare, forţă colosală de muncă, un caracter deosebit de domn şi o omenie de bun creştin.

Şi-a făcut doctoralul în Franţa şi nu demult îmi mărturisea că au fost săptămîni cînd nu mai ştia cînd era zi şi cînd noapte.

Trebuia să înveţe franceza şi să îşi definitiveze examenele. Şi um îl întîlncsc vara, la mănăstirea Văratec din judeţul Neamţ, lot învăţînd. Este, după părerea mea, singurul care a rămas totdeauna "creditor''.

Deşi era dintre puţinii din facultate care făcea politică de stînga, nu s-a ridicat pînă la nivelul vocaţiei şi meritelor sale decît profesional, poate pentru că nu este conformist şi arc caracterul unui adevărat român. ,

Fratele său, Năstasc, s-a prezentat la facultate mai tîrziu şi venea, după cum ne-a precizat Tudor, din port, unde fusese muncitor.

A fost eminent student apoi un distins intelectual, un entuziast şi fervent comunist, însă a murit timpuriu şi cu sufletul încercat de . deziluzii. ' .

Mă opresc însă amintind doar numele şi funcţiile ocupate de foşti colegi de facultate, în regimul de ucigătoare abdicare:

- Gheorghe Diaconcscu, Ministru al Justiţiei, mulţi ani ambasador în.Polonia şi apoi reprezentantul permanent al ţării la O.N.U. ' '
- Adrian Dimitriu, Ministru al Justiţiei.
- Alcx Voitinovici, fost substitui şi apoi procuror la Roman, iar după 1944, preşedintele Tribunalului Poporului şi al Tribunalului Suprem, cel care l-a condamnat la moarte pe Mareşal.

încercările vieţii mă vor obliga să mă refer şi la unii dintre aceştia.

Amintesc că în acea perioadă studiau la Iaşi şi George Ivaşcu şi profesorul Emil Condurachc, ambii cunoscuţi ca fiind cu orientare de stînga şi care au perseverat pe linie politică, consacrîndu-se în mod deosebit pe plan profesional.

laşul de atunci era altfel.decît cel de azi. Consacrat ca calate a culturii româneşti, împletea duhul patriarhal al înaintaşilor, cu viaţa molcomă şi aşezată a zilelor de atunci. ♦

Oamenii se cunoşteau şi se recunoşteau între ci şi grandoarea trecutului impunea oraşului o atmosferă de linişte şi sobrietate. Studenţii, ce reprezenatu doar cîtcva mii, deşi nu se cunoşteau personal, deveniseră figuri

obişnuite pe Lăpuşncanu, în Piaţa Unirii, la Copou sau la Universitate.

Parcă îl văd pe Sadovcanu plimbîndu-se legănat cu o pălărie cu borul deosebit de marc, pe Ionel Tcodoreanu, mergînd întot-

deauna grăbit şi afabil, pe doamna Teodoreanu, micuţă, firavă, modestă, deosebit de simpatică, cu cei doi copii de mînă, pe profesorul Găvănescu, bătrîn, gînditor, cu păr alb şi mers şovăielnic, şi cîte şi mai cîte figuri distinse ce fixau conturul spiritual al acestui bătrîn oraş.

Mereu am simţit că această perioadă a vieţii mele, cu toate lipsurile şi frămîntările ei, rămîne sublimă şi cea mai însorită. La facultate, problemele legate de studii au constituit un factor plăcut, antrenant şi interesant, iar examenele o confruntare inegală şi nu prea consecventă. Mă pregăteam în funcţie de pretenţiile profesorului şi nu de posibilităţile melc. Dealtfel caracterul acestei destăinuiri mă obligă să recunosc faptul că, treptat, m-am ridicat pe o linie ascendentă, dar nu verticală la început, către plenitudinea omului întreg pe care mi-l propuneam.

Am absolvit facultatea la timp, dar nu mi-am putut ridica diploma decît în primăvara anului 1937, căci nu aveam bani să achit taxele pentru licenţă şi pentru înscrierea în barou. Am şi acum certificatele de pauperitate pe baza cărora am obtinut scutirea de taxă: nr. 1447/1933 şi nr. 230/1937. ’

‘ . Capitolul VII

Maria

Dragostea şi preţuirea mea pentru Maria au pornit ca soarele în aurora dimineţii; s-a urcat pe cerul sufletului şi fiinţei mele pînă la zenit şi a rămas constantă şi curată pe aceste înălţimi, peste toate tentaţiile tinereţii şi prin tot uraganul vieţii.

în prima zi cînd am ajuns la Iaşi, scara, m-am dus în strada Săulescu unde se afla şcoala **Reuniunea**

femeilor române şi am aşteptat-o. Nu ştia că sosisem.

Ieşirea era pe o străduţă neluminată, în dreapta. Fetele, în grupuri zgomotoase, se îndreptau spre case. A ieşit şi dînsa, singură, cu privirea în jos şi cu capul puţin plecat pe stînga; se apropia

de mine, îngîndurată, fără să mă vadă. Am tăcut, deşi îmi venea să strig, şi inima îmi bătea ca un ciocan pe nicovală.

Ne-am îmbrăţişat cu aceeaşi candoarea care a dăinuit mulţi ani şi care, acum, pare neverosimilă. ,

Era micuţă, dar frumos proporţională, ca opera celui mai inspirat artist, iar fiinţa sa interioară, supremă

Cînd am ajuns la Iaşi, Maria urma gradul II. Cu toate

creaţie a lui Dumnezeu. Virtuţile ei au fost întotdeauna mîndria şi bogăţia patrimoniului meu.

ci au fost dintre cei mai săraci din sat, au purtat cu aceeaşi abnegaţie grija copiilor.

Am cunoscut o bună parte dintre colegele sale. La facultate roiau felele şi am ştiut mereu că ca era cea mai distins îmbrăcată, cu un gust ce aborda originalitatea, exprima modestia şi simţul proporţiilor şi evidenţia propria ei distincţie. M-am întrebat mereu de unde au putut izvorî şi supravieţui atîtea virtuţi în viaţa unui om aşezat pe craterele unui vulcan.

Cu Maria în

Urma secţia croitorie şi şcoala primea comenzi de la lumea mai pretenţioasă din oraş, comenzi pe care le executau elevele. Era preferată şi trăia efectiv din ce cîştiga din lucru. Menţionez că şcoala avea program de liceu şi de aceea şedea noaptea acasă şi executa comenzile, cu o răbdare şi un simţ artistic prezent în lucrurile executate de mîna ei care mai dăinuiesc în căminul nostru.

După ce a absolvit gradul II, a efectuat specializarea şi practica de trei ani în cadrul Reuniunii. Erau pe atunci în ţară două licee cu acest profil: **Robescu,** la Bucureşti, şi

Reuniunea la Iaşi.

în timpul practicii executa ' lucrări pentru care avea o cotă şi, în acelaşi timp, suplinea ca profesoară la cursul superior.

Deşi eram înconjurat de foarte multă lume şi în viaţa mea era atîta stoicism, atîta combativitate, voioşie,

litudine care îmi atrăgeau multe simpatii, totuşi inima mea se găsea numai lîngă dînsa, iar dragostea noastră constituia izvorul cristalin de munte, amplifieîndu-şi albia pe tot parcursul său. Atunci am înţeles înţelepciunea şi veridicitatea aserţiunilor lui William Shakcspearc, că iubirea învinge orice obstacol: “Credinţa mea-i ca marea, ncsfîrşită ca ea-i iubirea dcadîncă. Mai mult îi dai, mai mult îţi cere încă”.

în cursul săptămînii ne vedeam de treabă şi duminica ne întîl- ncam. îi povesteam atîtea, îneît arareori avea timp să povestească şi ca. Era, desigur, fericită.

Prietenia noastră era alît de matură şi sobră, îneît mă văd şi acum cu grupuri de fete, dar faţă de care nu-mi permiteam nici măcar o glumă indecentă. împărţeam cu băieţii sărăcia şi elanul nostru şi foamea, acest marc tiran al lumii, nu a lăsat urme pe chipurile noastre veşnic vesele, şi nici pete pe sufletele noastre.

Ştiam să dozez lucrurile şi învăţasem să le ierarhizez. Maria, în toate frămînlărilc acestei perioade şi în toate bucuriile care îmi încălzeau inima, ocupa în fiinţa mea primul loc, pretutindeni şi întotdeauna.

Modestia, curăţenia sufletească, afecţiunea nelimitată, buna credinţă, zelul, distincţia, pasiunea, cinstea şi seriozitatea dînsei o ridicaseră deasupra tuturor. Timpul a amplificat mereu această preţuire imensă şi a înălţat, pînă pe cele mai înalte vîrfuri, dragostea noastră.

Colegii o cunoşteau şi ştiau cît de profunde şi de curate erau sentimentele ce ne legau, şi nu odată, cînd eram în grup cu alţi colegi, la o petrecere cu cîţiva covrigi şi o sticlă de bere, mergeam şi o determinam să vină la Copou, să fie alături de noi. O făcea cu plăcere, dar şi cu o jenă care astăzi nu se mai poartă.

. Pe atunci era o mentalitate consacrată, austeră şi, sub un anumit aspect, absurdă. Fata, pe lîngă zestrea morală, fecioria, pe care trebuia să o aducă la căsătorie, trebuia neapărat să aibă şi dotă. Militarii, de exemplu, nu primeau aprobarea căsătoriei decît după prezentarea actului din care rezulta că au primit dota cores-punzătoare gradului. Cu cît era mai mare gradul, cu alît mai importantă trebuia să fie dota. în 1939, dota pentru

un locotenent era de aproximativ 650.000 de lei, în timp ce acesta avea un salariu de circa 6000-7000 de lei lunar.

Din cauza aceasta mulţi nu se puteau căsători cu fata dorită, decît dacă, în extremis, părăseau armata, ceea ce era apoape de ncconccput. Pentru armată era lege în acest sens, iar pentru restul

- lumii, obicei şi pretenţie, unanime şi decisive.

La ţară, tocmeala părinţilor era prealabilă, şi prioritară dragostei copiilor. în aceste condiţii şi părinţii mei îşi puneau nădejdea în căsătoria mea şi ar fi dorit să se asigure că voi lua o fată bogată şi de “neam”, căci în mod inerent, corelau poziţia şi perspectivele melc cu condiţia acestei tradiţii.

Faptul că era vorba de o fată din acelaşi sal, cu părinţi mai săraci dccît dînşii, însemna un veto categoric.

Prietenia cu Maria avea, însă, un temei de neclintit. Era şi a rămas în vîlvătaia focului vieţii, un uriaş edificiu zidit din cea iţjai tare rocă a dragostei, din cel mai înălţător duh al înţelegerii, din cea mai sublimă dăruire pe altarul căminului şi din cel mai profund şi nezăgăzuit izvor al altruismului.

Pentru noi căminul a însemnat, fără reticenţe, contopirea totală a două fiinţe ce ştiau că bogăţia mai de preţ a unei vieţi era, pentru veşnicie, înţelegerea, preţuirea reciprocă, cinstea, munca şi dragostea, înălţate pînă la ultimele trepte ale sacrificiului şi pînă pe culmile sublimului.

Nu pot să nu accentuez că dragostea noastră şi persistenţa ei i-a afectat în mod deosebit pe părinţii mei, dar am fost totdeauna sigur că nu am greşit. Am purtat totuşi în conştiinţă şi în inimă rcmuscarea, deşi ştiu că dacă ei ar fi trăit, s-ar fi convins că nu puteau găsi pe pămînt o noră mai buiră.

M^am rugat şi mă voi ruga lui Dumnezeu pînă în ultima clipă a vieţii melc să mă ierte pentru necazurile pricinuite lor şi, mai ales, să le lumineze calea şi să le îndrepte paşii de acolo, din înaltul

- cerului, către zbuciumul nostru de aici, să vadă cîtă curăţenie sufletească, cîtă abnegaţie, cîtă dragoste şi cinste a adus această femeie pe altarul căminului său. Acum ştiu că la porţile cerului au aşteptat-o cu bunătatea şi dragostea pe care mi-au dat-o şi mic.

Pentru că au fost bîrfitori şi nemernici ce au legat moartea părinţilor de căsătoria mea, arăt că mama Măriei a murit în 1935, mama mea în 1936, tatăl meu în 1937, iar tatăl Măriei în 1938. Noi ne-am căsătorit la 29 ianuarie 1939. *

Această succesiune de încercări nu au fost oare un semn şi o demonstraţie a predestinaţiei noastre?

Nu este nimeni obligat să-mi împărtăşească opiniile, dar eu am dreptul să rămîn un naiv credincios. t

Capitolul VIII

* Curentele politice

Viaţa mea în acea perioadă s-a desfăşurat pe trei planuri mari, ce au condiţionat şi fixat conturul întregii mele existenţe: facultatea, Maria şi Mişcarea Legionară. M-am referit succint la perioada de studii şi am deschis doar o poartă prin care s-ă întrezărit chipul soţiei mele. .

Problemele legate de facultate le-am adus din subconştient pe planul prezentului, fără dificultate; tumultul simţămintelor faţă de Maria îmi inundă întreaga fiinţă, iar materializarea lor este o palidă răsplată a meritelor ei. îmi oferă senzaţia efemeră a unei uşurări. Omul, bietul om, are nevoie uneori, cînd povara vieţii îl îngenunchează, îl frîngc şi îl sufocă, să se destăinuiască.

Afecţiunea mea pentru Maria şi a ei pentru mine, în toată amploarea, continuitatea şi profunzimea ei, a avut expresia celei mai curate pudicităţi. Ştia însă toată lumea cît ne preţuim, cît ne respectăm, cîtă pasiune încheagă căminul nostru şi cîtă prestanţă cumula întreaga noastră existenţă.

Despre curentele politice care mi-au influenţat determinant viaţa şi au zguduit şi răvăşit ca un vulcan căminul nostru, nu am putut vorbi nimănui, şi sînt mai bine de 35 de ani decînd am închis şi ferecat poarta acestor frămîntări. Totuşi, pe ele s-a aşezat stînca ce mi-a înăbuşit familia, şi din ele s-au făcut ciocane cu care zeci de ani am fost loviţi, deşi noi nu ceream disperaţi dccît un dram de linişte.

Nu am pronunţat cuvîntul “legionar” zeci de ani, nici în cea mai intimă situaţie şi de aceea am ajuns ca,

acum, după moartea soţiei mele dragi, fiul meu să îmi reproşeze atitudinea din urmă cu patruzeci de ani, pentru că el mă vedea cu ochii celor ce au aflat de la alţii, ca făcînd parte dintr-o ceată de rătăciţi şi exaltaţi, dintr-o bandă de huligani. De aceea, cu caracterul spovedaniei

pentru uşurarea sufletului meu şi fără gîndul unei apologii, voi parcurge pentru mine, încă o dată, drumul acelor vremuri, şi dacă vreodată aceste gînduri cinstite şi împrejurări obiective vor ajunge să fie cunoscute şi de altcineva, vreau să se ştie că ele izvorăsc din cel mai curat gînd, dintr-o inimă caldă care niciodată nu a bătut numai pentru sine.

Şi dacă o singură îmtîmplare va determina raţiunea la o mai profundă analiză a fenomenelor şi o mai dreaptă catalogare a oamenilor, şi dacă de undeva, de aici, va genera sau se va amplifica ideea mai nepărtinitoarei dreptăţi, unei omenii mai profunde, unei bunătăţi şi a unei înţelegeri accentuate, atunci tot zbuciumul vieţii noastre a avut un rost, toate sacrificiile o compensare, toată strădania mea un scop.

Am parcurs mai bine de jumătate de secol, conştient, pe un făgaş deosebit şi am tratat problemele vieţii de pe o poziţie mai puţin obişnuită. Am fost întotdeauna cu picioarele pe pămînt, dar nu pe drum bătătorit şi aproape mereu în inima furtunii.

M-a jenat comoditatea şi m-a umilit egoismul. Am acordat permanent aspiraţiile sufletului, dorinţele inimii şi scrupulozita- tea conştiinţei la cea mai înaltă notă, tinzînd către o gamă de melodioasă armonic şi profund umanism. Am mers prin viaţă cu inima, cu sufletul şi cu ochii permanent deschişi. Am înotat voiniceşte prin valurile uriaşe ale vieţii şi nu m-am aşezat pe spate, pe linul apei pentru a fi dus la întîmplare, iar soarta a interpus în drumul unui biet om, gigantice obstacole, uriaşe dureri şi năpraz- nice furtuni. Nu am trişat nici legile imuabile ale vieţii, nici aşteptările semenilor mei şi nici propria conştiinţă, şi nu am aşteptat de la viaţă decît liniştea şi echilibrul unui trai modest.

La vîrsta mea de acum, după atîtea încercări, cînd privirea şi aspiraţiile mele sînt sub puterea şi traiectoria transcendentului, pot spune, cinstit ca în faţa altarului, că nu am avut alt ideal mai simt decît să văd în jurul meu oameni care se bucură şi care sînt fericiţi şi prin afecţiunea şi strădania mea.

Toate durerile mele personale, şi au fost destule, au însemnat foarte puţin faţă de frămîntarea care mi-a

măcinat fiecare celulă a fiinţei, cînd am simtit oameni suferind din cauza mea.

Am avut un temperament hipersenti'mental şi o fire vulcanică, dar lava acestuia a fost întotdeauna foc de paie. întotdeauna lacrimile altora au ajuns şi în ochii mei, durerea împărtăşită şi mie s-a aşezat în sufletul şi inima mea, iar niciodată nu am rămas pasiv. Am izbucnit ca trăsnetul ori de cîte ori mi se părea că apare nedreptatea, neomenia, minciuna sau perversitatea şi nu o dală m-am pripit, dar totdeauna m-am căit, şi nu am adus nori pe sufletul meu şi nici ceată pe conştiinţa mea.

Cu această fire şi sub nimbul acestor aspiraţii am păşit în toamna anului 1932 la Iaşi. ,

Ca întotdeauna şi ca pretutindeni, studenţii, tineri fiind, erau dornici de învăţătură; cu inima clocotind pe jarul dragostei, cu sufletul aureolat de idealuri şi cu conştiinţa civică exaltată de impulsul primilor paşi ai independenţei şi maturităţii.

Pe plan politic, la suprafaţă pluteau două curente naţionaliste: cel cuzisl şi cel legionar. Mai lîrziu am aflat de curentul comunist, care era însă reslrîns şi ocult.

în şcoala primară şi apoi în liceu, credinţa în Dumnezeu şi iubirea de patrie au constituit primele impulsuri ce s-au alimentat şi au încălzit ca soarele inimile şi conştiinţa noastră.

Dimineaţa începeam cursurile cu rugăciunea şi tot cu ca le terminam. Primul lucru pe care l-au învăţat cei care nu-l ştiau de acasă, a fost “Tatăl nostru” iar primul cînlcc “Pe-al nostru steag”. Am început şcoala imediat după terminarea Primului Război Mondial. La ţară, în casele tuturor nu se povestea la vreme de scară şi mai ales iarna decît despre vitejia soldaţilor noştri, despre sacrificiile for. Ani şi ani de-a rîndul iarna veneau la noi acasă prieteni de-ai tatei, vorbind despre isprăvile de neasemuit ale ostaşilor români la Mărăsti, Mărăsesti şi Oiluz.

Patria nu era un cuvînt ci o flacără arzîndă în fiinţa tuturor, iar noi copiii cînlam la aniversări “Dcştcaplă-te, române”, “Pe-al nostru steag”, “Trei culori”, cu lacrimi pe obraji, într-o exaltare cerească.

Cu acest bagaj şi patrimoniu sufletesc, la care trebuie

adăugat şi factorul subiectiv – structura mea psihică, am ajuns în Iaşi. “Zestre” cu noţiuni politice nu aveam. Pe atunci în şcoală, în armată şi în magistratură nu era admisă politica.

Auzisem de liberali, de ţărănişti, de avcrcscani, dar vedeam că partidele se succed la putere în timp ce tatăl meu, şi ca el toţi ţăranii, muncea din răsputeri şi îl măcinau lot mai apăsător nevoile. în mediul şi timpul în care am crescut nu se vorbea de comunism, iar mai tîrziu cu nu aş fi putut fi ateu. Cuzisl nu aş fi putut fi pentru că reprezenta un deziderat sec, absurd şi fără conţinut. Pe drapelul **Ligii apărării naţionale creştine,** condusă de A. C. Cuza, profesor la Facultatea de Drept din Iaşi, se puica aborda o singură şi permanentă lozincă: antisemitismul. Deziderat

inexistent ca ideologie şi incompatibil cu firea nfea care nu cunoaşte ura.

Răul, ura, egoismul, perversitatea, fariseismul şi asuprirea nu vin nici de la Dumnezeu, nici de la evrei. Natura, care ”este şi Dumnezeu, a fost întotdeauna uluitor de darnică şi mărinimoasă, dar oamenii, cu spiritul lor îngust şi de multe ori nătîng, s-au • chinuit între ei şi s-au ucis, sufocîndu-se sub maldărul bunurilor -inutile, capturate prin nedreptate sau forţă, ori strivindu-se sub puterea impulsurilor necontrolatc, măcclărindu-se la comanda şi sub stindardul celor mai puternici, dar care nu întotdeauna au fost şi cei mai buni, mai drepţi şi mai înţelepţi.

Nu am fost niciodată un conformist, un soldat care execută * ordinele fără şovăire. Am trecut totul prin filtrul raţiunii mele, cea a unui om lucid, prin sufletul, prin inima mea veşnic încălzită la flacăra dragostei pentru semeni şi prin conştiinţa care, pentru năzuinţele şi faptele mele, a fost un exigent judecător. Am ştiut mereu că abdicarea de la austeritate înlesneşte superficialitatea, că părăsirea exigenţei personale faţă de jaloanele vieţii, faţă de trăsăturile esenţiale şi de tendinţele ci, facilitează frivolitatea, iar trecerea voinţei pe planul doi al existenţei îl descalifică pe om şi îi deschide căile către orice prăpastie.

Pentru mine, naţionalism înseamnă şi se identifică prin palrio- tism în acţiune. Dragostea de patrie, nu ca un act de contemplaţie, ci ca un fapt de creaţie. Patrie înseamnă pentru mine duhul părinţilor, moşilor, strămoşilor şi al tuturor morţilor noştri. Glia reprezintă pămînlul scump, sub apăsarea căruia dăinuiau mormintele acestora iar deasupra “codri verzi de brad şi cîmpuri de mătase”, ca în

poezia lui Octavian Goga. Neamul, prin care înţeleg pe toţi cei care respiră din duhul strămoşilor, idcntificîndu-se cu aspiraţiile prezentului, identificare tradusă în muncă, onestitate, omenie şi loialitate faţă de idealul permanent şi sacrosanct al poporului şi faţă de aspiraţiile legitime ale viitorului său.

. 'Capitolul IX

Mişcarea Legionară

Cu ochii şi cu sufletul tînărului de atunci, simţeam că partidele politice care se succedau la putere uitaseră că România Mare se clădise pe pămîntul dacilor şi al tuturor străbunilor, se consolidase pe oasele lor şi se închegase cu lacrimile şi sîngele celor ce .acum erau obijduiţi.

De aceea, la primul îndemn, am aderat, la Mişcarea Legionară. Acest prim îndemn a venit de la un coleg, un prieten puţin exaltat şi care, tot în timpul facultăţii, a devenit comunist. Cu el sau fără, firea mea în-ar fi dus tot acolo şi, de aceea, nu i-am purtat niciodată pică.

Despre curentul naţionalist, aflasem vag cînd eram încă un copil. Plecasem din Roman către casă cu tata, şi la ieşirea pe podul de peste rîul Moldova, ne-a întîmpinat un grup de tineri călări care mergeau în goana cailor către oraş. Erau îmbrăcaţi în costume naţionale şi am auzit că era vorba despre un colonel Neculce şi despre Corneliu Ion Zelea Codreanu, precum şi alte nume pe care nu le-am reţinut. Fiindcă se spunea că în urmă vine şi profesorul A. C. Cuza, tata, la fel ca lumea prezentă,s-a întors în oraş. Acolo a avut loc o adunare pe terenul viran din spatele grădinii publice, dar pentru mine, la acea vreme, situaţia nu prezenta interes.

Deşi deşir firul amintirilor, mărturisesc că o fac cu o enormă dificultate. Sînt vremuri şi împrejurări controversate sau ostracizate fără reticenţe, şi este pusă la zid amintirea unor oameni care au crezut şi au murit pentru un ideal. Scriu totuşi, evitînd orice apreciere subiectivă asupra unei perioade şi unor frămîntări care au deschis pentru mulţi, dintr-o întreagă generaţie de

tineri, călduroase şi generoase idealuri, cele mai zbuciumate şi zdrobitoare renunţări şi atîtea morminte timpurii, îneît şirul umbrelor senine ce au muşcat glia şi s-au prăbuşit sub vitregia morţii violente şi

premature, este nesfîrşit.

Eu însumi am trecut de atîtea ori prin vîlvătaia şi jarul acestui foc; nu o dată majestatea sa moartea şi-a întins coasa sa hidoasă şi deasupra capului meu, dar voia lui Dumnezeu, dorinţa mea de a nu capitula, au făcut-o să se plece şi să plece.

Am adus aici atîta elan, atîta renunţare la mine, atîta abnegaţie, cinste, omenie şi spirit de jertfă, înеît nu o dată am trecut cu povara şi stînca copleşitoare a suferinţelor sau chiar cu moartea de mînă pe puntea idealului meu, de a fi de folos celor mulţi şi necăjiţi, de a contribui cu toată fiinţa mea la ridicarea celor şubreziţi de foame în această ţară bogată, umiliţi; îngenunchcaţi şi înşelaţi, deşi pe umerii lor se rezema tara, iar ei erau cei mai autentici urmaşi ai strămoşilor noştri daci şi romani, cei mai viguroşi răzeşi ai viteazului, dreptului, aprigului şi marelui Ştefan.

Am aflat atunci că tendinţele naţionaliste au fost iniţial reprezentate de un partid condus de prof^şorii A. C. Cuza şi Nicolae lorga. Tineretul, după anul 1921, a fost condus de Corneliu Ion Zelea Codreanu.

Pe profesorul A. C. Cuza l-am cunoscut. Era mic de statură, vioi şi mereu prompt cu o replică caustică. Fusese profesor la Facultatea de Drept din Iaşi şi ideile sale sintetizau antisemitismul. Deşi se zicea că mai făcea concesii acestui principiu, în special cînd era vorba de femei. în politica ţării a fost mereu prezent, iar în parlament era un inamic de temut. A avut un fiu, George, tot profesor la Facultatea de Drept din Iaşi, care a militat pe acelaşi făgaş politic dar cu unele compromisuri, şi o fată, Magda, deosebit de frumoasă, cu prestanţă şi chibzuită.

Pe profesorul Nicolae lorga l-a cunoscut şi-l recunoaşte toată lumea. Savant de reputaţie mondială, un geniu pentru care politica a fost un factor nefast, şi pe care Carol al II-lea l-a folosit pînă la umilinţă.

Fără să-mi arog dreptul de a da “certificat de calitate”, îmi permit să cred că spiritul politicii şi cadrul ei nu sînt uneori proprii nici savanţilor şi nici geniilor. Mai precis, consider că nu este suficient să fii un geniu sau savant într-un anumit domeniu, oricît de vast, şi să tragi concluzia implicită a trăsăturilor şi virtuţilor cu

caracter politic, deoarece în realitate, şi aceste însuşiri se pot ■ridica pe un drum distinct, înălţat uneori pînă la genialitate politică. ’

După cîte ştiu, Partidul Naţionalist Democrat condus de Nico- •lae lorga s-a scindat în anul 1920, iar A. C. Cuza a format Partidul

Naţional Democrat Creştin, apoi în 1926, Liga Apărării Naţional Creştine. .

Aici a rămas şi Cornelia Codreanu, pe atunci student şi preşedinte ales al Asociaţiei studenţilor de la Facultatea de Drept din Iaşi, care coordona efectiv activitatea tineretului, în general studenţesc.

Politica implica unele cheltuieli şi partidele politice cu forţe în mase era apanajul marii burghezii. Studenţii, animaţi de spiritul naţionalist, erau dintre cei cu inimă mare dar cu mijloace materiale modeste. în această situaţie şi-au propus să-şi construiască un cămin al lor, din sărăcia şi efervescenta tinereţii. Li s-a dat teren lîngă Rîpa Galbenă de către proprietarul hotelului Bejan. Construcţia implica muncă şi materiale. Problema forţei de muncă a fost rezolvată prin aportul studenţilor şi tinerilor muncitori din laşi. Pentru achiziţionarea materialelor s-a înfiinţat în jurul laşului o tabără pentru executarea cărămizilor, şi s-a arendat teren unde s-au aranjat grădini de zarzavaturi şi legume.

în timpul liber şi vacanţe, în cîntece şi voie bună, se lucra iar alţii vindeau pe piaţă produsele acestei munci, în vreme ce căminul se ridica etaj după etaj, sub imboldul aceloraşi sentimente. Lumea începuse să se intereseze şi apoi să ajute tineretul în entuziasmul şi lecţia de patriotism concretizată în activitatea lor.

Acţiunea luase amploare şi pe politicieni, poliţie şi jandarmi îi deranja. La putere era, după cîte îmi amintesc, Partidul Liberal, iar prefect de poliţie, Manciu. Au început maltratări şi atrocităţi.

într-una din zile, oamenii prefectului de poliţie au mers în tabără şi Lau ridicat pe Corneliu Codreanu şi Lau adus pe jos pe străzile laşului, sub pază, legat în lanţuri. I s-a făcut proces şi în instanţă a apărut şi prefectul care l-a insultat şi molestat pe inculpat în prezenţa judecătorilor. în acest moment, Corneliu Codreanu a scos revolverul şi La ucis pe Manciu. Se întîmpla în anul 1924.

1 s-a făcut alt proces, care urma să se judece la Iaşi, conform legii, dar ţinîndu-se seama de atmosfera de acolo, a fost strămutat la Focşani, şi în cele din urmă a fost achitat Ia Turnu Severin. considcrîndu-se legitimă apărare.

Procesul s-a judecat sub un guvern, oricum ostil, dar de către o instanţă specială, Curtea cu juri, formată din douăsprezece personalităţi de prestigiu, alese periodic în acest scop, sub egida tribunalului ai cărui judecători erau inamovibili, şi deci în absolută independenţă profesională. •

înainte de această împrejurare, Corneliu Codrcanu îşi făcuse» doctoratul în drept în Franţa, fără să îşi mai susţină teză din cauza situaţiei din ţară. îi\ anii de studii fusese în Franţa cu soţia sa, Elena, născută Ilinoiu, şi stătea la ţară, unde lucra la cîmp pentru a-şi asigura existenţa. Despre toate acestea şi pentru tot ce a urmat, a scris în 1935 o carte denumită **Pentru legionari.**

Tot de aici reţin că, fiind în închisoare la Văcăreşti împreună cu Moţa şi cu alţii, în biserica din incinta penitenciarului au văzut o icoană cu arhanghelii Mihail şi Gavril, care i-a impresionat şi s-au hotărîl ca la eliberare să înfiinţeze **legiunea Arhanghelul Mihail,** părăsind Liga Apărării Naţional Creştine, condusă de A. C. Cuza. Aceasta s-a întîmplat la 24 ianuarie 1927. .

M-am oprit, absolut sumar, asupra sus amintitelor împrejurări, fără să îmi permit comentarii,doar din dorinţa de a explica stadiul şi circumstanţele premergătoare anului cînd am venit la facultate. Era o mişcare a tineretului şi în special a studenţilor.

Curentul naţionalist, ideologia şi fervoarea cu care tineretul îşi demonstra patriotismul căpăta mereu adeziuni şi lua amploare, astfel îneît la alegerile parţiale din 1931, în judeţul Neamţ, toate partidele au fost înfrînte prin alegerea lui Corneliu Codrcanu, la vîrsta de 30 de ani, ca deputat.

Au fost apoi alegeri parţiale în judeţul Tutova; succesul s-a repetat prin alegerea lui Mihai Stelescu, în vîrslă de 24 de ani.

Aceste alegeri au constituit bătălii unde au fost angajate toate forţele tineretului, care străbăteau satele pe jos, de multe ori flămînzi, dar mereu cîntînd.

Mişcarea nu avea nici un mijloc de deplasare şi de-abia în anul 1933, prin contribuţia tuturor, s-a cumpărat o camionetă pe care am denumit-o **Căprioara,** şi care reprezenta averea noastră.

în toamna anului 1932, Corneliu Codrcanu, căruia noi îi spuneam Căpitanul, locuia în Bucureşti, fiind parlamentar. Era fiul lui Ion Zclea Codrcanu, profesor de limba germană din Huşi, căruia, nu ştiu din ce motiv îi spuneam Moş Zagreb, dar nu în prezenţa sa, cînd devenea “domnul profesor”. Bunicul său, Zclea

Codrcanu, a fost pădurar în Bucovina.

Preşedintele Centrului universitar Iaşi era în 1932 Ion Banca, doctor în medicină şi drept (avea 27 de ani). Ambele doctorale luate cu nota maximă. Era mai în vîrstă decît noi, de loc din Răsinari-Sibiu, era căsătorit şi avea o fetită, Tatiana. Locuia în căminul de la Rîpa Galbenă. Era tînăr, de statură mijlocie, umbla întotdeauna îmbrăcat în costum naţional şi cu o sobrietate inega-

Li111IA I)IK cn o viata de o modestie incredibilă şi coordona viaţa iioiisun exemplar şi cu străşnicie. .

Plăteam cotizaţii şi acest aport era întreg capitalul cu care se întreţinea mişcarea. Punctualitatea era un deziderat ce trebuia să exprime total şi fidel echilibrul fiinţei umane. Ora 6, de exemplu, nu putea fi nici cu cinci minute înainte şi nici după. Disciplina, prestanţa şi seriozitatea trebuiau să răzbată mereu, iar corectitudinea, francheţea şi ataşamentul fată de crezul în viitorul strălucit al patriei materializat în cele mai expresive fapte.

Lunar se ţineau şedinţe pe garnizoană, deci cu participarea tuturor, unde era analizată întreaga activitate, cu concluziile şi indicaţiile de rigoare. în general, aceste şedinţe nu erau secrete şi nu aveau caracter politic, ci educativ.

în 1932, mişcarea cuprindea o parte din studenţime şi treptat, ajunsese să mobilizeze cea mai mare parte a acestora. Ea implica, pentru cei de bună credinţă şi serioşi, nenumărate sacrificii.

Caracterul acestei destăinuiri şi firea mea, îmi impun să precizez două aspecte: cadrul ideologic şi conturul real al acţiunilor mişcării nu au fost un punct fix, ci o linie ascendentă şi ceea ce era admis sau tolerat în 1932, era combătut în 1938, cînd acest curent şi-a deăvîrşit culoarul pe unde străbătuseră plaiurile şi istoria acestei perioade; nu toţi cei care au aderat la mişcare s-au încadrat în plenitudinea sarcinilor şi trăsăturilor ei, şi puţini au fost cei care de la început au fost fără greşeală. Aici erau în majoritate fii de ţărani, de muncitori, de oameni cu posibilităţi materiale modeste. Intrasem, convins că prin orice sacrificiu trebuie şi se poate instaura o viaţă mai bună şi mai dreaptă pentru cei din mijlocul cărora plecasem, care trudeau flămînzi pe întinsul ogoarelor, pentru cei care transpirau în uzine sau îşi iroseau viaţa în bezna minelor sub pămîntul atît de îmbelşugat al ţării.

Am învăţat să dozez lucrurile şi din fiecare împrejurare am tras concluzia că viaţa nu e o glumă. M-am convins că mă aflu acolo nu numai prin stăruinţa mea, ci şi prin voia lui Dumnezeu, prin sacrificiul imens al părinţilor, şi că de aceea am datoria să nu dezmint nici una din forţele care mi-au deschis drumul.

Dacă am devenit oarecum proeminent aici, faptul se datoreşte nu unei exaltări concretizate în haiducisme şi sălbăticii, ci seriozităţii cu care mi-am iubit patria şi tot ceea ce era legat de prezentul şi viitorul ei.

A plătit şi mai ales a suportat tantalic această bună credinţă familia mea, pentru că, atunci cînd s-au cîntărit oamenii prin

prisma trecutului, nu s-a folosit raţiunea, logica şi competenţa care să stabilească premisele ce m-au ridicat pe mine, şi nici nu s-a tinut scama de abilitatea altora. •

Aşa cum am spus, au fost între noi şi tineri care au luat din patriotismul acestei ideologii exaltarea, eroismul sterp şi scandalos, sfidarea omeniei şi bravada haiducului.

Oricîţi ar fi fost la început şi oricît de puţini au rămas pe parcurs, cînd exigenţa trierii era din ce în ce mai riguroasă, nu a contat. Lumea judecă după ce vede şi e zgomotos, iar duşmanii nu văd şi nu exploatează decît fisurile. Am apărut pe toate culmile unde se cereau sacrificii şi mi-am dăruit, cu toată pasiunea, inima ţelurilor nobile care ne animau. Am fost întotdeauna alături de cel slab. Am plătit teribil tribut acestei francheţe, dar au ocolit judecata şi consecinţele foarte mulţi din cei care au alterat la vremea aceea spiritul pur ce trebuia şi se impunea să concretizeze acest neam de eroi şi de martiri.

Am pretins şi, cu toate că s-a dovedit, nu am fost iertat şi complet reabilitat niciodată, că idealul şi faptele mele de atunci rămîn în concordanţă cu trăsăturile cele mai nobile şi de omenie ale tuturor timpurilor. Nu am făcut rău nimănui, am sărit cu orice risc în ajutorul celui năpăstuit, oricine era el, nu am dat o palmă în viaţa mea, nu am duşmănit pe nimeni şi nu se poate plînge cineva că Lam stingherit cel puţin cu o privire încruntată sau răutăcioasă, care să dureze mai mult de cîteva minute.

Şi totuşi, pe drumul meu s-au năruit atîtea stînci, în familia mea s-a turnat atîta otravă, îneît eu astăzi sînt singur şi copleşit, iar biata şi scumpa mea soţie, în mijlocul îngerilor.

Am precizat că nici eu şi nici alţii nu am păşit în

mişcare de la început cu trăsăturile implicite şi de esenţă ale şcolii de educaţie. Erau băieţi care nu mergeau la cursuri, nu îşi dădeau examenele, frecventau însă cîrciumile, făceau scandal în public şi provocau altercaţiuni grave.

Preşedintele Centrului studenţesc, Ion Banea, în înţelepciunea şi omenia sa, aduna uneori seara cîtc doi-trei lei de la fiecare şi strîngea bani pentru unu sau două kilograme de vin şi mergeam cu toţii, băieţi şi fete, la ‘‘Pavilion”, unde petreceam simbolic împreună cîtcva ore. Dînsul nu intra în circiumă decît într-o astfel de ocazie, şi numai pentru a ne da proporţia şi sobrietatea unei astfel de rcuniuni(cincisprezc-douăzeci de tineri, cu maximum doi litri de vin, multă voie bună, decenţă şi profundă comuniune).

Era atîta viaţă, voioşie, spontaneitate, sinceritate şi corectilu- dine în comportarea mea, îneît de la început m-am făcut cunoscut, luci u care, însil, asa cum am arătat, mi-a adus şi mult rău.

Printre primele impresii cristalizate în mintea mea, au fost şi versurile constituind motto-ul unei reviste a noastre:

Din zei de-am fi coborîtori
Cu-o moarte toii sîntem datori
Şi-i iot una dacă-ai murit
Flăcău ori moş îngîrbovit, -
Dar nu-i tot una leu să mori , ,
Sau cîine-nlănţuit.

Capitolul X

Cazul Beinis. Antisemitismul

Şi cuziştii şi legionarii, şi cu ei mulţi alţi “binevoitori”, obişnuiau ca, la ieşirea de la cursuri sau pe stradă, să îi

lovească pe studenţii evrei.

Chiar la începutul anului universitar, pe cînd coboram din amfiteatrul aulei de la universitatea veche unde avusesem cursuri în anul I, s-a stîrnit o busculadă. Printre cei molestaţi se găsea şi un coleg de-al meu de liceu, Bciniş Carol, ce fusese anterior arestat pentru activitate comunistă.

Am sărit în apărarea lui. Băieţii care mă cunoşteau l-au lăsat, fără să mă ierte însă. La prima şedinţă de garnizoană din sala mare a căminului de la Rîpa Galbenă unde eram cu toţii adunaţi în careu, m-au raportat preşedintelui Banca că am intervenit şi i-am apărat pe evrei. Am fost întrebat dacă este adevărat şi "cum stau lucrurile". Am confirmat şi am precizat că nu pot fi de acord cu astfel de manifestări.

Recunoscînd că, pe plan etic, situaţia evreilor la acea vreme constituia o problemă naţională, întrucît aceştia acaparaseră aproape în exclusivitate comerţul şi în mare parte sistemul finan-

ciaf-bancar al tării, aclivităti care solicitau un efort minim.şi asigurau beneficii incomparabil mai mari ca ale acelora ce-trudeau pe ogoarele şi în uzinele ţării, am precizat că nu sînl de acord şi nici hu văd problema rezolvată astfel. Am accentuat că punctul meu de vedere este să folosim virtuţile neamului nostru şi toate posibilităţile de care dispune fiecare pentru a-i concura loial în şcoală, în comerţ şi în planul vieţii, iar dacă vom fi mai buni, vom reuşi.

în această ordine de idei arăt că pe atunci, în oraşul Roman, de exemplu, erau sute de prăvălii şi nu îmi amintesc decît de una aproximativ românească, deoarece era proprietatea unui anume Petrov. Nu trebuie neglijat nici faptul că, în acea vreme, preţul era fixat de către negustori. Datorită acestui monopol, bietul ţăran era nevoit să-şi vîndă recolta pe preţuri derizorii şi să cumpere cu preţuri la cheremul lor. Nu pot uita că ţi se cerca pe un bun de cinci sau şase ori valoarea lui; te tocmeai, dar unii erau înşelaţi în mod revoltător.

Fără să îmi arog pretenţia paternităţii unei astfel de reforme, menţionez doar că, peste cîţiva ani, a existat un comerţ legionar, în care au intrat băieţi, fete şi doamne

cu pregătire, cu răspundere, şi s-au distins în această privinţă, dar că interesele şi perversitatea lui Carol şi a acolitilor săi l-a interzis.

în al doliea rînd am subliniat că, oricum, orgoliul şi demnitatea noastră de veacuri condamnă laşitatea şi că românii s-au luptat uneori unul contra zece. Eu nu pot concepe ca grupuri de băieţi să tăbărască pe un evreu şi să îl lovească, deoarece acest lucru îl transformă pe evreu într-un martir, iar pe noi în barbari.

Preşedintele centrului m-a privit îndelung, a chibzuit cu profunzimea caracterului său dcsăvîrşit, a cărui amintire a dăinuit şi după ce a fost ucis în 1939, şi apoi a precizat:

— Eu gîndcsc ca şi camaradul Tudorică şi adopt poziţia lui.

Acest lucru a fost cunoscut în rîndul celorlalţi, şi după cum am aflat mai tîrziu, chiar şi de către Căpitan.

Atitudini de acest fel am ayut pe întreg parcursul vieţii mele şi, totuşi, pe firul acestor mărturisiri vor apărea noduri ce vor demonstra că viaţa şi oamenii uită, că nu întotdeauna dreptatea e dreaptă, iar adevărul nu e întotdeauna adevăr.

Capitolul XI

Prima întîlnire cu Corneliu I. Z. Codreanu

În primele luni ale anului universitar 1932 a venit la Iaşi Căpitanul, însoţit de Mişu Stclescu, ambii parlamentari.

în nota destăinuirii.oneste şi obiective pe care mi-am propus-o, şi a intimităţii acestei mărturisiri, evoc figura unui om care, pe mine şi pe un şir nesfîrşit de tineri de atunci, ne-a copleşit în cel mai bun şi întreg înţeles al cuvîntului.

"Mi s-a înrădăcinat credinţa că omul care luptă chiar singur pentru Dumnezeu şi neamul său nu poate fi învins niciodată." Corneliu Ion Zelea

La vremea aceea, Căpitanul avea în jur de 32 de ani. Terminase demult dreptul, absolvise cursurile de doctorat din Franţa, stătuse timp îndelungat în bezna şi umezeala închisorilor, şi apăruse în parlamentul ţării cu o maturitate ce nu s-a uitat nici- cînd. Era înalt, cu un trup bine legat, voinic, frumos, cu trăsăturile bine proporţionale, cu expresia combatantului din prima linie de foc.

Era îmbrăcat în costum naţional, cu pantalon alb, ghete negre cu gumă, suman şi pălărie neagră cu borul foarte mare. Aceasta era întotdeauna tinuta sa şi numai în tabere l-am văzut în pantaloni şi bluză, dar niciodată îmbrăcat asa cum se spunea pe atunci, nemteste.

Avea o privire profundă, un mers cu pasul mare şi rar, o ţinută

de o grandoare impunătoare şi o maturitate neverosimilă pentru vîrsta sa. .

Eram în sala mare de la căminul de la **Rîpa (Galbenă.** Aşezaţi într-un careu, ne-a fost prezentat de către preşedintele centrului, Banea. Ca şi cum ne-ar fi cunoscut de mult pe toţi, a început să vorbească cu noi.

Sistemul său nu era discursul, şi în cei sase ani cît a mai trăit după aceea, timp în care am fost destul de mult în preajma sa, nu l-am auzit vorbind decît foarte rar sub forma ce s-ar putea numi discurs. Punea în discuţie o problemă importantă şi întreba: “Camarade, dumneata cum ai rezolva-o?”.

Aştepta răspunsul fiecăruia, reflecta asupra lui, întreba pe altul şi apoi pe altul, iar în cele din urmă pleca fruntea, medita şi apoi, cu privirea la toţi, spunea întotdeauna rar şi concis: “V-aţi gîndit bine, dar eu aş vedea rezolvată problema aceasta şi în alt fel”. Şi de cele mai multe ori venea cu o soluţie ce ni se părea bizară. Mărturisesc însă că soluţia lui se dovedea ulterior ca fiind cea mai bună.

- Nu o dată l-am întrebat noi: “Căpitane, cum v-aţi gîndit şi aţi dat atunci soluţia respectivă?” iar dînsul, invariabil, răspundea: “Asa mi-a venit mie”.

Chiar de la prima întîlnire am aflat drumul gîndirii sale. Era foarte deschis şi răspicat, avea o notă de mare intimitate dar şi de imensă condescendenţă pentru toţi, şi se bucura de un respect nemărginit. ■

Ne-a întrebat:

— Dacă ai de rezolvat o problemă şi găseşti soluţia care îţi convine cel mai bine, o faci?

Noi i-am răspuns că da iar dînsul a continuat:

— încă nu, deoarece rezolvarea oricărei situaţii trebuie să fie condiţionată de nişte factori şi fenomene a căror ierarhie este obligatorie şi sacrosanctă. Faci ce îţi convine ţie dacă va conveni şi familiei tale, dacă este în consensul colectivului în mijlocul căruia trăieşti, dacă se încadrează în morala societăţii şi în idealurile neamului tău, dacă concordă cu duhurile şi aspiraţiile strămoşilor şi, în final, dacă respectă preceptele învăţăturii creştine şi legile lui Dumnezeu.

Deci, în ierarhie, individul este pe prima treaptă de jos,

iar pe ultima de sus stă Dumnezeu. De aceea distincţia cea mai însemnată era “Crucea albă” sau “Săculeţul cu pămînt”, crucea creştinului şi pămîntul adunat de pe mormintele marilor noştri inaiiitasi şi ale marţii ilor neamului; iar ca pedeapsă “Legea tăcerii”, perioadă în care nimeni nu-ţi vorbea.

La această primă întîlnirc, raţiunea, sufletul, inima şi conştiinţa mea au cunoscut un om care cumula plenitudinea virtuţilor acestui neam, gata de orice jertfă în slujba idealului său: ridicarea ţării pe culmile binelui şi ale măreţiei.

îmi amintesc că de la început ne-a avizat expres şi foarte răspicat:

— Ţelul nostru principal nu este politica ci educaţia, formarea omului nou, care să trăiască în spiritul ierarhiei la care m-am referit. Ştiu că acest lucru ar putea dura zeci şi zeci de ani şi că, s-ar putea ca noi să nu tfăim să mai vedem acest om realizat, dar vom muri bucuroşi, chiar dacă nu am reuşi decît să profilăm aceste trăsături şi ne este indiferent cine se va bucura că în tară, această idee de bine, de omenie, de cinste, de dreptate, de disciplină, de echitate, de jertfă, de dragoste nemărginită pentru patrie, de respect pentru duhul morţilor şi strămoşilor noştri şi de credinţă curată în Dumnezeu s-a înfăptuit.

Nc-a avizat, de asemenea, că pe acest drum nu ne aşteaptă nici binele, nici huzurul şi nici bucuriile, ci *muntele suferinţei, pădurea cu fiare sălbatice, mlaştina deznădejdii.*

Ca un bătrîn sfătos, fără cuvinte alese şi ticluite, absolut fără nici un menajament, ne-a descris drumul ce ne aştepta. Pentru dînsul, drumul unui legionar trebuia să fie un permanent urcuş. Trebuia să aibă privirea către cclc mai înalte ţeluri, să străbată calea cu toată dîrzcnia şi cu spiritul de sacrificiu. Viaţa trebuia să îr fie o ascensiune pe un munte cu mărăcini, cu hîrtoape, cu pante verticale, cu coborîşuri spre abis, cu beznă şi întuneric, cu străfulgerări şi trăznclc, cu ropote de ploi' şi, arareori, cu poieni unde străbat razele soarelui, cu gingăşia florilor, freamătul frunzelor şi cîntecul păsărilor se înfiripă şi trăiesc în fiinţa celui care urcă. Pentru acest

urcuş pe muntele suferinţelor ne spunea că omul trebuie să-şi înfrîngă poftele, să-şi frîngă trupul şi să-şi înalţe voinţa ca un titan, iar credinţa ca un martir.

Numai cine simte cum se rup fibrele în fiinţa sa, cum îi sînge- rcază trupul şi tîrîndu-se, biruind durerea şi sfidînd tentaţiile superficialităţii, urcă şi tot urcă, poale străbate prima şi cea mai uşoară parte a acestui drum. Ceilalţi cad, dezertează şi de aceea ne sugera să meditătm şi ne îndemna să pornim la drum numai dacă simţim că avem această consiluţic sau că ne-o putem forma.

Apoi continua accenluînd că odată acest drum străbătut, nu vor
veni nici liniştea, nici resemnarea, căci intri într-o pădure cu fiare sălbatice. . ’

Oamenii cu interese mărunte şi meschine, ne spunea, nu ne vor înţelege, iar cei care deţin puterea şi stau la masa de belşug a neamului, ne vor hăitui ca pe nişte cîini, ne vor închide, ne vor bate şi schingiui, ne vor umili şi ne vor ucide.

Omul, bietul om din fiecare dintre noi, obosit, sfîrtecat, împovărat, sugrumat de urcuşul muntelui şi de sălbăticia fiarelor, ajunge în vîlvătaia focului şi în vitregia vieţii ca pe apa unei mări frămîntatc, izbite de talazuri, ca pe un torent al rîurilor de munte ce şerpuiesc şi îşi fac loc prin piatră, spumegînd. După un astfel de drum, mulţi cad în deznădejde şi mlaştina vieţii îi înghite.

Aceasta era viziunea şi aşa ne-a înfăţişat drumul la care aderasem, prin care ne cerca să ne rcverificăm valenţele şi să ne hotărîm soarta. . *

Am rămas conştient de tot greul ce mă aştepta şi am depus aici toată fiinţa şi pasiunea mea, şi ca mine, o bună parte din tineretul acestei ţări şi astfel, chipurile atîtor colegi şi prieteni, sute şi mii, ce au împînzit cîmpurilc patriei, curţile închisorilor şi străzile oraşelor cu trupurile sfîrtecate de gloanţele jandarmilor, poliţiştilor şi, în ultimă instanţă, ale unor politicieni avizi de putere şi tirani încă de atunci, slugi ale odiosului dictator şi monarh, Caro! al H-lca, m-au urmărit totdeauna şi pretutindeni.

Atunci ne-a accentuat că nu interesează numărul ccloi care aderă la mişcare, ci calitatea lor. •

în viziunea sa, sublinia că trebuie să ajungem lin detaşament compact şi uniform închegat, în a cărui structură lăuntrică să se împletească duhul strămoşilor cu aspiraţiile legitime şi reale ale neamului, cu perspectivele viitorului şi cu preceptele imuabile ale învăţăturii creştine. Acest detaşament trebuia să cumuAczc toate virtuţile şi aspiraţiile neamului românesc, să se comporte după axioma răspunsului lui Kant la întrebarea *ce trebuie să fac?:* "Procedează de aşa măsură îneît maxima acţiunii talc să fie principiu al unei legislaţii universale".

în concepţia Căpitanului, oricare legionar, oriunde s-ar fi aflat, trebuia să rezolve aceeaşi problemă în acelaşi mod, şi criteriile pe care ni le sugera nu numai că facilitau soluţia, dar o impuneau în mod implicit. Aşa se explică faptul că gruparea avea două entităţi distincte: una politică, concretizată într-un partid, **Garda de fier** şi apoi **Totul pentru ţară,** ambele conduse de Generalul Ghcorghe (Zizi) Cantacuzino-Grăniccrul, sau de inginerul Ghcofghc Clime,

şl unu iu cauulei de şcoală, reprezentată prin **Legiunea Arhanghelului MUmil,** totdeauna condusă de Corneliu Codreanu.

Căpitanul sublinia, în vizinuea sa de atunci, că în şcoala unde se formează omul nou, nu pot intra decît cei care au, şi nu pot rămîne decît cei ce-şi cultivă forţele lăuntrice pînă la renunţare de sine şi pînă la limitele transcendentului. Simbolic ne accentua că acest detaşament trebuia să cumuleze virtuţile şi interesele neamului, urma să ajungă să poată defila pe o "autostradă" ce străbate toată ţara, iar neamul românesc, de o parte şi de alta a acestei magnifice şi idealizate autostrăzi, să aplaude ca senin al adeziunii sale totale şi necondiţionate. Este greu şi nu-mi propun să materializez impresia care ne-a lăsat-o atunci şi ne-a întărit-o apoi Căpitanul cu vorba lovind ca ciocanul în inimi, cu fraze tăioase, despicînd şi definind fenomenele cu o fermitate străfulgerătoare, cu fapte ce ieşeau întotdeauna din comun.

După ce ne-a vorbit şi ne-a propus să îi cerem răspunsuri în legătură cu problemele care ne frămîntă, precizări referitoare la eventualele îndoieli, l-a rugat pe Mişu Stelescu să ne vorbească ceva, zicîndu-i:

— Mişule, spune-le ceva băieţilor.

Capitolul XII .

Misu Stelescu

Mihai Stelescu, aşa cum am mai subliniat, era al doilea deputat în parlamentul ţării din partea mişcării. Era foarte tînăr şi cînd a fost ales nu împlinise 25 de ani, fapt pentru care i s-a acordat o dispensă.

Alegerea sa în judeţul Tutova a constituit, poate, cea

mai aprigă bătălie pe care a dat-o mişcarea. Mii de studenţi, de muncitori şi de ţărani au colindat judeţul zi şi noapte, cîntînd flămînzi şi totuşi înflăcăraţi de un patriotism fulminant, să învingă toate partidele cu aveau forţe materiale imense şi acoliţi pretutindeni, folosind

Nae Tudorică,**93** doar căldura sufletului, entuziasmul inimilor tinere, puterea credinţei şi spiritul de dăruire totală» ridicate pînă la fanatism.

Misu Stelescu era scund, frumos, vioi şi cu o dictie înrobitoare. Vorba lui era ca murmurul apelor, ca foşnetul frunzelor şi ca unduitul grînelor, lină, pasionată şi atrăgătoare, pe cînd a Căpitanului săgeta ca razele soarelui şi ca fulgerele ce spintecă şi luminează cerul. Era adeptul preciziei şi al fermităţii absolut' conturate. Căpitanul gîndea şi reflecta mult şi cu capul plecat, răspundea scurt şi hotărît, ca şuierul unei săbii şi totdeauna cu privirea fixă în ochii tăi, adîncă, pînă dincolo de fascinaţie.

Mişu Stelescu avea ochii omului care urmăreşte efectul şi succesul vorbelor, pe cînd Căpitanul grăia ca de dincolo de limitele sensibile ale realităţilor, pentru veşnicie. Respira prin dragostea de neam, domina printr-o tulburătoare pasiune şi încredere în idealul său, şi se înălţa prin credinţa în Dumnezeu.

Ne-am despărţit, dar pentru mine, care sînt un cerebral şi un hipersentimental, aceste două întîlniri m-au copleşit. Una, cu puterea gîndirii, şi cealaltă, cu elocinţa dicţiunii.

Ca unul ce am străbătut restul drumului alături de multe ori cu amîndoi, voi reveni cu situaţii şi aspecte specifice la momentele[1] respective. ■

Capitolul XIII

’ Congresul de la Braşov

în toamna anului 1932 a avut loc Congresul studenţilor de la Braşov. Aceste congrese se ţineau anual, toamna, şi reprezentau întregul potenţial spiritual al tineretului studios, toată conştiinţa civică şi tot avîntul patriotic al generaţiei.

Luau parte reprezentanţi ai tuturor centrelor

universitare şi participau personalităţi proeminente din ţară, delegaţi şi invitaţi de peste hotare. Dezbaterile congresului ţineau trei zile, timp în care se prezentau rapoarte, referate şi conferinţe cu o seriozitate, competenţă, sobrietate, însufleţire şi avînt patriotic inegalabile.

Subici lele .1 ııf»;ipti şi materializau întregul ansamblu de probleme piolcsionalc, sociale, economice, politice, morale şi religioase.

Capitolul XIV

Comemorarea "Ţiehindeal-gură de aur" .

în acel an şi în acelaşi timp a avut loc şi comemorarea celui ce a fost pentru Eminescu "Ţichindcal-gură de aur". Această comemorare s-a ţinut într-un cadru de mare amploare şi cu profund contur festiv la Becicherec, în Banat. '

Sever Bocu era pe atunci ministrul Banatului şi a organizat această formidabilă demonstraţie la care au participat imense mase din populaţia regiunii, intelectuali de pe tot cuprinsul patriei şi delegaţii de studenţi din toată ţara. Din centrul studenţesc Iaşi a participat o delegaţie din care am făcut parte şi eu.

Nu am uitat şi nici nu s-a estompat amintirea coloanelor îmbrăcate în costume naţionale, care se îndreptau către locul unde s-a dezvelit statuia sărbătoritului, coloane în frunte cu nenumărate fanfare din Banat, şi îmi este încă pregnantă în memorie masa oferită, la care au participat Sever Bocu, personalităţi proeminente, şi mai ales, împrejurarea că s-a întîmplat ca masa studenţilor din Iaşi să fie în aceeaşi încăpere cu a studenţilor macedoneni.

Avîntul, cîntccelc lor naţionale, ferventa lor iubire de patrie şi dîrzcnia ne-au frapat şi copleşit. .

Scara m-am urcat în tren şi am plecat spre Braşov unde începuse congresul. Am ajuns dimineaţa şi, cînd să cobor, am văzut foarte mulţi studenţi, printre care şi

cunoscuţi, urcîndu-se în acelaşi tren cu noi. I-am întrebat unde merg şi mi s-a răspuns că pleacă la Sinaia, în excursie. Am rămas în tren. .

Era în luna decembrie. Iarna pusese stăpînirc pe întreg şirul munţilor. Brazii, cu crengile aplecate sub apăsarea zăpezii, ne apăreau ca nişte imense candelabre, iar potecile pe urcuşul mun-

iilor, ca nişte ncsfîrşitc tuneluri ureînd spre nemărginirea cerurilor.
J Eram un grup de cîteva sule de fete şi băieţi şi, după ce am vizitat oraşul, care atunci era aproape gol, ne-am îndreptat către primărie pentru a rezolva problema mesei.

Am stat de vorbă cu ajutorul de primar. Acesta ne-a subliniat că în acea perioadă nu sînt oaspeţi, şi deci nici restaurantele nu sînt deschise. La stăruinţa noastră, ni s-a dat, unei delegaţii, împuternicirea de a primi de la o fabrică de mezeluri, situată mai sus. pe munte, o cantitate corespunzătoare de hrană.

Fetele şi băieţii au coborît în gară iar noi am primit de la fabrică cele cîtcva zeci de kilograme de mezeluri cu care ne-am îndreptat spre gară.

Pe cînd coboram pe poteci, cu bucăţi mari de salam în mîini, am văzut în gară un tren ceva mai deosebit. Era o garnitură minste- rială şi la geam sse afla luliu Maniu, preşedintele Consiliului de Miniştri, discutînd cu băieţii. Nc-a văzut şi pe noi, cei cu "încărcătura", a glumit şi apoi trenul a plecat. Urma să sosească un accelerat cu care intenţionam să mergem la Braşov. Ni s-a comunicat că se luase măsura ca trenul să nu oprească în gara Sinaia, deoarece eram prea mulţi şi "expansivi".

Ne-am încolonat cu toţii pe linia pe unde urma să intre acceleratul, iar şeful de staţie a fost anunţat că nimeni nu se va feri de pe linie. A venit trenul şi mecanicul de locomotivă, văzînd coloana în faţa sa, a oprit cu seîntei la roţi.

Era primul congres la care participam şi acesta a reprezentat, tranşant şi definitiv, superioritatea numerică şi calitativă a curentului legionar.

Disciplina de înaltă ţinută ostăşes'că, avîntul fundamentat pe^ ideea de jertfă, sobrietatea alimentată de duhul morţilor, deplina responsabilitate, izvorîtă din căldura şi prestanţa tinereţii, conştiinţa viitorului, setea interioară cu implicaţii metafizice şi coerenţă religioasă, precum şi dragostea de patrie, confundată cu cea mai curată, profundă şi tulburătoare pasiune, au constituit potenţialul de viaţă şi patriotismul spiritual al acestei generaţii.

Am auzit aici, şi apoi la congresele următoare,

expuneri de o profunzime neobişnuită în raport cu vîrsta, cu o căldură şi pasiune depăşind tarele pămîntescului, de o clarviziune ancorată în transcendent.

Am văzut tineri ca nişte giganţi, cu sufletele contopite în duhurile morţilor şi strămoşilor noştri, cu inimile clocotind în dragostea de patrie şi de neam, cu minţile luminate de feeria cerească a atotputerniciei lui Dumnezeu, şi am simţit, pînă la transfigurare, trăsăturile "Românului de mîine" care trebuia şi-şi fixeze coordonatele vieţii între dragostea şi credinţa de Dumnezeu, iubirea ferventă şi eficientă de patrie, spiritul de dăruire şi jertfă pentru binele poporului şi cultul pentru cinste, dreptate şi adevăr.

Capitolul XV
Tineri de excepţie

Pe Gheorghe Furdui, preşedintele Uniunii Naţionale a Studenţilor, fiu de ţăran din comuna Miron Costin, judeţul Roman, mai frumos dccît un Făt Frumos din basme, mai înţelept decît zeii din legende, mai curajos decît mareşalii lui Napoleon şi mai chibzuit şi mai modest decît sfinţii lui Dumnezeu, l-am auzit pe cînd era în ultimul an la Seminarul Sf. Gheorghe din Roman, vorbind aproape două ore, cu o memorie care i-a uimit pe toţi cei prezenţi.

L-am ascultat apoi la terminarea liceului, vorbind din partea tuturor absolvenţilor acelui an, folosind dictoane, maxime şi aforisme în toate limbile importante ale Pămîntului.

L-am înţeles cînd, la congrese, cu o maturitate incredibilă, cu o intuiţie şi o luciditate intelectuală de o excepţională acuitate, trata în toată complexitatea lor

probleme legate de trecutul, prezentul şi viitorul acestui neam.

Nu am să uit accentul pus de el pe grija izvorîtă din faptul că oamenii sînt din ce în ce mai legaţi de prezent, că antenele fixate spre viitor rămîn tot mai aproape. îl aud concretizînd această legitimă îngrijorare în constatarea că ţăranii nu mai sădesc nuci, căci aceştia dau roade tîrzii şi că fiecare se preocupă de ce poate realiza cu randament astăzi şi cu folos pentru dînşii.

Mă văd aievea într-una din zilele Paştelui din anul 1935 sau 1936 în casa părinţilor săi, unde se retrăsese temporar, fiind urmărit de
organele siguanţei de atunci.

în calitatea sa de preşedinte al Asociaţiei Studenţilor trebuia să ia cuvîntul într-o împrejurare festivă, deschiderea Parlamentului (“Discursul la mesaj”) unde participa regele, guvernul, celelalte organe din conducerea statului, invitaţi şi ziarişti din ţară şi din străinătate. Fiindu-i cunoscute apartenenţa politică, non-confor- mismul, varietatea, complexitatea şi plenitudinea resurselor spirituale, fundamentul concepţiei tcocenlriste şi, totodată, notorie pînă la celebritate, profunzimea, originalitatea şi temeritatea gîndirii, i s-a cerut să prezinte discursul pentru cenzură. L-a prezentat, i l-au aranjat şi fixat pe coordonatele vederilor regelui şi pe placul acoliţilor săi.

S-a prezentat apoi şi, cînd i s-a dat cuvîntul, a aşezat pe masa prezidiului discursul şi a vorbit liber pentru toţi cei prezenţi acolo, pentru tot poporul român.

Au trecut ani, iar căldura, logica, pateticul şi subtilitatea gîndu- rilor exprimate, avîntul, credinţa şi vehemenţa chemării sale, acurateţea simţămintclor sale dăinuie şi se amplifică. îl aud şi-l văd cum radia cînd vorbea, încîl cei prezenţi înmărmuriseră.

L-a admonestat pe rege în numele trecutului acestui neam, pentru prezentul acestui popor şi pentru perspectivele viitorului. A subliniat, cu pasiunea şi perspicacitatea sa, ce vrea tineretul acestei ţări care şi-a fundamentat crezul şi întreaga fiinţă pe credinţa în Dumnezeu, pe iubirea de patrie confundată cu spiritul de totală dăruire şi sublimă jertfă, pe dragostea nemărginită pentru acest neam, pe dorinţa aprigă de a ridica pe cei

trudiţi, obijduiţi şi flămînzi la rangul de om, pe treapta unde Domnul nostru lisus l-a situat pe aproapele nostru. A accentuat asupja trăsăturilor intrinseci şi esenţiale ale omului nou pentru care lupta şi cerea cultul omeniei şi al dragostei, atotputernicia dreptăţii, cinstei, adevărului şi ordinei, şi dăltuirea în structura acestui neam a respectului pentru muncă, pentru onoare, pentru disciplină, demnitate şi mîndric.

Imediat după ce a terminat, într-o tăcere de mormînt, a părăsit sala şi mult prea lîrziu, au pus să îl urmărească. în aceeaşi seară, în mod excepţional, şi-a dat ultimul examen de doctorat şi a venit acasă la părinţi.

în septembrie 1939 a fost împuşcat fără să fi fost judecat.

Avea soţie şi nişte părinţi care l-au plîns pînă i-au întîlnit sufletul în împărăţia lui Dumnezeu. La vîrsla de 27 de ani vorbea nouă limbi, ştia lot ce se putea cunoaşte de mintea unui om, şi nu

era făgaş, oricît de înalt sau de îngust, pe care să nu poată pătrunde. **Alecu Cantacuzino,** prinţul.

Dacă mi s-ar cerc să identific din coloana oamenilor pe care i-am cunoscut, pe unul dintre cei ce te uimesc cu caracteristicile fiinţei lor, fără îndoială* că prinţul Cantacuzino s-ar impune în primele rînduri. Austeritatea, prestanţa, sfidarea primejdiei, nesocotirea comodităţii şi a conformismului, modestia şi intransigenţa, se materializau în toată fiinţa sa.

înalt, smead, slab, cu nişte ochi negri care te străpungeau şi te imobilizau, cu o ţinută impecabilă, ne-a vorbit, apoi a publicat o broşură cu titlul: **Românul de mîine. _**

Toate însuşirile şi duhulslrămoşilor, tot patrimoniul spiritual al prezentului şi întregul conţinut al viitorului idealizat, conturau şi fixau premisele caracterului românului în viziunea sa.

Avea un rol de conducere în asociaţie şi, ori de cîlc ori apărea cu o vioiciune gravă şi cu o exprimare răspicată, precis conturată, le subjuga. Originea şi poziţia sa socială nu numai că nu influenţau negativ spiritul său de camaraderie şi ideea de renunţare la orice moft sau veleitate, ci din contra, era exemplu de disciplină, cehiii- .bru şi punctualitate. *

în timpul dictaturii lui Carol al Il-lea, fiind închis a evadat, dar a fost depistat înlr-un tren datorită figurii sale care, aşa cum am precizat, era prea distinctă şi distinsă.

A fost împuşcat în anul 1939, fără judecată.

Ion Banea, doctor în drept şi în medicină, preşedintele centrului studenţesc laşi.

Am vorbit despre dînsul şi adaug doar că la vîrsta sa avea comportarea unui bătrîn cînlărind fiece vorbă, evaluînd fiece gest şi încadrînd fiecare acţiune între ceea ce este plăcut lui Dumnezeu şi util oamenilor. A prezentat un referat despre **Românii de peste hotare,** cu o competenţă şi o căldură copleşitoare.

A murit tot împuşcat în anul 1939, fără să fie judecat.

Tudósé, doctor în drept, fost preşedinte al centrului studenţesc Iaşi, bucovinean voinic ca un gorun, credincios ca un sfînt, muncitor ca un rob, disciplinat ca

un ostaş, tăcut ca un filozof, inspirat ca un profet şi dîrz şi hotărît ca un haiduc.

A fost împuşcat, în condiţii ce le voi preciza, Ia Vaslui, în 1939, fără să fie judecat.

Traian Cotigă, fost preşedinte al asociaţiei studenţilor, orator de marc anvergură şi organizator de deosebită eficienţă.

Din volumul **Delirul** al lui Marin Preda, am aflat că a supra

vicţuit. ,

Mă opresc aici, căci umbrele strecurate în cei patruzeci de ani care au trecut nu mai au contururi definite.

în legătură cu congresele, vreau să mai adaug doar cîteva amintiri şi precizări. în 1932, la Braşov, studenţimea şi conducerea ei erau încă împărţite în diverse organizaţii, fără s.ă se fi departajat sau distanţat în mod evident nici una din ele. La suprafaţă erau cuziştii şi legionarii.

Aici şi atunci, mişcarea legionară s-a detaşat vertiginos, şi astfel au fost alese organele de conducere din cadrele ei, şi apoi toate congresele următoare au imprimat convingător şi dominant amprenta specifică a ideologiei şi caracteristicilor ci.

Atunci au apărut revista Axa, unde scriau tineri excepţionali şi vîrstnici consacrati articole de fond cu un continui filozofic, economic, politic, revista **însemnări sociologice,** sub conducerea profesorului Traian Brăileanu de la Cernăuţi, revista **Orientări** a preotului Gh. Crişan de la Bacău, care trata savant şi accesibil probleme majore de filozofic, revista **Gîndirea,** cunoscută şi recunoscută în ţară şi peste hotare, ziarele **Calendarul,** al lui Nichifor Crainic, **Cuvîntul,** al profesorului Nae loncscu, **Buna Vestire,** organ oficios al mişcării, şi multe altele pe care timpul le-a estompat.

Capitolul XVI

De la “şcoală” la partid

Istoria va trebui totuşi odată să stabilească şi să consemneze obiectiv ce a fost bun şi ce nu, şi mai ales, să departajeze onest şi constructiv ce a reprezentat în final şcoala de educaţie sacramentală concepută de

Căpitan şi apoi partidul politic, cu porţi deschise larg de Horia Sima, cu un orizont îngust şi cu practici care au pus la zidul infamiei şi ruşinii duhul atîtor strămoşi ce au păşit peste pragul vieţii cînd de-abia o începuseră, murind surîzînd şi cu

încrederea că o fac pentru binele neamului.

Consider că, dacă s-ar fi putut măsura şi înregistra căldura celor căzuţi, dragostea noastră pentru popor, precum şi lipsa oricărui sentiment egoist sau tendinţă de satisfacţii personale, atunci şi acum, meritam o soartă mai bună.

Am dorit şi am luptat, ne-am zbătui şi am suferit, ne-am tîrît şi ne-am înmormîntat de dragul acestui neam, şi ne-am bucurai pentru fiecare treaptă urcată de poporul nostru spre binele lui, fără să umbresc în inima mea realităţile, sub impulsul invidiei sau meschinăriile egoismului.

Totuşi, nu pot să mă resemnez pe poziţia de a accepta ideea că mi-am trădat neamul, şi nu c de conceput că o întreagă generaţie a fost gata să moară conştientă, doar în dcrîdere şi pentru o himeră, şi nici că atîţia tineri deosebiţi au fost îngenunchcaţi de tirania, egoismul, violenţa şi inconştienţa de atunci doar din şi prin exuberanta şi fanatismul lor sec.

Semnificativ şi edificator pentru nivelului acestor congrese, pot enunţa doar titlul unui articol scris de un marc prelat al bisericii noastre ortodoxe care participase la unul din ele: “Am fost şi eu acolo”.

Capitolul XVII

Congresul de la Tîrgu Mureş

O împrejurare deosebită, cu un ecou imens şi eu o semnificaţie care a subzistat mulţi ani, a reprezentat-o congresul ţinut în anul 1936 la Tîrgu Mureş, cînd guvernul a aprobat organizarea lui. Astfel, toate centrele universitare s-au pregătit în acest scop, şi totuşi, în ziua premergătoare plecării, s-a anunţat că s-a revenit asupra

aprobării.

în aceeaşi zi s-a primit la Iaşi o telegramă prin care Căpitanul ne cerca să fim prezenţi la congres, cu orice risc. Seara ne-am adunat şi am analizat modalităţile care puteau conduce la realiza-

rea acestui ordin. Au fost tot felul de propuneri şi, în cele din urmă, ne-am oprit la una ce ni s-a părut cea mai sigură şi mai eficientă.

S-a comunicat că şi în aceste condiţii, congresul se va ţine şi s-a anunţat că toţi participanţii, a doua zi, dimineaţă, să fie prezenţi pe peronul gării Iaşi, la trenul care pleca spre Paşcani.

Cînd am ajuns la gară, peronul era ocupat de armată şi de poliţişti. Nc-am încolonat şi, în marş, am intrat pe peron şi ne-am îndreptat spre trenul tras pe partea din dreapta a gării. Armata şi poliţiştii au încercat să ne oprească, dar cordoanele au fost rupte fără violenţă. Era greu de presupus că se poate trage într-o masă imensă de studenţi, şi această prezumţie se confirma. .

Un grup dintre noi ne-am îndreptat către locomotivă, sub presiune şi gata de plecare, iar ceilalţi s-au urcat în vagoane. Un student, Coman, de la Politehnică, îsi asumase sarcina de a înlocui mecanicul locomotivei şi s-a urcat în maşină. Cînd a încercat să se urce şi al doilea, Nadoleanu, ce trebuia să îl înlocuiască pe fochist, un poliţist a scos revolverul şi l-a îndreptat către acesta. în aceeaşi clipă am ridicat deasupra capului poliţistului "ceva". Acesta a întors revolverul către capul meu şi am rămas în această poziţie multe clipe amîndoi.

Mă privea în ochi, cu groază, şi cu îl scrutam cu fermitate şi cu incertitudinea celor ce puteau urma. în cele din urmă, poliţistul a lăsat încet mîna în jos, şi, concomitent, am procedai şi eu la fel, fără să scoatem o vorbă. Trenul a plecat, avînd mecanic şi fochist pe cei doi studenţi. La Paşcani i-am înlîlnil traşi pe o linie moartă pe studenţii de la Cernăuţi. I-am luat şi pe aceştia şi ne-am continuat drumul în aceste condiţii. S-a anunţat, pe lot parcursul, că trenul va ajunge la destinaţie, orice s-ar întîmpla, şi s-a cerul să ni se asigure calc liberă.

După cîte îmi amintesc, la Interne era Subsecretar de Stat Eugen Titcanu. S-a luat legătura telefonic cu acesta şi i s-a subliniat proporţia catastrofei ce s ar produce în cazul în care s-ar încerca obstrucţii. '

Noaptea am găsit, de asemenea trase pe o linie moartă, vagoanele cu studenţii din centrul Bucureşti. Le-am remorcat şi, cu o garnitură cu un număr foarte marc

de vagoane, ne-am continuat drumul.

Nu am să uil niciodată cum am trecut podul de la Ghimeş-Pa- lanca şi cum am coborît pe o pantă lungă şi cu o declivitalc deosebită, înlr-o viteză inadmisibilă, cu seîntei la rotile trenului şi cu strigăte repetate de la vagon la vagon, în noapte: “Puneţi frîna”.
Le aud şi acum şi simt încă emoţia acelor clipe.

Trenul, cu luminile stinse, a străbătut toată noaptea calea pînă la destinaţie şi, în zorii zilei, am ajuns în gara Tîrgu Mureş.

Ne-am încolonat şi în marş, cîntînd, am străbătut străzile oraşului, iar la ora fixată congresul şi-a început lucrările. S-a scris atunci în toate ziarele despre acest congres şi despre.“trenul-fan- tomă”. ’

în afara şedinţelor de lucru, se făceau demonstraţii în oraş, constînd în marşuri, cîntece şi mitinguri.

Cu excepţia unei altercaţii între noi şi cuzişti, care a avut loc în Braşov cînd s-a stabilit superioritatea noastră, la nici un congres nu am asistat la nici o samavolnicie şi nici nu ştiu să fi avut loc. Ordinul era să demonstrăm disciplină, sobrietate şi cel mai vădit şi real spirit constructiv.

La unul din congrese a luat parte Emil Şiancu, după cîte îmi amintesc, nepot al lui Avram lancu, mare mutilat de război şi decorat cu ordinul **Mihai Viteazul.** L-am văzut şi mai tîrziu, în pelerina albă, costum moţesc, atunci cînd s-a apropiat de mişcarea legionară, şi am aflat că a fost împuternicitul şi reprezentantul moţilor în procesul cu un oarecare evreu Tischler Moor, care le acaparase o parte din munţi, şi care, pe atunci, îşi folosea banii şi influenţa pentru a-i îngenunchea şi deposeda pe aceştia de munţii unde le pulsa viaţa şi inima, unde răsuna încă ecoul deznădăjduit al cîntecului pribeag al lui Avram lancu, învins atunci, dar biruitor peste veacuri. ♦

Ca răspuns la aceste maşinaţiuni şi împotriva forţei banului, a neomeniei şi a nedreptăţii, Emil Şiancu a folosit atunci lot o forţă a răului, revolverul, lichîdînd astfel un litigiu care a zădărît vreme îndelungată pe aceşti stăpîni ai munţilor, pe aceşti moţi oneşti, dîrzi, drepţi, stoici, mîndri, neobişnuit de harnici, buni patrioţi

şi creştini.

Din şirul alîlor figuri de neuitat, voi mai evoca prezenţa profesorului Mihail Manoilcscu, cel care în anul 1940, ca minstru de externe, a fost silit de către Hitler să semneze dictatul de la Viena. La prezentarea acestui document, a suferit un şoc, s-a întrerupt conferinţa, şi lotuşi, peste cîteva minute, teroarea forţei nu l-a cruţat nici pe el şi nici pe noi ca neam, hiîndu-ni-se o parte din Ardeal. '

Fiindcă aceste rînduri concretizează amintiri ale unui om care a străbătut o cale lungă şi plină de evenimente şi încercări, şi mai ales, pentru că borna începutului acestui drum este departe iar cea^

sfîrşitului se conturează tot mai limpede, mă voi referi succusis la acele împrejurări legate de persoana mea, cele care mi se par semnificative şi care vor motiva avîntul şi ataşamentul pînă în anul 1938 cînd, realmente, am părăsit acest cîmp de luptă.

în această succesiune voi consemna discursul linut de Căpitan ' în parlamentul ţării în anul 1931, cînd a expus ţelurile şi conturul ideologic al mişcării, cu o demnitate, cu o hotărîre şi intransigenţă aproape incredibile pentru vîrsta sa, cînd, la persiflarea unui deputat ce făcea din mandatul său o bufonerie, a precizat, cu puterea unei sentinţe, că este acolo ca “reprezentant al tineretului acestei ţări” şi că aduce cu el dragostea lor de patrie, puterea lor de dăruire dusă pînă la jertfă, şi că, astfel, îi repugnă gluma, căci este angajat “pe viaţă şi pe moarte” într-o luptă pentru formarca^unui om nou, şi pentru ridicarea patriei noastre pe locul visat de străbuni şi idealizat de cei ce sînt sau vor veni.

- Capitolul XVIII -

Congresul de la Piatra Neamţ

Pe 2 ori 3 iulie 1933 urma să aibă loc un congres al mişcării la Piatra Neamţ. Pentru că ştiam că autoritălile încercau să zădărnicească sau să compromită orice acţiune a noastră, şi că jandarmii comiteau excese în acest sens, am plecat de acasă în comuna Ruptura (azi Izvoare) şi apoi la Buhuşi, şi astfel am format un grup cu care am plecat noaptea către Piatra Neamţ.

Nc-au ieşit în calc cîţiva jandarmi şi pentru că aveam cu noi şi o căruţă cu un cal unde se găseau lucruri personale, ne-am făcut drum cu braţele şi cu seîndura ce ţinea loc de scaun la căruţă, şi dimineaţa am fost la

intrarea în oraş. Acolo am găsit multă lume din diferite sate oprită de jandarmi şi de ostaşii regimentului 15 Infanterie. Am încercat să rupem cordoanele şi s-a iscat o învălmăşeală neobişnuită. Aveam ordin să nu ne dedăm la violenţă; cu braţele ne făceam loc printre baionete, bineînţeles, nu

fără fără consecinţe. /

în această învălmăşeală m-a frapat un lucru pe care nu-l puteam explica. Un grup înainta printre baionete, iar ostăşii săreau ca arşi cînd aceştia ajungeau în preajma lor. Mai tîrziu am aflat că erau ţărani din comuna Zărneşti, şi că au rămas renumiţi prin purtatul şi folosirea sulelor în astfel de împrejurări.

Cînd încăierarea era în toi, a apărut Mişu Stelescu, deputat de Tutova, împreună cu comandantul regimentului şi au cerut să se intre, de ambele părţi, în ordine şi să ne adunăm pe un platou de la intrarea în oraş, lîngă regiment, pentru a primi dispoziţii. Am executat ordinul şi ne-am aşezat într-un careu pe laturile căruia erau soldaţi cu baionete la arme.

Mişu Stelescu ne-a comunicat că din ordinul Căpitanului nu mai trebuie să intrăm în oraş şi că congresul nu se mai ţine, dar pe ascuns, ne-a făcut un semn să rupem cordoanele.

Deşi cu ştiam că acest mod de a rezolva o situaţie nu intra în obiceiul Căpitanului care nu cunoştea dccît o cale, cea dreaptă, loială, şi nu l-am aprobat pe Mişu Stelescu atunci cînd spunea una şi ne cerea alta, cordoanele au fost rupte şi lumea a intrat, în busculadă, în oraş. Cînd am ajuns în centru am văzut la un balcon nişte domni, printre care şi prefectul judeţului, Gică Măcărcscu, privind în stradă, unde jandarmii şi legionarii erau angajaţi într-o altercaţie neobişnuită, dusă pînă la limitele vacarmului.

în acel moment a apărut Căpitanul care venea de la biserică, în îmbrăcămintea sa obişnuită, costum naţional, frumos ca în expoziţie. înconjurat de cîţiva camarazi, s-a apropiat şi, într-un mod inexplicabil, cei ce se luptau în stradă s-au ridicat de pe jos, s-au retras pe trotuare şi s-a făcut o linişte desăvîrşită.

Nu a privit nici în sus, unde era prefectul Măcărescu, nici de o parte sau alta a străzii, unde erau beligeranţii, a trecut către casa avocatului loaniu, altercaţia a reînceput, iar mai apoi, după ce busculada a încetat, l-am putut urma şi noi.

O parte din băieţi au fost arestaţi şi duşi la poliţie iar noi am mers la casa avocatului unde, în curte, am

fără fără consecinţe. /
improvizat o masă, dar congresul nu ş-a mai ţinut.

Aşa cum am precizat, Ia acea vreme mişcarea avea o singură camionetă cu care veniseră bucovinenii. După masă am plecat cu această maşină la poliţie, în grup, pentru a cere eliberarea celor arestaţi.

Aici ne-au întîmpinat poliţişti şi jandarmi şi ne-au cerut să părăsim oraşul. Am condiţionat acest lucru de eliberarea celor

reţinuţi şi fiindcă ni s-a refuzat, am rămas în maşină, cîntînd marşuri şi alte cînlcce de acest gen. S-a adunat tot mai multă lume în jurul maşinii, alăturîndu-ni-se în proteste, şi atunci, jandarmii şi poliţiştii ne-au .împins cu braţele maşina pînă la ieşirea din oraş, în cînlecele şi ilaritatea celor din jur.

Eu şi cîtiva băieţi din Roman şi din laşi am fost nevoili să mergem cu camioneta pînă la Fălticeni, unde am ajuns noaptea. Şeful gării, care simpatiza curentul naţionalist, ne-a deschis sala de aşteptare şi pentru că eram flămînzi, ne-a adus ceva de mîncarc şi apoi a aranjat să putem pleca spre Paşcani cu un tren, deşi nu aveam bilete. •

Am ajuns la Roman în zorii zilei, am plecat spre casă obosit, zgîriat şi murdar de noroi. La vreo doi kilometri de sat era un ogor şi mama, neasemuit de buna mea inamă, prăşea singură. Cînd m-a văzut, s-a bucurat dar a căzut pe gînduri.

Eram doar la începutul acestui drum, luminat de flacăra dragostei de patrie, presărat şi străjuit pe tot cuprinsul de simbolice cruci pentru cei ucişi şi aruncaţi în gropi comune, cînd de-abia păşeam în viaţă. De aceea mă voi referi la unele pasaje din lucrarea **De la restauraţie la dictatura regala,** cdi.ţja a II-a din 1981, scris J de Florea Ncdelcu, legate de implicarea mea. Apoi voi continua să derulez calea străbătută de mine, cu datoria de a înfăţişa mereu adevărul.

• ' 1.'

Capitolul XIX

“De la restauraţie la dictatura regală”

• O fac, nu ca apologie şi nu pentru a forma convingeri, deoarece eu îmi dcrulbz viaţa mea, efectiv

mi-o mărturisesc şi îmi motivez onest de ce am intrat în 1932 în această mişcare, de ce am depus aici elanul şi sacrificiul meu, şi în final, de ce am părăsit-o în 1938 şi am abandonat, ireversibil, orice vocaţie de ordin politic pentru întreg restul vieţii.

Vreau însă, tot pentru mine, să subliniez că, dacă lucrurile ar ii fost numai aşa cum apar în această lucrare, editată în condiţiile de azi, cînd minciuna-i regină, adevărul primejdie, iar realitatea răsturnată, cînd sînt încă aşezat pe cel mai înalt stîlp al infamiei sub raportul orientării de atunci; obiectiv şi cinstit se cădea să stau cu fruntea sus ca un om bun şi drept, ca un cetăţean loial, patriot prin fapte şi democrat prin năzuinţe şi structură lăuntrică al acestui neam, pe care nu l-am înşelat nici sub ameninţarea morţii în drepturile sale sfinte şi în aspiraţiile sale veşnice.

Dealtfel este absolut notoriu şi unanim recunoscut că, în toată istoria acestui neam nu a mai fost o altă grupare politică care să fi fost tratată, în sistemul tuturor etapelor şi organizărilor sociale, cu mai multă vrăjmăşie, şi că această prigoană, mai ales în perioada afişată ca liberală şi conturată ca burgheză, s-a ridicat şi s-a carac terizat prin crime fără judecată şi asasinate duse pînă dincolo de barbarie.

Şi nu pentru că îi apăr pe morţi, ci pentru că se impune un răspuns cinstit la întrebare şi la alternativă, spun că am fost puşi în faţa morţii, iar unii dintre noi am supravieţuit prin harul Domnului sau prin implacabilul destinului, dar cei mai mulţi au fost ucişi făţiş, cu puşti şi mitraliere, alţii strangulaţi, iar alţii prin mişelie. Unii am avut posibilitatea să ocolim moartea prin abdicări, dar cei mai mulţi nu am făcut-o, nu pentru că am fi fost descreieraţi sau fanatici şi nici luptători cu morile de vînt, ci pentru că am crezut într-un ideal al neamului şi patriei, şi este de reţinut că cine, între ideal şi moarte, alege moartea, nu poate fi decît martir.

Dintre aceste mişelii sînt de remarcat următoarele: Corneliu Codreanu, în 1937-1938 a fost solicitat şi putea deveni, după rege, conducător de stat, dar a refuzat. Cînd s-a ştiut că acest act putea să îi aducă moartea, avea toate posibilităţile să se adăpostească sau să părăsească ţara, cum dealtfel alţii au făcut-o, trăgînd foloase. El nu a procedat aşa şi a fost pus în situaţia de a alege colaborarea cu regele Carol sau a muri. A acceptat moartea, şi ca el mii şi mii de tineri dintre cei mai procminenţi.

Despre Nae lonescu, despre care acum se spune că a avut asupi a tinerei generaţii de scriitori ce au frecventat Facultatea de Litere din Bucureşti, o înrîurirc acută, Gcorge Călinescu, în **Istoria literaturii române,** scria: “Pentru studenţii lui, el era un geniu, un factor fără de care nu se poate explica viaţa civilă a României moderne. Cînd se va scrie istoria problemelor filozofiei româneşti.

se va vedea că vreme de cincisprezece ani de zile, noi am fost contemporani Europei numai prin cursurile profesorului Nae loncscu. El este un Socrate al României".

Sc ştie că a fost unul dintre profesorii şi personalităţile palatului regal şi că a abandonat totul ca un soldat, înrolîndu-se în această mişcare, că în 1935 a fost cu noi în tabără şi apoi a murit, suspect, în plină vogoare, la 15 martie 1940, în vîrstă de 50 de ani.

Ca el au murit, tot atunci, rapid şi aparent de neînţeles, generalul Cantacuzino şi alte figuri importante, fără să mă mai refer la miile de tineri împuşcati pe cîmpiilc, în închisorile, lagărele şi pe străzile tării între 1938 şi 1940.

Am ştiut că ce a fost nu se mai putea repeta, şi sînt conştient că fiece moment este unic şi ireversibil. Nu am uitat ce am învăţat în liceu din manualul profesorului Simion Mehedinţi privitor la acest, moment, şi de aceea am închis pleoapele şi am înmormîntal pios zbuciumul şi jertfele trăite pînă în 1938. Am intrat pe făgaşul omului resemnat, contopit în căldura şi fericirile familiei, ale profesiei şi creştinului, călăuzit, convins şi hotărî! să trăiască şi să moară ca un român şi ca un fiu al lui Dumnezeu

Mă refer la acele însemnări cu caracter istoric ale lui Florca Nedelcu, ce luminează, în măsura îngăduită, calea anilor la care mă refer şi la motivarea adeziunii mele la coloana atît de hulită, din rîndurile căreia cei tineri şi neprihăniţi au fost ucişi în mod mişclesc, şi absolviţi cei care au organizat şi săvîrşit nelegiuirile, trăind apoi pe meleaguri străine.

Deşi înţeleg că egreu să cîntăreşti şi să cataloghezi semenii, nu mă pot resemna într-o "oală" în care fierbe orice şi nu pot motiva adversitatea aprigă, fără distincţii şi reticenţe pe plan idcoloric, decît doar pentru că unii şi-au fundamentat edificiul pe matei ie, iar alţii pe spirit, şi pentru că unii şi-au luat învăţător pe Marx, iar alţii pe lisus. Şi tot ca om, dar şi ca jurist, nu găsesc explicaţii, nu întrevăd justificare şi nu aş putea invoca criterii de apărare în duritatea măsurilor, în tenacitatea loviturilor, în neasemuita prigoană, în nesfîrşita suspiciune şi

urmărire, şi, în final, în atrocitatea cu tendinţă expresă şi neîmblînzită a desfiinţării unor oameni cu orice preţ. ’

Nu înţeleg proporţia vrăjmăşiei cînd ştiu că au fost mulţi ani cînd ne-am întîlnit în închisori şi lagăre, trimişi de aceiaşi stăpîni, şi de aceea cei ce trăiesc nu pot să uite că acolo am fost noi, care pe atunci eram mulţi şi constituiam o forţă, buni camarazi şi omenoşi fraţi, indiferent dacă eram de stînga sau de dreapta.

Ideologiile sînt umbrite de invincibilitatea timpului şi singură, omenia rămîne perenă. Ca să evit orice confuzie şi interpretare greşită, subliniez că mă refer la perioada cînd am fost şi eu un militant, între 1932-1938, şi că, pentru ceea ce a urmat, am dreptul să dezavuez cu mai multă vehemenţă decît alţii, pentru că mie mi-a adus şi umilinţă, şi ruşine, şi suferinţe plătite cu sănătatea, cu imense sacrificii, cu viaţa mea şi a familiei mele, pentru faptele altora ce au lovit şi s-au ascuns, care au tulburat apele şi ne-au aruncat pe unii în vîrtejul lor, care au sfredelit un vulcan şi au declanşat un cutremur, care au profanat mormintele şi au răsturnat viaţa unor oameni, ca ci să-şi schimbe chipurile după aceea, adăpostindu-se în case străine. ’

Restauraţia

. Rcfcrindu-mă cronologic la **Viata politică din România în preajma dictaturii regale,** scoasă iniţial la Editura Dacia în anul 1973, apoi reeditată în 1981, voi fi în situaţia să mă opresc şi să citez date şi împrejurări care conturează conjunctura perioadei, dar absolut aşa cum s-au prezentat faptele. Desigur că, proccdînd astfel, voi fi silit să repet unele situaţii, anume cele în care voi fi şi cu implicat în mod direct.

Se ştie că în 1927, Carol, fiul regelpi Fcrdinand, succesorul legr 1 la tron, a ales în locul acestuia viaţa de huzur, părăsind ţara, morala şi demnitatea. Apoi prin maşinaţiuni, înşelătorii şi specularea politicienilor avizi de putere în orice condiţii, s-a strecurat pe ascuns în ţară, şi folosindu-şi abilitatea şi slăbiciunea altora, s-a instalat pe tronul României la 8 iunie 1930.

De aici redau succint, dar exact, pasajele referitoare la perioada care face obiectul volumului citat, şi respectiv,

la ceea ce arc legătură cu situaţiile care mă privesc personal.

“Carol al II-lea instalat pe tronul României la 8 iunie 1930 a urmării cu perseverenţă instalarea unui regim de dictatură personală.

A venit în ţară la 6 iunie 1930, însoţit de cîţiva amici personali, fără suprafaţă politică şi apoi şi-a grupat treptat în jurul său o camarilă puternică, politicieni, militari, ziarişti, aventurieri, scriitori, îndeosebi oameni deosebit de abili, lacomi şi risipitori, uniţi prin identitatea morală, dar mai ales printr-o dorinţă puternică de înavuţire.” (...) “Dealtfel perioada 1930-1931 reprezintă anii de constituire temeinică şi de afirmare în viaţa politică a ţării a Gărzii de Fier ca partid politic. Alegerile parţiale din 1931 din judeţele

Neamţ şi Tutova i-au dezvăluit forţa.”

La alegerile la care am participat au fost învinse toate partidele prin alegerea lui C. Codreanu la Neamţ şi a lui M. Stelescu la Tutova.

“Decretînd scoaterea Gărzii de Fier în afara legii în ianuarie 1931, Armând Călinescu (Subsecretar de Stat la interne – ţărănist) a arestat şi trimis în faţa tribunalului un lot de fruntaşi legionari compus din C. I. Z. Codreanu, M. Stelescu, I. Banca, TotuJDănilă.”

“Toţi au fost achitaţi ca fiind ncvinovaţi.

întronarea, mai bine zis autoîntronarca lui Ca.rol a fost un act antipopular, de natură să nesocotească instituţiile şi să umbrească < Tronul.”

Poziţia partidelor faţă de restauraţie

Partidele politice şi în special cel liberal l-au primit cu vehemenţă, rcncgîndu-l cu ostilitate. Totuşi, seva vedea în continuare că mulţi dintre cei care au condus destinele acestei ţări au dat dovadă de slăbiciune în convingeri şi de lipsă de probitate.

“Vintilă Brătianu, şeful partidului liberal: *Să îmi sece mîna dacă voi întinde-o acestor aventurieri.”* (pag. 16)

“Partidul Liberal a difuzat o broşură-manifest, cu caracter anticarlist, în care se menţiona: *Proclamarea lui Carol rege este cea mai mare crimă împotriva naţiunii noastre.”* (pag. 17)

“în acest timp, I. Gh. Duca era conducătorul în fapt al partidului Naţional Liberal, după dispariţia în 1927 a lui Ionel Brătianu.”

“Deputăţii liberali, în afară de C. Argeloianu, au votat împotriva proclamaţiei lui Carol ca rege.”

“I. Gh. Duca a rostit un discurs de o violenţă apreciabilă la adresa noului suveran, subliniind între altele: *Am scrutat tot ce poate spune judecata şi conştiinţa mea şi, din două motive, unul de ordin etic şi altul de ordin politic şi naţional, mă împiedică definitiv să primesc soluţia de azi. Aş considera că mă dezonorez făcînd altfel şi de aceea sfîrşesc cariera mea politică cu un act de dezavuare. La o primejdioasă aventură nu pot să iau parte, refuz să mă duc chiar dacă viaţa mea politică ar lua sfîrşit. Sfatul pe care îl dau partiduluL nostru este o intransigenţă absolută. Eu am spus întregul meu gînd de la care nimic pe lume nu mă poate abate.*

Aceasta a determinat ca o grupare în frunte cu Gh. Brătianu să părăsească partidul.” (pag. 17)

“La 16 iulie 1930,1. Gh. Duca declara: *Puterea trebuie cucerită.* (pag. 20)

“Dar după moartea lui Vintilă Brătianu, decembrie 1930,1. Gh. Duca consimţea în reluarea raporturilor normale între partid şi coroană şi este ales preşedinte al Partidului Naţional Liberal, iar Tătărăscu, omul regelui, secretar general al P. N. L.” (pag. 27)

“La 18 aprilie 1931, N. lorga primea din partea regelui manda tul de a constitui un guvern de uniune naţională.” (pag. 47)

“20 octombrie 1932 – 13 ianuarie 1933, guvern în frunte cu luliu Maniu şi apoi guvernul Vaida Voievod. La 14 noiembrie 1933, I. Gh. Duca este însărcinat cu formarea guvernului.” (pag- 18)

Capitolul XX

Conflictul Carol – Corneliu Codreanu

“Acest conflict avea la bază dezacordul privind politica externă, relaţiile cu Elena Lupescu, colaborarea cu o scrie de bancheri şi oameni de afacere evrei: Aristide Blank, Kaufmann, Max Aus- chnit, Bcrcovici.”(pag. 72)

“La 10 decembrie 1933,1. Gh. Duca a decretat în urma şedinţei Consiliului de Miniştri din 9 decembrie 1933 dizolvarea Gărzii de Fier şi eliminarea ci din campania electorală.” (pag. 69)

Era o măsură ncjustificală în fapt şi ilegală.

Alegerile erau fixate pentru data de 20 decembrie 1933. Orice măsură în legătură cu aceste alegeri putea fi contestată în termen de zece zile înaintea alegerilor. I. Gh. Duca, în noaptea de 9 spre 10 decembrie, a dispus arestarea conducătorilor şi membrilor cunoscuţi ai mişcării şi a decretat pe 10 decembrie dizolvarea şi eliminarea de pe listele electorale a candidaţilor ei.

Astfel, măsura nu mai putea fi contestată, fiind deja

depăşit termenul. Subterfugiul era ilegal, degradant şi abuziv. Am fost şi cu arestat, dar mă voi referi la acest fapt cu amănuntele respective la momentul oportun. Totodată s-a hotărît închiderea localurilor legionare, cu confiscarea documentelor de arhivă, au fost interzise

adunările, manifestaţiile, uniformele, iar listele de candidaţi şi semnele electorale au fost declarate nule.

"Cu poziţiile consolidate în urma alegerilor cîştigate la 20 decembrie 1933, guvernul Duca a continuat urmărirea şi arestarea grupurilor de agitatori legionari. în urma dispoziţiilor primite, organele de siguranţă şi jandarmeria au operat numeroase arestări. (...) La Braşov a fost arestat Ion Codreanu, tatăl şefului Gărzii de Fier, care declara: *Lichidarea diferenţierilor sociale va desfiinţa mosierimea şi burghezia* şi cerca *puritatea morală."* (Pag. 72) ' ' '

"La sfîrsitul lunii decembrie 1933, este ucis Sicrie Ciumcti, secretarul general al Gărzii de Fier şi găsit în lacul Fundeni."

I. Gh. Duca

"La 30 decembrie 1933, I. Gh. Duca a fost asasinat pe peronul gării Sinaia." A doua zi am fost arestat, militar fiind.

"Conccntrîndu-şi atenţia în principal asupra evoluţiei inter naţionale cai c marca lot mai precis ridicarea Germanici hitlcriste, precum şi asupra creşterii activităţii Gărzii de Fier, regele a manevrat în perioada 1934-1937 cu prudenţă, folosind îndeosebi guvernul liberal aflat la cîrma ţării." (pag. 82)

"Ghcorghc Tătărăscu a depus jurămîntul la 5 ianuarie 1934, înlălurînd conducerea veche a Partidului Naţional Liberal, iar Dinu Brătianu, şeful partidului, rămînea în afara guvernului." (pag. 110)

"încă din 1934, Nicolae Titulcscu a acceptat intrarea în guvern punînd condiţia sine qua non a "arestării lui Corncliu Codreanu, a generalului Zizi Cantacuzino, a lui Nae loncscu" şi "luarea unor măsuri de izolare şi lichidare a mişcărilor fasciste", (pag. 112)

"Nu-i de neglijat faptul că el însuşi era un moşier, un celebru diplomat, un marc avocat şi profesor, dar un marc iubitor de trai bun.

Principalul autor al legii pentru apărarea ordinii în stat, din aprilie 1934, N. Titulcscu, urmărea să creeze prin aceasta o piedică morală pentru rege în cazul cînd ar fi încercat constituirea unui guvern cu sprijinul Gărzii de Fier." (pag. 181)

“Subminată tacit, mişcarea gardistă s-a văzut în unele situaţii împiedicată de la manifestaţii publice. Astfel, cu ocazia interzicerii unei conferinţe a fruntaşului gardist Nae loncscu, devenit după 1934 adversar al camarilei şi al regelui Carol, legionarii au organizat îri februarie 1935 o demonstraţie de protest în faţa palatului,

împrăştiată de armată; manifestaţia s-a soldat cu numeroşi răniţi de ambele părţi.” (pag. 185)

“Reacţionînd cu energie, mişcarea legionară a sprijinit acţiunile anticarlistc, republicane ale doctorului Gerota, arestat din pricina răspîndirii unor manifeste propagandistice în care ataca monarhia şi chema la luptă pentru răsturnarea regimului de ruşine, pentru înlăturarea dictaturii.

Cerînd eliberarea doctorului Gerota, mişcarea legionară a organizat manifestaţii de solidaritate cu acesta, lansînd manifeste semnate de o seric de fruntaşi legionari: Traian Cotigă, Gh. Fur- dui, Alccu Cantacuzino, manifeste care condamnau pe camarilişti, ' consideraţi ca rcprezenlînd “viermii” ce îşi făceau afacerile pe spatele încovoiat şi rupt al ţării.” (pag. 185)

Mihai Stelescu

“La 20 noiembrie 1934, Mihai Stelescu se rupe de Garda de Fier şi înfiinţează **Cruciada românismului,** secondat de Gh. Beza, care în 1930 atentase la viaţa ministrului Angclcscu.

în vara anului 1936 a fost ucis Mihai Stelescu.” Eram în tabără la Avcrcşti-Golani.

“Din toamna anului 1935, Garda de Fier stabileşte contacte cu luliu Maniu şi Gh. Brătianu, adversari ai camarilei şi guvernului. Din acel moment, Nae loncscu întreţine legături strînse cu Maniu şi Gh. Brătianu.” (pag. 186) -

“în noiembrie 1935, Corneliu Codreanu lansează o circulară prin care se atrăgea atenţia ca mişcarea legionară să primească cu rezervă criticilc naţional-creştine adresate fruntaşilor naţional- ţărănişti.” (pag. 186)

în această circulară se preciza: “Pentru respectul adevărului însă, să se ştie de toţi că dl. Maniu atacă nu pe rege, ci vîscul din jurul său, care omoară pe rege şi nimiceşte monarhia românească. ”

“M-am simţit umilit cînd, pe pagina I a unui număr din **Porunca vremii** eram lăudat cu, sau noi, iar pe ultima insultat dl. Maniu.” (pag. 187)

“Făcînd un bilanţ al anului politic 1935, Lothar Rădăccanu marca slîrşitul perioadei de manifestare a'mişcării gardiste ca masă de manevră a rcacţiunii

burghczo-moşicrcşti.

Mişcarea fascistă, sublinia fruntaşul social-democrat, nu mai este o trecătoare manifestare de turbulenţă tinerească a studen- ţimii care se poate lesne exploata şi manevra de demagogi încercaţi de la noi şi aiurea, ci un factor politic şi social cu existenţă în

dependentă, cu veleităţi proprii şi cu o factură ideologică ce o deosebeşte esenţial nu numai de mişcarea de stînga propriu-zisă, dar şi de reacţiunca burgheză de tip vechi.” (...)

“Congresul studenţimii legionare de la Tîrgu Mureş din 3-6 aprilie 1936, avea să aducă noi clemente, de data aceasta mult mai concrete, în conflictul dintre gardă şi cercurile politice carliste.”

“Această contradicţie ireconciliabilă dintre palat şi Gardă avea să se materializeze în scrisoarea adresată lui Carol în noiembrie 1936, de Corneliu Codreanu, prin care pe un ton brutal, şeful mişcării legionare îi avertiza pe rege şi pe politicienii care îl susţineau, că vor răspunde cu capul dacă nu vor modifica conţinutul diplomaţiei româneşti.” (pag. 187-188)

“încercarea regelui de a intra în contact cu conducătorii Gărzii, imediat după congres, a fost respinsă de aceştia sub pretextul că *Garda nu face nimic clandestin”* (pag. 190)

“Corneliu 1. Z. Codreanu a proclamat anul 1937 *un an de luptă şi sacrificii.”* (pag. 193)

Moţa – Marin

în iarna acestui an au loc funeralii organizate pentru Moţa şi Marin, la care au participai diplomaţi germani, italieni, japonezi, portughezi şi polonezi. Am participat şi cu.

“în februarie 1937, Carol a cerut lui Corneliu 1. Z. Codreanu să îi cedeze conducerea Gărzii de Fier, al cărui “căpitan” să fie proclamat. Acesta a refuzat. Drept urmare, cercurile carliste au holărîl suprimarea principalelor căpetenii legionare.” (pag. 198)

“La 9 aprilie 1937, Consiliul de Coroană a hotărî! expulzarea peste graniţă a prinţului Nicolac.

Convocînd în ziua de 13 aprilie 1937 pe reprezentanţii

cîtorva ziare, C. I. Z. Codreanu a dat publicităţii o declaraţie în care proclama deschisă lupta dintre Gardă şi Carol, încheind convorbirea slrigînd: *Trăiască principesa Elena! Trăiască principele Mihai! Trăiască principele Nicolae!* (pag. 198)

"La 1 martie 1937, Armând Călinescu nota: *Lungă întrevedere cu Gabriel Marinescu la mine acasă. Tătărăscu a avut iniţiativa numirii lui în guvern."*

"Gabriel Marinescu a primit cu condiţia să fie lăsat să lucreze liber. Arc de gînd să suprime pe Codreanu şi vreo treizeci de gardişti principali. Şi-a format echipe de 200 de puşcăriaşi cu care va da lovitura într-o noapte." (pag. 199)

"La 17 martie 1937, C. I. Z. Codreanu se întîlneşle cu Zaharia

Boilă în vederea unui pact de neagresiune.” (pag. 199) -

“La *22* aprilie 1937, prin intermediul lui Mihail Antonescu, fruntaş al Partidului Naţional Liberal Georgist, ia legătura cu Gh Brătianu şi fac un program comun anticarlist.

La 17 mai 1937, C. Argetoianu nota pe marginea unei discuţii cu C. I. Z. Codreanu: C. /. Z. *Codreanu a arătat că un lucru e sigur: un abis s-a creăt între rege şi legionari*.” (pag. 200)

Pact ui M an iu -Cod re an u – B r ăt ia nu

“Pactul avea drept bază comună opoziţia lor fală de rege.” (pag. 201) ’ ’

“Fabricius, ambasadorul Germanici, notează:

Apropierea Maniu-Codreanu arc un singur ţel, lupta împotriva doamnei Lupescu şi a regelui însuşi, dacă nu se poate lepăda de nefasta ei influenţă.” (pag. 201)

“La 23 noiembrie 1937, Mihalachc demisionează din fruntea Partidului Naţional Ţărănesc şi este ales luliu Maniu, dar acum se desprinde aripa centristă cu A. Călinescu, Mihai Ghelmefeanu, Virgil Polîrcă, iar Armând Călinescu, conducătorul acestei grupări, se pronunţă categoric pentru luarea unor măsuri drastice împotriva Gărzii de Fier, mcrgînd pînă la lichidarea acesteia şi pentru colaborarea cu regele Carol al Il-lea, împotriva ascensiunii vertiginoase a Gărzii de Fier spre putere.”

“luliu Maniu încheie la 25 noiembrie 1937 un pact de neagresiune electorală cu partidul fascist **l otul pentru tară** şi partidul naţional liberal al lui Gh. Brătianu, dcclarînd că, prin aceasta, urmărea asigurarea libertăţii alegerilor. Pactul semnat la 25 noiembrie 1937 reprezintă în realitate o coaliţie politică anlicarlistă, rezultată din evoluţia divergenţelor existente între cercurile politice sprijinite de guvernul Tălărăscu, pe de o parte, şi de Garda de Fier, gruparea Manistă şi Gh. Brătianu, pe de altă parte.

La 25 noiembrie 1937 s-a semnal public pactul intitulat *Pactul de neagresiune electorală,* avînd ca

obiectiv decisiv *apărarea libertăţii de manifestare în perioada campaniei electorale.*

Ca răspuns, aflat în perspectiva apropiată a unei înfruntări directe cu garda, cel mai teribil rival care se anunţa în acel momcnl în lupta pentru putere, regele Carol a urgentat pregătirile de instaurare a dictaturii carliste.” (pag. 202)

. Capitolul XXI

Alegerile din 20 noiembrie 1937

o/f <:c b -v f' •'

"Campania electorală a fost deschisă la 19 noimebric 1937." (pag. 217)

"Adversitatea fată de Garda de Fier, avînd la bază alianţa cu Franţa şi Anglia, întărirea prerogativelor regelui Carol al Il-lea ca unică soluţie a torpilării ascensiunii mişcării legionare spre putere." (pag. 220) ' '

"în scopul sustragerii de sub influenţa legionară a unor tineri, guvernul a încorporat în toamna anului 1937 două contingente de toate armele şi a interzis activitatea propagandistică electorală şi studenţilor." (pag. 226)

"S-a încercat dizolvarea partidului **lotul pentru ţară** (aceasta era denumirea reală, şi nu Garda de Fier) prin ministrul de interne P. Franasovici, şi Gabriel Marinescu, subsecretar de stat." (pag. 227) ' ,

"în condiţiile menţinerii stării de asediu într-un număr de localităţi, al intensificării cenzurii, guvernul a luat măsuri represive vizînd intimidarea opoziţiei." (pag. 228)

"Legiunea făcea apologia vieţii aspre, combătca luxul şi viaţa de huzur ale claselor exploatatoare, cerea egalitatea muncii şi primatul ei în ordinea socială." (pag. 235)

"Legionarii au creat cantine ale comerţului legionar cu preţuri foarte mici pentru muncitori. S-a intensificat propaganda între muncitori. *S-a zis omul şi pogonul* şi Garda de Fier a reuşit să capete influenţă în masele de ţărani săraci. Deviza era: *Totul pentru tară, nimic pentru noi."* (pag. 236)

"Cu complicitatea organelor administrative şi poliţieneşti, reprezentanţii guvernului au organizat în

numeroase judeţe falsificarea rezultatelor reale prin modificarea tabelelor de totalizare a voturilor, confecţionarea de procese verbale false, introducerea :n urne a sute de buletine ale partidului naţional liberal.”

Sub titlul: “Alegerile parlamentare din 20 decembrie 1937 şi semnificaţia rezultatelor acestora”, paginile 238-239, se arată:

“Alegerile au fost dominate de abuzurile sub diverse forme practicate de autorităţile administrative şi forţele poliţieneşti, dar mai ales de amplificarea dinamismului mişcării legionare.”

Din datele publicate de Comisia Centrală Electorală reiese următoarea situaţie:

Alegeri pentru Camera Deputaţilor:

	voturi	procent	
1. Partidul Naţional Liberal	1.103.353	35,92	152
2. Partidul Naţional Ţărănesc	626.612	20,4	86
3. Partidul Totul pentru ţară	478.373	15,5	66
4. Partidul Naţional Creştin	281.167	9,15	39
5. Partidul Maghiar	136.139	4,43	19
Q. Partidul Naţional Liberal	119.365	3,89	16
7. Partidul Ţărănesc Radical	69.198	2,25	9
8. Partidul Âgrar(Argetoianu)	52.101	170	
9. Partidul Evreiesc	43.681	1,42	
10. Partidul Poporului German	43.612	1,41	
11. Partidul Social Democrat	28.840	0,94	
12. Partidul Poporului (Averescu)	25.567	0,83	
13. Frontul Muncii	6.986	0,23	
14. Alte grupări şi liste	11.145	0,30	
15. Buletine anulate	45.555	1,48	
TOTALUL VOTANŢILOR	3.071.695	100,00	

Am participai efectiv la aceste alegeri, deşi Romanul era una dintre organizaţiile slabe din ţară, datorită faptului că liberalii erau împămîntcniţi la noi, iar atunci Manolcscu Strunga, fost ministru, îşi avea “fieful” aici, la fel şi Ernest Ene, tot fost ministru, ambii proprietari, şeful ţărăniştilor. în plus mai exista şi o cauză locală, de ordin intern.

“Cu aceste rezultate guvernul a căzut şi, astfel, la 28 decembrie 1937 a avut loc demisia prezentată de Gh. Tătărăscu. Căderea guvernului Tătărăscu în alegeri, fapt

inedit în analele vieţii parlamentare româneşti, reflecta puternica opoziţie pe care masele largi o făceau tendinţelor dictatoriale carliste.” (pag. 239)

“Cu toate eforturile făcute, cartelul guvernamental cu grupările lui N. lorga şi Vaida, cu procente neglijabile, a obţinut sub procentul de 40%care i-ar fi dat dreptul la prima electorală.” (Legea electorală prevedea că, în cazul cînd guvernul obţine minimum 40% de drept, i se acordă o cotă corespunzătoare pentru a obţine

-majoritatea – peste 50%).

“După unele calcule, care au apreciat la 500.000 voturi zestrea guvernamentală (dobîndită prin fraude şi abuzuri) circa 16-17% scăzută din 35,92% rezultă că procentul real care revenea cartelului guvernamental era de 20%/’ (pag. 240)

“lamandi (fost ministru liberal de interne) recunoaşte că orice efort nu putea să restabilească echilibrul sufletesc în conştiinţa acelor oameni care, de alîlea ori, fuseseră înşelaţi.” (pag. 240)

“Cele aproape 500.000 de voturi obţinute de Garda de Fier au reprezentat, după prăbuşirea guvernului, a doua mare surpriză a alegerilor parlamentare.

Instalarea, în împrejurările centrelor de votare, a unor importante forţe ale jandarmeriei, precum şi punerea în stare de alarmă a numeroase unităţi militare, ptfstate în punctele strategice, constituiau un avertisment pe care Carol al Il-lca îl dădea opoziţiei şi urmăreau intimidarea Gărzii de Fier, cu care era în conflict direct.

Ceea ce era deosebit de important pentru gruparcâ carlistă, era că Garda de Fier îşi dezvăluia prin manifestări de partid politic, atît pătrunderea în unele categorii ale maselor, cît mai ales potenţialul politic şi militar.” (pag. 241-243)

Aceasta poate fi explicaţia faptului că regele Carol şi cercurile guvernamentale tătătăsccene, cu tot riscul pe care îl impunea creşterea considerabilă a curentului legionar, au condus la abandonarea alegerilor libere.

Trebuie reţinut că mişcarea legionară, care îşi asuma rolul de şcoală de educaţie, apărea pentru prima dală ca grupare politică în alegeri, că ca îşi dezvoltase ideologia în special în rîndul tineretului şi cu preponderenţă în universităţi, că C. I. Z. Codrcanu nu s-a declarat niciodată şef al partidului, care pentru el reprezenta o entitate impusă de legea electorală, el rămînînd permanent Căpitanul mişcării cu veleitate primordială: formarea omului nou.

De aceea: “Garda de Fier a apărut pe scena vieţii politice româneşti ca un partid cu o influenţă crescîndă; muncitorii au votat cu Garda de Fier.” (pag. 244)

Pentru evaluarea justă a oamenilor şi pentru explicaţia

obicc tivă a celor ce au urmat, trebuie reţinut că gruparea lorga şi Armând Călincscu, cei doi pivoţi pe care s-a sprijinit Carol în măsurile care au adus dictatura şi masacrele, nu a reprezentat aproape nimic pe plan politic în zestrea guvernamentală; Nicolac lorga, cel ce colaborase şi îl folosise pe Corneliu Codreanu la început, nu tolera pe nimeni să se situeze în prejma aureolei sale,

juste pe plan ştiinţific, dar nu şi pe cel politic, să vadă că intelec lualitalca şi poporul este alături de tinerel şi că acesta la lîndul' său se află alături de Codreanu.

Capitolul XXII
încercarea lui CăProl de a-l apropia .pe Corneliu Codreanu

"Regele, pentru o rezistenţă serioasă asupra ascensiunii vertiginoase a legiunii spre putere, căuta a încheia un front advers.

Rcfuzînd invitaţia regelui de a se prezenta la palat în vederea unor convorbiri privind situaţia ivită după alegeri, manevră prin care Carol urmărea destrămarea pactului, Corneliu I. Z. Codreanu, de teama unei represiuni imediate, a respins în acelaşi timp şi propunerea lui luliu Maniu de a continua în comun lupta împotriva cercurilor monarhiste prin organizarea unor mari manifestaţii de stradă, şi apoi s-a retras la Predeal, evitînd angaja rea mişcării legionare înlr-un conflict armat." (pag. 251)

"Eşuînd în alegeri guvernul domnului Tătărăscu, scria un ziat al vremii, Codreanu a ajuns în punctul culminant al carierei sale politice."

"În acel moment, după părerea cercurilor obiective, Codreanu a avut un prilej unic pentru a veni la putere. în acel moment, orice aventurier mai hotărît care ar fi avut organizaţia lui, ar fi putut veni la putere." (pag. 251)

A avut loc o consfătuire cu fruntaşii mişcării şi rezultatul este cel pe care l-am auzit chiar de la Căpitan şi pe care îl voi consemna pe larg în cele ce urmează. Concluzia a fost că nu vrem confruntare şi măcel, ţara şi interesle ei stau deasupra noastră.

Astfel s-a prelungit mandatul guvernului Tătărăscu, şi

fiindcă urmau să aibă loc alegeri pentru senat, anunţînd “siguranţa vic-< toriéi legionare”, la 28 decembrie 1937 s-a formal un guvern Goga-Cuza.

Ceea ce trebuie remarcat în mod deosebii pentru înţelegerea evenimentelor care au urmat, la rezolvarea crizei de guvern prin soluţia chemării la conducerea statului a Partidului Naţional Creştin, preferat Gărzii de Fier, este diferenţa în poziţia pe care cele două partide fasciste o aveau faţă de regele Ca rol şi camarila sa." (pag. 256) - ' " '

"în timp ce Garda de Fier intrase într-un grav conflict cu coroana, cu care rupsese orice legături, Partidul Naţional Creştin se declara consecvent monarhic." (pag. 258)

"Partidul Naţional Creştin a rămas, pînă la dizolvarea sa, o organizaţie eterogenă, amorfă, un simplu pion al cercurilor cârliste, în neputinţa de a contrabalansa influenţa mişcării legionare." (pag. 258)

"Acţionînd din ordinul regelui Carol al Il-lea, O. Goga şi alţi fruntaşi ai P. N. C. au dus în perioada alegerilor parlamentare din 20 decembrie 1937 o fanatică propagandă împotriva pactului Ma- niu-C. Codreanu, în numele *naţionalismului monarhic".* (pag- 259) '

Capitolul XXIII

Guvernul Goga-Cuza _

"în timp ce eşuase în tentativa de a-şi apropia şi subordona Garda de Fier cu care acum intrase în concurenţă şi dispută directă, Carol a adus la putere pe O. Goga, considerînd că aşa va putea să fure alegerile lui Codreanu, formînd un *guvern personal* pentru a-şi organiza atacul decisiv." (pag. 261)

"lorga arată: *clipa promisă în 1930 se apropie însă.* Dc atunci cerca şi aştepta înlăturarea lui Codreanu."

"Pentru a evita formarea unui guvern omogen fascist^

regele a introdus în guvern pe Armând Călinescu (adversar al Gărzii de Fier) avînd sarcina de a preînlîmpina deplasarea categorică spre

dreapta, în care scop regele i-a încredinţat o scrie de posturi-cheie în guvern: ministerul de interne şi de justiţie.” (pag. 261)

“Prezenţa lui Armând Călinescu indica limpede pentru iniţiaţii politicii carlistc începutul ofensivei antilegionarc.” (pag. 265)

“în acţiunea de supraveghere şi reprimare a Gărzii de Fier, Armând Călinescu este sprijinit, într-o formă sau alta, şi de o scrie de demnitari, partizani ai regelui Carol şi adversari direcţi ai mişcării legionare, apropiaţi sau membri ai camarilei: Istrate Mi- cescu, general Gabriel Marincscu, general Bcngliu, general Paul Teodorcscu.” (pag. 258)

“Aceasta a limitat şi mai mult cîmpul de acţiune al forţelor fasciste reprezentate în guvern, şi a pregătit, totodată, măsuri împotriva gardiştilor, măsuri care se vor concretiza în scurt timp.” (pag. 268)

Relaţiile General Antonescu -C. I. Z. Codreanu

“în guvern se afla şi generalul Ion Antonescu, fost ataşat al României la Londra, apoi şef al marelui stat major, de unde demisionase în urma unor conflicte cu cercurile camariliste.” (pag. 268)

“Corneliu I. Z. Codreanu, în anii 1935-1936, prin intermediul generalului Zizi Cantacuzino-Grăniccrul a stabilit primele contacte cu generalul Ion Antonescu.

Corneliu Codreanu declara atunci: *La putere vreau să veniţi dumneavoastră. La adăpostul dumneavoastră să-mi organizez partidul şi abia după aceea voi cere conducerea treburilor statului.”* (pag. 269) '

“în vara anului 1936, înţelegerea dintre Codreanu şi generalul Antonescu era perfectată.

Generalul Antonescu a condiţionat numirea sa de lărgirea bazelor politice ale noului guvern (Goga) prin atragerea Gărzii, în care scop a solicitat şi obţinerea din partea regelui a împuternicirii de a trata cu C. I. Z. Codreanu, dar nu obţine colaborarea ci doar abţinerea de la orice act agresiv.” (pag. 269-270)

“S-au fixat alegeri pentru 2 martie 1938. Totul arăta că **Totul pentru ţară** va obţine majoritatea absolută.” .

în aceste condiţii, la 10 februarie 1938, Carol a înlăturat guvernul Goga-Cuza şi a instalat un guvern

avînd prim ministru pe patriarhul Miron Cristca. Se încerca o formulă în care autoritatea bisericii să estompeze curentul legionar. Urmărind desfăşurarea evenimentelor în raport cu lucrarea lui Florea Nedelcu, mai con-
semnez cronologic: •

"La 24 iulie 1938, A. Călincscu nota: *La Piteşti, informatorii mei spun că un delegat al lui C. 1. Z. Codreanu a fost primit de generalul Ionel Antonescu la Piteşti şi ar fi primit acelaşi răspuns: "Cu toate meritele şi galoanele mele, strig astăzi Trăiască căpitanul!"."* (pag. 270)

"Desfăşurarea ulterioară a evenimentelor a arătat eă regele a aceeptat dificila colaborare cu Ion Antonescu, numai atîta timp cît i-a trebuit pentru a-şi instaura dictatura şi întări poziţiile în vederea lichidării Gărzii de Fier.

Cînd în martie 1938 s-a considerat suficient de puternic şi stăpîn pe situaţie, l-a înlăturat pe incomodul general şi a trecut la arestarea fruntaşilor legionari." (pag. 271)

"Guvernul Goga-Cuza constituia o simplă ficţiune politică à grupării carliste menită să amplifice confuzia politică pe fondul căreia să fie demonstrată caducitatea regimului parlamentar constitutional şi necesitatea de a se bara ascensiunea Gărzii de Fier.

Guvernarea Goga-Cuza a constituit perdeaua de fum care a facilitat dictatura regală." (pag. 273-274)

"N. lorga, împreună cu alte personalităţi, au adresai un protest guvernului: *Mai curînd mă expatriez. Prefer să nu mă bucur de aceste drepturi într-o ţară străină decît să mi le văd interzise aici.*, dar după puţine zile se instaurează dictatura lui Carol şi face jocul lui, care conduce la asasinare.

Guvernul Goga-Cuza nu a fost un guvern fascist, ci un pas spre instaurarea dictaturii regale." (pag. 288)

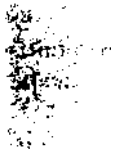

< Capitolul XXIV
Declaraţia lui Corneliu Codreanu

"La 15 ianuarie, C. 1. Z. Codreanu declară cu prilejul unui interviu acordai oficiosului guvernamental **Porunca vremii:** *Termin, atrăgînd atenţia celor care , în nechibzuinţa lor, încearcă să*
împingă coroana spre o dictatura, că aceasta ar echivala cu o nenorocire. Cea mai mare înţelepciune este de a şti să ocoleşti poziţia care ar putea pune coroana în conflict cu naţiunea sau cu destinul ei." (pag. 288)

"C. I. Z. Codreanu afiima, la 16 ianuarie 1938: *Statul actual roman e inform, haotic, nu e al nostru, nu e pentru noi. Eu şi prietenii mei nu ne grăbim; lăsăm lucrurile să treacă de la sine. Părerea mea este că ne îndreptăm spre corporatism; în ce ne priveşte, avem lucrători legionari, comercianti legionari, preoţi legionari şi acum ne gindim la ţărani. Cred că şi reprezentanţa ţării va fi într-o zi corporatistă.* Interviu acordat de C. I. Z. Codreanu ziarului **II Mesagero** din 16 februarie 1938." (pag. 292)

"Istratc Micescu, ministrul justiţiei, unul dintre apropialii regelui şi adversar al lui Codreanu, preciza ministrului Germaniei la Bucureşti, că politica externă a României se va orienta întru totul potrivit dorinţei regelui, observînd în acelaşi timp că guvernul Goga-Cuza arc sarcina combaterii Gărzii de Fier." (pag. 297)

După 44 de zile de guvernare Goga-Cuza, la 12 februarie 1938 s-au fixat alegeri pentru ziua de 2 martie 1938.

Aşa se explică versurile lui Goga:

Nu ce-a fost îmi vine în minte
; Ci, ce-ar fi trebuit să fie.
Arde smirnă şi tămîie
Să se suie fumul sacru în
spirale tot mai sus

Către bolta de tărie unde nu e
întristare, nici durere, nici suspin.

“S-a ştiut că obţinerea procentului de 40% care să confere naţional-creştinilor dreptul de a constitui guvernul, reprezenta, în mod practic, o imposibilitate.” (pag. 318)

“S-a dat decrct-legc de schimbare a semnelor electorale, pentru confuzie şi pentru dezavantajarea partidelor anticarliste şi în special împotriva Gărzii de Fier.” (pag. 318-319)

“S-a dizolvat parlamentul. La ministerul justiţiei se elabora decretul-lege prcvăzînd instituirea aşa zisei **majorităţi relative** prin care prima de constituire a guvernului cu adăugirea procentului de 20%partidului care, chiar dacă nu obţinea 40%din voturi, dar reuşea să întocmească majoritatea în raport cu voturile obţinu te de opoziţie.” (pag. 320)

“Guvernul Goga-Cuza încearcă o apropiere cu C. Argctoianu – Partidul Agrar, cu mareşalul Averescu – Partidul Poporului, cu

Vaida Voievod – Frontul Românesc, pentru a slăbi avîntul mişcării legionare.” (pag. 322)

“Cu dorinţa mărturisită de a prcîntîmpina instalarea unui guvern gardist, şi solicitat de însuşi regele Carol, N: lorga a hotărît să consimtă la încheierea unui cartel electoral cu guvernul Goga, urmînd să primească, după alegeri, două subsecretariate de stal prin R. Munteanu, la Educaţie, şi Mircea lorga – fiul său, la Industrie, precum şi 25 de locuri în parlament.” (pag. 324) Este notoriu că fiii lui lorga nu au fost dotaţi cu înţelepciunea tatălui, dar grija părintelui a fost mare.

“Partidul minorităţii germane, condus de Fabricius şi Otto Roth, a încheiat un cartel electoral cu cabinetul Goga.

La fel **Straja tării,** patronat de rege, s-a raliat guvernului Goga.

Eşuînd în acţiunea de a constitui un bloc electoral puternic, guvernul a intensificat represiunea şi a imprimat campaniei electorale o notă de violenţă, concretizată prin acţiuni huliganice.” (pag. 324-328) ’

’

Am participat şi am primit ordinul: “Sub nici o formă nu răspundeţi la violenţă cu violenţă, iar cînd nu mai puteţi rezista sălbăticiilor, aşezaţi-vă în genunchi, rugaţi-vă lui Dumnezeu să vă întărească.”

“Membrii Partidului Naţional Creştin organizau zilnic şi în mod deliberat cele mai ncpermisc acte de teroare, împied.icînd sistematic dreptul de liberă propagandă politică.”

“A. Călincscu, ministru de interne, pune în fruntea jandarmeriei pe generalul Bengliu ca care avea slrînse legături de familie.”

“Goga declara: *Viata mea de o lună şi mai bine era un adevărat chin, căci am fost servitorul tuturor.* între gogişti, armandişti şi cuzisti a izbucnit războiul celor trei roze.”

“Numai cu o zi înaintea deschiderii campaniei electorale, M. Ghelmegeanu declara: *Aii văzut minune Dumnezeiască; guvernul (Tătărascu) a căzut în alegeri. Acum veţi vedea şi a doua minune: guvernul căzut înainte de alegeri”* (pag. 334)

"La 11 ianuarie 1938 a fost realizată reîntregirea Partidului Naţional Liberal, prin revenirea lui Gh. Brătianu. Părăsesc Partidul Liberal: Gh. Tătărăscu, Victor lamandi, V. Pop, partizani ai regelui Carol." (pag. 336-337)

"Izolarea Gărzii de Fier prin tăierea tuturor comunicaţiilor ci cu alte partide politice reprezenta un punct esenţial al planurilor regelui Carol şi ale altor grupări şi cercuri politice.

Partidul Naţional. Liberal şi-a îndreptat principalul atac îm

potriva mişcării legionare. în cadrul consfătuirii delegaţiilor permanente ale P. N. L. reîntregit, consfătuire care a avut loc la mijlocul lunii ianuarie 1938, s-a hotărîl declanşarea unei puternice campanii antilegionare.

Se încearcă reunificarea Partidului Naţional Ţărănesc cu Partidul Ţărănist Radical – Grigore lunian." (pag. 337-339)

"Se încearcă constituirea Frontului Naţional constituţional P.N.R – P.N.Ţ., plus celelalte grupuri politice burgheze.

Totul într-un singur scop: acoperirea mişcării legionare care devenise vrerea unui neam; şi pentru că, pe măsură ce samavolniciile se accentuau, popularitatea ci creştea, s-a renunţat la alegeri şi s-a instituit dictatura regală."

"C. Argetoianu, referindu-se la campania electorală, arăta: *Cu camioane, cu automobile de turism, cu căruţe şi pe picioare, propaganda legionară a reînceput cu intensitate."* (pag. 364)

Este timpul şi locul să subliniez evenimentele în care m-am implicat direct în acea vreme. Cu o echipă, am străbătut într-o zi, pe timp de iarnă, peste şaizeci de kilometri marş prin sate, cîntînd, fără să ne oprim să mîncăm, rcalizînd un record deoarece nici o zi n-a fost de odihnă. Faţă de toate grupările politice, eram cei mai săraci din punct de vedere material, dar cu convingeri de nezdruncinat, bazate pe raţiune şi pe suflet, şi cu un elan cu care am biruit toate tentaţiile şi cerinţele vieţii personale. Sub raport material, lotul provenea din cotizaţiile noastre săptămînale şi, mărturisesc că au fost nenumărate zilele cînd renunţam la pîinc şi la ţigări în acest scop.

Fiindcă Argetoianu se referă la "moştenirea generalului Canta- cuzino", menţionez că dînsul, Nac lonescu, prinţul Slurdza şi alţi multi oameni cu stare au renunţat nu numai la bunurile lor materiale, ci şi la poziţia lor socială, şi în ultimă instanţă, la liniştea şi chiar viaţa lor, venind, luplînd, sacrificînd tot ce au avut cu o renunţare ncmaiînlîlnită.

Nu am avut decît un slăpîn, pe Dumnezeu, nu am avut alte premise imuabile decît pe ale Lui, nu am fost acoliţii

nici unui potentat, nu am fost slugile plătite ale nici unei forţe sau puteri, ci totul rezida în noi, în credinţa şi puterea de sacrificiu ale fiecăruia. •

Am mărşăluil zile, săptămîni şi luni prin noroi şi viscol, înseninaţi doar de dragostea de ţară, am mîncat o bucală de pîine pe marginea şanţurilor sau în mers şi nu am primii ofranda stăpînilor şi nici argintii lui luda. De aceea mă sufoc efectiv cînd, şi pe pragul sfîrşitului, superficialitatea şi patima unora mă situează la "colţ", fără să pot uita că, după 1948, ni se făcea reeducarea de "Sile Constantinescu", cel care îşi omorîsc părinţii şi îi dizolvase în var, şi că în închisori, borfaşii, hoţii, criminalii şi toţi cei închişi de drept comun, erau aşezaţi cu faţa la zid cînd se ivea unul dintre noi, scos cine ştie pentru ce din celulă.

Nu am aşteptat niciodată compensaţie, pentru că cine oferă suflet curat şi inima caldă, nu este negustor, iar sufletul nu c de vînzare, inima nu arc echivalent, suferinţa nu are leac iar moartea nu poate fi răscumpărată.

Capitolul XXV

Declaraţia Reginald Hoare

Florea Nedclcu, în lucrarea sa, continuă:

"Istoricul american Eugen Weber, rcluînd o afirmaţie a lui Reginald Hoare, ministrul Marii Britanii la Bucureşti în perioada analizată, conform căreia, pînă în 1937, Garda de Fier nu era condusă de Germania, afirmînd: *atîta timp cît a trăit Comeliu 1. Z. Codreanu, legiunea nu a fost o agentură a nazismului şi că, numai după moartea acestuia, Garda de Fier a devenit stipendiata Reichu- lui"* (pag. 364)

"Pe o poziţie apropiată se situează şi Andreas Hillgruber, Pam- fii Şeicaru, Mihai Sturdza." (pag. 364)

Referindu-se la prinţul Mihai Sturdza, autorul arată:

"Mihai Sturdza, fost ministru de externe în guvernul legionar, mărturiseşte: *în toate clipele importante, în toate crizele acestei epoci, prin natura funcţiei mele* (după 1930 a ocupat importante funcţii în ministerul de externe) *sau din proprie iniţiativă, am fost în contact cu mai toate personalităţile conducătoare ale politicii româneşti(...) nu am găsit printre aceste personalităţi şi nici în partidele pe care le reprezentau, nici o înţelegere. Cu două excepţii: Comeliu Codreanu, şeful mişcării legionare, şi Gh. Brătianu, şeful partidului liberal dizident. în ceea ce priveşte pe Octavian Goga, înţelegerea exista numai, dar atitudinea lui nu s-a manifestat cu vigoarea celor precedenţi."* (M. Slurdza*»- România şi sfîrşitul Europei, Madrid 1966, pag. 9-10) .

"în acest haos, partidul maghiar şi partidul german au început campanii revizioniste." (pag. 368)

' *j'*

Capitolul XXVI

Represiuni

"La începutul lunii februarie 1938, Carol dispune să se facă uz de arme împotriva legionarilor. Cu aceasta, ciocnirile între autorităţile poliţieneşti şi formaţiunile legionare au început să îmbrace forme sîngeroasc, soldîndu-se cu morţi şi răniţi. Represiunea era dirijată de Armând Călinescu, în numele guvernului. El spusese: *Am riscat cauza, risc şi viaţa. O fac pentru rege şi pentru ţara.* Partidul Goga-Cuza consimţea la reprimarea mişcării legionare." (pag. 370) ' '

"Rcferindu-se la indicaţiile date de ministerul de interne inspectoratelor de jandarmerie din întreaga ţară privind internarea în lagăre a propagandiştilor Gărzii de Fier, C. I. Z. Codreanu cerca guvernului explicaţii: *întreb daca e adevărat. întreb pentru că nu îmi vine să cred. în cazul cînd ar fi adevărat, întreb guvernul,* "(autorul nu vrea sau nu poate continua)

"Carol tindea să îşi realizeze încă unul din punctele planului său creat prin instalarea guvernului Goga-Cuza şi deschiderea campaniei electorale: declanşarea luptei dintre cele două partide fasciste, Garda de Fier şi Partidul Naţional Creştin, facilitînd astfel coroanei impunerea supremaţiei de stat. Documentele vremii evidenţiază conflicte, incidente soldate cu morţi şi răniţi, dai în cele mai dese cazuri, împotriva Gărzii de Fier au fost folosite echipe mobile ale poliţiei, jandarmeriei, precum şi unităţi militare.

Treptat, pe măsura intensificării campaniei electorale, aproape în toate judeţele ţării ministerul de interne a luat măsuri deosebit de severe împotriva mişcării legionare.” (pag. 371)

“Avînd ordinul de a deschide focul împotriva coloanelor legionare care refuzau să se supună somaţiilor regulamentare, formaţiunile jandarmeriei au împuşcat în judeţul Ilfov o serie de agenţi electorali aparţinînd Gărzii de Fier.”

“Şi aceasta nu era decît începutul. Acţiunea anlilegionară condusă de Armând Călinescu sprijinit de generalii Bengliu şi Argcşanu, urma să fie extinsă şi intensificată considerabil. Ex- plicîndu-şi tactica, A. Călinescu nota în memoriile sale: *Era de aşteptat. Ştiam demult că sîntem în dilemă. Dacă nu tragem, sîntem înfrînti moralmente. Dacă tragem, facem victime şi unii au să se impresioneze.”* (pag. 373)

Capitolul XXVII

Planul de executare a lui Corneliu Codreanu

“Au început să circule zvonuri privind pregătirea executării şefului mişcării legionare, C. 1. Z. Codreanu. În acest sens, Nicolae ¡orga, cu prilejul unui discurs electoral, arăta în mod semnificativ că Roma nu s-a putut scăpa de Catilina pînă ce acesta nu a fost ucis, iar în Canada, cînd o sanie e atacată de cîini sălbatici, călătorii nu pot să-şi salveze viaţa pînă nu omoară pe şeful sau conducătorul haitei.” (pag. 373-374)

Am avut întotdeauna respect şi admiraţie pentru savantul care ne-a onorat ţara şi neamul, N. lorga. Ne-a îmbogăţit istoria şi a extins la maximum cupola sub care

am fost cunoscuţi de restul lumii. Am regretat din suflet, am plîns cu lacrimi multe şi fierbinţi, şi mi-e ruşine şi acum de moartea lui, pentru că a fost o mişelic; Eu l-am auzit pe Codreanu hotărînd în 1937 “orice picătură de sînge rămînc un păcat de moarte şi de neiertat în faţa lui Dumnezeu, indiferent ce pronunţă orice instanţă.” Cînd deţii puterea

 legală, nu încâlci legile, ci le respecţi şi le aplici în primul rînd tu, care le faci şi laşi dreptul de a judeca celor investiţi în acest scop. Nu pentru a apăra, a justifica sau a diminua crima celor care au comis-o, ci pentru că mărturisirea mea îmi cerc, subliniez: savantul nu a fost un geniu politic şi nici un om bun, obiectiv şi lipsit de ambiţii. Guvernările sale au rămas de pomină.

Codreanu îşi începuse activitatea politică sub egida sa şi pe atunci, se poate spune că acesta era pentru principiul "la violenţă vom răspunde cu violenţă".

Codreanu a devenii "duşman" pe măsură ce ieşea la lumină iar savantul, pe plan politic, intra în umbră. Codreanu a rămas intransigent pînă la moarte şi a fost strangulat la îndemnul savantului, în clipa cînd neamul românesc îl îmbrăţişa şi cînd el, "magnificul", nu primise nici voturile colegilor şi prietenilor, cînd a capitulat şi s-a lăsat umilit, folosit după plac de regele pe care îl dezavuase şi care tîra ţara în prăpastie. Şi aşa, Codreanu, care nu s-a lăsat înhămat la carul monarhului ce umilise o familie, nesocotise o instituţie supremă, sfidase un popor şi îngenunchease pe rînd pe toţi aleşii, a renunţat la 38 de ani la invitaţia lui de se urca pe cea' mai luminoasă estradă a ţării; a intrat în întunericul şi umezeala unei celule şi apoi a acceptat moartea. în timp ce era îngropat pe ascuns la nouă metri sub pămîntul ţării pe care a iubit-o ca nimeni altul, cei aleşi, şi în primul rînd savantul, jubilau şi-şi hrăneau nesaţul puterii, aureola izbinzii şi grandoarea scaunului la masa unui rege care a împărţit doar firimiturile ospăţului regesc.

"Constantin Argetoianu menţionează faptul că Istratc Micescu a oferit importante sume de bani prefectului de Neamţ, Emilian, şeful organizaţiei fasciste **Svastica de foc,** în schimbul asasinării lui Corneliu l. Z. Codreanu." (pag. 374)

"în această conjunctură au sistat atacurile reciproce Liga apărării naţional creştine şi Garda de Fier. De aceea naţional creştinii au apelat la singura şansă, obţinerea sprijinului total al lui I. Z. Codreanu.

Porunca vremii scrie: Campania electorală a început să ia, pe alocuri, aspecte sîngeroase şi alaltăieri a avut de înregistrat doi morţi şi cîţiva răniţi.

Ne doare pentru că morţii şi răniţii sînt tot din sînul naţionaliştilor, din Partidul **Totul pentru ţară.”** (pag. 374-375)

“în acelaşi timp, Octavian Goga cerca lui Mihai Sturdza să îi mijlocească o întrevedere cu C. I. Z. Codreanu.” (pag. 376)

Retragerea mişcării din campania electorală

“La 9 februarie a avut loc întrevederea în casa lui I. Giugurtu, la care au participat C. I. Z. Codreanu, O. Goga şi M. Sturdza. Codrcanu s-a angajat să se retragă din campania electorală.” (pag. 376) .

“însuşi comunicatul dat de C. Codreanu cu privire la renunţarea la *orice activitate şi manifestaţie elctorală* specifica lotuşi: *cine voieşte sa ne voteze – bine,* Garda de Fier menţinîndu-şi listele electorale.” {pag. 377)

“Conştient de substratul manevrei, A. Călinescu nota: *Retragerea e o abilitate. Se derobează de la ceea ce proiectasem eu,* adică asasinarea lui Codreanu.” (pag. 377)

“în descifrarea conjuncturii politice intervenite, trebuie avut în vedere că, în această perioadă, regele Carol se bucura încă de încrederea unor importante cercuri politice germane. C. Codreanu şi Garda de Fier (Totul pentru ţară) nu aveau sprijinul dinlăuntru. Armata, jandarmeria, poliţia erau în mîna lui Armând Călinescu.

Legaţia germană din Bucureşti, cu un personal provenind în marea lui majoritate din vechea nobilime conservatoare, era pentru rege. Numai cînd căpeteniile naziste şi-au pierdut orice speranţă în trecerea monarhici pe o poziţie prohitlerislă, fapt concretizat prin executarea fruntaşilor mişcării legionare în noiembrie 1938, urmată de instalarea lui A. Călinescu în fruntea consiliului de miniştri, martie 1939, numai atunci Berlinul a declanşat atacul direct pentru lichidarea regimului carlist.” (pag. 378-380)

Întîlnirea Hitler- Carol. Uciderea iui Codreanu

“La 24 noiembrie 1938a avut loc întîlnireadintre Hitler şi Carol al Il-lea la Berghof, iar în noaptea 29/30 noiembrie 1938, Corneliu Codreanu şi 12 conducători legionari au fost împuşcaţi.” (Istoria României în date – C. Giurescu)

Cine mai crede şi cine mai susţine că Corneliu Codreanu şi mişcarea legionară au avut sprijinul Germaniei şi al lui Hitler, să facă această legătură şi să urmărească obiectiv ce a urmat. Pentru mine o

convingere a fost şi rămîne certă. Hitler nu-l agrea, nu-l prefera şi nu se bizuia pe Corneliu Codreanu, şi invers, deoarece erau două firi diferite, cu concepţii opuse, cu trăiri deosebite şi cu două ideologii de neconciliat.

Hitler reprezenta cultul forţei materiale dusă pînă la paroxism, în schimb Corneliu Codreanu şi-a dedicat şi şi-a dăruit viaţa pentru prefaceri spirituale, creştine, de natură să conducă la restaurarea virtuţilor neamului românesc. Numai aşa se explică faptul că între Corneliu Codreanu şi Horia Sima a fost preferat cel de-al doilea şi tot aşa faptul că după cinci zile de la întrevederea dintre Hitler şi Carol, Corneliu Codreanu a fost ucis.

M-am oprit din scris, deoarece am ascultat timp de o oră, am văzut şi am trăit concertul Filarmonicii din Viena, prilejuit de Anul Nou 1988. Sublim! Dacă s-ar putea, aş scrie cu lacrimi de plăcere, de înălţare, de extaz, spunîndu-mi mereu cît de magnific poate fi omul şi cît de Dumnezeiască viaţa! Cît de sus putem sta şi cît de jos ne străduim să sălăşluim! Coborînd pe pămînt, continui:

"încheierea acordului Corneliu I. Z. Codreanu şi Octavian Goga sporea considerabil succesul mişcării fasciste, fapt care nu convenea nici intereselor marii majorităţi a burgheziei şi moşieri- mii române, legate economiceşte de capitalul occidental anglo-francez." (pag. 380-381)

"Aşa, singura cale de a lichida pericolul instaurării dictaturii fasciste a Gărzii de Fier a revenit dictaturii regale."

Ştiu şi afirm că Corneliu Codreanu nu era pentru dictatură, fiecare hotărîre era în consensul consultărilor şi colaborărilor multiple. K

"Aşa, partidele burgheze P. N. L şi P. N. Ţ., după spusele lui Victor lamandi: *între Corneliu Codreanu şi Carol, au hotărît să îl sprijine pe rege şi luliu Maniu şi Gh. Brătianu, foşti în pactul de neagresiune, au făcut declaraţii împotriva lui C. I. Z. Codreanu, şi au declarat că vor sprijini orice formulă politică de uniune naţională impusă de coroană, cu condiţiile înlăturării guvernului Goga şi a pericolului Gărzii de Fier"* (pag. 382)

"Maniu a depus un memoriu regelui împotriva mişcării legionare." (pag. 383) Nu-i de nesocotit că şi Maniu şi Brătianu, buni români, erau totuşi mari proprietari şi că nu pentru toată lumea poate fi estompată vraja banului, a confortului şi plenitudinea, forţei economice şi a puterii.

Prin compromiterea şi discreditarea Partidului Naţional Creştin, regele lăsase să se consume şi ultimul act al planului său. Asigurat în interior, beneficiind de sprijinul puterilor aliate şi neutralitatea binevoitoare a unor cercuri politice germane, Carol a trecut la acţiune. în noaptea de 7/8 februarie 1938, sub motivul imposibilităţii colaborării pe mai departe cu gruparea cuzistă, A.;

Călinescu şi I. Giugurtu şi-au înaintat demisiile din guvern.' (pag. 386)

"Cu prilejul unui *dejun al miliardarilor* organizat pe data de 9 februarie 1938, cercurile industriale şi financiare prezente în jurul regelui au decis instaurarea rapidă a dictaturii sale personale, ultimele măsuri fiind perfectate în chiar aceeaşi zi, într-o consfătuire de lucru convocată la palat de către Carol, la care au participat Armând Călinescu, Ghcorghc Tătărăscu, general Urdăreanu.

Prctextînd agravarea situaţiei şi încheierea acordului dintre Partidul Naţional Creştin şi Garda de Fier, Carol cerca a doua zi lui Octavian Goga demisia guvernului pe care îl prezida." (pag. 387)

"înguvernul de uniune naţională, în frunte cu patriarhul Miron v Cristea, constituit la 10 februarie 1938, a fost introdus un grup al foştilor miniştri Alexandru Avcrescu, A. Văitoianu, G. G. Miro- nescu, Nicolac lorga, Gheorghc Tătărăscu, Constantin Angelescu, Alexandru Văida-Voievod, desemnaţi ca miniştri de stat, şi o seric de oameni politici numiţi în fruntea unor ministere: Armând Călinescu – interne, Victor lamandi – educaţie naţională, Canci- cov – finanţe, Constantin Argctoianu – industrie şi comerţ, Ion Antonescu – apărare naţională, lonescu Sineşti – agricultură." (pag. 387)

Ajuns aici, într-un capitol intitulat "încheiere", autorul lucrării consemnează pe larg şi edificator şirul unor evenimente pe care le voi reda şi cu, deoarece la rîndul meu, am respirat din plin din duhul lor. • ,

"Introducerea unui regim sever de cenzură şi de restrîngcrc a posibilităţilor de activitate politică, instituirea aşa zisului *regim al coloneilor* prin impunerea la conducerea judeţelor a cadrelor militare devotate coroanei, anunţau dictatura regală, alături de lichidarea regimului parlamentar constituţional burghez.

Alegerea în fruntea guvernului a patriarhului Miron Cristea, destul de înaintat în vîrstă şi suferind (a încetat din viaţă după un an, martie 1939), afirma cu ostentaţie sfîrşitul guvernărilor prin partide.

Prin aceasta se încerca să se anihileze una din cele mai eficace urme de influenţă în mase ale Gărzii de Fier,

cu care legionarii reuşiseră să îşi apropie o parte a ţărănimii şi preoţilor satelor. în realitate prezenţa patriarhului era o chestie de decor, în fapt, omul care dirija din umbră, era Armând Călinescu, ministru de interne.

ce se bucura de încrederea totală a palatului.”

“Carol zicea: *Chiorul acesta este singurul om de aici care vede clar.”* (pag. 389-392)

“Chcmînd la putere un guvern de uniune naţională, sub preşedinţia patriarhului Miron Cristea, regele Carol opune cu abilitate Gărzii de Fier un front, incluzînd biserica, armata şi politicienii de orientare nchitleristă. .

Partidele istorice şi-au dat consimţămîntul pentru instaurarea dictaturii regale..

Guvernul a hotărît extinderea stării de asediu în întreaga ţară, comandanţii garnizoanelor militare din centrele de judeţ au fost numiţi şi prefecţi, a crescut considerabil rolul ministerului de interne.” (pag. 393-394)

Capitolul XXVIII
Noua Constituţie. Plebiscitul

“La 20 februarie 1938 a fost edictată noua Constituţie care o abroga pe cea din 1923, fiind întocmită în secret de apropiaţi ai regelui, Istrate Micescu, Armând Călinescu, C. Argetoianu, Gh. Tătărăscu, M. Cancicov. Prin ca se restrîngeau considerabil libertăţile cetăţeneşti, desfiinţînd regimul politic electoral al votului universal. Noul act legislativ fundamental înlocuia principiile democratice de reprezentare prevăzute în vechea constituţie, cu supremaţia puterii regale.” (pag. 395)

“Constituţia a fost supusă unui simulacru de referendum popular la 24 februarie 1938. Cu prilejul votării acesteia, ministerul de interne condus de A.

224. *Nae Tudorică*

Călinescu a emis instrucţiuni severe privind urmărirea şi pedepsirea drastică a elementelor care făceau propagandă ostilă constituţiei sau îndemnau la abţinerea de la vot. Desfăşurat în condiţii de teroare poliţienească şi de abuzuri ale

autorităţilor, ale administraţiei militare, plebiscitul a dat următoarele rezultate:

- pentru 4.283.395 99,87%
-contra 5.413 0,13%

Am fost singurul din oraşul Roman, din circa 50.000 de suflete, şi doar doi din întregul judeţ, din aproximativ 300.000 de cetăţeni, care am susţinut şi semnat "Contra". A urmat lagărul. Cel de-al doilea a fost un ţăran Albert Constantinescu din comuna Roşiori, pe care nu l-am cunoscut niciodată şi nici nu ştiu cum a plătit curajul de a vota contra.

"Constituţia a fost astfel promulgată la 27 februarie 1938" (pag. 395) '

Atîţia oameni mari au căzut astfel în capcana lui Carol.

Eram foarte tînăr, cu mormintele părinţilor încă proaspete în inima mea, cu apăsarea sărăciei încă pregnantă, şi de-abia intrat pe făgaşul unei profesii care mă pasiona. Purtam încă respectul absolut pentru "personalităţi".

Viaţa şi-a deschis apoi larg ferestrele şi aşa am putut vedea că şi acei "oameni mari" sînt pămîntcni, şi că foarte mulţi, cînd îi cobori de pe piedestalul lor, devin obişnuiţi, iar nu puţini te fac să te miri de micimea lor, în lipsa aureolei unde erau aşezaţi.

Derularea drumlui meu va motiva această constatare, dar acum mă întorc la ceea ce a urmat.

"în vederea apărării vieţii monarhului şi a miniştrilor săi, s-a instituit pedeapsa cu moartea pentru atentatori.

Era clar, observă Pamfil Şeicaru, *că dictatura regală ţintea Garda de Fier şi se aştepta cu oarecare cunozitate atitudinea lui C. I. Z. Codreanu. Dar şeful mişcării legionare şi-a dat seama că era izolat, că împotrivirea lui nu avea sorti de izbîndă şi că beneficiarii ar fi fost oamenii politici care îl urau aşa cum îi ura şi el. A înţeles că, acceptînd lupta, era pierdut, a socotit şi nu s-a înşelat că soluţia problemei interne îşi avea dezlegare în evoluţia politicii naţional-so- cialiste în Europa Centrală şi în Balcani. (...) Nu a dat bătălii în momentul şi condiţiile impuse de adversari."* (pag. 397)

"Cu poziţiile consolidate, Carol al II-lea trece la reprimarea Gărzii de Fier într-un moment în care

capacitatea de reacţie a mişcării era inferioară aparatului represiv de siguranţă dirijat de Armând Călinescu.

în ceea ce priveşte armata, acea *mare mută* pe care regimul burghez o ţinea în afara disputelor politice, aceasta era condusă de cadre ofiţereşti crescute în cultul faţă de monarhie, iar corpul

ofiţerilor superiori, participanţi la Primul Război Mondial, avea o orientare, în majoritatea să, antigermană. Corneliu Codreanu nu reuşise să-şi asigure adeziunea vreunei grupări din armată, iar Germania nu avea capacitatea strategică să-i acorde un sprijin efectiv, şi astfel, C. I. Z. Codreanu a evitat antrenarea într-o rebeliune care s-ar fi soldat cu un eşec total şi cu represalii capitale." (pag. 397)

"Garda de Fier a primit cu ostilitate constituţia din 20 martie 1938 care punea bazele legislative ale dictaturii regale." '

Capitolul XXIX

Circulara lui C. L Z. Codreanu

"După 20 martie 1938, Corneliu Codreanu preciza printr-o circulară: *Lovitură de stat nu voim să dăm.* (Autorul lucrării n-a dorit sau nu a putut să redea în continuare conţinutul integral al unor acte edificatoare.) *Ceasul biruinţei noastre încă nu a sunat. E încă ceasul lor. Consultîndu-mă cu senatul legionar, mi-am dat seama că nu sîntem îndeajunf'pregătitipentru acest gest, şi o reacţie a noastră în aceste momente ne-ar fi dus pe toţi ori în "saloanele" din Aiud, ori în faţa plutonului de execuţie. Am ajuns la concluzia că e încă timpul lor, al bătrînilor, de aceea noi, tineretul legionar, ne retragem spre a nu fi provocaţi şi deci obligaţi de a răspunde cu violenţă. Ne retragem din viaţa politică dar nu din credinţa legionară* A anunţat apoi că pleacă în Italia.

• "Rămaşi singuri, continuaţi-vă educaţia şi spiritul de jertfă legionară de care, de acum, va fi mai multă nevoie ca oricînd, să aşteptaţi cu încredere ca adevăratul

nostru rege, Mihai, să devină major.” (pag. 399)

“Armând Călinescu, hotărît să îi dea lovitura de graţie, ca o primă măsură, lui Corneliu Codreanu i s-a retras paşaportul ce îl deţinea pentru plecarea în Italia musoliniană. Conform tacticii stabilite de A. Călinescu, trebuia lovit capul care îşi crease o

mişcare de oameni fanatizaţi, aureola de supraom.” (pag. 399)

“La 25 februarie 1938, C. Codreanu lansează o scrisoare confidenţială prin care arăta că, deşi întreaga conducere îi cerea să continue lupta, să fie înlăturaţi cei care vor capul şefului legiunii, el hotăra, totuşi, ca o manifestare de nonbeligeranţă dizolvarea partidului **Totul pentru ţară,** lichidarea comerţului legionar, suspendarea activităţii şi manifestaţiilor publice spunîndiyl/H *crezut să suspend pentru un timp orice activitate pentru odihna tuturor. Am voit să plec şi eu, să fiu departe de aceşti mişei, să lucrez în linşte volumul II,* **Pentru legionari.** *Eu nu mai plec. Dacă totuşi perfidia va învinge, cred că ştiţi ce e de făcut ”* (pag. 399-400)

“Numeroşi gardişti şi-au afişat opoziţia cu tot riscul de a li se înregistra numele, votînd împotriva constituţiei din 20 februarie 1938.” (pag. 400) în ceea ce urmează, autorul evită unele situaţii de natură să pună în lumină modul cum s-a declanşat şi înfăptuit hotărîrea lui Carol şi A. Călinescu de a da “lovitura de graţie”.

în fapt, s-a folosit persoana savantului Nicolae lorga, care a primit o scrisoare de la Corneliu Codreanu prin care acesta răspundea unor articole scrise de lorga, ministru de stat.

“Sesizat de marele savant, Parchetul militar declanşează urmărirea penală împotriva lui C. Codreanu pentru ultragiu faţă de un ministru în exerciţiul legal al funcţiei sale, ceea ce cădea sub incidenţa legilor în vigoare.” (pag. 401)

“La 30 martie, printr-un decret, au fost dizolvate partidele politice, s-a creat consiliul de coroană ca organ consultativ al puterii monarhice, compus din consilieri cu grad de miniştri de stat desemnaţi de Carol al II-lea: Miron Cristea, Al. Averescu, C. Prczan, Arthur Văitoianu, Al.Vaida-Voevod, Gh. Mironescu, N. lorga, Dr. Argelescu, Gh. Tătărăscu, C. Argetoianu şi general Ernest Balif.

Concomitent a fost remaniat consiliul de miniştri prin înlăturarea generalului I. Antonescu ce se opunea măsurilor antilegionare preconizate, şi numit generalul Gh. Argeşeanu, personalitate militară devotată palatului. în schimb şi-au consolidat poziţia A. Călinescu la interne

şi sănătate, şi Victor lamandi la justiţie. Odată fixat aparatul necesar planurilor stabilite la 14 aprilie 1938, a fost emis actul legislativ necesar să justifice *apărarea ordinii de stat* semnal de regele Carol, primul ministru Miron Cristea, Victor lamandi şi Armând Călinescu. Conform prevederilor acestuia, se interzicea propaganda politică de orice natură." (pag. 401)

"Legea viza în mod evident Garda de Fier. Drept sancţiune,
tribunalele erau împuternicite să aplice pedepse privative de libertate şi interdicţie corecţională de la 3 la 5 ani, iar în baza unui jurnal al Consiliului de Miniştri, ministrul de interne avea împuternicirea de a fixa domiciliu obligatoriu de la 6 luni la un an persoanelor care desfăşurau activităţi contrare prevederi lor legii." (pag. 402)

"La ministerul de interne, A. Călinescu şi-a asigurat colaborarea unei formaţii bine pregătite pentru acţiunile practice care urmau să se declanşeze:

- Gabriel Marinescu – comandantul poliţiei;
- Mihail Moruzov – şeful serviciului secret al armatei;
- general I. Bengliu – şeful jandarmeriei;
- colonel I. Gherovici – comandantul siguranţei generale;
- Nicki Ştcfăncscu – demnitar în siguranţa generală."

Capitolul XXX

Arestarea lui C. I. Z. Codreanu

"în noaptea de 16 aprilie 1938 a fost arestat şi întemniţat la Jilava Corneliu 1. Z. Codreanu; în aceeaşi noapte au fost arestate majoritatea căpeteniilor legionare care au fost internate în trei lagăre: Tismana, Dragomirna şi Miercurea Ciucului; ulterior toţi au fost

concentraţi în lagărele de la Miercurea Ciucului şi Vaslui, iar preoţii legionari la Sadaclia.” (pag. 403)

Eu am fost închis în lagărul de la Vaslui.

Corneliu Codreanu a fost judecat sub stare de arest, de către Tribunalul Militar la Bucureşti, pentru ultraj reclamat de către Nicolae lorga. Data şi locul procesului au fost cunoscute, şi un număr imens de avocaţi din toată ţara au cerut instanţei să fie înscrişi ca apărători. Şi eu am trimis o telegramă în acest scop; am •plecat, dar Tribunalul nu a primit decît cîţiva dintre cei înscrişi, şi astfel a fost dată o hotărîre prin care C. Codreanu a fqst condamnat la 6 luni închisoare pentru ultraj la rcclamaţia savantului demnitar de stal, Nicolae lorga.

Acum aflu că la 16 mai 1938 a fost dat publicităţii textul ordonanţei definitive prin care conducătorul gardist era incriminat, iar la 27 mai 1938, C. I. Z. Codreanu a fost condamnat pentru "crimă de trădare şi îndemnare la răzvrătire" la 10 ani muncă silnică şi 6 ani degradare civică, 5000 de lei-amcndă şi 2000 de lei cheltuieli de judecată. Întîi a fost judecat pentru ultragiu şi condamnat la 6 luni şi apoi în lipsă, el fiind arestat, s-au întocmit actele.

"ţ4: Fabricius, ministrul Germaniei la Bucureşti, într-o telegramă expediată la 17 mai 1938 ministrului de externe al Reichului, precizează: *eu păstrez mai departe o rezervă deosebită cu toate că Garda de Fier încearcă să obţină din partea ministrului Italiei şi din partea mea să intervin"* (pag. 405)

"La 30 aprilie 1938 a avut loc la Bucureşti o consfătuire prezidată de Radu Mironovici, devenit conducătorul Gărzii de Fier; s-a decis ca un grup format din R. Mironovici, Ion Belgca, lordache Nicoară şi I. Antoniu să coordoneze activitatea în afara penitenciarelor, pe baza măsurilor stabilite de Corneliu Codreanu. Pentru legătura cu provincia Horia Sima, ca fiind necunoscut în capitală." (pag. 408) ..

Capitolul XXXI

< Corneliu Codreanu – abţinere Horia Sima – rezistenţă

"Dispoziţia dată de Codreanu era de abţinere totală de la orice act de violenţă sau manifestaţii care ar fi putut constitui o justificare pentru dictatura regală de a proceda la lichidarea sa (fapt ce nu mai constituia un secret) precum şi a celorlalte cadre din lagăre şi închisori. '• .

Corneliu Codreanu a transmis, printre altele, dispoziţia ca membrii Gărzii de Fier, în cazul în care li se cerea, să accepte formula autorităţilor: *declar pe cuvînt de onoare că mă abţin de la orice agitaţie politică."* (pag. 408-409) _

"O altă grupare însă, condusă de Horia Sima, se orienta spre strategia violenţei, la rezistenţă pînă la moarte."

Folosind libertatea de acţiune în afara capitalei, s-au organizat în perioada iunic-noiembrie 1938 o seric de acte în acest spirit şi s-au răspîndit în numeroase localităţi îndemnurile la revoltă şi atacuri. -

Văzînd tot ceea ce s-a spus şi s-a scris, logica impune, iar constatările proprii o adeveresc, căci mă aflam "între ciocan şi nicovală", observaţia îndreptăţită care mă face şi mă obligă să afirm că violenţa, rezistenţa şi acţiunile întreprinse atunci, chiar dacă n-au provocat şi determinat imediat genocidul, au dat totuşi "apă la moară" ucigaşilor, furnizîndu-le un alibi decisiv, şi constituind un argument puternic pentru mulţi alţii.

Astfel, aceste acte de revoltă şi rezistenţă au fost folosite şi continuă să rămînă "piese de acuzare" care, oricum, nu se cade să fie folosite invers.

"La 14 august 1938, s-a dat un decrct-lege privind o nouă împărţire administrativă a ţării în 10 ţinuturi conduse ce către un rezident regal numit pe 6 ani.

La 19 august 1938, decrct-lege pentru reorganizarea justiţiei şi desfiinţarea inamovibilităţii judecătorilor." (pag. 408-409)

Prin aceste două măsuri, "dreptul" îngenunchea, dreptatea capitula, iar libertatea era lichidată. "

Capitolul XXXII

Uciderea lui Corneliu Codreanu

"în noaptea de 29/30 noiembrie 1938 s-a efectuat executarea sentinţei capitale pentru Corneliu Ion Zelea Codreanu şi alţi 13 asasini. Strangulaţi în dubele siguranţei care îi transportau de la închisoarea din Rîmnicu Sărat la penitenciarul Jilava, sub motivul intensificării pazei unor deţinuţi deosebit de periculoşi ce ame-

ninţau cu evadarea.” (pag. 412) "

Eram în lagăr la Vaslui, unde ni s-a comunicat prin introducerea unui ziar de către comandantul jandarmeriei ce făcea paza. Consider cel puţin bizară fraza anterioară a autorului lucrării, Florca Ncdclcu, deoarece este notoriu şi el însuşi consemnează faptul că nu a fost nimeni condamnat la moarte; apoi însuşi conţinutul frazei înlătură ideea că a fost vorba de executarea unei sentinţe judecătoreşti.

Consemnez în continuare cele inserate în volumul care face obiectul acestor însemnări:

“Aşa cum calculase A. Călincscu, prin uciderea Căpitanului în jurul căruia se crease pentru o mînă de semidocţi o religie ce îl ridicau la dimensiuni de zeificare, erau destrămate ultimele încercări de revitalizare a mişcării. Cadrele nearestate, în frunte cu Horia Sima, au părăsit ţara şi au plecat la Berlin. Vechea conducere legionară îşi înceta aproape practic existenţa.” (pag. 413) *

Este greu de acceptat categorisirea “semidocţi”, cînd toate centrele universitare înccpînd cu 1932 au fost conduse de mişcarea legionară, şi este şi mai greu de înţeles precizarea că era vorba de o “mînă de semidocţi”, mînă în care, la 20 decembrie 1937, a încăput jumătate de milion de aderenţi, în marca lor majoritate tineri intelectuali. -

“Armând Călincscu, supranumit *omul de otel,* zdrobise Garda de Fier.”

Capitolul XXXIII

Politica lui Horia Sima

“Prcluînd cu de la sine putere a ceea ce a mai rămas din fosta organizaţie, Horia Sima a procedat la

închegarea unei formaţiuni de şoc, rcnunţînd la tactica mişcării de masă şi a cuceririi puterii prin mijloace relativ paşnice, cum preconizase Corncliu Codreanu.” (pag. 414) ’

“în scopul îngustării bazei de masă a legionarilor în rîndurilc

tineretului, au fost create noi tabere şi colonii străjereşti care au crescut de la 111 (în 1936), la 214 (în 1938).

A fost promulgată Legea breslelor la 12 octombrie 1938, iar la 16 decembrie 1938 a fost creat Frontul Renaşterii Naţionale." (420-421)

"Horia Sima, care trecuse graniţa la 8 februarie 1939, lăsase conducător în ţară pe Mihail Vîrforcanu (nu am auzit nici de el), care intră în stfînsc legături cu Mihai Moruzov." (pag. 425)

Simţindu-se în pericol, mai ales după declaraţiile lui Horia Sima: *Nu mă interesează cei din închisori, sînt ca şi pierduti,* conducătorii vechii mişcări încearcă ultimele posibilităţi de a se salva." (pag. 425)

"Cei 318 din lagărul de la Vaslui, în frunte cu inginerul Gh. Clime (fost şef al partidului Totul pentru ţară), au făcut declaraţie de supunere la *noua ordine."* (pag. 426) Printre aceşti 318 m-am humărat şi cu.

"La 6 decembrie 1938 s-au solidarizat cu această declaraţie Nae loncscu, internat la spitalul din Braşov, şi colonelul Zăvoianu. La 7 decembrie 1938, un număr de 34 de preoţi legionari cu domiciliul forţat la Sadachia-Basarabia au făcut declaraţii de renunţare la activitatea politică. La rîndul lor, foşti şefi gardişti Virgil lonescu, Traian Cotigă, Mihail Polihroniade, Nicolae Totu, Bănică Dobre şi dr. Paul Craja, prin intermediul Ministerului de interne, au înaintat regelui cerere de graţiere cu asigurarea prealabilă a supunerii." (pag. 425-426)

"21 decembrie 1938, cartiere întregi aJe oraşului sînt scotocite pentru a prinde legionari. închisorile sînt arhipline."

"3 februarie 1939- Călinescu dispune de un sistem excepţional de bine organizat de agenţi. Cu toate acestea, surprinde evident tactica *teroare cu orice preţ,* ordonată de grupul conducător legionar refugiat la Berlin. Se organizează un atentat contra regelui cu ocazia festivităţilor religioase de Bobotează, 6 ianuarie 1939. Se pregătesc explozivi în laboratoare secrete şi aruncătoare de flăcări în Bucureşti, ai căror iniţiatori au fost prinşi şi executaţi de siguranţă." (pag. 427)

"Şi acestea în ciuda unor rezultate neînsemnate, mişcarea teroristă era plătită cu viaţa a numeroase cadre conducătoare.

La 26 ianuarie 1939 este lichidat Vasile Cristescu,

conducător al Gărzii de Fier după arestarea lui Corncliu Codrcanu. Sînt condamnaţi la moarte atentatorii la viaţa rectorului Ştcfăncscu Goangă; este arestată şi împuşcată la 10 iunie 1939 legionara Nicolcta Nicolcscu, conducătoarea organizaţiei feminine a Gărzii de Fier şi unul din avocaţii apărării Căpitanului.” (pag. 428)

“La 7 martie, în urma morţii lui Miron Cristea, Armând Căli- nescu a fost numit prim ministru.” *

Autorul citează şi alte acte de teroare şi violenţă dictate şi organizate de grupul adăpostit la Berlin, condus de Horia Sima:

“La 21 septembrie 1939, primul ministru al României cade sub gloanţele unui comando sinucigaş legionar. Dar asasinarea primului ministru, Armând Călinescu, a constituit o nouă gravă greşeală tactică din partea liderilor gardişti. Speranţa forţării intervenţiei germane în România s-a dovedit un calcul greşit.” (pag. 430)

“La conducerea statului a fost adusă o nouă formaţiune ministerială condusă de generalul Argeşanu, avîndu-l ca ministru de interne pe generalul Gabriel Marinescu, omul de mînă forte, căruia palatul i-a oferit puteri totalitare în reprimarea gărzii.” (pag. 432)

W- Capitolul XXXIV

Represalii după uciderea lui Armând Călinescu

“în perioada 21-28 septembrie 1939 au fost executaţi fără judecată asasinii lui A. Călinescu, aproape întreaga conducere a vechii mişcări legionare din închisori: ing. Gh. Clime, Al. Cantacuzino, Bănică Dobre, Nicolae Totu, Gh. Furdui, Mihai Polihroniade, Ionel Banea, căpitanul Emil Sîancu, Victor Dragomircscu şi alţii, precum şi o serie de fruntaşi gardişti care se aflau în arest preventiv la domiciliu. Odată cu aceasta, vechea conducere creată de C. Codreanu a fost zdrobită în totalitate.” (pag. 432)

“Din această conjunctură, cel mai favorizat a fost Horia

Sima, care şi-a văzut atins ţelul de a rămîne fără adversari, cu o supremaţie asigurată, de care erau ncvoiţi acum să ţină seama şi naziştii.

La 28 septembrie 1939, guvern Argctoianu. La 24 noiembrie 1939, guvern Ţătărăscu, cel care ia şi ministerul de interne.

La scurt timp, Mihail Moruzov, omul de casă al regelui, începe să stabilească o legătură mai mult sau mai puţin discretă în afara guvernului, în vederea unei eventuale reîntoarceri a lui Horia Sima în ţară.” (pag. 433)

“Carol al II-lea ia măsuri preventive de colaborare cu noul şef gardist, căruia îi făcuse reale servicii prin uciderea vechilor cadre, în eventualitatea supremaţiei Reichului în Europa. Acceptarea pătrunderii în ţară, în mai 1940, a unor lideri legionari, în frunte cu Horia Sima, şi mai ales includerea lor în guvernul Giugurtu, instalat la 4 iulie 1940, marca în mod oficial inconsecvenţa palatului.” (pag. 433)

“Tentativa colaborării în această perioadă cu generalul I. Antonescu, pe care Berlinul îl fixase alături de Horia Sima ca viitor conducător în România, avea să marcheze ultimele zile ale dictaturii regale.” (pag. 433)

“La 6 septembrie 1940, ca urmare a amestecului direct şi brutal al Germaniei naziste, Carol al Il-lea a fost nevoit să cedeze puterea generalului Antonescu şi mişcării legionare.

Dar Garda de Fier se prezenta acum departe de ceea ce constituia în decembrie 1937, ca ajunsese o mişcare formată din grupuri izolate, dezorganizate, lipsite total de o bază de masă, urîtă de popor pentru cîrdăşia cu o putere care semnifica principalul vinovat de destrămarea graniţelor naţionale, o organizaţie condusă de clemente mediocre, animate în primul rînd de sentimente meschine de răzbunare şi asasinat.” (pag. 434)

Am străbătut această perioadă şi prin optica autorului şi a documentelor din volumul **De la restauraţie, la dictatura regală** pentru că această perioadă reprezintă o parte din viaţa mea, desfăşurată sub egida credinţei, judecăţii şi pasiunii, cu repercuY- siuni faste şi nefaste pentru mine, accentuez: atunci m-am convins că sînt creştin şi mi-am închinat sufletul şi viaţa, pe cît mi-a fost omeneşte în putere, moralei şi dogmei creştine. Atunci am învăţat că român înseamnă demnitate, corectitudine, zel, spirit de sacrificiu şi dragoste faţă de om, şi că românul trăieşte, se trudeşte şi moare pentru şi în patria sa.

Atunci am ştiut că familia este sîmburclc din care încolţeşte viaţa, şi cupola sub care luminează dragostea şi

se adînceşte pînă la contopire reciprocitatea, interdependenţa. Atunci s-a cristalizat în fiinţa mea legea prin care omul rămînc om, numai în măsura în care trăieşte în omenie, iar omenie înseamnă să fii cu alţii aşa cum • eşti cu tine. Accentuez că mi-am însuşit atunci tot ce s-a potrivit cu firea mea şi a ricoşat tot ce nu era co'mpatibil cu sufletul şi conştiinţa mea de om.

Toate acestea le-am învăţat de la nişte oameni şi prin exemplul vieţii lor, şi mi le-am dăltuit în fiinţă. De aceea am îngropat în 1938-1939 latura politică a vieţii melc, odată cu mormintele în care au fost aruncaţi alîţia şi atîţia oameni, în general tineri de o rară credinţă şi un inegalabil spirit de jertfă.

Iar acum, cînd pluteşte asupră-mi pregnanţa evocărilor din această lucrare, şi ecoul alîtor amintiri răscolite de ea, simţul dreptăţii mă obligă să adaug ceea ce, uneori, va trebui să repet şi să aşez adevărurile trăite la locul lor.

7 Capitolul XXXV

Previziuni ale lui Corneliu I. Z. Codreanu

îl aud pe Căpitan imediat după funerariile Moţa-Marin: *Orice picătură de sînge este un păcat de moarte şi dacă instanţele de judecată ar achita, Dumnezeu nu va ierta. S-ar putea să fim chemaţi să preluăm puterea, şi noi să nu fim pregătiţi la nivelul pe care ni l-am propus; să ni se impună, şi noi să nu putem să ne sustragem, şi aşa să compromitem menirea şi idealul pe care îl urmărim.*

S-ar putea, însă, întîmpla un lucru şi mai ruşinos, un fapt şi mai dezastruos. Noi să fim ucişi şi în urma noastră să vină alţii, şi în numele nostru să dezică tot ce a constituit credinţa noastră, şi să nesocotească toate năzuinţele şi jertfele noastre, şi aşa, în loc ca cei de după noi să vină la mormintele noastre cu o lacrimă, cu o luminare sau o floare, să ne aducă tot oprobiul lor.

De aceea mă cutremură dezlegarea transmisă de el, din bezna unei celule, prin care ne îndemna să declarăm: "Pe

cuvînt de onoare că mă abţin de la orice agitaţie politică”, şi aceasta pentru a fi pe linia convingerilor sale şi a cruţa vieţi, în timp ce Horia Sima, din adăpost în Berlin, cu emfază şi vehemenţă, ordona: “Rezistenţă sălbatică; teroare cu orice preţ” şi declara: “nu mă interesează cei din închisori; sînt ca şi pierduţi.” Şi aşa, cei din ţară, din lagăre şi închisori, au coborît în mare număr în morminte,

avînd parte de oprobiu, iar el s-a urcat pe locul comandantului, trăind liniştit.

De 50 de ani dăinuie un paradox, iar pe măsură ce trece timpul, denaturarea se accentuează şi consecinţele se deformează: “teroare cu orice preţ” s-a ordonat de la Berlin, din adăpost, iar preţul s-a plătii aici în ţară, de către alţii.

Au stat la zidul infamiei cei care mai degrabă au acceptat moartea decît să tulbure şi să zdruncine interesele vitale şi veşnice ale neamului. Rămîn paria cei care au supravieţuit, onest şi demn, şi au rămas aici, unde se află duhul de milenii al strămoşilor, şi aspiraţiile îndreptăţite şi nepieritoare ale celor ce vin după noi. Şi aceasta nu dintr-o inerţie, şi nici din neputinţa de a departaja situaţii absolut distincte şi responsabilităţi total diferite, ci pentru că este mai uşor să arunci blamul pe morminte, deşi c împotriva moralei şi a oricărei etici, decît să zădărăşti şi să înfrunţi pe cei care, eventual, s-ar putea apăra, ataca sau răzbuna.

Şi aşa se face că optica celor din adăpost a rămas aceeaşi şi că fiecare manifestare de “acolo” am plătit-o aici, în închisori, unde vorbele lor însemnau înfometare, prigoană, umilinţe şi moarte.

Aşa se face că s-a bătut toba peste hotare că mai arc ecou cuvîntul “răzbunare” şi că preţul s-a achitat şi se suportă tot aici şi tot de către cei care şi-au însuşit sfatul abţinerii, nonbeligc- ranţei, al răbdării atrocităţilor şi al apărării de păcatul răzbunării * prin rugăciune. Şi mai presus de orice, preţul răvăşeşte şi profanează sufletele celor duşi, şi mă sufoc cînd văd că şi astăzi, după 50 de ani de drum, organe ce reprezintă statul ce, în esenţă, ar trebui aşezat pe pivoţii loialităţii şi dreptăţii, cer ceea ce am dat şi dau ca cetăţean demn şi întreg, dar nu răspund în acelaşi mod, la loialitate cu loialitate, la dreptate cu

dreptate.

îl văd pe Corneliu Codreanu pe covorul de iarbă, din partea de jos a treptelor de la Rîpa Galbenă din Iaşi, mîncînd cu noi pîine şi salam. La Piatra Neamţ, în învălmăşeala provocată de semnul discret al lui Mişu Stelescu de a intra în oraş, peste armată, şi cum în momentul în care a apărut el, înconjurat de bătrînul profesor, tatăl său, şi de alte personalităţi venind de la biserică, s-a făcut un culoar mare şi o tăcere de mormînl.

La funeraliile Moţa-Marin, cu capul plecat, acoperit de zăpadă, parcurgînd tot drumul pînă în Bucureştii Noi. în laşi, mergînd între mine şi Niculăiţă Totu pe strada Lăpuşncanu, în urma, în dreapta şi în stînga noastră, trecătorii oprindu-se sau urmărindu-l cu interes. în tabăra de la Carmen Silva, în zorii zilei, pe faleză, la rugăciune, rcpartizîndu-ne în echipe de lucru, cărînd piatră, dis- cutînd cu fiecare, cu străinii ce ne vizitau, în limba franceză sau germană, luînd ultimul gamela cu mîncare de la cazan şi inlrînd noaptea ultimul în cort.

îl mai aud prevestind la Iaşi: *Nici moartea nu mă va putea împiedica să facem din tara noastră model binecuvîntat de Dumnezeu.* La Bucureşti: *Nu răspundem la provocări. Căliti-vă în abţineri şi suferinţe şi folosiţi voinţa, pînă la jertfă, pentru toii cei plăcuţi lui Dumnezeu pentru binele tării.*

Unul, şi cu el mii, în morminte. El la 38 de ani, şi atîtia alţii tineri. De atunci stau sub lespedea ruşinii şi a hulii, iar altul, şi cu el puţini, în aureola comandantului şi la adăpostul liniştei din străinătate. ,

Profesorul Ion Zclea Codreanu, tatăl Căpitanului, împreună cu soţia sa, mama, ambii gîrboviţi de ani, săpînd la închisoarea Jilava pămîntul unde era îngropat fiul lor, stropind cu lacrimi şi cu sudoare ţărîna care îl acoperea la 9 metri adîncimc, rcfuzînd viaţa şi puterea în perioada cînd în Piaţa naţiunii, Horia Sima, la vîrsta de 33 de ani, ieşea din anonimat, propulsat de curajul şi de puterea nazistă pe treaptă conducătorului, alături de generalul Antonescu.

Nu sînt şi nu am putut fi judecător pentru alţii, dar pentru că aici mărturisesc şi îmi răspund la propriile întrebări, îmi zic: Carol al Il-lea nu a fost deloc român, a fost puţin neamţ, ceva mai mult englez, şi restul barbar.

Strangularea şi moartea lui Codreanu şi a celor 13 care a avut loc în noaptea de 29/30 noiembi ic 1938 este şi rămînc fapta directă a lui Carol, Armând Călinescu şi Nicolae lorga, şi în măsura invocată în lucrarea la care m-am referit, urmarea provocărilor dictate de Horia Sima.

Şi pentru că bănuiesc, înţeleg rostul, dar nu pot accepta.cxpresia "mîna de semidpcţi" din lucrare citată, stărui în a sublinia că jumătate de milion de tineri, în majoritate intelectuali, reprezentau voturi exprimate, că mişcarea legionară se prezenta atunci pentru prima oară în alegeri generale, că foarte mulţi membri ai ci nu aveau vîrsta majoratului, 21 de ani, pentru a putea vota, şi că ingerinţele şi falsificările s-au adresat cu prioritate ci.

Eu, unul i-am iertat pe toţi, aşa cum am iertat tot ce mi s-a întîmplat într-o viaţa de zbucium şi renunţări. Am abdicat încă din 1938 de la orice veleităţi, am luptat şi suferit în nădejdea să aduc un dram de linişte în căminul meu modest, zidit în credinţă şi surpat în sfîşierc.

Capitolul XXXVI
Personalităţi în cadrul mişcării

Şi dacă nu numărul exprimă calitatea oamenilor, trebu'C să mă refer doar la personalităţile pe care eu le-am cunoscut şi care mai rămîn, în ciuda anilor şi în pofida vîlvălăilor care mi-au ars rugul vieţii, în memoria mea.

O fac şi stărui, repet, nu pentru a-mi justifica dezacordul şi nici pentru a roşi cu, ori cei care au supravieţuit din "pumnul de scmidocţi" (căci fiecare, dacă a vrut, a putut, atît cît i s-a îngăduit, să înfăţişeze şi să-şi demonstreze coordonatele vieţii şi conţinutul spiritual al fiinţei), ci pentru că cei morţi au dreptul la dreptate, adevăr şi linişte sufletească, pentru că nu foloseşte nimănui denaturarea, iar superficialitatea, patima şi nesocotirea realităţilor nu pot căpăta perenitate.

Simion Mehedinţi afirma că fiecare popor are unul sau mai multe **Momente** distincte şi hotărîtoarc în viata lui şi că ele nu se mai repetă. Aşadar, perioada analizată în lucrarea la care mă refer a constituit un **Moment** care a fost primit, trăit, depăşit în condiţii care trebuiau şi trebuie cunoscute şi înregistrate obiectiv, fără teama că ele ar fi repetabile. Iar personalităţile care de jumătate de secol rămîn în memoria mea, nelăsîndu-se în umbra semidoctelor şi neîncăpînd într-un "pumn", sînt:

4 Nac lonescu, profesor de filozofic Ia Universitatea din Bucureşti, directorul ziarului **Cuvîntul,** profesor şi mentor al palatului, mort pe data de 15 martie 1940, la vîrsta de 50 de ani.

4 Nichifor Crainic, profesor la Univcsitatea din Bucureşti, poet, filozof, director al ziarului **Calendarul** şi al revistei **Gîndirea** (l-am lăsat la

Aiud în închisoare).

4 Traian Brăileanu, profesor universitar la Cernăuţi.

4 C. Cristcscu, profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti.

4 Nicoleta Nicolcscu, avocat, conducătoarea organizaţiei femi-

 ninc a mişcării, împuşcată în 1939.

♦ Gh. Clime, inginer, fost şef al partidului **Totul pentru Ţară,**
împuşcat pe 28 septembrie 1939. <

♦ Alexandru Cantacuzino, prinţul, intelectualul de marc clasă, împuşcat pe 28 septembrie 1939.

4 Gh. Furdui, romaşcan, doctor în teologie şi filozofic, preşedintele Asociaţiei Studenţilor din România, de loc din comuna Miron Costin – Roman, care la vîrsta de 27 de ani vorbea 9 limbi, împuşcat la 28 septembrie 1939.

4 Mihail Polihroniadc, ziarist, împuşcat la 28 septembrie 1939.

4 Ionel Banca, doctor în mcdicihă şi doctor în drept, preşedintele Asociaţiei Studenţilor din Iaşi, împuşcat la 28 septembrie 1939.

4 Emil Siancu, avocat, apărătorul moţilor, împuşcat la 29 septembrie 1939. •

4 Bănică Dobre, Nicolac Totu, avocaţi (în grupul celor 7 din Spania), împuşcaţi la 28 septembrie 1939.

4 Tudosc, doctor în drept, fost preşedinte al Asociaţiei Studenţilor din Iaşi. ,

4 Gîrniccanu Puiu, avocat şi scriitor. *

Şi peste 100 dintre cei internaţi în lagărul din Vaslui, împuşcaţi în noaptea de 28 septembrie 1939. Aceştia şi aproape toţi ceilalţi au fost ucişi cînd erau sub vîrsta de 30 de ani.

Citez în continuare nume şi figuri proeminente înrolate aici şi adunate într-un pumn:

4 Ion Găvăncscutprofesorul universitar de la Iaşi.

4 £>ct'âv âumuleanu, profesor universitar, doctor de la Iaşi.

4 Ilié Găzdaru, profesor universitar din Iaşi, directorul învăţă- mîntului românesc de la Roma.

4 Mircca Eliade, profesorul şi savantul care a înscris în istoria culturii mondiale un nume ce luminează întreaga cupolă a ţării româneşti.

• 3

4 Ghcorghe Mânu, profesor, descendent (prin mamă) al lui Sorban Cantacuzino, Domn al Tării Româneşti. Şi-a susţinui teza de doctorat la Paris, cu Mărie Curie; i

s-a oferit un post Ia Sorbonna cu singura condiţie a schimbării cetăţeniei, dar a refuzat şi a venit în tară conferenţiar la catedra de fizică nucleară; colaborează cu Horea Hulubei. Intră în mişcarea legionară în anul 1937. Arestat în 1938, declară: "Nu am de ce să mă apăr. Tot ce am făcut a fost pentru a distruge comunismul. îmi parc rău că nu am reuşit." Condamnat la muncă silnică pe viată. I se cerc renegarea ideilor politice şi refuză orice compromis. în anul 1962 este internat în celula tubcrculoşilor. "Tot trupul era o rană." A murit în 1962. Cu o zi înainte de a muri, a spus (lui Nclu lonescu, ilustru avocat din Iaşi): "Să le spui tuturor că nu am făcut nici cel mai mic compromis. Să ne vedem dincolo."

4 Barbu Sluşanschi, profesor universitar la Cernăuţi.

4 Mihail Manoilescu, profesor universitar, fost ministru de externe. -

4 Ionel Moţa, înscris cu litere de aur pe frontispiciul celui mai înalt edificiu de cultură din Paris, unde şi-a luat doctoratul, mort în 1937 în Spania.

4 Vasile Marin, medie, mort în 1937 în Spania.

4 Aurel Marin, profesor-doctor, cel mai mare specialist ORL român (cel care l-a operat pe Yawaharnal Nehru).

4 Generalul Ion Antoncscu, fost conducător al statului.

4 Generalii Zizi Cantacuzino, Petrovicescu, Chirnoagă, Coroa- mă (pe ultimii doi i-am lăsat la Ocnele Mari, cînd am fost transferat la Gherla).

4 Victor Vojen, fost ambasador al României în Italia.

4 Alexandru Constant, fost ministru al propagandei.

4 Horia Cosmovici, fost subsecretar de stat la preşedenţia Consiliului de Miniştri. •

4 Viorel Trifa, fost episcop în America.

4 Profesorul universitar Mircea Vulcănescu.

La Roman:

4 Preotul Gh. Niţu, profesor de limbă greacă, latină, ebraică veche, filozofic, religie, care vorbea şi limba franceză şi germană şi era "acasă la el" în orice domeniu al culturii. -

4 Fiul său, Anton, doctor în istorie şi arheologie.

Şase avocaţi din care cinci tineri; profesori, preoţi, deşi, aşa cum am precizat, Romanul a avut'o organizaţie slabă.

Nu pot trece însă peste faptul că în 1925 şi apoi trei ani consecutivi, la **Tinerimea Română,** unde concurau toţi elevii proe- minenţi din ţară, primele trei locuri au fost ocupate de trei elevi ai liceului **Roman Vodă. <**
4 Mihai Bîrcă, N. HorotJiiceanu şi N. Chica. Toţi deveniţi legio-

nari.

- ♦ Poetul Radu-Demetrescu Gyr, N. Crevedia, compozitorul Nelu Manzati, doctorul Paul Craja, preşedintele studenţilor în medicină.
- **4** Ciorogaru, care şi-a făcut doctoratul în Germania, la Heidelberg.
- **4** Mihail Slurdza, prinţ, fost ministru de externe.
- ♦ Profesorii universitari: Meitani, Juvara, Gerota, apoi Radu Budisteanu, Noica, Serban Milcoveanu.
- ♦ Dragoş Protopopescu, care a absolvit facultatea de litere şi filozofic la Paris şi doctoratul la Londra, profesor de literatură engleză la Universităţile din Cernăuţi şi Bucureşti.
- **4** Profesorul de limbă germană de la Huşi, Ion Zelca Codrcanu profund şi notoriu cunoscător al problemelor religioase şi orator de excepţie.

M-am referit doar la cîtcva vîrfuri care au mai rămas şi care au mai pulul răzbi prin ceaţa unei jumătăţi de secol în memoria mea.

Trebuie să subliniez că aderarea şi participarea la mişcare însemnau şi atunci eforturi, sacrificii şi un motiv de prigoană, fără nici o veleitate sau compensaţie, Multe chipuri absolut distincte nu s-au “afişat”; mă gîndcsc să le evoc acum> pe cele mai proeminente doar: Prinţul Nicolac şi mitropolitul Nicodim, devenit patriarh.

Nu cu un caracter de polemică şi nici în scop apologetic subliniez că nu c în interesul nimănui să aruncăm cu noroi şi blam peste o generaţie, ce a constituit un **Moment** depăşit, fiind convinşi că din morţi au rămas doar suflete desprinse de tarele pămînleşli, iar viii, în majoritatea lor au plătit şi ce.“au făcut” şi ce “n-au făcut”, că aici, mai mult ca oriunde, se aplică vorba românului: unde dai şi, unde crapă.

Este drept că nu toţi s-au încolonat cu acelaşi dezinteres personal, că au străbătut calea cu acelaşi elan şi au păstrat, cu orice sacrificiu, aceeaşi rectitudine.

Deşi nu-i în firea omului care, prin originea sa ar trebui să fie şi ar putea să rămînă mereu bun şi drept, lotuşi, răul şi rătăcirile, oricîl de izolate, au fost mai uşor recepţionate, mai amplu şi mai prelung inscrale, comentate, pecetluite şi incriminate de către cei din

“afară”, care s-au alarmat, au strigat, ostracizat şi sfredelit “ochiul” unde putea fi un fir de praf, dar n-au văzut bîrna din ochii lor. ' '

Şi ca să închid cercul acestui moment 1930-1938, care n-are nici o legătură cu ceea ce a urmat, mai fac o precizare. Corneliu Codrcanu, din 1920 pînă în 1938 a trăit şi a murit în slujba unei idei, unui ideal. Eu nu-mi propun să analizez şi nici să judec oportunitatea şi valoarea lor; sînt de acord că nu toate premisele au dus la un silogism, nu toate ideile au ajuns axiome şi nu toate planurile au devenit realizări. Dar, pentru că timp de 6 ani am fost şi cu un tînăr îngenuncheat de nevoi materiale însă stăpînit, profund şi statornic în dragostea de om, împlîntat cu căldură şi spirit de jertfă în iubirea de ţară, alături de dînsul, afirm despre OM că: h-a fost şi nu s-a considerat un semizeu, pentru că semizeii aparţin legendelor iar el a fost un pămîntcan, care a trăit aici în tot tumultul şi în toată viitoarea unei vieţi închinate fără reticenţe şi fără pretenţii idealului său, considerat şi tratat cu supremă dăruire, ca fiind al neamului românesc. N-a fost şi nu s-a considerat un supraom, deşi nu am întîlnit un altul care, prin ţinuta sa, prin conduită, prin capacitate, să fie aşezat aşa de sus. N-a fost şi nici nu putea deveni un dictator, căci nimeni dintre cei care l-au conoscul nu pot uita că în orice problemă întreba, asculta pe fiecare, pleca capul, gîndea, cîntărea şi apoi ridica privirea, fixînd-o în ochii tăi şi spunîndu-şi părerea. N-a fost un orgolios şi nici un însetat de onoruri şi de glorii, şi aşa se face că întotdeauna a fost şeful mişcării şi că s-a ocupat de educaţie, scopul ei suprem, iar şeful partidului au fost inginerul Gh. Clime sau generalul Cantacuzino.

N-a fost un fricos şi nici un egoist, căci întotdeuna cînd a fost vorba de răspundere, s-a aşezat în prima bancă unde au stat acuzaţii. N-a fost un saltimbanc care, cu sforăituri şi promisiuni, să cucerească lumea. N-a fost un artist care să joace rolul unui erou de dramă, căci el şi-a jucat şi dăruit viaţa; n-a murit pe scena unui teatru şi nici pe arena unui circ, în aplauzele spectatorilor, ci strangulat într-o dubă la vîrsta de 38 de ani, atunci cînd i se oferise cel mai înalt fotoliu şi cea mai aureolată poziţie în stat şi cînd, tineretul şi apoi întreg poporul român îl aclamau şi-l urmau, iar el a ales, între compromis şi o biruinţă îndoielnică, ruşinoasă şi

dăunătoare naţiei, moartea.

N-a fost nici un semidoct pentru că şi aceia ce au îndrăznit să afirme acest lucru nu au crezut ce spun, iar cei care l-au cunoscut şi l-au urmat chiar cu sacrificiul vieţii, nu au fost nişte exaltaţi şi n-au acceptat moartea pentru himere.

A absolvit **Liceul Militar.** Din fire şi din şcoală a rămas omul

unei discipline inegalabile. A urmat şi absovit cursurile Facultăţii de Drept din Iaşi, unde a fost preşedintele ales al studenţilor, în perioada respectivă. A urmat şi absolvit cursurile de doctoral în Franţa, şi să se ştie că a stat acolo la ţară cu soţia sa pentru a-şi cîştiga existenţa. Au muncit la cîmp, la fermele altora. în ţară a fost avocat.

Pentru- a-i venera personalitatea, mă simt îndreptăţit să evoc doar cîtcva aspecte şi momente: ,

L-am auzit în 1935 pe profesorul Nae loncscu, considerat de toţi "cea mai ascuţită inteligenţă", spunînd: "de aia este el căpitanul". L-am auzit pe generalul Cantacuzino spunînd: "Eu aici sînt soldat. El e căpitanul."

Am văzut cum prezenţa lui determina o senzaţie absolut neobişnuită, cum vorbele sale rare şi răspicate spintecau spaţiul şi sfredeleau creierul, de rămîncai într-o zguduitoare meditaţie.

Am citit testamentul lui Moţa unde, printre alte gînduri de excepţie, omul şi creştinul care mergea să lupte pentru "cruce" şi "credinţă", conştient de moarte, precizează: "Am ştiut totdeauna că tu eşti Căpitanul." Iar acum citez din lucrarea la care mă refer, vorbele generalului Antoncscu: "Cu toate galoanele mele, cu strig: Trăiască Căpitanul!"

Tot de aici aflu şi părerea prinţului Mihail Sturdza: "Corneliu Codrcanu şi Gh. Brătianu, singurii oameni pe care i-am cunoscut ca fiind de excepţie."

Ca să închei, trag două concluzii:

1. Corneliu Codrcanu, după 18 ani de luptă, de strădanii, de suplicii, de renunţări, de închisori şi adaptări reale, sincere şi de fond la morala creştină, cînd a avut de ales între fotoliul puterii supreme şi moarte, ne-a comunicat din bezna unei celule că "ceasul nostru n-a sunat", ccrîndu-ne "abţinere, credinţă, răbdare şi non-beligeranţă, pentru a nu periclita soarta ţării", iar el a preferat să i se schimbe costumul naţional pe care l-a purtat, imaculat şi cu demnitate exemplară, cu hainele vărgate.

Nu s-a lăsat înlănţuit de mrejele regelui Carol al Il-lea. L-a dezgustat fracul şi jobenul, demnilarismul servil şi n-a acceptat aureola falsă a învingătorului, ci lanţurile ocnaşului şi apoi strangularea, în vreme ce Horia Sima,

necunoscutul, a fost propulsat pe treapta Comandantului pe furiş, din ascunzători, fluturînd stindardul “rezistenţei sălbatice” şi al “leroarei cu orice preţ”; preţul fiind plătit de către cei ucişi şi măcelăriţi, de către unii dintre noi care am supravieţuit, în timp ce el; de peste graniţele patriei, în adăposturile Berlinului şi în cîrdăşie cu “plenipotenţii” vremurilor, a trăit şi poate trăieşte în aureola Comandantului, dacă conştiinţa nu l-a decimat căci, după vorba lui Lucian Blaga, “după ce apune soarele, orice licurici crede că el este locţiitorul.”

2. Nicolae lorga a colaborat cu Codreanu, pe cînd acesta era foarte tînăr, la începutul formării sale, cînd el însuşi recunoaşte greşeli. Apoi savantul a început să-l urască, cînd ar fi trebuit să-l iubească în fapt şi în mod onest, să-l prcţuiască pe măsură ce discipolul urca şi cucerea, apropiindu-se de Dumnezeu cu credinţă, cu dragoste de popor, prin strădania şi sacrificiul său.

Savantul, în fapt “omul politic” a abdicat în umilinţă, ceea ce a afectat şi neamul românesc, şi a înlesnit calea lui Carol pentru instaurarea dictaturii şi pentru a-l ucide pe Codreanu, în afara legii, a moralei şi a dreptăţii, în vremea cînd “cupola” sub care sta acesta era Neamul şi Ţara, care pe politician îl uitaseră.

De jos, de pe pămînt, de la poalele magnificei statui a marelui savant lorga, mă înclin cu profundă admiraţie şi statornică recunoştinţă pentru marca sa creaţie, ca om de ştiinţă. Tot aici îl văd printre oameni înalt la statură, cu imens prisos înzestrat de la natură, însă măcinat de ambiţii, obosit de scrutarea cu care veghea ca nu cumva cineva să “i-o ia înainte”, blazat de neputinţa de a iubi pe cineva, crispat şi învrăjbit pînă la ură şi moarte, de a se vedea singur, părăsit de către toţi cei care l-au însoţit ca om politic .

Tot de jos, dintre oamenii de rînd, ca om şi creştin îmi zic: “cît poţi da de mult, Doamne, omului, şi cît se poate urca el de sus prin zestrea dăruită, şi cît de jos poate el coborî, cînd rătăceşte căile Tale şi apucă drumul ce nu-i al său!”

Trebuie înţeles că savantul, geniul omului de ştiinţă nu putea încăpea în uniformele de străjer şi apoi de frontist impuse inadecvat de către Carol al II-lca, dar nu-i de

înţeles ambiţia sa de a fi ceea ce efectiv n-a fost: un om politic, fapt ce l-a coborît sub nivelul uneori admis şi oarecum onorabil al duelului, Ia poziţia celui care trage şi ucide pe la spate.

Dar morţii nu se pot apăra, şi nici nu se mai întorc şi de aceea momentul a trecut. Cine vrea să fie drept şi obiectiv să aşeze pe fiecare la locul său, fără teamă, cu gîndul la binele neamului şi cu sufletul la judecata cea dreaptă şi implacabilă, căci nimic nu-i mai dăunător ca nedreptatea şi nimic nu-i mai constructiv şi dăinuitor ca adevărul.

Să *credem* în ce a spus savantul: “cel mai desăvîrşil caracter c acela care luptă şi împotriva nedreptăţii pe care s-a întîmplat s-o

săvîrşcască el” şi să înţelegem că pentru omul politic mărim IMICJ şi sfatul priveau doar restul lumii. Şi-mi îngădui să cred că savantul a fost şi rămîne un ocean care a preluat cu rîvna şi geniul său apa de la toate izvoarele şi a pus-o la îndemîna tuturor; iar ca să fac o paralelă, adaug că Nae loncscu a fost şi rămîne în schimb un izvor, din adîncuri cu un şuvoi de apă cristalină, care a străpuns necunoscutul.

Capitolul XXXVJI

Prezenţa cronologică şi colaborarea mea

în a doua jumătate a lunii decembrie 1933 urmau să aibă loc ’ alegeri generale. La putere erau liberalii, conduşi de I. Gh. Duca.

La aceste alegeri participa şi candida mişcarea legionară, sub egida **Garda de Fier.** În timp ce eram la Craiova, şi deci în primele zile ale lunii noiembrie, a apărut un articol în ziare semnat de Căpitan, cu titlul: *La violentă, vom răspunde cu violentă.* în el se sublinia că mişcarea legionară arc un caracter absolut legal, şi este o organizaţie de ordine, care-şi fundamentează existenţa pe credinţa în Dumnezeu, pe dragostea activă şi constructivă ridicată la rang de jertfă pentru neam şi patrie şi, cu un spirit civic înnoitor, care tinde să amplifice zestrea spirituală a neamului, pînă pe culmile la care au aspirat strămoşii, să se aşeze echitatea, dreptatea, cinstea, disciplina, munca, responsabilitatea şi adevărul, pe întreaga structură *a omului de mîine* şi pe principiile de viaţă ale acestui popor. Se accentua că formarea acestui om şi dăltuirca acestor principii pe structura statului implică o muncă perseverentă de

evoluţie şi de durată, şi de aceea se preciza că nu se va întreprinde nici o măsură pripită şi necugetată care să violenteze mersul înainte al societăţii.

în cele din urmă, se menţiona că totuşi guvernul plănuicşte şi urzeşte din umbră măsuri în afara legii, că se tinde spre unele samavolnicii împotriva acestui curent ce realmente lua o amploare vertiginoasă, atîl sub raport calitativ, cît şi sub aspect numeric.

în accstă situaţie, se conchidea în sensul că ideea de ordine rămînc prioritară, dar dacă guvernul va întrebuinţa acte de violenţă, încâlcind legile şi sfidînd realităţile, se va răspunde cu violenţă.

Ceea ce urmează reprezintă consemnarea onestă a unor evenimente, încrustate în istorie uneori subiectiv şi în consecinţă denaturat.

M-am întors la regiment la Roman şi m-am încadrat în sarcinile ce-mi reveneau, conştiincios, şi în acelaşi timp mă ocupam şi de studii şi de problemele politice legate de viitoarele alegeri.

Pe la începutul lunii ăecembrie, după ce s-a sunat stingerea la regiment, am plecat noaptea pe jos, acasă, la Butnăreşti – 14km – şi am revenit dimineaţa în oraş cu oamenii necesari depunerii candidaturilor pentru alegeri. Nc-am instalat discret la uşa tribunalului şi cînd s-a deschis, am ocupat primii sala şi am depus, astfel, cei dintîi listele. A fost pentru mine un marc efort, dar şi un mare succes, o reală satisfacţie. -

Alegerile, după cîtc îmi amintesc, urmau să aibă loc la 20 decembrie 1933, iar contestaţiile şi orice alte măsuri în legătură cu efectuarea lor se puteau concretiza pînă pe ziua de 9 decembrie, în noaptea de 9 decembrie, fiind dcscazarmat, dormeam la familia preotului Niţu, în curtea bisericii **l'recista Mică** din Roman. După miezul nopţii, au intrat în casă organele poliţiei, ne-au trezit din somn şi au cerut să-i urmăm: preotul Niţu şi cu mine.

Am precizat că sînt ostaş în termen, şi că nu înţeleg să dau curs măsurilor luate de poliţie, organ civil. Au plecat şi s-au întors după aproape o oră, însoţiţi de comandantul legiunii de jandarmi, după cîtc îmi amintesc maiorul Andrian, cunoscut pentru pornirea sa împotriva noastră.

M-a somat să-l urmez şi astfel am plecat. Părintele

Niţu, îmbrăcat doar cu cămaşa de noapte, căci refuzase să se îmbrace, iar cu numai în pantalon şi veston militar. Era o noapte geroasă de iarnă şi razele îngheţate ale lunii se întretăiau cu sclipirile săgetătoare ale zăpezii, iar tăcerea şi liniştea erau copleşite doar de scîrţîitul strident al paşilor noştri.

Pe preotul Niţu l-au dus la poliţie, iar pe mine la legiunea de jandarmi, în fosta stradă Agarici. M-au pcrchiziţionat în prezenţa comandantului, care mă scruta cu o duşmănie devorantă. Mi-au găsit în buzunarul vestonului de la piept o sticluţă cu crcozot. Mă dureau măselele şi foloseam tampoane să-mi atenuez durerile.

Comandantul nu s-a putut abţine şi m-a insultat şi mi-a adresai cuvinte ofensatoare, atît la adresa mişcării, m-a provocat şi, drept replică, i-am precizat: un om carc-i gata să moară pentru idealul său nu poate fi atins şi scos de pe linia crezului său, cu ameninţări şi samavolnicii.

A tăcut; dacă ar fi putut, m-ar fi sugrumat. M-a trimis sub pază într-o încăpere dintr-o magazie, fără geamuri şi fără uşă. Era un ger cumplit şi cu eram dezbrăcat. M-a cuprins frigul, simţeam cum îngheaţă sîngele în mine. De la ora două şi pînă la ora opt dimineaţa am sărit, m-am mişcat şi am făcui lot ce am putut ca să nu îngheţ.

Dimineaţa i-am spus ostaşului care mă păzea să anunţe cînd vine comandantul, căci eu, la ora 8, orice s-ar înlîmpla, ies de acolo. La ora opt fără cîleva minute a venit comandantul, s-a aşezat în uşa încăperii şi răstit, m-a întrebat ce vreau. I-am precizat cu toată hotărîrea: între a muri îngheţat şi a cădea împuşcat, prefer varianta a doua, şi că orice s-ar întîmpla, la ora 8 eu voi ieşi din acea încăpere.

Mi-a replicat: “S-o văd şi pe aceasta”, şi a rămas în uşă.

La ora 8 fix, mi-am făcut loc pe lîngă dînsul şi am ieşit. încăperea în care fusesem ţinut se situa la o extremitate a sediului legiunii de jandarmi şi m-am îndreptat către curte. Am trecut pe lîngă ostaşul care mă păzea şi avea arma în mînă; mă îndepărtam de dînsul, aşlcptînd deznodămîntul, căci comandantul mă avizase că va da ordin să tragă. Era însă o tăcere sufocantă. După ce am făcut aproximativ douăzeci de paşi, comandantul a strigat la mine să mă întorc la slînga, şi a dat ordin să intru într-

o clădire situată acolo. Era un atelier de cizmărie, unde căldura m-a copleşit.

Am rămas aici cîleva zile şi între timp, de la regiment mă căutau. Au auzit că sînt acolo şi au întreprins demersurile necesare pentru a fi transferat la comcnduirca picţii, cum era legal şi noi mal.

După alte cîleva zile am fost trimis la regiment, unde am ajuns scara, şi cînd am intrat în dormitorul tcteriştilor, aceştia făceau repetiţie cu un cîntec, pentru o serbare pe care o pregătea comandantul bateriei, căpitanul Pctrcscu.

Eram într-o situaţie deosebită şi băieţii m-au primit cu compasiune şi cu vădită căldură. Am luat poziţia de salut şi am rămas la uşă. Căpitanul Petrescu cunoscut pentru sobrietatea sa, a răspuns la salut şi apoi i s-a adresat unui camarad voinic, student la Bucureşti, cu următoarele cuvinte:

— Tcodorcsculc, scoale centura! •

Şi apoi:

— Tudorică, dă pantalonii jos!

Nici Tcodorcscu şi nici cu n-am executat ordinul, deşi el a fost repetat. <■

în cele din urmă, căpitanul Pctrcscu, rîzînd, m-a pus să povestesc ce s-a întîmplat cu mine şi lucrurile au reintrat pe făgaşul normal. După aceea, ofiţeri, subofiţeri şi ostaşi de la alte baterii veneau să mă vadă, privindu-mă cu vădită curiozitate, cu interes şi afecţiune.

în ziua de 9 decembrie 1933'a fost dizolvat partidul **Garda de Fier;** măsura a fost luată pe ascuns, în ultima zi, pentru a nu mai putea fi contestată.

Au avut loc alegerile, fără participarea mişcării şi am aflat că măsura arestării legionarilor, pentru a-i împiedica să participe, fusese generală pe ţară. în aceste condiţii, guvernul liberal a avut majoritatea.

La 29-30 decembrie 1933, eram acasă la Butnăreşti, în concediu pentru Crăciun şi Anul Nou. A intrat în casă tatăl meu şi m-a anunţat că I. Gh. Duca, primul ministru, a fost împuşcat în gara Sinaia de trei legionari. ,

în aceeaşi zi am fost luat de jandarmul din sat şi trimis la regiment, unde am rămas sub pază în cazartnă, pînă cînd s-au întors din concediu teteriştii. Am aflat că Nichi

Constantinescu, Doru Belimace şi N. Caranica erau cei trei care-l împuşcaseră pe I. Gh. Duca şi că toţi trei se predaseră imediat, fiind arestaţi.

Secretarul mişcării legionare era pe atunci un macedonean – Sicrie Ciumeti. în luna ianuarie, într-o noapte, a fost luat de acasă de organele Siguranţei şi a fost găsit mai tîrziu înecat în lacul Fundcni, de lîngă Bucureşti.

S-au început cercetările în cazul Duca şi s-a întocmit dosar de trimitere în judecată a făptaşilor. în plus, rechizitoriul implica drept acuzaţi şi pe Căpitan, pe tatăl său, Ion Zclea Codreanu şi pe alte persoane din conducerea mişcării.

Capul de acuzare privitor la Căpitan se fundamenta pe articolul publicat în noiembrie: *La violenţa, vom răspunde cu violenţă, .*

Cel privitor la profesorul Ion Zclea Codreanu se motiva pe un discurs ţinut la laşi, la căminul de la **Rîpa Galbenă,** unde afirmase că dacă guvernul va încălca legile ţării, şi ne va lovi şi maltrata, va înlîlni o mînă ce nu va tremura, aşa cum s-a întîmplat în Austria, cu Derti 11, care încercase să-l asasineze pe Dolfus.

Capitolul XXXVIII

Procesul asasinării lui I. Gh. Duca

Căpitanul, imediat după împuşcarea lui 1. Gh. Duca, nu a fost găsit de organele Siguranţei statului. A fost căutat febril, în toată ţara, timp de cîteva luni şi nimeni nu a ştiut ce s-a întîmplat cu dînsul. Se auzea că ar fi în munţi, la moţi.

Procesul a fost fixat prin luna aprilie 1934, la Tribunalul Militar din Bucureşti. în ziua respectivă au fost aduşi, sub stare de arest, cei trei "Nicadori", ceilalţi arestaţi, iar cînd a fost strigat Corneliu I. Z. Codreanu, spre surprinderea tuturor, a răspuns prezent Căpitanul, ce a apărut în costumul lui naţional cu suman şi într-o ţinută pe care nimeni n-a mai egalat-o.

Completul de judecată era condus, după cîte îmi amintesc, de generalul Manolachc. S-a spus că la intrarea Căpitanului, toată sala s-a ridicat în picioare. Avea, pe atunci, numai 33 de ani. Sobru şi demn, s-a aşezat pe banca acuzaţilor, în mijloc, şi de o parte şi de alta stăteau ceilalţi inculpaţi. Toate ziarele, a doua zi, publicau fotografia acestei bănci.

Procesul a fost publicat şi dezbaterile lui sînt o lecţie pe care istoria nu o va putea estompa şi denatura totdeauna. Probitatea, fermitatea şi avertismentele premonitorii ale Căpitanului, modul deschis şi responsabil al declaraţiilor celorlalţi inculpaţi, luciditatea celorlalte mărturisiri nu au putut fi nici uitate şi nici neglijate.

Cei trei au fost condamnaţi, aşa cum dealtfel au cerut şi ei, pe viaţă, iar Căpitanul şi ceilalţi au fost achitaţi. După proces, Căpitanul ne-a explicat absenţa sa totală, căci era prima dată cînd nu transmitea îndrumări, prccizînd că ne-a lăsat ca pe nişte copii, pe carc-i arunci

în apă şi se zbat să înveţe să înoate, să se descurce singuri.

în perioada cît mi-am satisfăcut stagiul militar, mi-am luat toate examenele anului II şi aşa, în toamna lui 1934, după satisfacerea • stagiului militar, m-am întors la Iaşi pentru a urma cursurile

¿inului III. Am găsit aceeaşi atmosferă în care dăinuia duhul sobi u al vechii cetăţi a culturii româneşti şi se amplifica, proeminent şi fervent, curentul naţionalist şi în special, cel legionar.

Marea majoritate a studenţilor şi mai ales cei proveniţi din rîndurile ţărănimii, muncitorilor şi celor cu mijloace materiale modeste erau aici, şi pentru a contura mai exact situaţia, precizez că mişcarea legionară implica, de pe atunci, renunţări personale, . disciplină riguroasă, sacrificii şi riscuri, şi de aceea veneau şi rămîneau aici numai cei care, din exuberanţa şi căldura dragostei ior pentru patrie, înţelegeau şi puteau să dea totul, pînă la jertfă.

Au fost însă în mişcare şi mari figuri din straturile cu obîrşic nobilă şi tradiţie aristocratică, care ne-au fost model de modestie şi spirit de dăruire. Profesorul Nac lonescu, generalul Z. Canta- cuzino, prinţul Alccu Canlacuzino, prinţul Sturdza, profesorul Traian Brăileanu şi cîti alţii.

Pentru a învedera capriciile vieţii şi bizarul destinului, subliniez doar că:

Dragoş Protppopescu, profesor universitar la Cernăuţi şi Bucureşti, adulat în ţară şi renumit peste hotare, ce se adîncise în studii în cele mai importante centre de cultură din lume, ziarist de fond, scriitor şi membru marcant al mişcării pînă în 1938, s-a retras de pe arena politică, poate din dorinţa de a se ocroti, dar eu cred că a făcut-o pentru că intuise sau îşi însuşise sfatul Căpitanului, dat din închisoarea din Galaţi: *daţi declaraţii de supunere căci nu a sosit momentul nostru.*

Totuşi, după precizarea lui Georgc Călincscu în **Istoria Literaturii Române:** *Speriat de viitor, pe care-l ghicea sumbru, încearcă a se sinucide după reţeta Iui Seneca, rău aplicată, tăindu-şi venele de la mîini. Internat în spitalul Filantropia, studie itinerariul ascensorului, coborî jos după ce porni cabina în sus, introduse capul şi apăsă pe buton în scopul de a se ghilotina. Muri cu baza craniului fracturată £ la 26 noiembrie 1948.* Avea doar 56 de ani.

Nichifor Crainic, în dispută cu Nac lonescu, a făcut o rocadă, considerată oportună, utilă în 1937/1938, trecînd

la cuzişti şi apoi, ani mulţi şi grei a stat şi a rămas în amintirea tuturor “gigantul” care, la Zarea din închisoarea de la Aiud, mic, zgribulit şi înfometat, lumina bezna celulei cu mintea şi fiinţa sa nobilă, umplîndu-şi burta goală cu credinţa sa.

Am sorbit din simţămintele lui adînci, m-a cutremurat trăirea lui în duh şi m-a luminat gîndirca clară, profundă, instructivă şi constructivă şi de la el am învăţat că: *Naţionalism înseamnăpatrio-*

tism în acţiune. Adică, fapte, dăruire, renunţări personale şi loaic duse pînă la jertfă. De aceea îl văd zgribulit de frig şi copleşit de foame la Aiud şi-i aud vocea sleită de puteri:

.

Trecutul adormit şi viitorul
În clipa în care bate, le-mpreună .
Cînd fericiţi lipim la piept feciorul
îmbrăţişăm într-însulpe străbuni Oh! De ce
cînd pleci argila se lipeşte de călcîi? în
pămînt e o putere ce te ţine să rămîL

Un fapt este absolut cert: sutele de mii de tineri şi bătrîni, giganţi ai culturii şi ştiinţei, oameni întregi, majoritatea intelectuali, nababi sau săraci, cu scaune înalte sau din bezna minelor şi în general toţi cei care au păşit în mişcare cu bună credinţă s-au considerat soldaţi, şi nimeni, în afară de Stclcscu, n-a rîvnit la locul şi poziţia Căpitanului.

Tinereţea, simţul măsurii, francheţea, modestia, sobrietatea, ordinea morală şi duhul creştin, lăsa loc de critică, îngăduia des- * prinderea, dar cînd şcoala de educaţie a fost transformată exclusiv într-un partid unde s-au năpustit ncaveniţii şi cînd calitatea a fost înlocuită de cantitate, cînd omenia a fost îngenuncheată de forţă, cînd grandoarea a eclipsat modestia şi cînd duhul creştin a fost spulberat de vîrtejul răzbunării, interesele statului naţional legionar în viziunea şi practica “comandantului” Sima s-au cutremurat şi s-au năruit.

Capitolul XXXIX <

Evocări privind viaţa şi ţinuta Căpitanului

în toamna anului 1934 l-am rcîntîlnit pe Căpitan, căci venea din cînd în cînd la Iaşi. Voi relata situaţii care înlătură obiectiv şi drept

unele acuzaţii şi elucidează anumite situaţii.

Era înscris în baroul avocatilor din Bucureşti. Viata sa se desfăşura într-un cadru de modestie şi sobrietate exemplară. Venea, întotdeauna, în costum naţional; deşi nu avea decît 33-34 de ani, era aşa de sobru şi reprezentativ, îneît de la gară, toţi carc-l întîlneau se opreau să-l privească, iar uneori strada se umplea de oameni care-l urmau. Mergea cu pasul marc şi rar, fără ifose, dar cu o grandoare specifică, mereu tăcut şi serios.

Cînd a venit la cămin, la **Rîpa Galbenă,** după ce s-a întreţinut cu fiecare, a dat unuia dintre noi bani şi am cumpărat cîtcva pîini şi mezeluri şi le-am mîncat împreună, jos, pe iarba de sub scările de la cămin. Această neasemuită modestie a fost caracteristică vieţii sale. Totul înlătură, cu certitudine, acuzarea că dînsul sau cineva în timpul vieţii sale a primit sau putea primi subvenţii din afara ţării sau de la guvernanţi. -

Era aşa de demn şi stăpîn pe libertatea şi voinţa sa, îneît nici o forţă materială nu-l putea înfrînge sau tenta. îmi amintesc unele lucruri pe care nu le pot trece cu vederea. După ce am mîncat pe * iarbă ne-a vorbit cu deosebită seriozitate de măreţia luptei noastre pentru binele poporului, de sacrificiile ce ne aşteaptă. în cele din urmă a conchis: *Băieţi! Am atîta dorinţă şi voinţă în mine de a duce, cu orice sacrificiu, lupta noastră pe căile care să-iplacă lui Dumnezeu şi să folosească neamului nostru, îneît nici moartea nu mă va putea opri din calea mea. Şi, dacă m-ar ucide, mă simt în stare ca înainte de a mă băga în mormînt, să sfarm cu pumnii seîndura sicriului şi să-mi continui lupta.*

A fost ucis însă de douiori; o dată fizic, sugrumat de laşitatea stăpînirii de atunci şi a doua oară, moral, de dezmăţul politicii celor care i-au urmat şi s-au urcat la coordonarea unei scoli de educaţie, dîndu-i cursul degradant al unui partid politic în total şi flagrant dezacord cu principiile lui. Lucrul pe care dînsul îl prevăzuse şi voi arăta cînd şi cum.

Am menţionat, şi acum accentuez că singura sursă materială din care trăia şi se dezvolta mişcarea au constiluit-o cotizaţiile pe care le plătea fiecare dintre noi. Nu o dată ne dădeam şi banul de pîinc în acest scop. Cînd

s-a reuşit să se cumpere o camionetă, din contribuţia tuturor, am fost mîndri, bogaţi şi fericiţi. Era în 1933 şi a fost şi a rămas *Căprioara.*

Fiindcă antisemitismul era atunci un deziderat al curentului naţionalist şi mai ales pentru că băieţii, în numele şi sub steagul acestor opinii, se dedau la acte reprobabile, ne,a relatat atunci o

scenă din viaţa sa, care în mod practic, ne aviza asupra comportării noastre. .

Ne-a povestit că se întorcea din Franţa unde urma doctoratul. Erau în compartiment mai mulţi români. Discuţiile s-au purtat asupra unor probleme diferite, şi apoi s-a ajuns şi la antisemitism. La modă atunci era *numerus nullus,* promovat de cuzism. Adică, evreii trebuiau, după această concepţie, înlăturaţi în mod absolut din toate compartimentele vieţii sociale. Căpitanul, atunci prin anii 1924-1925, era însă pentru *numerus clausus.* Evreii să fie admişi în şcoli, în facultăţi, în comerţ şi în tot restul vieţii statului, în raport cu numărul lor. Aşa i se părea atunci drept şi echitabil. Mai tîrziu însă a mers cu omenia şi mai departe şi a preconizat concurenţa loială şi activă pentru a cuceri ce se cuvine meritelor fiecăruia.

Ne-a arătat atunci că în compartimentul unde se purta discuţia era şi un student evreu, care şi-a susţinut punctul său de vedere, şi care, cînd a auzit că unul din preopinenţi era Corneliu Codreanu, s-a bîlbîit şi timorat şi-a cerut scuze. Căpitanul i-a precizat că este normală şi meritorie poziţia celui în cauză şi au continuat discuţia, academic şi în spirit de respect reciproc.

Pentru a învedera, integral, personalitatea Căpitanului la acea vreme, consider necesar să relev că după discuţii absolut inedite şi precizări tranşante şi rezolvative, s-a ridicat voios de pe iarbă şi ne-a propus la cei cîţiva cu care era, să încercăm să sărim împreună cu dînsul, pe rînd, un gărduţ înalt cam de 75 cm. L-am sărit împreună cu dînsul de cîteva ori şi apoi el a plecat cu mine şi cu Niculiţă Totu pe Lăpuşneanu, unde am făcut un tur, în atenţia tuturor celor aflaţi pe stradă la acea

oră, care în mare parte l-au şi urmat.

Era în acest gest ratificarea atitudinii mele şi răspunsului dat în careu, în privinţa evreilor, atitudine ce lăsase umbră sau semne de întrebare printre unii din camarazi.

Capitolul XL

Tabăra de la Carmen Silva

în vara anului 1935, după terminarea sesiunii de examene, m-am întors acasă, iar după cîteva zile am plecat în tabără la *Carmen Silva,* azi *Vasile Roaită.*

Tabăra era condusă efectiv pe toată perioada de către Căpitan. Erau aici aproximativ două sute de legionari mai vechi, personalităţi, şi foarte mulţi deosebit de proeminenţi. Eram printre cei mai tineri prezenţi acolo. Tabăra era aşezată la extremitatea dinspre farul Tuzla, pe versantul ce lega faleza cu marea. Erau construite corturi simple şi toată lumea dormea pe pămînt, unde erau aşezate pături. în mijlocul taberei era un cort, unde locuia şi dormea Căpitanul, împreună cu alţi camarazi şi din care, ca din celelalte, se ieşea în genunchi.

Nicăieri, nici un confort şi nici o deosebire. Masa se pregătea la cazan pentru toată lumea. în general, un singur fel de mîncare, consistent, şi pîine. Nu erau mese şi fiecare se aşeza cum îi convenea. Erau şi fete, şi trebuie să subliniez, cu conştiinţa vîrstei şi a credinţei mele, că erau tratate ca nişte surori, şi că nimănui nu-i trecea nici prin gînd să facă vreo glumă indecentă.

Tabăra avea atunci două obiective principale: primul concretiza dorinţa Căpitanului de a construi acolo cel mai mare port la Marea Neagră. Al doilea viza educaţia şi formarea trăsăturilor omului nou care a constituit, permanent, preocuparea sa de căpetenie.

Era un program de muncă titanică, de disciplină spartană şi de o austeritate inegalabilă. în zorii zilei, se suna deşteptarea şi, totdeauna cînd scoteam capul din cort ne apărea chipul Căpitanului, sus pe faleză, coordonînd întreaga viaţă a taberei. Totdeauna se scula primul, lua masa ultimul şi se culca, după ce toată lumea

era în corturi.

>

Programul începea cu spălatul pînă la mijloc în apa mării, cârd la ora aceea era rece şi înviorătoare. După aceea se făcea rugăciu-]

nea de dimineaţă în comun, raportul şi împărţirea oamenilor pe sectoare de lucru şi gimnastica de înviorare. Se cărau pietre mari din mare pentru consolidarea falezei, se construiau şosele şi fîntîni, se nivela şi organiza terenul pentru obiectivul vizat. Munca se desfăşura febril şi într-o dispoziţie de mare elan, presărată cu cîntecc la care participa întreaga tabără, fiecare de la locul lui de muncă, sub coordonarea fraţilor Ţincoca.

Veneau vizitatori, români şi străini, şi stăteau ore întregi pe faleză, ne priveau şi se minunau. îl văd şi-l aud şi acum pe Căpitan, cum discuta cu străinii,. în limba franceză sau germană, despre rostul taberei şi credinţa noastră. Seara, după masă, ne aşezam pe malul mării. în general, Căpitanul ne vorbea sau cel mai frecvent, ne cerca să-i punem întrebări şi dînsul ne răspundea.

Efectuam teme de luptă şi acţiuni cerînd eforturi copleşitoare. Parcă îl aud cum ne spunea: *Trebuie să simţi că te doare, că se rup fibrele fiinţei tale, că trupul îţi cere să fie cruţat şi tu să nu cedezi şi nici o dorinţă şi nici o tentaţie, nu poate şi nu trebuie să copleşească voinţa.*

Erau acolo cadre universitare, ziarişti, scriitori, avocati, doctori, profesori, ingineri, preoţi, muncitori, ţărani, studenţi şi deci, întreaga structură a societăţii de atunci, prin ce era mai reprezentativă. Căldura soarelui, cu entuziasmul lucid şi disciplinat, cu ritmul şi exuberanţa cîntccclor şi cu voioşia glumelor, se împleteau cu tumultul mării. Noaptea, cînd peste tot cuprinsul taberei se asternea liniştea, iar întunericul era luminat doar de razele plăpînde ale lunii şi de un petromax, uneori, furtuna ne infiltra în fiinţe mugetul mării şi zgomotul uriaş al valurilor, izbindu-se ritmic de ţărm. Dacă s-ar fi înregistrat fidel viaţa de acolo, ar fi fost absolut suficient pentru ca istoria să consemneze obiectiv parametrii înlăuntrul cărora şe situa credinţa, dragostea şi spiritul de jertfă. .

Din depărtarea atîtor ani şi din încercările prin care am trecut, voi sonda, pe făgaşul amintirilor şi voi încerca să ridic pe treapta prezentului unele situaţii, care mâi dăinuiesc şi care mi se par semnificative.

Cinstea era însuşirea prioritară asupra căreia se insista căci, în sinteza ei, intrau toate celelalte atribute şi calităţi ale omului. De aceea, minciuna, fuga de răspundere, cleveteala, superficialitatea, laşitatea, frica, incorectitudinea, lenea şi întreaga gamă a viciilor erau ostracizate fără nici o reticenţă. *Orice greşeală trebuia cunoscută şi fiecare simţeam nevoia mărturisirii cinstite a tot ceea ce*

nesocotea disciplina, iar în concepţia Căpitanului, disciplină însemna hotarul între ceea ce era permis şi ceea ce nu era, din punct de vedere legionar..

Şi era permis numai ceea ce era în perfect acord cu preceptele creştine, în absolută consonanţă cu dezideratele şi legile moralei.

La intrarea pe plajă era un panou pe care era scris, în toate limbile de mare uz: *Aceste obiecte au fost găsite; proprietarul se va adresa conducerii taberei, pentru a le ridica** Şi se aflau aşezate acolo ceasuri, brăţări şi alte obiecte de valoare găsite de către noi. Sentimentul restituirii era absolut firesc. -

Cea mai grea pedeapsă care se aplica acolo o reprezenta *legea tăcerii.* în caz de greşeală erai obligat, o perioadă de timp, să nu vorbeşti cu nimeni, în mod absolut.

Munca, dusă pînă la strădanie şi sacrificiu, era de asemeni o trăsătură caracteristică şi esenţială. Căram din mare pietre grele de 40-50 sau 60 de kilograme, în spate şi le aşezam pe şosele şi pe locurile unde se construia. Adesea, pe trupul nostru era şi sudoare, dar şi sînge. îl văd şi acum pe Tudose, preşedintele centrului ' studenţesc Iaşi, un bucovinean voinic, ucis în 1939, după ce a fost îngenuncheat de mai multe ori de rafalele mitralierelor, cum ridica ' pietre care-l încovoiau şi nu l-a auzit nimeni, niciodată, că e obosit.

Nu am uitat cum într-o dimineaţă, cînd bătea un vînt rece şi apa mării te înfiora, Căpitanul, ca în fiecare zi, a ordonat: *Cei cu răni şi cei reumatici trec la dreapta mea.* în general, aceştia nu intrau în apă cînd era rece. De data asta, ispita şi instinctul de conservare a trimis un număr mai mare decît cel obişnuit la dreapta sa. S-a uitat peste toată tabăra, a plecat capul, ca întotdeauna cînd medita şi apoi ne-a privit pe toţi ordonînd: *La stînga împrejur şi toată lumea în mare.* Ordinul a fost executat şi odată cu noi a sărit şi dînsul în valuri. Am efectuat o singură sarcină, căratul pietrelor din mare.

într-una din zile lucram la construirea unei fîntîni. Eu ciopleam cu toporul un lemn, dîndu-i formă pătrată. Aşa cum se obişnuieşte, ţineam piciorul stîng pe lemn şi la un moment dat s-a apropiat Căpitanul. Deşi eram învăţat

cu dînsul, totuşi, probabil cu puţină emoţie sau dintr-o coincidenţă, am scăpat toporul în talpa piciorului. Curgea sînge, dar eu mi-am continuat lucrul ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Căpitanul a văzut, s-a oprit şi s-a uitat la mine, fără nici un cuvînt. A trecut aşa destul timp, sîngele se adunase jos şi în cele din urmă, mi s-a adresat: *Lasă camarade să curgă sînge de legionar, căci numai aşa ne împăcăm cu Dumnezeu şi ne vom construi ţara.* Şi apoi â strigat: *Infirmieri, veniţi şi pansaţi aici* şi a plecat mai departe. Niciodată şi nicăieri un crez n-a plătit tributul vieţii ca noi.

Austeritatea era însă presărată şi cu momente de destindere, într-o zi, s-a primit o telegramă pentru inginerul Vasilache, de la avocatul Brăileanu din Brăila, prin care acesta anunţa că a doua zi soseşte în tabără şi cerea să-l aştepte la gară cu maşina. Căpitanul a zîmbit şi a doua zi a pus să se înhame, la o teleguţă pe care o aveam în tabără, un măgăruş şi a trimis-o la gară în întîmpinarea avocatului Brăileanu. Ilaritatea a fost mare şi generală, şi a savurat-o de asemenea Brăileanu. Măgăruşului i se spunea lamandi (ministrul liberal) şi aveam în tabără şi o măgăriţă, Lupeasca-Wolf (soţia neoficială a lui Carol al Il-lea).

Consider util să evoc două momente cu o semnificaţie edificatoare. într-o zi, după amiază, cînd toată tabăra era pe punctele de lucru şi munca se desfăşura în căldura soarelui torid şi a cîntecelor, s-a îndreptat către noi un iaht care, pe măsură ce se apropia, îşi intensifica semnalele. în cele din urmă a acostat şi am aflat că era proprietatea profesorului Nae lonescu, directorul ziarului Cuvîntul, unul dintre foştii sfetnici ai palatului şi un filozof promotor al unei şcoli, al unei filozofii despre care voi vorbi ulterior. S-a prezentat Căpitanului şi apoi a dispus să se aducă de pe vas toate alimentele pe care le avea. Seara a luat masa cu noi de la cazan, ne-a vorbit cu sclipirea şi profunzimea pe care o voi consemna ulterior şi care a uimit pe toţi cei ce l-au cunoscut. Apoi a rămas în cortul Căpitanului. Dimineaţa, ca întotdeauna, eram pe malul mării pentru spălat. La un moment dat, profesorul Nae lonescu discuta cu Vasile Marin (avocat, a murit alături de Moţa în Spania) o problemă de filozofie.

Ne adunasem în jur un grup, cînd s-a apropiat Căpitanul şi după puţin timp a întrebat: “Care este opinia dumneavoastră, domnule profesor?” Şi profesorul i-a precizat părerea sa. “Şi tu ce spui, Vasile?” Şi Vasile Marin şi-a sintetizat răspunsul. Căpitanul aplecat capul, a gîndit şi apoi a ridicat privirea şi a fixat-o în ochii profesorului, spunînd: “Apreciez ambele opinii, dar eu mi-aş permite un alt răspuns.” Şi-a expus părerea; a mai rămas o clipă şi apoi, cu paşi mari, a plecat mai departe. Profesorul Naolonescu s-a gîndit, apoi a dat din cap şi a conchis: “De aia e dînsul Căpitanul”. ’

Altădată eram sus pe faleză şi am văzut cum un grup a înconjurat pe cineva mic de statură, care le vorbea, cu o voiciiine neobişnuită şi toţi rîdcau în hohote. M-am apropiat şi am văzut o persoană îmbrăcată în negru, cu monoclu, mic, cu bărbuţă şi o agerime incredibilă faţă de vîrstă, căci era bătrîn.

Am aflat că este generalul Zizi Cantacuzino (Grănicerul), de care auzisem şi mă minunasem. în Primul Război Mondial, în Ardeal a căzut generalul Praporgescu, comandantul armatei, iar generalul Cantacuzino a fost grav rănit. »

Mi s-a spus că a preluat comanda şi a condus bătăliile în continuare de pe targa purtată de ostaşi. Pierduse un ochi. După acest război a fost delegatul ţării, conducînd un grup de ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi, într-o vizită oficială în Franţa. S-a stabilit, solemn, că atitudinea grupului să fie reprezentativă şi la nivelul eroismului cu care ostaşii noştri au luptat în război, alături de aliaţi. Grupul a fost cazat în Paris, la unul din hotelurile de lux.

Am auzit atunci că i-a murit soţia şi că merge la mormînt, unde stă uneori de vorbă cu duhul ci. Era perfect lucid şi profund credincios. A fost general« *la suite.* A stat la palatul regal şi într-una din zilele pe cînd purta după cap pe unul dintre prinţi, regele Ferdinand a deschis uşa şi era să-i lovească. Generalul i s-a adresat: “Atenţie Majestate, că doborîţi coroana”. Glumele, modestia şi voiciunea sa erau absolut notorii, lucru pe care l-am constatat de mai multe ori.

Venind în tabără întîrziase o zi şi ne-a spus: “Măi, băieţi! Am mîncat nişte pepeni galbeni ieri şi m-a apucat o

pîntecăraie, de nu m-am putut prezenta. Dar unde-i Căpitanul?”

Cînd a ajuns Căpitanul, a ieşit din grup, a devenit serios ca un ostaş, >a luat poziţia de drepţi, a salutat şi a raportat: “Căpitane, am întîrziat şi-mi cer scuze”. Surîzînd, Căpitanul i-a întins mîna şi apoi au plecat vorbind, iar mai tîrziu ne-a spus: “Ce vreţi, măi băieţi, eu aici sînt soldat şi conştiinţa nu-mi dă dreptul să greşesc.”

Ştiu că a fost sincer, soldat devotat; şi-a pus casa din strada Gutennberg la dispoziţia mişcării şi apoi însuşi viaţa şi toată ’ bătrînetea lui a dat-o mişcării, cu un devotament de nedescris. în toate procesele şi închisorile se considera onorat să fie prezent. A murit înainte de vreme, odată cu cei închişi.

Raporturile Căpitanului cu toată lumea erau de neuitat prin politeţea, calmul, seriozitatea, grandoarea, apropierea şi încrederea pe care o iradia. Erau acolo persoane care purtau în capul lor toată ştiinţa vremii şi virtuţile neamului şi cărora le acorda, tuturor, un respect caracteristic şi o distincţie nemăsurată, iar noi toţi vedeam în dînsul un fenomen.

N-am auzit pe nimeni şi niciodată, chiar în cea mai intimă sau grea situaţie, să-i găsească egal sau să-i semnaleze vreun cusur. Era o lege instituită şi grefată pe existenţa noastră de către dînsul, ca noaptea, înainte de a dormi, să ne derulăm acţiunile zile, să ne scrutăm conştiinţa, să ne cercetăm greşelile, şi să’ne găsim forţele cu care să le biruim. Am rămas cu această trăsătură pe întinsul întregului drum al vieţii şi chiar dacă nu am mărturisit părerile de rău şi n-am formulat scuze, totdeauna am tras, în conştiinţa mea, consecinţele greşelilor mele. Şi m-a durut toată fiinţa pentru orice greşeală şi m-am judecat pentru orice abatere de la legile sacrosancte ale vieţii morale.

Şi pentru că evoc împrejurări, condiţii, situaţii şi fapte peste care au trecut mai bine de jumătate de secol, îmi revine în minte următoarea scenă. într-o seară, în acelaşi decor şi în cadrul obişnuit al şcolii de educaţie, cineva s-a adresat Căpitanului: “S-ar putea ca domnul Maniu să devină legionar?” Căpitanul nu a fost surprins de întrebare dar, ca întotdeauna, a rămas cîteva clipe în

adîncirea şi formularea răspunsului: *Domnul Maniu are tot ce se impune unui legionar. Sîntem aproape pe acelaşi drum şi probabil că odată căile noastre vor fi comune.*

Era în iulie 1935 şi previziunea a fost confirmată, însă viclenia lui Carol al II-lea, şubrezenia unora, dorinţa şi urmărirea puterii cu orice preţ a multor dintre vîrfuri a îngenuncheat ţara şi l-au dus pe dînsul la ştreangul călăului, la masacrarea unei imense părţi dintr-o generaţie de excepţie.

în concepţia Căpitanului şi în consensul tuturor, mişcarea legionară nu era şi nu trebuia să devină un partid, ci o şcoală de educaţie fundamentată pe primordialitatea spiritului înfăptuit în credinţa în Dumnezeu şi trăirea în duhul dogmelor creştine, dragostea de patrie, concretizată în patriotism activ, aşezat pe adevăr, dreptate, omenie, responsabilitate, sobrietate, echitate, cinste, onestitate, disciplină, ordine, muncă şi dăruire; iar ierarhia era: om, familie, societate, neam şi Dumnezeu. Tot ce s-a scris atunci şi s-a scris mult şi s-a văzut destul (am evocat doar pe Mircea Eliade) şi tot ce s-a petrecut în perioada 1930-1939 atestă fără posibilitate de tăgadă coordonatele acestei concepţii şi stabilitatea acestei ierarhii. Aşa se explică că dînsul n-a fost niciodată liderul unui partid, **Garda de Fier** sau **Totul pentru Ţară,** dar a răspuns prezent în faţa morţii cînd a fost vorba de mişcare.

Pentru că nu înfăţişez o ideologie, ci concretizez doar fenomenul cauză ce a determinat nemijlocit efectul, participarea mea la această mişcare, mă refer doar la stilul care se practica în general

şi în special aici. După o zi de muncă istovitoare, seară de seară, ne aşezam pe faleza care devenea un amfiteatru. La lumina lunii şi a petromaxurilor şi în fond a atîtor minţi de excepţie, se analizau succint problemele zilei şi apoi se trecea la întrebări şi răspunsuri. Puneam noi întrebări şi Căpitanul da răspunsuri, uneori în propoziţii, alteori în fraze, niciodată în peroraţii, pledoarii sau discursuri şi ori de cîte ori era necesar, urmau discuţii, argumentări pro şi contra, şi totdeauna participarea fiecăruia ducea la elucidare şi un punct comun.

Ne punea dînsul întrebări. îl văd şi-l aud: “Dumneata camarade, sau domnule profesor, general (după caz şi mai ales după vîrstă), cum ai sau aţi vedea rezolvată situaţia?” Se conjugau minţi, culturi, intuiţii, experienţe de duh şi nimeni nu se singulariza, căci fiecare îşi cunoştea locul şi folosea cîntarul judecăţii, dar şi nemărginirea credinţei. Nu l-am văzut niciodată precipitat, alarmat, furios, necontrolat sau lipsit de liantul omeniei şi nu l-am auzit decît o singură dată tunînd, atunci cînd a fost expulzat prinţul Nicolae. Gîndul lui era adînc şi vorba răspicată. Pentru dînsul strategia nu presupunea vicleşuguri, ci virtuţi, iar succesul nu victorie cu orice preţ, ci înfăptuiri ale calităţilor omului şi biruinţe ale dreptăţii.

Am stat în tabără, pînă ce într-o zi am primit o scrisoare cu bordura neagră, în doliu. Era de la scumpa, buna şi nepreţuita mea Maria – viitoarea mea soţie. îi murise mama. Tînără şi pe neprevăzute. Erau în rîndurile Măriei durerea unui copil neprihănit şi speranţa unei soţii ideale. Erau acolo şi semne aparente ale tragediei ce o confrunta, lacrimi, multe lacrimi. Am citit-o ziua în tumultul taberei, iar noaptea m-am aşezat pe o barcă la malul mării unde gîndurile şi toate simţămintele fiinţei erau legănate de valuri, luminate de reveria lunii şi mínate spre dînsa de către căldura inimii şi vuietul vîntului. Am plîns şi în imensitatea mării s-au adunat şi picături argintii, din ochii altui tînăr, care şi-a mai. plîns, peste un an, moartea mamei,' peste doi ani a tatălui şi peste trei ani a tatălui Măriei, toţi tineri şi în puterea vîrstei, morţi despre care voi vorbi şi pe care i-am purtat permanent în gîndul, sufletul şi inima mea. .

A doua zi m-am prezentat Căpitanului, i-am raportat situaţia şi mi-a spus: “Pleacă camarade şi du acolo, nu numai durerea şi lacrimile tale, ci şi încrederea că un legionar va şti să umple golul pe care Dumnezeu l-a hotărît.”

M-am dus şi am făcut tot ce am putut, ca să nu dezmint acest]

ordin al său şi deziderat al fiinţei mele. La plecare, Căpitanul mi-a dat pe o fotografie a sa o dedicaţie, care concretiza dragostea şi aprecierea sa, simbol pe care l-am avut pînă ce prigoana care a urmat şi prin care am trecut cu şi familia mea ne-a silit la imense, variate şi repetate renunţări. Ultima dată a rămas între pereţii unei oglinzi, dăruită pe cînd eram în închisoare, fără să se ştie de existenta ei.

M-am născut cu o inimă duioasă şi cu o fire hipersentimentală. în tabără la **Carmen Silva,** într-una din zile s-a prezentat un grup de psihologi consacraţi, străini, ce studiau caracterele oamenilor şi care, aflîndu-se în România şi auzind de mişcarea legionară şi de existenţa acestei tabere, au întreprins un test aici. Ne-am aşezat cu toţii pe panta în trepte, situată între faleză şi plajă şi ni se puneau întrebări, la care fiecare concretizam răspunsul printr-un semn. Spre surprinderea grupului de cercetători, s-a constatat în mare majoritate, însuşiri deosebite: voinţă, combativitate, dîrze- nie, spirit de jertfă, luciditate, abnegaţie, etc. La mine şi fa cîteva fete însă, prioritate au avut însuşirile hipersentimentale inhibiti- ve. *

•

Am fost totdeauna mai receptiv decît e normal la durerile altora şi sufletul meu nu a putut fi impasibil la necazul sau durerea cuiva. Tînguireaşi lacrimile oricui mi-au răscolit fiinţaşi mi-au mobilizat necondiţionat voinţa în slujba celui năpăstuit sau aflat în suferinţă. Deşi sînt irascibil, n-am cunoscut ura şi nici nu am admis echivalenţa: *ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte.* Suferinţele psihice le-am suportat greu şi dacă s-ar fi putut măsura sau cîntări, s-ar fi constatat că pe talerul rezistenţei fizice au existat şi am înfruntat dureri neobişnuite, fără murmur, dar pe cel al traumelor morale, m-a durut şi mi-am înecat sufletul în lacrimi, pentru durerile mele şi ale altora, aproape în aceeaşi măsură.

Pe drumul sufletului meu şi în jurul inimii mele au ieşit fete frumoase, bogate, ademenitoare şi totuşi, toată fiinţa mea era stăpînită de o dragoste unică şi loială, pînă la neverosimil. Această neasemuită dragoste, contopită cu cea mai profundă şi curată preţuire, întărită şi amplificată fără sinuozităţi pe tot parcursul vieţii mele, de impulsul

mereu viu şi de raza totdeauna caldă a recunoştinţei, a reprezentat, imuabil, ca strălucirea soarelui, puternic şi tare, ca granitul şi sincer ca bătaia inimii, întregul şi singurul piedestal pe care s-a aşezat întreg patrimoniul meu spiritual. Maria a constituit plenitudinea însuşirilor cu care Dumnezeu l-a înzestrat pe om şi de aceea, toate încercările vieţii şi fiecare
viiicgic a soartei au şlefuit pînă la diafan sufletul ei, au încălzit pînă la ardere inima sa. .

Viaţa ci a fost mereu pildă şi de aceea, sufletul ei s-a înălţat la ceruri, suav ca cel al martirilor şi curat ca cel al sfinţilor. A trecut peste un an de cînd a păşit pragul vieţii şi chipul ei rămîne neestompat de ceaţa timpului, viaţa sa incomparabilă şi duhul său, pregnant ca respiraţia.

i

Capitolul XLI

Confruntări sufleteşti în închisoare şi-n profesie

Scîntcia aprinsă în iarna anului 1928 reprezenta o flacără care-mi lumina şi încălzea inima. Dragostea şi preţuirea pentru Maria îmi acopereau întreaga fiinţă şi totuşi, tot din senin şi din adîncurile neconturalc ale soartei mi-a apărut atunci pe calea inimii o altă fată, răsturnîndu-mi consecventa.

Era într-o după masă, cînd începutul toamnei punea o perdea pe strălucirea razelor soarelui şi cînd frunzele copacilor aveau de acum paloarea bălrîneţii, iar ziua era către sfîrşit. Pe drumul din faţa casei noastre a trecut, cu zgomotul unui stol de păsări, un grup de fete, printre care era şi dînsa. Am.ieşit şi le-am ajuns. în grup erau cîteva din satul vecin, azi Moldoveni, fete pe care le cunoşteam şi una străină. Din prima clipă, privirea mea s-a oprit asupra

acesteia, ne-am scrutat îndelung şi pe chipul nostru iriza surprinderea, iar inimile s-au încălzit sub puterea unei afecţiuni care părea că dăinuie de peste timpuri.

îmi ieşiseră în cale atîtea fete şi niciodată nu-mi trecuse prin gînd şi nu-mi tulburase inima şi conştiinţa ideea că cineva mi-ar putea învolbura apele cugetului şi zdruncina dragostea pentru Maria. Acum, intempestiv, eram copleşit şi total descumpănit. Am mers cu toţii la o verişoară a mea şi apoi în satul vecin, unde am condus fetele de acolo şi pe cea străină, elevă în ultimul an la Şcoala Normală din Bacău, sora directorului Şcolii primare din Porceşti (Moldoveni), Petrul lonescu. O chema Lucia.

Vacanţa marc era pe sfîrşitc şi ne-am revăzut de cîteva ori. Am fost împreună la un bal, la care, bineînţeles, eram însoţit de Maria. N-am putut niciodată să-mi pun văl pe impulsurile inimii şi pe căldura sufletului şi nici nu am urmărit vreodată să-mi ascund gîndurilcşi simţămintele. Maria a simţit de la început duplicitatea mea. Suferea,, iar eu eram în cea mai neobişnuită şi strivitoare luptă sufletească.

S-a sfîrşit vacanţa, Maria a plecat la Iaşi, Lucia la Bacău, iar cu fiind student am rămas acasă, căci pentru noi anul de studii începea mai tîrziu. Scriam şi primeam scrisori de la amîndouă, calde şi sincere. Inima mea bătea curat şi pentru una şi pentru cealaltă, dar conştiinţa mă chema la ordine. Pe scrisorile Măriei erau presărate uneori lacrimi ce-mi inundau fiinţa, iar pe ale Luciei strălucea o dragoste care mă copleşise prin căldura, curăţenia şi nădejdile inspirate cinstit de primele impulsuri ale inimii. [9]

Era şi ca orfană, străbătuse anii copilăriei sub greutatea lipsurilor materiale şi mai ales, îngenuncheată sub lespedea , mormîntului părinţilor săi, pe care nu-i cunoscuse şi de a căror dragoste fusese lipsită. ’

Nu există şi nici nu concep, chiar ipotetic, o bătălie mai aprigă ca aceea pe care am dus-o atunci. Cînd iureşul inimii se întretăia între o dragoste veche şi una care începea şi cînd glasul conştiinţei şi simţul răspunderii, al dreptăţii şi al omeniei mă ostraciza, cînd am simţit că voinţa mă părăseşte am făcut la sfîrşilul lunii noiembrie şi începutul lunii decembrie 1935, ceea ce puţini pot spune că e de crezut pentru vîrsta pe care o aveam. Aveam de

plată o amendă de 500 lei, dată de jandarmul din sat, pe considerente politice. Se luase măsura ca să fim urmăriţi şi tracasaţi sub toate formele, în speranţa că se va zăgăzui ascensiunea mişcării. .

într-o dimineaţă, după ce mama mi-a pus într-un pachet un rînd de schimburrşi lacrimile sale, mi-am luat cîteva cărţi şi am plecat pe jos, spintecînd zăpada pînă la Roman. După mai bine de două orc am ajuns şi m-am oprit Ia poarta închisorii. Era situată în apropierea rîului Moldova, într-o casă veche, străjuită de nişte porţi mari şi garduri prin care nu se putea vedea. Am bătut cu mîna şi cu inima în poartă. Era primul meu drum spre întunericul material şi psihic al unor astfel de aşezăminte.

Cine bănuia atunci că o bună şi poate cea mai importantă parte a vieţii o voi măcina pe acest făgaş? Cred că atunci s-au auzit ambele bătăi. în poartă s-a deschis o vizetă. Un gardian m-a întrebat ce vreau şi i-am cerut să fiu dus la director. Am ajuns la dînsul, i-am arătat că trebuie să plătesc amendă de 500 lei şi că înţeleg să o execut prin 10 zile de închisoare. Aşa era cotată atunci ziua de libertate – 50 lei. Peste scurt timp, după ce simţisem, tot pentru prima oară, umilinţa de a ţi se lua şireturile şi cureaua, m-am trezit într-o celulă unde am găsit un ţăran, doi fraţi evrei şi un tînăr, Mihai Martinas, acuzat de a-şi fi ucis tatăl. Zilele treceau în umezeala şi obscuritatea celulei, povestindu-ne fiecare cauza pentru care eram acolo şi apoi, alte şi alte întîmplări.

După ce voi sfîrşi acest episod al vieţii * mă voi opri şi asupra procesului Martinaş, căci are o semnificaţie deosebită.

Nopţile lungi de iarnă erau pentru cei din celulă prilej de a ieşi din învolburarea problemelor vieţii şi a intra în liniştea somnului. Ziua de 6 decembrie 1935, aniversare pentru mine, am petrecut-o aici, unde în liniştea şi misterul nopţii, inima şi conştiinţa se confruntau una cu cealaltă.

Singurătatea şi liniştea au fost şi au rămas prilej de profunde şi % răscolitoare meditaţii. Dacă s-ar fi putut înregistra orele de insomnie, boală care şi-a găsit loc şi s-a aşezat tot mai întins şi acut pe fiinţa mea, dacă s-ar fi măsurat întinsul gîndurilor şi severitatea cu care îmi

judecam faptele, atunci şi apoi în restul vieţii, s-ar fi desprins conturul real al unei existenţe ce se dorea pe placul lui Dumnezeu.

Am ieşit după zece zile, complet luminat şi pe deplin hotărît; viaţa mea aparţinea aceleia care crescuse în căldura dragostei nostre şi-şi împletise tot covorul drumului său spre viitor pe credinţa în Dumnezeu şi încrederea în dragostea şi cinstea mea.

Primul lucru pe careJ-am înfăptuit la ieşirea din închisoare a fost o. scrisoare către Maria, în care am ridicat pentru totdeauna de pe inima sa stînca îndoielii. Am rămas însă cu conştiinţa adînc împovărată de vina de a fi pricinuit dezamăgirea unei fete carc-şi deschisese poate pentru prima oară poarta sufletului unui tînăr.

Am purtat aceste două sentimente tot restul vieţii mele, fără ca un singur moment să nu fiu convins că numai aşa puteam proceda şi că judecata mea era compatibilă cu sufletul şi conştiinţa mea, în spiritul legilor lui Dumnezeu.

Eu cu Maria am plecat pe drumul nostru care n-a fost umbrit nici o clipă de şovăiri şi mărturisesc acum, că dacă viaţa noastră pe pămînt ar fi fost veşnică, veşnică şi totală ar fi fost iubirea şi credinţa mea pentru dînsa. N-am înşelat-o niciodată.

Problemejc de drept, legate de omenie, de adevăr, echitate şi dreptate au ocupat un loc important în structura fiinţei melc, şi desigur au fost una din cauzele pentru care am urmat Facultatea de drept. O pot spune acum, cînd am străbătut aproape o jumătate de veac pe acest făgaş, unde adevărul stă ascuns adeseori sub diferite văluri. Dreptatea dosită prin unghere de nepătruns, iar problemele adînci ale conştiinţei omului şi a forţelor care îl împing pe un drum sau altul, greu de depistat, mă îndreptăţesc să cred că nu e nimic mai pasionant, nimic mai subtil şi nimic mai util, decît lupta de a pătrunde cu toate forţele, dar totuşi obiectiv, prin cutele şi amănuntele faptelor oamenilor, pentru a le cîntări, cataloga şi în funcţie de acestă confruntare şi scrutare, să laşi, să iei, să aperi sau să zdruncini onoarea, drepturile, bunurile, liniştea, integritatea, cinstea, libertatea şi viaţa semenilor tăi.

Am crezut de la început şi apoi trecerea anilor m-a convins că dreptul de a judeca este un act sacrosanct şi absolut, că exercitarea lui este apanajul forţelor divine, căci numai Ele sînt fără de păcat şi fără slăbiciuni. Şi dacă totuşi etica colectivităţilor impune judecata ca un factor de viaţă şi în mod implicit de organizare, atunci se cade şi se impune ca cel pe care puterea avută îl situează deasupra oamenilor pe care-i judecă să fie şi deasupra slăbiciunilor omeneşti.

Mai ales la bătrîneţe l-am înţeles, l-am preţuit şi pe cît m-au ajutat puterile am urmărit constatările şi urmărit destăinuirile lui Jean Jacques Rousseau, ce pot fi valabile ca jaloane universale. Pentru dînsul viaţa-i o luptă, în care intri cînd te naşti şi o părăseşti doar cînd mori. O luptă unde în general şi în mod practic tragi concluzii şi înveţi anumite reguli, atunci cînd nu mai poţi conduce carul vieţii, căci legile firii te obligă să cobori.

Instinctul moral, în filozofia sa, ar reprezenta instanţa supremă de apreciere şi departajare a binelui de rău, călăuză absolută în problemele etice şi farul ce trebuie să lumineze integral şi permanent viaţa omului care atras de mîngîieri, sedus de vanitate, momit de speranţă şi silit de necesitate, rătăceşte şi se abate de pe drumul dreptăţii, nesocotind puterea adevărului. De aceea el conchide în sensul că fiinţa morală este nimicită atunci cînd simţul pentru dreptate devine indiferent. Omul, în lupta sa, trebuie să urmărească o izbîndă a spiritualităţii asupra materialităţii fenomenelor, căci el are o trăire biologică, dar mai ales una psihică şi de aceea nimic nu este inutil şi nici neînsemnat în ordinea morală.

Am stat şi am asistat la unele procese cu implicaţii etice sau cu întortocheli psihice, unde stabilirea adevărului ca factor material,
' identificarea convulsiunilor intime ale autorului ca factor subiectiv, impuneau răscolirea anevoioasă şi pătrunderea intuitivă în adîncurile fiinţei celui în cauză. în drumul pe care l-am străbătut, raţiunea, conştiinţa, inima şi sufletul deseori au fost puse la încercare, precum şi dorinţa de a fi în slujba dreptăţii şi a adevărului.

Mă voi opri pe parcursul acestor mărturisiri doar la unele procese cu astfel de implicaţii şi acum, doar la

cazul Martinaş.

Capitolul XLII

Procesul Martinaş

într-un sat de catolici din nordul fostului judeţ Roman, locuia un bătrîn, mic la statură, vioi şi aprins, Martinaş, înstărit şi cu o familie cu mulţi copii.

Fusese un om ce moştenise, dar se şi străduise şi agonisise o avere însemnată. La bătrîncţe a început să bea, să fie bănuit şi de alte vicii, însă mai cu scamă devenise violent peste măsură. îşi maltrata soţia, copiii şi în una din zile încercase să spînzurc de grinda unui grajd pe una din fete, care a fost salvată doar cu ajutorul vecinilor. Actele sale de violenţă erau notorii. Pleca des în oraşul Roman şi cînd se întorcea era aşteptat acasă cu groază.

într-una din zile, în vara anului 1935, bătrînul cu fiul său mai mic, Mihai, au plecat cu trăsura în oraşul Roman la un ginere, unde tatăl a băut şi apoi spre seară s-au întors acasă. Pe drum i-a cerut fiului său Mihai ce conducea caii să apuce pe drumul care ducea la un alt ginere al său, Beda, într-un alt sat. Băiatul a stăruit să meargă acasă căci era tîrziu, dar temeritatea bătrînului a biruit şi astfel au ajuns noaptea tîrziu la Beda. Acolo a băut mult şi spre ziuă au plecat cu trăsura către casă.

în zorii zilei, pe cînd sătenii mergeau la cîmp sau scoteau vitele la păşune, la intrarea în sat au văzut trăsura bătrînului Martinaş. Pc scaun stătea el moţăind, iar băiatul mîna caii.

Peste puţin timp, bătrîna s-a prezentat la postul de jandarmi şi

a anunţat că şi-a ucis soţul, care a venit dimineaţa beai şi a maltratat-o. în apărare ea l-a lovit în cap cu fierul de la sobă. S-a constatat moartea bătrînului Martinas, iar soţia lui a fost arestată. Astfel au început cercetările prin cabinetul de instrucţie de pe lîngă Tribunalul Roman.

Cînd probele erau administrate şi cauza considerată elucidată pentru a fi deferită Curţii cu juri, Mihai Martinaş, fiul cel mai mic, s-a prezentat organelor anchetatoare şi a declarat că el l-a omorît pe bătrîn. A precizat că atunci cînd se întorceau dimineaţa către casă, bălrînul fiind beat, l-a lovit şi atunci între ei a intervenit o luptă, în urma căreia au căzut din trăsură şi apoi pe marginea şanţului. Pe iarbă l-a lovit pe bătrîn de mai multe bri şi drept ' urmare acesta a murit. Pentru a înlătura suspiciunile, a pretins că l-a urcat pe bătrîn în trăsură şi au plecat către sat, iar oamenii au crezut că Martinas moţăia din cauza beţiei, dar în realitate era mort.

Băiatul avea pe atunci aproximativ douăzeci de ani şi urmase cîteva clase la Şcoala Normală. în această situaţie mama a fost eliberată. S-a emis mandat de arestare pentru Mihai Martinaş şi s-au reînceput cercetările pe această nouă pistă. în această fază am stat zece zile în aceeaşi celulă cu inculpatul, care lăsa totuşi în destăinuirile sale un echivoc şi o umbră de îndoială.

Procesul s-a judecat în primăvara anului 1936 de către Curtea cu juri din Iaşi. Eram student şi am asistat la proces- Pentru că această instituţie a dat naştere la multiple discuţii şi pentru că ca nu mai există, voi contura succint forma şi atributele ei.

Din patru în patru ani se alegeau din cuprinsul judeţului un număr de persoane mai reprezentative, care urmau să fie juraţi. în fiecare an, la fiecare tribunal de judeţ aveau loc sesiuni de judecare a unor procese mai grave de către Curtea cu juri. Pentru fiecare proces se alegeau prin tragere la sorţi un număr de 12 juraţi, care la rîndul lor, desemnau un preşedinte. Procedura de judecată era cea comună, doar că existau două foruri: preşedintele tribunalului şi completul de judecată conduceau şi coordonau dezbaterile şi administrarea probelor, iar juriul asista şi putea interveni cu întrebări, cînd considera util.

Avocaţii acuzării şi apărării îşi îndeplineau mandatul obişnuit, cu menţiunea că vorbele lor aveau mai multă însemnătate pentru juraţi, ce adesea lăsau prea mult inima să sară în ajutorul raţiunii. După ce se încheiau dezbaterile, apărarea şi acuzarea îşi spuneau cuvîntul, preşedintele instanţei punea o scrie de întrebări legate de soluţia procesului, la care juraţii trebuiau să răspundă. '

De exemplu: dacă inculpatul a ucis victima, dacă a făcut-o cu premeditare, dacă era în legitimă apărare, dacă a fost provocat, etc. Juraţii se retrăgeau în camera de consiliu, deliberau şi răspundeau cu majoritate de voturi la aceste întrebări.

în funcţie de aceste răspunsuri, instanţa pronunţa verdictul. Verdicte atît de mult discutate, pentru că erau direct condiţionate de măiestria apărării.

Procesul Martinaş, reprezenta deznodămîntul funest al unei cumplite drame familiale şi devenise important şi prin faptul că pe inculpat îl apăra marele nostru romancier şi talentatul avocat din laşi, Ionel Teodorcanu.

Cine a citit pe Ionel Teodoreanu n-a putut uita idilismul structural, naraţiunea fermecătoare, viziunea eclatantă, atotcuprinzătoare şi profund antrenantă, stilul răscolitor, înălţat pînă la desfătare şi înrobire sufletească, expunerea convingătoare, cu cristalizări afective, aproape totdeauna biruitoare. Toate aceste calităţi au făcut din dînsul un mare romancier şi cum la ele s-au adăugat temeinice cunoştinţe juridice, pledoariile sale erau legende unde visai, gîndeai, plîngeai, te bucurai şi te asociai expunerii şi concluziilor trase de către dînsul.

Dacă argumentele juridice nu convingeau, atunci patetismul său zdruncina, clătina, neliniştea sufletele şi provoca îndoiala, care îl salva pe inculpat. Cu astfel de calităţi era aproape stăpîn pe soarta clienţilor săi, mai ales în faţa curţilor cu juri.

în cazul Martinaş, înainte de proces se vorbea în Iaşi că Ionel Teodoreanu îşi face o pledoarie în stilul romanului “Fraţii Karamazov”. însă maestrul ne-a făcut o demonstraţie surprinzătoare, plăcută şi eficientă.

Acuzarea era susţinută de unul dintre colegii săi, procurorul general Mistrihănescu, fost elev şi student eminent şi un profesionist, un analist complet şi judicios

pînă la desăvîrşire.

A susţinut rechizitoriul magistral, fără nici o fisură şi l-a încheiat, cerînd condamnarea inculpatului pentru paricid, pedeapsă care putea merge pînă la muncă silnică pe viaţă. în ultimele fraze s-a adresat juraţilor, subliniind că ei şi-a făcut datoria pe care i-o impunea conştiinţa şi convingerea fundamentată pe probele din dosar, dar că, ca şi altădată, talentul colegului său se va adresa mai ales inimilor şi va răscoli sufletele aducînd îndoială, milă şi lacrimi, ce vor întuneca raţiunea pură a juraţilor şi astfel, pe o cale personală, îşi va apropia o soluţie favorabilă.

Ionel Teodoreanu şi-a început apărarea elogiind calităţile rechizitorului, dar accentuînd că de această dată, teama acuzatorului nu va fi justificată, căci el va face o apărare clădită doar pe temeiuri juridice. într-adevăr, timp de aproape două ore a pledat în drept cauza, cu o competenţă şi cu o înlănţuire de argumente juridice, bazate pe texte, doctrină şi jurisprudenţa română şi străină, care-I înălţau de pe o treaptă pe alta, subjugînd o marc parte de pasionaţi ai dreptului şi de admiratori ce umpleau sala de şedinţă şi culoarele din apropiere.

La talentul şi pregătirea sa se conjuga seducător şi chipul său tînăr, frumos, cu păr mare şi buqjat, cu ochii vii şi sfredelitori, cu mina unui copil cucerind prin bunătate şi gingăşie. Nu se putea afirma că spulberase granitul concluziilor procurorului, mai ales că recunoaşterea inculpatului şi probele din dosar erau rezolvative acestui mers, iar soluţia procesului i-ar fi fost favorabilă numai cu argumente juridice.

Au venit la proces membrii familiei, preoţi, oameni cu răspundere care cunoşteau atrocităţile victimei şi administrarea probelor a prilejuit momente de mare cumpănă sufletească.

Ionel Teodoreanu a relevat cu abilitate şi vigoare ridicînd, cu aureola şi căldura talentului său, tot muntele chinurilor pe care le-a pricinuit victima familiei. La sfîrşit, doar într-un sfert de oră, s-a adresat juraţilor, lovind cu ciocanele imaginaţiei în inimile lor, povestind frumos şi copleşitor cum într-o loialitate din altă ţară, o tînără frumoasă, cu chip angelic, iubită de toţi cei din jur şi plină de viaţă şi candoare, fusese acuzată de crimă. Toate probele con- chideau spre vinovăţia sa şi astfel a fost judecată şi condamnată la moarte. Sentinţa a fost executată şi cei care pînă ieri o iubeau şi o preţuiau, au părăsit-o şi apoi au uitat-o.

Mai tîrziu s-a descoperit adevăratul criminal şi după morala omenească, tînăra a fost reabilitată, prietenii şi cunoscuţii s-au lamentat, iar judecătorii, însoţiţi de un convoi de lume au mers la mormîntul fetei cu flori, cu remuscări şi cu lacrimi, dar ea nu mai era acolo, ci în ceruri, unde dreptatea lor o ridicase.

Maestrul, cu glasul stins, a plecat fruntea şi cu privirea

sa arzătoare, ce părea să plutească pe deasupra vieţii, s-a aşezat în liniştea fizică şi tumultul sufletesc al tuturor celor prezenţi.

Au plîns unii, s-au cutremurat alţii dintre juraţi şi asistenţa s-a asociat acestor sentimente şi manifestări. S-au mai văzut multe lacrimi şi s-a tulburat lot timpul întinsul sufletesc al celor prezenţi, cînd băiatul, jos în boxă, susţinea că el l-a omorît pe talăl său, iar sus în amfiteatru o bătrînă, încovoiată de greutatea anilor, slabă şi vioaie ca o furnică, striga deznădăjduită şi aprig: Nu, Mihai, nu domnilor juraţi, nu, oameni buni, eu l-am omorît pe soţul meu.

S-a dat verdictul şi inculpatul a fost condamnat doar la 11 luni şi cîteva zile, timpul qît fusese arestat preventiv. Cred acum că maestrul se inspirase atunci din schiţa "Sentinţa", a marelui scriitor indian Tagore. Dacă acest verdict respecta adevărul şi dacă era drept, numai Cel de sus ştie, şi El va judeca în ultimă instanţă acest proces şi faptele oamenilor, căci numai dreptatea Sa este dreptate, iar adevărul Său adevăr. Omul nu face binele pe care-l doreşte, ci răul pe care nu-l voieşte şi de aceea în rugăciunea sa, creştinul cere Tatălui ceresc: *şi nu intra la judecată cu robul tău, căci nimeri dintre cei vii nu este drept înaintea Ta,*

Capitolul XLIII

Evoluţia mişcăriiGarda de Fier, Totul pentru tară

Evocînd din zona ceţoasă a amintirilor, prin funcţia de ridicare şi escaladare a îngrădirilor condiţionate de timp şi de spaţiu al memoriei, mă voi opri, pe cît îmi este cu

putinţă cronologic, la ceea ce mai subzistă şi mi se pare semnificativ.

în martie 1935, fosta **Gardă de Fier** desfiinţată în decembrie 1933, reia fiinţă sub denumirea de **Totul pentru Ţară.** Conducătorii partidului au fost generalul Gh. Cantacuzino-Grăniccrul şi inginerul Gh. Clime.

Căpitanul n-a deţinut niciodată funcţia de şef al partidului căci, aşa cum am mai precizat, pentru dînsul politica nu era scop, ci doar un mijloc vremelnic de a rămîne pe arena vieţii publice, cu preocuparea statornică şi principală de a adînci şi lărgi ideologia şi perfecta şcoală ce trebuia să creeze omul nou, care să poarte, aşa cum spusese Ionel Moţa “duhul marilor rupturi”.

' Personalitatea generalului Cantacuzino am schiţat-o succint şi

 asupra ei voi reveni cînd va fi cazul. .

Inginerul Clime rămîne pentru mine exemplul cel mai grăitor şi convingător a ceea ce ar trebui să dorim şi să urmărim să fim. Avea pe atunci cam 50 de ani, era voinic, dar nu prea înalt, bine legat, cu nişte ochi blînzi şi pătrunzători, cu sprîncene mari, puţin cărunt, cu un calm nebănuit, cu o prestanţă care sfida şovăiala, cu o voinţă prometeică, cu o seriozitate copleşitoare, cu o credinţă peste omenesc şi cu o răbdare, o blîndeţe şi tenacitate, care te uluiau.

Şeful judeţului Roman era preotul Gh. Niţu, un intelectual de o rară inteligenţă şi o vastă şi notorie cultură. Era licenţiat în teologie, filozofie, drept şi litere, vorbea şi preda şase sau şapte limbi, printre care greaca, ebraica şi latina. Era la curent cu tot ce era nou în toate domeniile. N-avea însă sobrietatea formală a altora şi plutind pe deasupra tuturor prin cultură şi inteligenţă, persifla, nu cu răutate, ci cu haz, lăsînd loc îndoielilor asupra seriozităţii, deşi în fond era un preot şi un om de excepţie.

Un alt cadru mai vechi şi cu gradul de ajutor de comandant a fost C. Păduraru, de loc din comuna Ruptura. Căpitanul îi botezase, cu fast specific legionar, un copil.

în acel an totuşi, organizaţia din Roman ca şi cea din Ciuc şi alte cîteva din ţară au fost desfiinţate pentru activitate slabă. Funcţiile în.mişcarca legionară erau anuale şi în anul 1936, mi.s-a încredinţat această răspundere, deşi aveam doar 23 de ani. în 1937 a fost numit profesorul universitar Barbu Sluşanschi din Cernăuţi. Numirea mea era un fapt mai puţin obişnuit, căci am fost şi am rămas cel mai tînăr, dominat de ţăranul din mine, eram timid, * neexperimentat şi mai ales handicapat de faptul că la liberali era şef Manolescu Strunga, doctor şi mare moşier, la ţărănişti doctorul Ernest Ene, moşier, iar la cuzisti avocatul Milucă Manea, de asemeni moşier. Toţi fuseseră sau au fost mai tîrziu miniştri în guvernele partidelor din care făceau parte.

Dar peste toate, nu o dată am fost dat de exemplu. Eram student, fără nici o posibilitate materială şi nici un fond de nicăieri, decît elanul, tinereţea, credinţa, iubirea de oameni şi dragostea de ţară.

în Iaşi, Căpitanul a ţinut să mă cunoască mai bine şi să se convingă cît pot eu să reprezint o funcţie, unde trebuia să dai totul şi să nu priveşti decît în sus, în credinţă şi în profunzime, în caracter şi sacrificiu.

Coordonarea activităţii şi aprofundarea educaţiei, tinzînd către

ţelul ideal şi de netăgăduită perenitate, constituia obiectivul primordial legat de integritatea omului creştin şi se realiza direct prin inginerul Gh. Clime.

Lunar, şefii de judeţ din Moldova erau convocaţi la o şedinţă ce ţinea una sau două zile, unde se dezbăteau probleme strict educative şi de orientare pe linia celei mai desăvîrşite şi exigente comportări. Reţin doar două din aceste şedinţe: una la mănăstirea Neamţ, unde au participat inginerul Clime, generalul Cantacuzino şi profesorul Ion Zelea Codreanu."

în general, şedinţele noastre erau cu participarea exclusivă a şefilor de judeţ şi se rezumau la aceste îndrumări şi discuţii. Aici însă a vorbit public profesorul I. Z. Codreanu, un recunoscut orator şi un profund cunoscător al problemelor religioase.

Seara am rămas la mănăstire, unde am luat masa cu participarea mitropolitului Nicodim, viitorul patriarh. Am dormit acolo la mănăstire şi n-am să uit cum dimineaţa, Nicolae Strugaru (bucovinean) s-a prezentat inginerului Clime şi i-a raportat că n-a putut dormi toată noaptea căci i s-a dat un pat numai în giulgiuri şi mătăsuri. Generalul a făcut mare haz, iar patriarhul a surîs satisfăcut. Ne-am amuzat cu toţii atunci, dar curînd bietul Nicolae a adormit fără giulgiu, în somnul de veci, împuşcat în 1939 la Vaslui în lagăr.

La Huşi, în locuinţa profesorului Ion Zelea Codreanu, tatăl Căpitanului. N-am uitat-o, căci am învăţat cu toţii imnul “Sfîntă tinereţe legionară” pe versuri de Radu Gyr şi muzica de Nelu Manzati. Şi n-am uitat, mai ales pentru că este aproape neverosimilă căldura şi respectul cu care tatăl Căpitanului cînta împreună cu noi refrenul: *garda. Căpitanul şi arhanghelul din cer.*

Dacă am răzbătut prin viaţă disciplinat, corect, cinstit, loial, cu respectul familiei şi al omeniei, cu iubire de om şi cu credinţa nezdruncinată în Dumnezeu, o datorez şi acestor şedinţe şi, în primul rînd, inginerului Clime.

Consider nelipsit de însemnătate şi mă îndeamnă inima şi mă sileşte conştiinţa să mă opresc cu gîndul la ce a mai rămas în memorie după mai bine de o jumătate de secol, în legătură cu o familie de neasemuiţi martiri. O fac, pentru că aici şi acum eu mărturisesc, analizez faptele şi judec lucrurile pentru conştiinţa mea. De aceea nu fac apologia unor partide politice, pentru că “partid” înseamnă parte dintr-un întreg, iar eu cred în universalitatea dezideratelor, principiilor şi normelor ce constituie etica şi morala popoarelor şi statelor şi-mi însuşesc, fără reticenţe, con-

cluzia lui Kant: *maxima acţiunii tale să fie maxima acţiunii universale.*

Nu mă situez şi nu mă cobor pe latura politică, căci ea a fost şi rămîne doar apanajul unei trepte în urcuşul societăţii, condiţionată de un moment, de o conjunctură vremelnică şi nu rareori, de interese, de persoane sau personalităţi care, prin merite ori prin forţă sau abilităţi, se suprapun perenităţii fundamentale a vieţii.

De asemenea, nu slujesc idei cu indiferenţă sau subiectivism, căci ele sînt bune sau nefaste nu numai în funcţie de conţinutul real şi de oportunitate, ci mai ales, în funcţie de valoarea, integritatea şi puterea de a renunţa la sine pentru înfăptuirea lor de către cel ales. Deoarece omul sfinţeşte locul.

Eu nu apăr oameni pentru că încercarea mea nu ar fi nici adecvată şi nici oportună, dar îmi îngădui să subliniez că nu se cade să fim luptători pe ring şi să procedăm ca la box – dai şi dau – şi cu cît lovitura este mai necruţătoare, prin surprindere, este mai eficientă.

Să nu uităm şi să nu ne iertăm faptul că, pe tot parcursul istoriei, s-au neglijat, s-au ostracizat oameni şi idei,' ca mai apoi să li se facă monumente. Dar cui a mâi folosit?

De aceea, cred în mod absolut că nici un ideal nu trebuie înlăturat sau adoptat fără o analiză în spiritul profund, degajat de personal şi oportun, că n-a fost şi nu va fi niciodată o instanţă care să dea sentinţe definitive pentru ce a fost, ce este şi ce va fi.

Şi pentruâ mă apropia de ţelul acestor convingeri, am crezut şi susţin că cine este gata, acceptă şi-şi dă liniştea, interesele şi viaţa pentru crezul şi idealul său, nu e un pigmeu, iar cine alege între scaunul supremei puteri şi sicriul unde devorează viermii, dar îşi iubeşte şi înalţă sufletul, este şi rămîne, pentru vecii vecilor, un martir, un erou şi dacă mă iartă Dumnezeu, un sfînt.

în această credinţă şi convingere, mă întreb: De ce şi cui ridicăm statui şi monumente şi pe cine proslăvim, dacă omul este doar pămînt pe care construim altare, dar şi haznale, cui purtăm recunoştinţă, pioasă amintire, cinstire, lutului ori sufletului? Care este harul exclusiv al omului şi cîntarul unde sălăşuieşte conştiinţa şi toate

însuşirile din care emană omenia?

Cui plecăm fruntea, cui aducem lacrimi şi pentru cine îngenun- chem dacă n-am găsi în groapa comună decît trupul lui Mozart, dacă toată slava noastră n-ar tinde decît spre a încălzi trupul zgribulit a lui Emincscu, dacă toată preţuirea s-ar adresa doar disperării şi burţii adesea goale a lui Van Gogh, iar ca să mă opresc aici, ki ce ar mai folosi astăzi o găleată de apă pe rugul unde a ars Giordano Bruno?

Cred şi mărturisesc că omul este destinat prin suflet să stăpî- ncască pămîntul, să aspire la nemurire şi ceruri. Şi dacă această zestre este harul specific şi exclusiv al său, atunci să' fim judecătorii noştri în primul rînd şi să-i folosim toate valenţele.

Am intrat pe acest făgaş pentru că a-şi păcătui dacă nu aş mărturisi, ca unul care am fost în casa, în familia, în cugetul şi credinţa sub cupola căreia au trăit şi au murit aproape toţi membrii ei. Casa se afla la poalele unei coline în oraşul Huşi, cu aspectul unei gospodării româneşti, iar în spatele ei, pe colină, grădină şi apoi vie.

Bătrînul Ion Zelca Codreanu, profesor de germană, era fiul unui pădurar din Bucovina. Niciodată nu l-am văzut dccît în costumul tradiţional bucovinean.

Era un bărbat deosebit de impozant, de o sobrietate aparte, cu un glas de marc fermitate şi cu o credinţă trăită şi împărtăşită cu o competenţă inegalabilă. -

Bătrîna era casnică, micuţă, ageră şi cu un spirit gospodăresc specific bucovinencclor. Au avut mulţi copii, dintre care cu reţin doar patru băieţi şi o fată.

Corneliu, ce a trăit şi a murit aşa cum puţini ştiu, sau acceptă să creadă. Unii se referă numai la actul din 1924, privitor la prefectul de poliţie Manciu, dar omit să-şi amintească că acest caz a fosj deferit Curţii cu Juri din laşi, apoi din Focşani şi în cele din urmă la Turnu Sevcrin, unde s-a dat sentinţa de achitare. Această absolvire n-au dat-o prietenii şi nici oamenii de rînd, ci membri ai altor partide politice, aleşi ca exponenţi ai unor judeţe. Treizeci şi şase de astfel de oameni, nouă magistraţi, întraga opinie publică de. atunci nu-i puteau face concesii.

Un alt frate, Ion, inginer, a fost ucis şi tîrît, după cîte ştiu, prin Huşi pe străzi.

Cătălin a murit şi el de asemeni fără judecată.

Fata a fost soţia lui Moţa, mort în Spania, lăsînd doi copii minori.

Decebal, cel mai mic dintre fraţi, avocat, trăia şi am stat cu el în închisorile din Aiud, Jilava, Văcăreşti şi Ocnele Mari.

La 16 aprilie 1936, generalul Cantacuzino urma să ţină o conferinţă publică, în sala Modern din Roman. în acest scop, duminică dimineaţa am plecat din Iaşi cu un grup format din inginerul Clime, Niculiţă Totu, Albert Bocec, Radu Celibidachc (fratele marelui dirijor) şi eu. Mergeam în tren cu clasa a 11-a; după ce am trecut de Paşcani, am vrut să aprind o ţigară. Fumam enorm de mult. N-aveam chibrituri şi am căutat prin vagon şi fiindcă n-am găsit, m-am aşezat pe bancă lîngă inginerul Clime şi enervat, am lovit cu palma spătarul băncii. Inginerul Clime, senin şi blajin, m-a întrebat ce s-a întîmplat. I-am răspuns că vreau să fumez şi n-am cu ce să aprind ţigara. S-a uitat lung la mine şi iar m-a întrbat: “Cc-ai face dacă te-aş ruga să nu fumezi azi?” I-am răspuns prompt' că n-aş fuma. A reluat: “Dar dacă te-aş ruga să nu fumezi o săptămînă?” Am dat acelaşi răspuns. Şi apoi: “Dacă ţi-aş propune să nu fumezi un an, ce ai face?”

Am scos din buzunar tabachera şi i-am predat-o. A luat-o, dîndu-i-o lui Niculiţă Totu. Fără ezitare, acesta a spus: “Dacă Nae se poate lăsa de fumat, o fac şi cu.” A dat-o apoi lui Albert Bocec şi acesta a procedat la fel. în cele din urmă a ajuns la Radu Celibidachc, mînzul, pe-atunci era doar student în anul I la Politehnică. El a precizat că nu se simte în stare de un asemenea lucru.

Inginerul Clime, surîzînd satisfăcut, a scos agenda şi a deschis-o la fila 16 aprilie şi a scris: Nae Tudorică, Niculiţă Totu şi Albert Bocec s-au angajat să nu fumeze timp de un an.

Am ajuns la Roman, a vorbit generalul, am luat masa împreună şi după aceea am plecat la Iaşi, căci în scara respectivă se ţinea un bal de către romaşcani la căminul de la **Rîpa Galbenă,** sub coordonarea mea. N-am dansat şi nici nu am învătat să dansez, dar asa cum am mai arătat, participam la astfel de reuniuni şi în aceste

condiţii, noaptea de bal a fost pentru mine un strivitor calvar.

Zile şi săptămîni am umblat, disperat, irascibil şi crispat, cu un pachet de ţigări în buzunar. Le-am spus prietenilor că nu voi fuma chiar dacă voi muri, şi în glumă le-am accentuat: “dacă mă găsiţi în stradă, nu-mi aprindeţi o luminare, puneţi-mi în gură o ţigară şi mă trezesc.” Nu m-a găsit nimeni în stradă, dar nici nu am fumat.

Peste cîtva timp, Niculiţă Totu s-a prezentat la inginerul Clime şi i-a cerut dezlegare să fumeze, iar apoi şi Albert Bocec. Li s-a dat încuviinţare. Eu nu fumez nici azi şi am debarasat şi pe alţii de acest viciu, fără să reuşesc cu fiul meu.

în vara anului 1936, după sesiunea de examene, ca întotdeauna m-am întors la Roman. Conform obiceiului am trecut înainte de a pleca pe la Butnăreşti, pe la părintele Niţu, care avea patru copii: Aurelia, profesoară de latină şi greacă, Elvira, profesoară de română şi franceză, Anton (Tonică) un om de o cultură şi de un

caracter extraordinar. A urmat la început naturalele şi cînd şi-a dat seama că vocaţia sa îl putea consacra în istoria veche, a urmat-o şi a ajuns în cadrul Academiei, însă viaţa, în curiozităţile ei, i-a prilejuit suferinţe imense şi privaţiuni de libertate îndelungate. Fusese prin 1934-1935 în preajma Căpitanului la Bucureşti, unde se distinsese prin seriozitatea, credinţa şi studiul său, ajungînd comandant ajutor. Ne-a vorbit odată în tabără, în orele libere ale zilei şi două nopţi, despre Ghingis-han, cu o profunzime şi o dezinvoltură captivantă. Nu l-am văzut de mai bine de treizeci de ani, dar caracterul şi capacitatea sa intelectuală dăinuie pe toată fiinţa mea.

Octavian (Tăvel), doctor, fost şef al studenţilor medicinişti din Iaşi, capabil dar cu atitudine sinuoasă, mai superficial.

Era o familie deosebită şi nu pot uita discuţiile ce se purtau, cu vădită inteligenţă şi spontaneitate, şi mai ales faptul că în orice domeniu, cuvîntul hotărîtor îl avea părintele, nu pentru că era tată şi bătrîn, ci pentru că era cel mai pătrunzător şi informat. Stătea destul timp în restaurante, dar în zorii zilei îl vedeai permanent în cămaşă de noapte, plimbîndu-se în jurul bisericii **Preci'sta Mică,** citind şi studiind ca un elev sau student în preajma examenelor. Avea un stil propriu de viaiă, curios şi uneori paradoxal. Am să o mă refer doar la o întîmplare.

într-o vară s-a hotărît să înveţe limba franceză. A luat un dicţionar şi a început să înveţe cuvintele, rupînd fiecare foaie pe care şi-o însuşea. Cînd a terminat de rupt întreg dicţionarul, vorbea franceza şi o cunoştea perfect. •

Capitolul
Tabăra de la Averesti

Aici mi s-a comunicat că fără consultarea mea, care

răspundeam de activitatea judeţului (şi nu era vorba de o răspundere formală), ci s-au angajat faţă de episcopul Romanului şi Huşilor să orga- j nizăm în acea vară o tabără de muncă la Avereştii de Jos (Golani) în judeţul Roman. Urma să facem cărămizi pentru clopotniţa bisericii din sat. Angajamentul m-a surprins, deoarece organizaţia din Roman era slabă şi cerinţele unei tabere foarte mari, iar riscurile unui compromis prea grave.

Tocmai pentru această cauză aranjasem la Iaşi să participăm la o tabără comună cu judeţul Vaslui, fapt comunicat centrului, căci pentru Căpitan un angajament, o promisiune, o sarcină, implica maximum de răspundere, de punctualitate şi de realizare. Pentru dînsul nu era sacrificiu şi nici jertfă care să nu fie justificabilă cînd era vorba de onoarea sa de om şi legionar.

Ne spunea că dacă ar trebui să mergem într-o localitate unde nu ne cunoaşte nimeni, lumea trebuia să afle cine sîntem numai prin modul plin de zel al muncii, prin corectitudinea, prestanţa, sobrietatea şi credinţa, reală şi cinstit manifestată.

Angajamentul luat astfel faţă de episcopul Triteanu m-a obligat să-l accept, deşi eu, care mai fusesem în astfel de tabere, ştiam ce imensă sarcină îmi revenea şi ce răspundere îmi asumam, căci trebuia să organizez şi să conduc această tabără.

Veneam de la facultate, unde adeseori n-aveam nici pîine şi trebuia să mă îngrijesc de hrana a 15-20 de băieţi, pe care urma să-i recrutez pentru tabără, căci nimeni nu afecta bani sau alte bunuri în acest scop. .

M-am dus acasă la Butnăreşti, unde părinţii mei se străduiau din răsputeri să facă faţă nevoilor impuse de cerinţele copiilor. Erau în casă încă bucuria, lumina şi căldura unei gospodării modeste, satisfacţia unei familii care-şi vede copii crescînd şi formîndu-se prin sacrificii zdrobitoare, dar justificate şi mai era acolo fericirea că toţi ai casei sînt sănătoşi, că moartea nu păşise podul şi poarta care ducea la casa noastră,

Nimeni nu prevedea atunci cît era de aproape, nimeni nu bănuia cum se apropie, cu subtilitate şi vrăjmăşie.

După cîteva zile, am pornit pe jos la Avereşti, unde am luat legătura cu preotul din sat, Moraru, şi cu învăţătorul

Turturică. Era un sat sărac, cu săteni omenoşi, modeşti, dornici să ne ajute. Aici a avut moşie Cezar Petrescu şi se pare că numele satului dăduse titlul romanului “Golanii”. Am revenit apoi cu vreo zece băieţi, legionari, în general studenţi şi am construit la marginea satului un cort mare unde intrau aproape douăzeci de persoane. Am aşezat pe jos paie, am aşternut apoi ţoale împrumutate de la ţărani. Am adunat de la ei mălai, cartofi, fasole, ceapă şi am săpat

o groapă unde am aşezat pirostii pentru pregătitul mesei. Am acoperit-o ca pe o mică baracă. Toţi eram tineri şi nimeni nu mai făcuse cărămizi. Tabăra era aşezată la poalele unui deal împădurit, de unde am luat lemnele necesare şi de unde am tăiat un arbore mai înalt, pe care l-am fixat în pămînt şi pe el am arborat drapelul sfînt al tării. îl ridicam dimineaţa şi-l coboram seara, cu o solemnitate adecvată şi obişnuită atunci.

Am construit forme de turnat cărămizile şi am format aria pe care urma să le aşezăm pentru uscat. Săpînd pămîntul pentru cărămizi cu hîrleţul, îl căram şi-l frămîntam cu picioarele pînă la extenuare. Apă aduceam cu găleţile de la fîntînă, căci nu aveam nici o altă sursă şi nici măcar un furtun.

>

în zorii zilei, cînd tinerii de seama mea se considerau în vacată şi dormeau, eu trebuia să mă scol primul, să intru în lutul rece şi cleios, să-l amestec cu apă şi cu sudoare, să mă îngrijesc să am mălai, fasole, cartofi sau ceva de mîncarc pentru băieţi, iar cînd scara aducea liniştea somnului, adesea trebuia să plec pe jos la Roman, pentru a convinge camarazii să vină în tabără, să-mi asigure continuitatea lucrului.

îşi mai aminteşte oare cineva cum umblam disperat prin grădina publică, pe străzi, pe la case sau localuri, căutînd să adun pe aceşti băieţi? Mai ştie cineva cum am adunat de pe la porţile oamenilor hrana unei tabere pe două luni, fără nici un ban? Are vreun preţ sau vreo semnificaţie faptul că în mai puţin de două luni aveam hemoptizie, cu, fiul de cioban pe care nu-l.trîntea nimeni în tot liceul? •

Voi răspunde mai tîrziu, cînd voi arăta că în 1940, o scrie de neisprăviţi şi exaltaţi sub steagul lui Sima mă considerau trădător pentru că nu mă asociam sălbăticiilor lor.

într-o zi, cînd arşiţa soarelui de iulie şi efortul

frămîntării pămîntului ne înfăţişau arşi de soare, traspiraţi şi numai în chiloţi ca nişte năluci, a venit generalul Atanasiu, din suita palatului, care avea moşie în apropiere. S-a oprit, ne-a privit mult şi apoi, după ce a întrebat cine este responsabilul taberei, s-a interesat despre ce credem noi, despre mobilul şi forţa care ne conduceau.

Discuţia cu mine l-a surprins, i-a plăcut, ne-a admirat, dar atît.

Capitolul XLV ,
Uciderea lui Mihai Stelescu

* în acest timp s-a petrecut un fapt cu răsunet şi cu implicaţii ce trebuie elucidate cinstit şi obiectiv.

Am arătat că al doilea deputat al mişcării legionare a fost Mişu Stelescu. Am precizat atunci că alegerea sa în judeţul Tutova se făcuse cu sacrificiul tuturor legionarilor din ţară. Cînd spun sacrificii, înţeleg foame, frig, închisori, bătăi, marşuri de zi şi de noapte, bănuţul cel mai umil şi elanul unei întregi generaţii.

N-avea dccît 25 ani şi dispunea de un talent oratoric deosebit, dar se dovedise că folosea “abilităţi” pe care Căpitanul le dezavua.

Pentru Căpitan, abilitatea, viclenia şi facilul erau defecte, arme pe care nu le admitea. Prefera eşecul în locul unei victorii prin lipsă de loialitate şi viclenie.

Pentru dînsul ne aflam într-o luptă cavalerească în orice şi-' tuaţic, o luptă bărbătească, loială şi eroică.

La această situaţie contradictorie s-au adăugat stăruinţele duşmanilor care, observînd vanitatea lui Misu, l-au asaltat cu încurajări şi astfel acesta a început cu critica, la început timid şi apoi în public, considerînd că i s-ar cuveni conducerea.

Atitudinea lui era ruşinoasă şi revoltătoare, iar ura s-a adunat în jurul său. A format o grupare cu numele **Cruciada Românismului,** la care s-a alăturat şi Panait Istrati. Deşi nu l-a urmat nimeni, faptul a săgetat adînc.

Simţind frămîntarea creată de acţiunea sa, s-a internat într-un spital. într-o zi, 10 legionari au intrat în salonul său şi l-au ucis. Şi de data aceasta, principiul responsabilităţii a rămas lege. Răspunderea şi-au asumat-o astfel toţi şi integral. Au fost condamnaţi cu închisoare la cererea, lor, ca după mai bine de doi ani, şi ci şi

Nicadorii, împreună cu Căpitanul, să fie strangulaţi, împuşcaţL apoi arşi.

Vestea morţii lui Mişu Stelescu am primit-o într-o zi pe cînd

frămîntam pămînt în tabără la Avereşti. Omul din mine s-a întristat şi aşa am mai adăugat şi lacrimile mele în cărămizi.

Capitolul XLVI

Moartea mamei

Totdeauna inima mea a aleş omenia, raţiunea, plenipotenţa judecăţii şi a legii, iar intelectul omnipotenţa moralei creştine.

Duminica mergeam acasă; cu greu, pe la sfîrşitul lunii august terminasem şi uscasem cărămizile, le stivuisem şi urma să construim cuptorul necesar pentru a le arde. Atunci s-a îmbolnăvit însă scumpa mea mama, iar lipsurile materiale ale părinţilor se găseau la limita cea mai de jos. A avut o otită pe care i-a tratat-o.- iresponsabil şi criminal un doctor Mozer, evreu, ce fusese mamoş la Bacău şi venise la Roman ca specialist ORL, numai pe considerentul că nu era altul aici.

Cu ajutorul bunicii am strîns bani şi am plecat cu dînsa la Iaşi. Am mers cu singurul autobuz particular existent; gemetele de durere ale mamei erau mai puternice decît zgomotul maşinii, sfredelindu-mi inima. Era încă tînără, avea doar 50 de ani.

Pe atunci nu existau drumuri asfaltate; maşina era veche, degradată, şi făcea pînă la Iaşi 5-6 ore prin praf şi hîrtoape. Am ajuns seara şi am tras la unul dintre hotelurile de pe strada Gării. Am urcat cu greu la etaj, căci mama nu se putea ţine pe picioare şi-şi pierdea echilibrul. Era însă perfect conştientă. întreba mereu ce vor face copiii ei.

Eram pe pragul de a termina facultatea, dar aceasta, efectiv, nu însemna mare lucru. Pe atunci puteai sta cu

licenţa în buzunar mulţi ani fără să poţi ocupa cea mai neînsemnată slujbă. Cu poziţia mea politică şi cu originea mea, nu mă puteam aştepta decît la adversitate. Totuşi instinctul şi inima îmi spuneau că voi izbîndi. Eram optimist şi nu acceptam nici o înfrîngere.

Anton trebuia să termine Şcoala Normală şi îl aşteptau aceleaşi

sumbre perspective. Miţă trecuse în clasa a doua la seminar şi grija pentru el o copleşea.

Nu ştiu cine mă va înţelege cît am dorit să ridic această grijă de pe sufletele părinţilor mei şi cît m-am rugat toată viaţa ca acolo, în ceruri, să fie mulţumiţi de ceea ce am putut noi înfăptui aici.

A doua zi, cu ajutorul lui Tăvel Niţu am internat-o la Spitalul Sf. Spiridon, în clinica de chirurgie a profesorului Anghel. Zdruncinul de pe drum agravase boala şi seara avusese crize meningeale. A doua zi a fost operată de către profesor, asistat de doctorul Franke, pe atunci asistent şi care acum este o celebritate.

Intrase prima la operaţie şi aşteptam toţi la capul scărilor. Mă văd şi acum perplex şi buimac. Eu, care înfruntasem de atîtea ori pericole grave, tare şi demn ca o ştîncă, mă împleticeam pe picioare în neştire. Mă rugam în tăcere lui Dumnezeu, cu nădejde în bunătatea, atotputernicia şi mila Sa. După cîteva ore au coborît-o pe mama, pe targă. Capul ei, bietul ei cap în care se frămîntaseră atîtea griji şi se înfruntaseră atîtea dureri, dar şi atîtea speranţe pentru copii, era complet bandajat. Ochii senini şi mereu umezi erau legaţi, nu i se vedeau decît nasul şi gura.

Am condus-o hohotind la salon. Nu s-a trezit decît tîrziu, cînd nu eram acolo, căci nu mi se permisese să rămîn, iar noaptea a chemat cu disperare în ajutor pe fiecare dintre noi, pe tata şi pe ţaţaia Aguriţa, sora ei, cadru sanitar în Roman, în timp ce eu plîngeam şi mă rugam cu disperare, acasă în oraş.

A doua zi trupul ei ce răsturnase pămîntul o viaţă şi uimise pe cei din sat prin spiritul gospodăresc şi prin văpaia dragostei ei pentru cămin şi copii, se lupta cu îndărătnicie, însă inegal cu moartea. Operaţia reuşise, dar infecţia se răspîndea în organism şi începuse septicemia. Dacă ar fi existat atunci cîteva sulfamide ar fi fost salvată. Antibioticele apăruseră, dar n-ajunseseră la noi, după ciim paradoxal şi acum cumpărăm cosmetice pe valută, dar facem exigente oprelişti pentru medicamentele străine.

Totul depindea de puterea de rezistenţă a organismului şi a inimii. Doctorii sperau, dar trupul mamei era istovit de muncă, de griji, de nevoi şi de

boală.

Stăm la un coleg al meu, Miluţă Varninschi, acum avocat renumit la Iaşi, în strada Lozonschi. Seara am început să scriu tatei; n-am reuşit să termin scrisoarea. Pe la mijlocul scrisorii, plînsul m-a copleşit şi am plîns cu hohote pînă ce s-a întors acasă colegul meu. Simţeam cum mă cheamă mama şi cum se luptă să nu ne părăsească. A doua zi dimineaţa, cînd am ajuns la spital, mi s-a

comunicai-că murise, chiar la vremea cînd simţind chemarea ei, n-am mai putut continua scrisoarea.

Mama refuzase cu îndărătnicie să vină la Iaşi, de frică să nu moară acolo. Voia să fie înmormînlală în satul ci, lîngă copiii săi, lîngă fraţi şi lîngă toţi cei cu care pornise pe drumul vieţii.

Dorinţa ci era pentru mine cea mai sfînlă şi neclintită lege. Pentru aceasta, trebuiau plătite laxe la spital, sicriu special, maşină şi o sumedenie de formalităţi. Eu n-aveam în buzunar decît cîtiva lei şi de la tata n-aveam de unde cere.

Camarazii şi prietenii mei au făcut atunci la Iaşi adevărate acte de omenie. Am anunţat, sau mai precis am încercat să-l anunţ pe tata la telefon, dar aveam impresia că arunc o bombă în casa noastră. Hohotele mele de plîns l-au lămurii.

în dimineaţa zilei următoare, eu şi cel mai bun prieten şi coleg Albert Bocec, am urcat împreună cu alţi colegi sicriul şi trupul neînsufleţit al mamei pe o maşină mică, un taxi, rar pe atunci şi scump şi am ieşit pentru prima oară din laşul alîtor bătălii, înfrînt şi zdrobit.

Era începutul toamnei, 3 septembrie 19367

Viaţa îşi urma cursul. Soarele strălucea pe cer, păsările în sloiuri străbăleau încă văzduhul, oamenii pe cîmp roboteau cu aceeaşi seninătate, arborii mîndri îşi plecau crengile sub povara roadelor, viile susţineau ca pe nişte candelabre strugurii, ciobanii îşi fluierau lor şi oilor doina strămoşească, iarba şi florile cîmpului ridicau slavă cerului, iar eu străbăleam în viteza maşinii drumul către casă, cu mama moartă.

As fi vrut ca acest drum să nu se mai sfîrsească şi să ne ducă în neant.

La Roman, în curtea bisericii **Precista Mică,** la părintele Niţu, ne-au aşteptat tata şi bădia Constantin, fratele mai mic al mamei. L-am văzut pe lata de departe. Era cu capul gol, dar cu privirea sus şi aproape senină. Cînd am deschis portiera maşinii, genunchii mei au cedat. Plîngeam în hohote. Plîngea şi bădia Constantin şi cei prezenţi la fel. N-a scos nimeni nici un cuvînl. Mai apoi, tata, această minune de om a zis: “Măi băiete, dacă ea s-a dus, noi avem datoria să dăm lupta mai departe.

Avem multe de făcut şi numai noi le putem face. Haidem acasă.”

Ne-am urcat în maşină, am străbătut oraşul unde biata mea mamă umbla toamna cu coşarca cu struguri, ca să aducă banii ce ne erau necesari şi cînd am ajuns la vreo trei kilometri de sat, la **Fîntîna lui Arion,** am auzit clopotele la biserica la a cărei icoane

se rugasţ o viaţă.

Oamenii de pe ogoare se adunaseră la marginea drumului şi stăteau cu capul descoperit şi plecat. Femeile plîngeau la marginea sântului, cum n-am mai văzut niciodată. Am intrat în viteza mică a maşinii în satul unde s-a născut, a crescut şi a trăit mama şi în care a născut şi şi-a crescut copiii cu o dragoste ce rămîne de-a pururi exemplu. Purtam pe maşină sicriul şi în noi sufletul ei.

Din capul dealului am văzut-o pe bunica, o bătrînică mică, slabă şi pierdută, ureînd împleticindu-se către noi, căzînd la fiecare doi-trei paşi şi întinzind mîna cînd spre cer, cînd spre maşina care-i aducea pe fiica ei cea mai mare, cea mai chinuită şi cea mai iubită.

Tot drumul satului era presărat la margini, de o parte şi de alta, de bărbaţi, femei şi copii şi nimeni nu şi-a ascuns durerea şi nici nu şi-a cruţat lacrimile. La poarta casei noastre era lume multă adunată şi în faţă Miţă, un copil de 12 ani, alături de Anton, amîndoi în genunchi.

Lacrmilc stropeau praful drumului. S-au deschis porţile, s-au plecat teii ce străjuiau casa şi a intrat stăpîna lor. A treia zi am condus-o pe mama la locul de veşnică odihnă, meritată şi creştinească pomenire.

Au venit din Roman mulţi colegi şi camarazi, cu coroane şi flori, cu lacrimi şi sinceră compasiune, iar cu noi a plîns întreg satul.

Murise tînără, fusese exemplu de blîndeţe şi cuvioşie, trăise pentru copii. O văd şi acum pe scumpa mea Maria, mică, copleşită, cu ceva negru pe cap, stînd rezemată de colţul uşii din camera de la drum, unde era aşezat sicriul, plîngînd împreună cu noi.

După înmormîntarea mamei ne-am dat seama cît de bogaţi fuseserăm pînă atunci.

A rămas la noi o soră a tatei, mătuşa Soltana de la

Secuieni. Anton şi Miţă au plecat la treburile lor, iar eu mi-am dat ultimele examene la facultate.

' Capitolul XLVII

Moţa-Marin ,

La începutul lunii decembrie 1936, de ziua studenţimii, Căpitanul a dat un comunicat difuzat în mase, prin care preciza că va veni vremea cînd lumea se va împărţi în două tabere, una în slujba lui Dumnezeu şi alta împotriva Lui şi că stăpînii ţării oscilează cînd pe un front, cînd pe un altul şi de aceea, îi avertiza că se impune o orientare care să evite luptă împotriva Domnului şi a duhului strămoşesc. Dacă această circulară există, se va înţelege cît de adînc a fost gîndul şi cît de clară previziunea sa.

în ianuarie 1937 veneam de la Roman la Iaşi. Pe cînd urcam către căminul de la Rîpa Galbenă, am văzut arborat drapelul ţării în bernă.

• Doliul m-a cutremurat. M-am oprit şi am aflat că muriseră în Spania Ionel Moţa şi Vasile Marin.

Acest deosebit eveniment trebuie consemnat în adevărata lui semnificaţie şi realitate. Ionel Moţa era fiu de preot din Ardeal, doctor în drept cu studii în Franţa, unde se ştie că are înscrise rezultate excepţionale. Era cumnat cu Căpitanul, căci era căsătorit cu o soră a acestuia. Avea doi copii, încă mici, Mihail şi Gabriela.

Vasile Marin era avocat, tot doctor în drept, fratele marelui specialist ORL Aurel Marin, mort de curînd.

Ambii erau cunoscuţi pentru inteligenţa, cultura şi caracterul lor, iar Ionel Moţa şi pentru scrierile sale.

Cum s-a ajuns aici? Războiul din Spania era în plină desfăşurare. La Alcazar, comuniştii au încercuit o şcoală de ofiţeri al cărei comandant era un general, Moscardo. împreună cu elevii, acesta a rezistat încercuirii timp îndelungat, pînă ce au fost despresuraţi. S-a luat atunci hotărîrea ca un grup de fruntaşi legionari să meargă în Spania şi să ducă un omagiu acestui general, considerat erou.

S-a format grupul condus de generalul Gh. Cantacuzino Grănicerul, cu Ionel Moţa, Vasile Marin, Niculiţă Totu, preotul
Dimitrcscu Borşa şi Bănică Dobrc.

S-a hotărît să i se ducă, ca un semn de profundă preţuire, o sabie de Toledo, rară şi scumpă, dăruită de generalul Cantacuzino. S-a stabilit că mişcarea n-are decît acest unic scop şi i s-a ordonat generalului să se întoarcă în ţară cu grupul după îndeplinirea mandatului.

S-au prezentat omagiile şi ca simbol sabia. Dar grupul a hotărît să rămînă şi să se înroleze în armatele care luptau contra comuniştilor, cu gradul de soldat. Generalul Cantacuzino a fost astfel silit să se reîntoarcă în ţară singur.

în aceste lupte au căzut împuşcaţi Moţa şi Marin şi au fost răniţi Bănică Dobrc şi Niculiţă Totu. înainte de a cădea Moţa, Căpitanul a primit în ţară o scrisoare testament de la acesta prin care-i cerea scuze că s-a abătut de la ordin, acccntuînd că este pentru prima oară cînd o face, dar insista să fie înţeles, că nu putea să vadă cum acolo se trage cu mitraliera în chipul Domnului nostru lisus Hrislos şi se batjocoreşte icoana Sfintei Fecioare, iar el să rămînă nepăsător.

Cine a citit acest testament s-a cutremurat şi cine-l va citi va înţelege ce înseamnă credinţa şi disciplina. Fără să pot reda exact, amintesc doar un pasaj: “Mor, măi Corneliu, şi-ţi cer iertare dacă vreodată am greşit, dar să ştii că totdeuna am ştiut şi am simţit că tu eşti Căpitanul. îţi doresc şi mă rog lui Dumnezeu şi le rog să faci din scumpa România o ţară sfîntă şi frumoasă ca soarele sfînt pe cer.” La primirea acestei veşti, Căpitanul s-a închis.în birou şi două zile nu l-a văzut nimeni. *

Apoi s-a organizat aducerea morţilor şi a restului din grup în ţară, condus de general. La graniţă în Bucovina i-a aşteptat un tren. Generalul Cantacuzino a coborît şt a raportat: “Căpitane, aduc în ţară trupurile camarazilor Moţa şi Marin, doi răniţi, unul sănătos şi sufletele tuturor.” S-a format acolo un tren mortuar ca-n basme, cu locomotiva în bernă şi la geamurile vagoanelor cu camarzi ce cîntau în surdină un imn special compus pentru cei căzuţi de Nelu Manzati şi Radu Gyr.

Trenul oprea în fiecare staţie mai marc, unde legionarii

dădeau onorul şi raportau Căpitanului durerea şi credinţa lor.

S-a oprit şi la Roman. Primirea şi raportul cădeau în sarcina mea. Văd trenul lung, negru, cu multe flori, apropiindu-se în murmurul imnului, încet şi trist de peron, cum s-a dat jos din vagon Căpitanul cu suita sa, a primit raportul, a salutat lumea imensă ce inundase peronul şi spaţiul din faţa gării şi apoi trenul a plecat

ducînd duhul morţilor şi nădejdile noastre spre binele acestei ţări.

Mai tîrziu, un avocat evreu, Marcel Zingher, cel mai bun şi mai loial din cei pe care i-am cunoscut, coleg cu Moţa la Paris, mi-a destăinuit că a venit la gară, că a fost impresionat peste măsură de fast, dar şi de modul cum am prezentat raportul.

A urmat la Bucureşti o înmormînlare cum n-a mai fost şi care nu s-a putut uita. în frunte, nenumăraţi preoţi în odăjdii, felinare, – cruci, coroane fără de sfîrşit şi apoi toate provinciile ţării cu specificul lor, tulnice care-şi strigau jalea; zeci şi zeci de mii de legionari în uniformă, în plină iarnă, urmau cîntînd în surdină imnul celor căzuţi. Căpitanul avea părul acoperit de un strat gros de zăpadă, iar din cer cădeau fulgi mari şi strălucitori pe trupurile noastre amorţite de frig. .

Înmormîntarca s-a făcut la **Casa verde** din Bucureştii Noi şi s-a terminat seara.

Şi acum, consemnez un fapt cu o semnificaţie aparte. După înmormîntare, Căpitanul ne-a convocat pe mai mulţi la sediu, casa generalului Cantacuzino, din strada Gutenbcrg şi pentru prima dată ne-a făcut un expozeu cald, logic şi tranşant concluzionînd:

“Camarazi, noi slujim lui Dumnezeu şi patriei. După legile lui. Dumnezeu, care nu pot fi nici răstălmăcite, nici modificate, viaţa nu-i a noastră şi răzbunarea nu-i un act creştinesc. De aceea, orice picătură de sînge, din oride motiv şi-n orice împrejurare am j vărsa-o, fapta noastră constituie un păcat. Un păcat de moarte şi j de neiertat. ’

Şi dacă legile ţării ne-au sau ne vor achita şi absolvi de răspun-] dcrc, dacă oamenii ne vor înţelege şi aproba, sîngclc vărsat rămînc i în faţa lui Dumnezeu, care ne este singurul şi veşnicul stăpîn, un | păcat, cu toate consecinţele şi implicaţiile. â

De aceca, orice s-ar întîmpla, vom fi dacă va fi cazul martiri, dar nu agresori şi de va trebui, nu ne vom apăra nici viaţa, vărsînd sînge.*’

Am înţeles tot adîncul acestor precizări şi le-am urmat, iar dînsul le-a exemplificat, murind ca puţini alţii.

Mai tîrziu, profesorul Nac lonescu, într-o conferinţă, a pus la punct o controversă care încerca să tragă

concluzia că aplicînd un< astfel de pricipiu, nu ne-am fi putut apăra ţara, că am fi devenit trădători, căci procedînd aşa războiul n-ar fi fost admis, nici apărarea patriei împotriva agresorilor.

Profesorul a precizat că în Biblie s-a scris să-ţi iubeşti chiar şi duşmanul, dar a subliniat că iniţial, duşman era *ininiicus* (duşman

personal), în vreme ce duşmanul publie era *hostis,* cel care ataca tara, colectivitatea. Voit sau din uşurinţă, cuvintele n-au mai fost normal folosite şi hostis a fost întrebuinţat în locul lui inimicus. în concluzie, nu poţi vărsa sîngclc duşmanului personal, dar eşti obligat să-ţi aperi ţara de duşmanul public, chiar vărsînd sînge.

Cu această ocazie s-au dat distincţii pentru credinţă, muncă, disciplină, consecvenţă şi sacrificiu. Mi s-a dat şi mie gradul de instructor legionar. Consider necesar să subliniez că pînă la data cînd Căpitanul făcea această precizare, care avea caracterul unui ordin, căzuseră omorîţi de gloanţele unor legionari trei persoane: Manciu în 1924, Duca în 1933 şi. Stclcscu în 1936. Fiecare în condiţiile pe care le-am relevat.

Trebuie să adaug că pînă la moartea Căpitanului ordinul a fost respectat, cu sacrificii incredibile şi resemnare de martiri.

Maria şi-a terminat excepţional cei trei ani de specializare şi practică la **Reuniunea Femeilor Române** şi a rămas ca profesoară . în laşi în cadrul **Scolii Italiene** şi a **Scolii Cardas.**

în ultimul an de practică suplinise chiar în cadrul Reuniunii o profesoară, la cursul superior, cu rezultate meritorii. în toţi anii de practică îşi cîştiga existenţa singură, muncind cu zel şi seriozitate. Dragostea noastră era atît de puternică, îneît eram un singur ţel, iar inimile noastre contopite în una ne apropiau într-o fericire curată, desăvîrşită, plină şi fără goluri.

Capitolul XLVIII

încercări copleşitoare

Moartea tatei; confruntări cu mizeria, disperarea şi

pe pragul abdicării

Eram hotărît să mă înscriu în Baroul avocatilor din Roman. Pe atunci, această profesie, deosebit de onorabilă, putea să îţi aducă belşug, dar te putea lipsi şi de bucata de pîine.

Era absolut liberă, se exercita pe principiul concurenţei şi aici majoritatea aveau, pe lingă profesie, condiţii materiale carc-i scuteau de capriciile hazardului.

Ştiam însă de atunci, şi anii mi-au confirmat că viaţa e o luptă pe care o cîştigă cel ce perseverează în virtutd şi nu în capricii, vicii sau forţa norocului. Pentru mine, totdeuna a fost lege că cine-şi făureşte o singură nădejde pe hazard, păşeşte pe calea superficialităţii şi chiar a nebuniei.

Tata, acest bărbat temerar, care nu cunoştea frica şi nu admitea umilinţa, se întreba şi se mira mereu ce voi putea eu face între cincizeci-saizeci de avocati, loti în vîrstă, cu relaţii şi cu stare materială?

Am întîrziat destul timp înscrierea în Barou deoarece, ca să-mi scot diploma de la facultate, trebuia să achit taxe speciale şi unele restanţe, şi-mi trebuiau bani pe care nu-i puteam procura.

Pierderea mamei mă cam descumpănise moral şi eram într-o stare de apatie şi de rezerve faţă de lupta ce urma. în primăvara anului 1937, mi s-a eliberat un certificat de pauperitatc pentru lata şi altul pentru mine, pe care le posed şi acum în original. Pe baza lor am fost scutit de taxe şi mi s-a eliberat diploma de licenţă.

Cine priveşte doar cu “ochii” de azi, nu va înţelege prin ce stînci trebuiau unii, ca părinţii mei şi ca mine, să sape tunelul care trebuia să ducă înlr-un Barou de avocati, sau la o catedră de şcoală. Eu am ajuns, dar bieţii de ci au fost smulşi din viitoarea vieţii, doar cînd doi dintre noi eram la uşa pe care ci au visat-o. Aceasta a constituit cea mai grea şi consecventă apăsare pentru mine.

Pentru a mă înscrie în barou, trebuiati plătit^ iarăşi laxe, pentru care nu mai opera starea noastră de sărăcie. Trebuiau îndeplinite formalităţi, iar-în cazul meu ele s-au prelungit peste măsură. Am considerat întotdeuna că dacă aceste obstacole nu-mi tergiversau înscrierea ca avocat, tatăl meu ar fi trăit încă mulţi ani. j

Tata avea atunci 57 de ani, era perfect sănătos la trup şi la mintej ager şi vioi ca argintul viu. Nevoile impuse de creşterea noastră şj de trimiterea la şcoli îl sărăciseră şi-l îndatoraseră pînă la sufocare^ Pleca în zorii zilei cu oile şi se întorcea seara. îl vedeam mereu abătut.

Mai tîrziu mi-a spus mătuşa Soltana că adeseori, cînd

era singui în casă îl auzea cum se sfătuia cu mama, deşi era lucid ca luna plină şi stăpîn pe sine ca vulturul pe înălţimi. i

Atunci mi-am dat scama cît de adînc era legat de mama şi ma ales, cît de puternic era acest titan, care n-a vărsat o lacrimă şi le-: ţinut pe toate înlăuntrul său pînă ce i-au înecat inima şi i-au luai viaţa, în mai puţin de un an. *

La mijlocul verii, prin luna iunie a anului 1937, tata s-a îmbolnăvit de erizipel. L-am internat în spitalul din Roman, pe " atunci de abia în refacere şi reorganizare.

Eram singurul acasă din familie şi cu un băiat, Costică Botezatu, ce păzea oile adunate de tata din sat. Mă sculam dimineaţa în zorii . zilei, dădeam de mîncarc la păsări, mai aranjam treburilc.pe afară şi plecam pe jos la Roman. Eram aşa de învins, aşa de singur şi atît de absent, îneît toată lumina şi căldura verii, toate cîntecelc păsărilor şi toată bogăţia lanurilor printre care treceam nu-mi puteau însenina privirea şi nici încălzi inima.

în două orc eram în oraş şi mă opream direct la geamul salonului unde era tata. Nu puteam intra, căci se afla la contagioşi. Mă aştepta la geam, din zi în zi tot mai agitat. Mă întreba ce-i acasă şi-mi cerea tot mai vehement să-l scot din spital.

Vorbeam cu doctorul care-mi indica medicamentele necesare, căci pe atunci totul se plătea şi se procura de familie. Apoi ieşeam pe stradă în oraş, unde căuiam colegi sau prieteni, ca să împrumut bani şi să i le cumpăr. Imediat ce le găseam le cumpăram, şi mergeam din nou la dînsul. îi lăsam împreună cu lacrimile mele cele procurate şi plecam acasă tot pe jos.

Arşiţa soarelui era obositoare. Ajungeam acasă disperat şi frînt. îmi făceam, invariabil, o mămăliguţă şi două ochiuri şi ieşeam la treabă pînă scara, în curte, în vie.

Tata a stat paisprezece zile în spital. în fiecare dimineaţă plecam la dînsul cu inima slrînsă de emoţie şi înfrigurare, iar de întors mă întorceam într-o stare de plîns. Boala pentru care fusese internat în spital se vindeca, dar inima nu a rezistai. Se sufoca şi a început să aibă hemoptizie. în toată această perioadă nu dormea de loc şi devenise extrem de nervos. '

Doctorul Fălcoianu, acest marc şi mărinimos doctor, era

abia venit de la Iaşi, unde fusese asistentul profesorului Tănăscscu. L-a văzul, l-a consultat şi apoi sceptic, mi-a recomandat să-l iau acasă, lăsîndu-mi puţine speranţe.

Am venit cu o căruţă şi l-am scos din spital. El care, deşi scund, ajungea la cer cu capul, mergea acum aplecat, ca un om înfrînl, iar cu cram-doborît. Drumul era prost şi astfel praful, căldura şi zdruncinul căruţei îl sufocau, iar omul ce nu zisese într-o viată, vai, ţipa de durere.

Cînd am ieşit din* satul Trifeşti, situat la jumătatea drumului, mi-a cerul să oprim la o fînlînă, să se dea jos şi să bea puţină apă.

A mers la fînlînă, şi-a udai gura şi s-a înlins cu fala în sus pe iarbă. A trebuit să-l las cîtva limp şi apoi am conlinual drumul, carc-i devenea lot mai de nesuportat. Se sufoca, expectora sînge şi neputinţa de a fi dîrz în faţa mea îl exaspera. Am ajuns acasă, ca smulşi de sub un munlc strivitor.

Tata, uriaşul care cîştigase toate bătăliile vieţii numai prin voinţă şi înţelepciune, s-a înseninat cînd a intrat în curtea casei, a văzul casa, pomii, păsările şi puţinul ce ne mai rămăsese şi a simţit duhul mamei. Ziua ieşea afară, încă din zori, supraveghea băiatul care mulgea oile şi-l îndemna, pînă ce-l vedea plecat pe poartă cu ele la păşune.

Umbla încet şi încovoiat prin grădină şi apoi se aşeza sub un nuc mare, care i-a supravieţuit încă mulţi ani. A venit de la Secuieni mătuşa Soltana şi a rămas la noi.

Eu plecam din cînd în cînd la oraş, pentru cele trebuincioase lui. Nu putea însă dormi absolut deloc şi nici nu putea să stea înlins în pat. De aceea, noaptea era pentru dînsul cel mai de nesuportat calvar.

Veneau oameni din sat, prieteni, rude, stăteau pînă lîrziu la noi şi acest lucru îl mai sustrăgea. Boala însă progresa, se sufoca permanent şi expectora sînge tot mai des. în noaptea care a precedat cea mai cumplită zi a vieţii mele, au fost oameni la noi şi au stal pînă după miezul nopţii. După plecarea lor, tata s-a mai plimbat prin -casă gînditor şi şovăielnic. Stătea în camera mare dinspre drum, undc-i pusesem un pat la geam. Am rămas eu cu dînsul şi mătuşa Soltana s-a culcat.

în zorii zilei s-a sculat şi a ieşit în curte. A mers la oi, unde Costică se pregătea să plece la cîmp. Mătuşa Soltana

era pe afară. Eu am rămas în casă şi-i pregăteam doctoria pe care trebuia să o ia. A intrat în casă înlr-o stare absolut obişnuită. A luat doctoria, iar eu am mers în camera unde se linca “de curat” şi m-am aşezat pe pal cu faţa în sus. Stătusem cu lata şi nu dormisem nici cu toată noaptea.

A intrat încet în camera unde mă aflam cu. Acolo era semiobscuritate, căci ziua de abia începea. La geamuri erau perdele. S-a aşezat pe lada de lîngă palul pe care stăm. Aud şi acum şi siml încă cum loveau în inima mea cuvintele sale:

— Măi băiete, tu ai putea să duci la bun sfîrşil şi pe Miţă?

Am tresărit şi m-am întors uimit spre dînsul şi i-am răspuns:

— Ce rost are întrebarea asta? Mala eşti încă tînăr şi sigur ai să te faci sănătos şi ca oricînd, ne vom dccurca.

A rămas neclintit, cu ochii în ochii mei şi a continuat:

— Tu ştii cîl a vrut mă-ta ca şi Miţă să poată termina o şcoală şi să-l ştie şi pe el cu un viilor bun. De aceea, cu vreau să ştiu, le simţi tu în stare să-l creşti şi să-l ajuţi, ca maică-la să fie mulţumită acolo?

Intr-adevăr ştiam şi eram singurul din cei apropiaţi care auzisem ultimele cuvinte ale mamei, înainte de a muri şi care exprimau disperat toată grija pentru noi şi în special, pentru copilul ei cel mai mic.

Nedumerit, i-am răspuns:

— Dosi n-are nici un rost discuţia asta, lotuşi trebuie să ştii că sînt în stare să mut şi munţii din loc pentru îndeplinirea dorinţelor mamei şi ale matale.

S-a sculat liniştit de pe ladă, a intrat în camera din mijloc, iar eu am rămas în aceeaşi poziţie, plîngînd. Discuţia aceasta, cu presentimente ce abia irizau, mă copleşise. Au trecut aproximativ două minute şi am auzit prin curte pe cineva alcrgînd, de la poartă către casă, şi strigînd: “Domnul Nae, domnul Nae!”

Am ieşit buimac de oboseală, de apăsarea pregnantă a discuţiei şi de lacrimile ce se prelingeau pe obraji. în curte era Vasilc Zamfiroiu, care a strigat:

— Domnul Ion a căzut acum în fundul grădinii.

Eram desculţ, am sărit peste scări şi apoi peste un gărduţ care despărţea curtea casei de grădină şi împreună

cu Zamfiroiu am alergat către locul unde căzuse. •

în colţul din slînga al grădinii, sub un vişin de lîngă gardul învăţătorului Nică Căluianu, carc-şi făcuse casă şi gospodărie pe locul cumpărat de la noi, tata era căzut jos, cu faţa la pămînt.

M-am repezit şi l-am întors. Am urlat, am ameţit şi m-am prăbuşit. Sub dînsul era un lac de sînge. Era mort.

A venit în fugă şi a sărit gardul domnul Căluianu.

Tata, *bietul tata,* îşi înfipsese un cuţit în inimă, murind probabil într-o clipă. Inima lui, unde încăpuse întreaga lume, fusese sfîrte- cală de o mînă ce n-a tremurat niciodată. Mă gîndcsc că o făcuse şi cu duşmănia omului care nu se lăsase niciodată înfrînt şi vedea acum cum ea îl doboară.

Anton era la Iaşi la armată, iar Mită la Roman la seminar. S-au adunat acolo mătuşa Soltana, băiatul de la oi, care vorbise cu lata cînd a intrat în grădină, cu două minute mai devreme şi apoi toţi oamenii de pe drum.

S mi Icáin cum se învîrtc pămîntul sub picioarele mele şi aveam senzaţia că mcig în sens opus, capul îmi vîjiia ca sub bătaia puternică a unui taifun; lacrimile mele se amestecau cu sîngcle încă cald al bietului meu tată.

Au rămas în jurul lui cei prezenţi, şi ci copleşiţi de acest crud deznodămînf, iar eu am alergat ca unul care a scăpat din iad la primărie, de unde am relatat telefonic doar în cîteva cuvinte în- cîlcite faptul, ccrîndu-i procurorului autorizaţia de a-l ridica şi duce în casă. •

Mi s-a aprobat cererea şi în aceeaşi stare am alergat acasă. Aici l-am luat pe tata pe braţe, eu de o parte şi sora lui, mătuşa Sultana, de cealaltă parte şi amîndoi l-am însoţit ca pe o altă cumplită "Golgotă" ' ' '

Am plecat la bunica şi împreună ajn bătut la cîtcva porţi, penii u a împrumuta banii necesari pentru înmormîntare.

La sfîşierea morţii se adăuga umilinţa sărăciei. .

Am găsit înţelegerea la cei înzestraţi cu belşug sufletesc şi aşa, pentru a doua oară în. decurs de opt luni, am pregătit cea mai ttagică sarcină ce-i revine omului.

Acelaşi bun prieten auzind de această nouă nenoiocirc, a venit iarăşi la noi.

Eu şi familia voiam să-l înmormîntăm "creştineşte" căci, deşi uneori nu-şi putea ascunde răzvrătirea împotriva nedreptăţilor şi a soartei, era peilect credincios.

îl aud şi acum şi-l văd cum se aşeza în genunchi în faţa icoanei şi se ruga cu glas tare cînd era singur, timp îndelungat, cu o căldură care nu se putea să nu pătrundă pînă în înaltul cerurilor.

Arareori am întîlnit în viaţă un om care să poarte o zestre interioară aşa de amplă, curată şi lipsită de fluctuaţii ca la tata şi în stare să nu facă caz de ca sau să se aştepte, să pretindă sau o condiţioneze de o compensaţie. La mărinimia lui copleşitoare se conjuga întotdeauna o voinţă îndîrjilă şi o hotărîre permanent fermă. •

Am mers la Roman pentru cumpărăturile trebuincioase. Acolo am fost şi la episcop pentru a-i cere aprobarea ca preotul să oficieze slujba obişnuită, căci canoanele opreau aceasta în astfel de situaţii.

Episcopul Trilcanu respecta canoanele pentru alţii, dar se ştia că uneori el lotuşi trecea prin zona păcatului, şi aşa nu mi-a dat aprobarea.

Am avut cu dînsul o discuţie pe care n-am putut-o uita şi n am

obţinut aprobarea decît pe baza unui certificat medical, care aicsia că tata nu dormise paisprezece zile şi nopţi consecutive din cauza bolii, iar actul său disperat era o consecinţă directă şi implicită a surmenajului.

Aprobarea mi-a dat-o însă vicarul Ilarion şi pentru ca cîntărise iriuît stăruinţa doctorului Fălcoianu. Am tclegrafiat lui Anton la laşi. Urma problema cea mai dificilă, să-l anunţ pe Miţă şi să-l iau acasă de lăscoală.

El nu ştia nimic şi nu-i spusesem nici de boala tatei, căci era în preajma examenelor de sfîrşit de an. Şi abia acum, cînd revăd ce am scris, am aflat la pomcnirca_pe care am celebrat-o la mormîntul părinţilor, duminică 15 octombrie 1989, că Miţă nu numai că ştia că tata se afla în spital, dar în fiecare dimineaţă era la geamul lui.

Bietul copil de atunci, pensionarul de azi, mi-a mărturisit cu obrajii brăzdaţi de lacrimi. îl văd şi acum pe bietul copil cît de speriat era cînd a intrat în curte şi a văzut lume adunată.

îl ştia pe tata voinic, tînăr şi plin-de viaţă şi l-a găsit într,un sicriu, slab şi înfrînt de moarte. Era rătăcit, copleşit şi desfiinţat.

Dacă vrea cineva să ştie că o suferinţă n-are margini, să-şi imagineze un copil care în zece luni îşi pierde amîndoi părinţii şi un alt tînăr fără nici un sprijin, care devenea şi frate şi tată.

în ziua înmormîntării au venit iarăşi de la Roman colegi, prieteni şi camarazi, cu flori, cu coroane şi cu cea mai sinceră compasiune. Tot satul era în curtea noastră şi în drumul din faţa casei?

Maria era iarăşi în acelaşi colţ lingă alt sicriu, dar cu aceeaşi , dragoste şi cu aceeaşi sugrumătoare durere. *

După înmormîntarc ne-am întors acasă. Plîngea toată lumea de mila noastră. Casa era acum pustie, pereţii reci deşi era vară, pe geamuri nu mai intra lumina, în curte şi în grădină pomii nu mai aveau culoare’ nici frunze şi nici fructe, păsările amuţiseră şi viaţa încetase.

Ziua, soarele nu-şi mai trimitea razele jucăuşe printre frunzele copacilor, aurora dimineţii îşi pierduse strălucirea, crepusculul scrii era totdeuna mohorît, iar cerul nopţilor era fără lună şi fără stele. Zilele erau obositor de lungi, iar nopţilor cufundate în beznă. Soarele

era în eclipsă, luna intrase cu mama şi tata în mormînt, iar stelele cerului erau doar luminări aprinse pe mormintele lor.

Nopţile erau aşa de sinistre, îneît îmi era teamă să ies afară.

Rămăsesem absolut singur şi umbrele celor duşi mă însoţeau

pii imindcni. Mîncam, fără excepţie,.mămăliguţă cu ochiuri sau scrob şi nodurile care mi se opreau în gît, le înlăturam cu lacrimi.

Lipsa mamei a coborît mizeria în tot amănuntul vieţii melc. Luni în şir n-am mai avut o mîncare gătită, mă umpluseră realmente păduchii. Absenţa tatei îmi frînscse coloana voinţei şi a încrederikîn viaţă şi astfel m-a cuprins..blazarea. Nu mai îndrăzneam să bat la porţile vieţii.

M-am dus la un nepot al tatei în Basarabia, lîngă Reni, care era şef de post de jandarmi şi i-am cerut să mă ajute, pentru cîteva luni, pînă cînd intram în barou, dar m-am întors cu o altă dureroasă deziluzie. .

Ca avocat însă, m-am bucurat de stima tuturor şi nimeni nu uita că le sînt rudă! ,

Am mers la Bucureşti şi prin ajutorul lui Tonică Niţă am obţinut de la un fond de ajutor al unor camarazi de acolo, un împrumut de 3000 de lei.

Capitolul XLIX

' Expulzarea Prinţului Nicolae

Atunci am luat parte la două evenimente deosebite. între Carol al Il-lca şi prinţul Nicolae dăinuiau neînţelegeri care deveniseră notorii. în această situaţie s-a hotărît expulzarea prinţului Nicolae din tară. .

Eram la sediu şi urma ca a doua zi acesta să plece în Italia.

Pentru mişcare şi pentru Căpitan, Carol era un duşman al neamului, iar prinţului Nicolae i se acorda o simpatic nevoalată.

S-a hotărît atunci să meargă la Sangov, unde era prinţul, nişte mesageri şi să ia legătura cu el. Au plecat

cu două maşini mai mulţi, printre care generalul Cantacuzino şi profesorul Nae lonescu.

Nu după mult timp, delegaţia s-a întors la sediu, fără să ia legătura cu prinţul, deoarece garda carc-l păzea refuzase accesul, iar generalul, revoltat, semnala insolenţa ofiţerului cu care tratase

problema. Era revoltat, iar noi ee-l cunoşteam, nu uitam cum isi manifesta furia, mai ales că el văzuse prinţii crescînd sub ochii şi îndrumarea sa.

Atunci l-am auzit pe Căpitan vorbind ca niciodată. Fiecare cuvînt era ca un tunet, şi fiecare concluzie ca un fulger. Eram puţini prezenli. Efectiv făcea o declaraţie şi nu ţinea un discurs. Accentua că nu sîntem pentru modificări violente şi că ţelul nostru este istoric şi deci evolutiv, de formare a unei conştiinţe civice, care să aducă patriei tenacitatea Dacilor şi grandoarea Romanilor.

în cele din urmă s-a referit, vehement şi fără reticente, la slăbiciunilor Iui Carol, care coborîse monarhia pe maidanul vieţii publice şi a conchis că, de va fi necesar, vom ieşi în stradă, vom cere şi-l vom sili să părăsească ţara. Vorbele sale erau aşa de hotărîle, îneît îmi amintesc că după ce am ieşit din sala unde avusese loc alocuţiunea, un coleg şi prieten, Pîrlea, student sau absolvent al conservatorului din Bucureşti,scQţia vioară, care nu-l mai auzise vorbind, îmi declarase: “Am simţit că se despică pă- mîntul şi că mă afund, din ce în ce mâi adînc, pînă în abis şi oficît aş trăi, niciodată nu voi uita cît de lucidă, cît de coerentă, cît de convingătoare şi de tranşantă a fost această somaţie la sobrietate şi ordine.”

Tot atunci, într-un cadru mai restrîns, a avut loc o consfătuire, în care ne-a făcut o precizare ce s-a dovedit profetică.

Capitolul L

x Alegerile din 1937

Era în toamna anului 1937. La sfîrşitul anului, în decembrie, urmau să aibă loc alegeri generale. La putere

se găseau liberalii cu Gh. Tătărăscu.

Ascensiunea mişcării era însă de ncdescris. Intelectualitatea aderase, atît sub raport numeric, cît mai ales calitativ, într-o proporţie şi într-un ritm ce făceau din mişcare o entitate politică absolut preponderentă.

Nu era domeniu de activitate intelectuală în care să nu strălucească şi să se distingă mintea, sobrietatea, viaţa şi concepţia legionară. Cei mai mulţi intelectuali şi mai ales tineretul se mîn- dreau că aveau şi această calitate.

Muncitorimea forma un corp compact, imens şi nu este de uitat cîtă greutate şi cîtă importanţă impusese prin numărul şi mai ales prin maturitatea, seriozitatea organizării şi manifestărilor sale.

Consemnez, nu ca apologie, ci ca o recunoaştere a calităţii acestor oameni truditori, răbdători şi resemnaţi, care au avut totdeuna sufletul mare chiar cînd bucăţica de pîine le era neîndestulătoare, inima caldă şi fruntea sus, chiar atunci cînd lucrau în dedesubturile pămîntului, în mine, în umezeală, frig şi beznă.

Nu-mi amintesc decît cîteva versuri-din imnul lor. Le consemnez poate chiar puţin deformat.

Din fabrici, ¿lin uzine şi din mine,
Din toiul beznelor adînci
Ne-am înălţat năpraznic spre lumină,
Ca o năvală grea de stînci.

Sau din refrenul imnului, izvorît din tot sufletul lui Radu Gyr şi talentul lui Nelu Manzati, doar o chemare:

La luptă muncitori,
Zidari de veacuri viitoare;
Cu frunţile în soare
Păşim biruitori.

Ţăranii, părinţii noştri sufleteşti şi în marca lor majoritate chiar părinţii noştri adevăraţi, care răsturnau pămîntul dezbrăcaţi, arşi de soare, umiliţi, uneori bătuti şi mai totdeuna flămînzi, vedeau în noi izbăvirea. Nu-i întîmplător că atunci eram acuzaţi de adversarii noştri, de cei ce stăpîneau şi asupreau acest bun şi brav popor, de cei îmbuibaţi, că sîntem bolşevici şi că avem ca lozincă *Omul şi pogonul.*

Şi atunci, undc-i dreptatea, omenia şi credinţa, dacă apoi, dintre toate categoriile de hoţi, de criminali, de

exploatatori, de jefuitori, de poltroni, de trădători, de leneşi, de îmbuibaţi şi de nababi, marea şi ucigătoarea suferinţă a căzut pe noi, cei care am supravieţuit prigoanei lor, să umplem închisorile, să ne risipim vieţile, să ne sacrificăm familiile.

Cînd spun *noi,* nu mă refer la amalgamul, la balastul aruncat cu lopata şi lă mulţimile, dezastruos de eterogene, pe care le-a înfăţişai după 1940, cu bolnăvicioasă fanfaronadă, Sima.

Mă gîndesc la cci care au crezut cinstit, dezinteresat şi cu un ideal sfînt şi cald ca soarele de pe cer şi care n-au murit, n-au părăsit patria nici cînd a fost greu şi şi-au pus minţile şi trupurile în slujba ei, cu o perseverenţă şi cu o resemnare dumnezeiască.

Poate oare cineva măsura durerea celui care a fost gata să moară pentru patrie, care nu a precupeţit nimic din sufletul şi puterea trupului său pentru a fi în slujba neamului, care n-are nici o dorinţă personală alta decît liniştea lui şi a familiei, binele poporului şi înălţarea patriei şi totuşi, el rămînceu eticheta *suspect* sau *trădător?*

Eu însă, şi cu mine biata Maria, nu ne-am culcat zeci de ani cu certitudinea că a doua zi ne vom scula din patul nostru şi că ne vom putea duce la muncă în acelaşi loc.

Atunci, în septembrie 1937, mişcarea legionară păşea către o victorie despre care Căpitanul ne-a spus, profetic, şi cu evidentă îngrijorare:

Camarazi! Am crezut, ne-am străduit, am suferit, am murit, dar am şi păcătuit. Judecătornu nepoate fi decît Dumnezeu. N-am luptat şi nu vom lupta pentru o victorie care să ne aducă satisfacţii personale şi desfidem pe acela care aşteaptă răsplată sau răzbunare pentru ■ munca şi jertfa lui.

Nu ţinem ca ziua de azi să ne confirme crezul şi poziţia şi nici nu aşteptăm victoria. Ea trebuie să fie a neamului şi dacă indivizii mor, neamul şi colectivităţile nu pier niciodată. De aceea, nu vom sili victoria, ba mai mult, mă tem şi mă rog lui Dumnezeu, să nu ne dea cea mai aspră pedeapsă, care ne-ar lua şi dreptul de a trece în împărăţia sa, dîndu-ne victoria, cînd noi n-am fi corespunzător pregătiţi înfăptuirii idealului nostru sau şi mai grav, noi să

fim ucişi şi să se urce alţii, în numele nostru şi de pe estrada credinţei noastre, cu uşurinţa impostorilor şi sălbăticia agresorilor, să terfelească cre-~~~ zul nostru, nesocotind munca, sacrificiile, idealul şi duhurile celor care au căzut cu zîmbetul pe buze în crezul lor, şi în locul recunoştinţei, care să aducă la mormintele noastre o floare sau o luminare şi un gînd creştinesc, să ni se arunce blesteme, dispreţ şi tot gunoiul faptelor lor.

Dar Căpitanul a fost ucis şi n-au trecut decît doi ani, iar cuvîntul şi teama sa deveneau realitate.

Capitolul LI
Avocat în Baroul Roman

La 23 septembrie 1937 am fost înscris în Baroul avocaţilor din Roman. Am depus jurămîntul de credinţă, dar încercările prin care trecusem mă copleşiseră. Profesia de avocat cerca atunci o ţinută exterioară deosebit de îngrijită, căci clientul te judeca şi după aceasta, suficiente relaţii ca să poţi străbate prin reţeaua concurenţei,o pregătire corespunzătoare exigenţei şi mai ales cerinţei de a te releva, între atîţia colegi cu stagiu, cu poziţie socială şi profesională consacrată, şi totodată, un fond sufletesc, unde voinţa şi tenacitatea să acopere tot cîmpul perseverentei nesovăielnice.

Avocatîn baroul avocaţilor din Roman (1937)

Eu intram în viaţă dezbrăcat, iar fiinţa interioară îmi era întunecată de cele două morminte proaspete, de atîtca lipsuri şi înfrîngcri morale, voinţa îmi era strivită sub lespedea neîncrederii, îneît tînărul pe care-l văzuseră altădată cunos- cuţii înfrîngînd cu atîta chibzuinţă atrocităţile vieţii, intra în barou bălăbănindu-se, neputincios.

Mă consideram înfrînt, fără ţeluri, renunţasem la suprema datorie a omului, lupta acerbă şi fără ezitare cu viaţa. Din gorunul de ieri, devenisem o salcie cu rădăcina doar la suprafaţa unui mal nisipos de rîu.

Destinul face uneori să ne lovescă acolo, unde ne

doare mai tare. Pentru mine, ultimele lovituri au căzut chiar pe locul unde era rana, dcstrămînd seninul unei vieţi asemănăioarc unei zile

însorite ajunsă la zenit, şi făcuse din ea o noapte de dcznădâjduii priveghi, în care flacăra vieţii pîlpîia dar nu lumina, supravieţuia, dar nu încălzea.

. Aspiraţiile şi încrederea, care nu coborîscră niciodată de pe cele mai înalte culmi, zăceau înfrîntc şi doborîte în prăpastia unde mă azvîrlise soarta. Pînă ieri, mă vedeam la bară, cu ochii tînărului şi ai idealistului, iar acum parcă mă întorceam înfrînt şi ruşinat dintr-o bătălie. .

Cînd eşti stăpînil de dorinţi fără contur, speri puţin şi obţii şi mai puţin. Maria, care din puţinul material realizat, se întreţinea pe ea şi-şi ajuta tatăl şi fraţii, m-a obligat să primesc 500 lei, cu ajutorul cărora mi-am făcut o pereche de pantaloni gri. Erau aceştia o podoabă a trupului şi mai ales una a sufletului, căci niciodată n-am uitat şi n-am să uit cum îşi împărţea cîştigul său pentru ca şi mai ales pentru noi.

Şi cu toate că inimile şi sufletele noastre erau contopite într-o singură fiinţă, viaţa noastră nu era unită, numai pentru că părinţii mei doreau o noră, care credeau dînsii, trrebuia să ne aducă salvarea din mizeria sărăciei.

Cu starea mea sufletească, nu am intrat în iureşul bărbătesc al profesiei. Am plecat la Dămieneşti – un orăşel modest din judeţ, unde profesa avocatura colegul şi prietenul meu Albert Bocec. Sporadic şi la început superficial, intram în unele procese, redactam acte, dădeam consultaţii.

Miracolul, prin glasul soartci, şi-a întors faţa către mine, şi încet, încet, toate însuşirile structurii mele interioare au reînceput să reînvie. Atunci m-am convinsîncă o dală că norocul nu ajută pe cei fără curaj şi perseverenţă, că destinul îl duce pe cel care vrea, şi-l trage pe cel care se opune.

Adîncind studiul unor procese, meditînd şi căutînd o altă optică decît cea comună, în disecarea şi analiza fenomenelor, lucru care apoi a constituit chiar cheia de boltă a existenţei mele profesionale, am obţinut nişte succese ce mi-au creat o aureolă neînsemnată în fond, dar care era ca şi apa ce o torni pe un pămînt însetat de secetă.

Seara, Albert mergea cu alţi colegi în vizite, iar eu rămîneam acasă, cu duhurile părinţilor, cu imaginea

Măriei, cu gîndurile melc. Nu beam, nu fumam, nu jucam cărţi şi n-aveam acum alt ţel decît memoria părinţilor, grija celor doi fraţi orfani mai mici, dragostea pentru unica fată, care îmi stăpînca inima, şi marea încredere în crezul nostru şi izbăvirea neamului.

Inii -o scară, rămas singur în cameră, după ce citisem pînă la ora 12, am adormit îmbrăcat. Era prin luna noiembrie, făcusem un foc bun într-o sobă marc de zid, şi am tras tabla de la sobă ca să rămînă căldură în cameră. M-am trezit mai tîrziu sub apăsarea sufocării. Am dat să mă scol de pe pat, dar ameţit am căzut şi astfel m-am lîrît în genunchi pînă la uşă. Din instinct am ridicat mîna şi am deschis-o. Şuiera acrul ieşind din cameră. M-am dezmeticit. Am trecut cu, sau a trecut moartea pe lîngă mine.

La Dămieneşti eram doar cu Albcrt şi ne pregăteam masa, aproape invariabil cotlete cu pîinc. Noroiul, singurătatea, simplitatea şi mai ales uniformitatea cauzelor ce veneau la judecătorie mă nemulţumeau. Jntr-o sîmbătă am plecat la Butnăreşti, unde nu mai aveam decît casa pustie acum şi mormintele sfinte ale părinţilor.

Cum mergeam pe jos, singur pe drum, ud pînă ia piele, căci ploua mărunt şi rece, ploaie ciobănească, cu capul plecat sub povara gîndurilor, după ce-am trecut de satul Trifeşti, a oprit o maşină care.mergea spre Roman. S-a deschis portiera din faţă şi s-au dat jos doi camarazi, pe care nu-i văzusem de mult timp. Gheorghe Furdui, preşedintele Uniunii Naţionale a Studenţilor din România, despre care am spus cîtcva cuvinte, deşi el merită un monument clădit din dragoste, admiraţie şi recunoştinţă, şi Ion Niculcscu, avocat, care în 1940 a fost prefectul judeţului Roman.

Eram ud, murdar de noroi, într-o tinută exterioară neobişnuită, iar cu inima şi sufletul împotmolite în sicriele părinţilor, cu grijile sarcinilor ce-mi rămăseseră în sărăcia mea.

Mă cunoşteau destul de bine şi s-au uitat lung la mine, s-au întristat şi sigur s-au minunat de felul cum arătam. Nu m-au întrebat şi nici nu le-am explicat cum de m-am rostogolit pe topoganul vieţii, dar auziseră prin ce am trecut şi au înţeles sufleteşte nenoricirea şi impasul meu.

Am stat în drum şi am vorbit în ploaie cîtva timp şi fiindcă nu am acceptat să merg la Roman cu dînşii, a rămas să ne revedem peste două zile, căci venea

sfîrşitul lunii decembrie şi alegerile generale. . .

Am ajuns acasă pe întuneric, aşa cum era de altfel şi în fiinţa mea. Nu mai era nimic viu în casa, în curtea, în grădina şi căminul nostru scump. Noaptea a fost stranie şi lungă. A doua zi am fost la biserică. Am aprins la mormîntul părinţilor mei iumînări din primii mei bani cîştigaţi, şi l-am stropit cu lacrimi plecate din acelaşi curat izvor al dragostei şi recunoştinţei. Am ieşit de acolo,

după cîlva timp, cu imaginea chipului mamei, blînd şi cucei iun şi acoperit de aceleaşi lacrimi precum chihlimbarul şi cu figura dîrză şi de neînfrînl a latei. O vedeam pe mama cum se apropia de mine cu trupul şi cu inima, şi îmi zicea: “Nu te lăsa, mamă, că eşti aproape şi Dumnezeu le va ajuta.” Şi auzeam vocea tatei, hotărîtă, dojenitoare, cu fermitatea unui ordin ostăşesc, ca atunci cînd veneam de la şcoală, bătut de vreun CQleg şi-mi riposta: “N-am copil pe care să-l bată alţii.” .

Acum îmi vîjîia la ureche reproşul şi îndemnul său: “Mergi înainte bărbăteşte, căci n-am băiat să-l înfrîngă viaţa.” Aici nu este literatură şi cinc-şi aminteşte de»viaţa noastră de atunci poate adeveri realitatea acestor precizări. .

Am plecat la Roman şi pentru că eram în plină qampanie electorală am intrat în vîrlejul ei cu. toată vigoarea unui om renăscut. Puţini vor înţelege şi poate nimeni nu va intui ce a însemnat pentru mine acest crez. Am luptat pînă la dăruire totală şi nimic nu mi s-a părul peste puterile melc.

Am fost alît de convins de dreptatea şi de utilitatea idealului meu, în slujba lui am pus atîta credinţă, alîta disciplină, spirit de renunţare la orice scop personal îneît eram gata oricînd să-mi dau viaţa, considcrînd că sacrificiul meu răspunde cinstit, onest şi modest jertfelor înaintaşilor şi că el aduce părinţilor mei liniştea şi satisfacţia ce li se cuvenea pe pămînt, cel puţin acolo, în imperiul veşniciei unde se află. s ,

Nu am vrut, nu am urmărit şi n-am avut nimic pentru mine. Orice recompensă, de orice natură, m-ar fi umilit şi m-ar fi situat pe poziţia mercenarului. M-am străduit totdeauna să fiu în prime- ie rînduri la muncă şi la sacrificiu şi niciodată la laude şi avantaje. Aşa se explică că am rămas la Roman ataşat profund profesiei, cînd atîteă alte drumuri îmi erau dechisc.

Capitolul LII

Redresarea '

într-o duminică din luna decembrie 1937 mergeam cu Niculescu cu maşina prin judeţ. Ploua de multe zile şi drumul era desfundat şi anevoios. în comuna Brăteanu mergeam la deal, iar maşina a început să derapeze şi apoi să coboare cu spatele. Niculescu a încercat insistent şi apoi disperat frîna, dar fără rezultat. A mers aşa la vale, cu viteză din ce în ce mai mare şi apoi maşina s-a prăvălit într-o pantă, pe mine m-a aruncat pe portiera deschisă, aproape a trecut .peste mine, oprindu-se în gardul unei casc. Atunci, ca şi-n repetate alte rînduri, moartea îmi dăduse tîrcoalc.

Tătărăscu, primul ministru al guvernului liberal, simţea că alegerile ce urmau să aibă loc nu-i vor asigura succesul. Pînă atunci, prin forţă, prin vicleşuguri şi aranjamente de tot felul, nici un guvern nu fusese în situaţia să piardă alegerile. De data aceasta Partidul Naţional Ţărănesc, Totul pentru Ţară şi partidul Liberal prezidat de Gh. Brătianu au încheiat un pact prin care, fără vreo concesie ideologică, se stabilea o apărare fermă şi eficientă împotriva masinaţiunilor pe care le putea întrebuinţa guvernul liberal, al cărui mandat de patru ani expirase.

La aceste alegeri participau treisprezece partide politice şi cincizeci şi trei de grupări şi liste independente. Ingerinţele partidului la putere erau cele cunoscute. A rămas în istorie un discurs ţinut atunci de Tătărăscu, în care enunţa asa zisele mari realizări ale guvernului său şi le înşiruia, cu o întrebare ce se repeta de fiecare dată: da? sau ba?. Ţara a răspuns: ba.

Campania electorală m-a scos din toropeala în care

căzusem şi i-am dedicat tot efortul meu. Alegerile pentru parlament au avut loc pe 20 decembrie 1937. Am fost delegat la secţia de votare din comuna Porceşti (Moldoveni). Ştiam că nu pot ajunge acolo şi că se organizaseră echipe de bătăuşi în acest scop. De altfel, şi cîtcva

zile mai înainte fusesem tăiat la mîna stîngă de un grup de bătăuşi liberali. Port semnul loviturii şi în prezent. #
. La Roman era prefect avocatul lancu Hălăucescu. Era un om de treabă, bun, cinstit şi ne iubea, căci avea copii de vîrsta noastră cu care se mîndrea, după cum se mîndrea, în cuvîntul ce-l lua la petrecerile colegiale de mai tîrziu, că el, fiu de căruţaş, e un om de treabă şi cu vază şi că are copii minunaţi. Şi aşa era.

Fiindcă bătăuşii liberali ne urmăreau pretutindeni şi ne provocau şi fiindcă noi aveam ordin absolut să nu ripostăm, cînd am fost lovit cu cuţitul am mers la domnul Hălăucescu şi i-am spus în cabinetul său de la prefectură: "Oamenii puşi de dumneavoastră ne provoacă, ne lovesc, ne taie şi ne pun în situaţia să ne apărăm. Avem ordin, aşa cum ştiţi, să fim disciplinaţi şi să respectăm ordinea cu orice preţ. Vă anunţ însă acum că de azi înainte pentru orice samavolnicie, veţi răspunde cu capul dumneavoastră."

Prefectul a sărit de pe scaun şi mi-a zis: "Stai, măi băiete, n-am nici o vină." Dar eu i-am replicat: "Sînteţi prefect şi răspundeţi de . tot ce se întîmplă în judeţ." Mi-a amintit de tata pe care-l cunoştea şi m-a asigurat că nu ne vor mai tracasa. Aşa a fost şi apoi ani de zile, la patroane, la agape colegiale şi în alte ocazii, dînsul amintea scena şi cu toţii ne distram. •

Ca să ajung la secţia de votare am recurs la o stratagemă. Ştiam că preşedintele secţiei de votare era un judecător de la Tribunalul Roman, Ovidiu Moşinschi. Pe atunci magistraţii nu aveau dreptul să facă politică şi erau inamovibili. Armata şi magistratura erau entităţi sociale ce trebuiau şi rămîneau în mod absolut în afara preocupărilor şi frămîntărilor politice.

Inamovibilitatea magistraţilor reprezenta un factor esenţial în prestanţa şi autoritatea acestei funcţii. Nimeni, dar absolut nimeni n-avea puterea şi dreptul să sugereze sau să forţeze conştiinţa judecătorului. Nu-l putea muta, nu-l putea împiedica să urce treptele profesiei în raport cu meritele sale şi nimeni nu-l putea influenţa în hotărîrile sale.

La Roman s-a judecat prin 1937, un proces civil între prinţul Nicolac, Academia Română şi un oarecare Tillemann. Au pledat cei mai mari avocaţi ai ţării de atunci

şi prinţul Nicolac a pierdut procesul, deşi era fratele regelui.

Tot la Roman s-a judecat prin 1939 un proces izvorîl dintr-un conflict între Alexandru Liciu, prim-prcşcdinle al curţii de apel din Bucureşti şi ministrul justiţiei, lamandi. Ministrul a pierdut pînă la urmă cauza.

•

Nu-i fără însemnătate să amintesc că tot prinţul Nicolae, care era un marc automobilist, a plătit despăgubiri unor oameni pentru stricăciuni sau leziuni produse cu automobilul, tot prin intermediul justiţiei, şi că a plătit amenzi pentru abateri de la legea circulaţiei.

înainte de alegeri m-am interesat unde va fi cazat judecătorul care prezida alegerile, căci era ştiut că dînsul urma să se prezinte la sediul comunei înainte,- pentru a asista la organizarea urnelor şi a tuturor măsurilor menite să asigure secretul şi libertatea votului, în noaptea dinaintea zilei alegerilor m-am strecurat pe cîmp şi apoi prin grădini, pînă ce am ajuns la casa unde dormea magistratul.

M-a aşteptat în acest scop un camarad din sat şi m-a călăuzit.

A doua zi dimineaţă, cînd magistratul a ieşit să plece la secţia de votare cu eram pe cerdacul casei, l-am salutat, i-am spus că eu sînt delegatul partidului **Totul pentru Ţară** şi că pentru-a ajunge la secţia de votare am nevoie de autoritatea sa, deoarece liberalii organizaseră împiedicarea mea şi eventual folosirea metodei lor, bătaia.

Am plecat împreună. Din loc în loc erau grupuri de “ghiogari” ce m-ar fi sfîşiat, dar prezenţa judecătorului îi împiedica. Am ajuns la secţie, situată în sediul şcolii primare şi am rămas acold, unde am supravegheat desfăşurarea alegerilor pînă noaptea tîrziu. Rezultatele pe ţară au zguduit ca un cutremur de gradul opt toată lumea. Din şaizeci şi şase de liste care candidaseră, numai şapte partide întruniseră numărul de voturi necesar pentru a fi reprezentate în Parlament: Naţional-libcralii (Dinu Brătianu), Naţional Ţărăniştii, Totul pentru Ţară, Naţioanal Creştinii, Maghiarii, Naţional Liberalii (Gh. Brătianu) şi Ţărănesc Radicalii.

Guvernul Naţional Liberal condus de Gh. Tătărăscu nu-

şi obţinuse numărul de voturi ce i-ar fi dat dreptul să formeze guvernul şi a căzut de la putere. Pentru prima oară, ţara răspunsese cu hotărîre guvernului: ba.

Totul pentru Ţară obţinuse 478.370 de voturi şi era sub aspectul numeric al treilea partid pe ţară, după liberali şi ţărăniştii

Carol al Il-lea primea o primă palmă, care i-a şubrezit legitimitatea, iar acoliţii acestuia un picior.

Alegerile pentru Senat nu s-au mai ţinut, căci rezultatele primului scrutin dezlănţuiseră în toată ţara o amplificare decisivă a curentului legionar. Aşa cum am afirmat, s-a recunoscut şi era evident, el ar fi obţinut o victorie netă cu consecinţe directe în
poziţia camarilei palatului şi mai ales, în planurile lui Carol al II-lea cu privire la deschiderea drumului spre dictatură.

între palat şi mişcare s-au încercat discuţii, căci Carol vedea că va fi învins de acest uriaş curent, dar Căpitanul nu a acceptat nici o concesie şi toate propunerile făcute de palat au fost respinse.

în această situaţie, după patru zile, la 29 decembrie 1937 s-a format un guvern condus de A. C. Cuza şi Octavian Goga. Acest partid cu pretenţii naţionaliste, fără nici un alt deziderat decît puterea, nu obţinuse în alegeri decît un număr foarte mic de voturi, în schimb era adus la putere de rege, cu credinţa că astfel se dă satisfacţie poporului şi ne anihilează pe noi. Poporul însă nu aştepta schimbări de nume şi de forme, ci reforme radicale, care să instaureze în ţară dreptatea, echitatea, cinstea, respectul pentru muncă şi bunăstarea celor truditori şi cu credinţa în Dumnezeu.

S-a fixat data alegerilor pentru 2 martie 1938 şi a început dîn nou campania electorală.

Fără nici o exagerare se poate spune, şi oricine verifică poate confirma, că în istoria atîtor campanii care de care mai ruşinoasă şi mai samavolnică, aceasta a fost cea mai odioasă.

Cuziştii, sub impulsul lui Carol al II-lea şi cu concursul jandarmilor şi a întregii forţe executive şi-au îndreptat toate forţele şi toate mişcliile asupra noastră. Să nu se uite că în 1920, lorga, Cuza şi Codreanu purtau acelaşi steag al unui crez naţional şi că lorga, neputînd accepta

nici o altă aureolă decît a sa, şi-a format un partid personal. Apoi Cuza, chinuit de aceeaşi grandoare, în 1926 şi-a închegat şi el un grup politic. .

Acum nu ne mai loveau duşmanii, ci fraţii şi nu ne mai ucideau gloanţele jandarmilor, ci ale celor care strigau că au acelaşi crez cu noi. Căpitanul, după ce în mai multe localităţi căzuseră ucişi legionari, a ordonat ca oriunde ne-am afla şi oricine ne-ar ataca, sâ nu ripostăm şi să nu ne apărăm. Cînd violenţele ne vor copleşi, ne cerea să ne aşezăm în genunchi şi să ne rugăm lui Dumnezeu, să ne dea răbdare şi dreptate,.din dreptatea Sa. A rămas şi s-a cutremurat lumea cînd s-a văzut că mase întregi de tineri care colindau tara în ordine ostăscască, cîntînd imnuri naţionale, se aşezeau în genunchi şi se rugau lui Dumnezeu atunci cînd sceleratii îi atacau şi maltratau.

Cu forţa pe care o aveam atunci şi cu duhul ce plutea în ţară, puteam uşor şi sigur spulbera orice ne-ar fi stat în cale. Am fi preluat puterea ca din mîna unui copil.

Dar Căpitanul nu voia atunci puterea şi a dat un comunicat care

unibicştc lot ce mintea omenească a putut concepe şi tot ce voinţa poale îngădui. Explica din nou rolul şi menirea noaslră privind către viilor şi îşi arăla indignarea faţă de cei ce doreau puterea cu orice preţ. Aviza că orice se va întîmpla noi nu vom lovi, dar niciodată nu vom întinde mîna fratelui care prin trădare s-a făcut unealta duşmanilor ţării.

în cele din urmă, anunţa ţara şi ne ordona s*ă ne retragem total din campania electorală. Nu mai aveam voie să ne arătăm nicăieri, să vorbim în public despre ţelurile noastre, urmînd să participăm la alegeri fără nici un fel de propagandă. Acest gest a cucerit toată lumea de bună credinţă. Majoritatea ziarele, personalităţile independente au elogiat măreţia şi înţelepciunea ordinului.

însă, ca un vînl ce începe să adie, să şuiere şi apoi să frămîntc văzduhul cu puterea uraganului, ca soarele ce se înalţă pe bolta cerului inlcnsificîndu-şi lumina şi amplifieîndu-şi căldura, lot aşa simpatiile şi adeziunile la mişcare erau ca un suflu acoperind întreaga ţară.

în această situaţie, prevăzînd că alegerile de la 2 martie voi reprezenta capitularea sa şi victoria mişcării legionare, la 11 februarie 1938 Carol al II-lea a format un guvern personal, condus de patriarhul Miron Crislea şi astfel a instaurat dictatura regală.

A desfiinţat toate partidele politice ca şi cum ar putea anihila şi anula cu o semnătură voinţa unui neam şi a înfiinţat un partid unic, la cheremul său şi din oamenii lui: **Frontul Renaşterii Naţionale.**

Constituţia instituită în 1923 a fost abrogată şi totodată promulgată una nouă. Astfel, la 26 februarie 1938, dictatura îşi punea amprenta pe viaţa ţării şi aşa, după douăzeci de ani de la terminarea războiului şi organizarea **României Mari,** se desfiinţa regimul

parlamentar, ţara se împărţea în zece ţinuturi cu zece rezidenţi regali, oameni de încredere ai- regelui, printre ei şi profesorul Traian lonaşcu, care de foarte mult timp conduce formal gîndirca şi ţelurile de natură juridică ale ţării, în acelaşi timp nutrind şi veleităţi comuniste. ’

Capitolul LIII '

Referendumul din 27 februarie 1938.

Pentru a da impresia că totul este clădit pe voinţa poporului, pe 27 februarie 1938 a avut loc un referendum, prin care cetăţenii cu drept de vot trebuiau să răspundă dacă sînt de acord sau nu cu reformele regelui şi cu dictatura sa.

Răspunsul trebuia să fie da sau nu. Cine spunea nu, trebuia să scrie acest lucru şi să motiveze. în oraşul Roman, cu peste treizeci de mii de locuitori, am fost singurul cetăţean ce a răspuns **nu,** iar în întreg judeţul Roman, care avea aproximativ trei sute de mii de locuitori a mai existat un altul ce a răspuns negativ: un ţăran din comuna Roşiori. Eu am votat în comuna natală, Butnărcşti, pentru că am fost împiedicat s-o fac în oraş. Anton, fratele meu şi alţi concitadini au spus **nu,** dar la insistenţele mele au revenit, căci întrevăzusem consecinţele.

în ţară au răspuns nu aproximativ patru-cinci mii de cetăţeni şi trebuie să precizez că s-au întrebuinţat violenţe şi tot felul de stratageme pentru a se obţine confirmarea dictaturii.

Pentru prima dată votul nu a fost secret. Numai aşa s-a închis gura, s-au încătuşat inimile şi s-au zăgăzuit sufletele unui neam. Unui neam, care cum spune Sadoveanu, face parte din acelea *care prind rădăcină în pămînt ca pădurile şi. ca ierburile. Acestea se ridică din furtuni şi din puhoaie, stăruind, aşteptînd şi pentru ele de la Dumnezeu plinirea timpurilor.*

Asemenea neamuri nu ară mormintele altora, nu deschid puhoaie de sînge şi nu clădesc piramide de leşuri, deci nici nu adună în haznale aurul lumii. Nu se bucură de bunuri prea mari şi de fală prea înflorită.

Viaţa plugarului şi a păstorului statornic e mărginită şi e ordonată de răsărituri şi asfinţituri, de anotimpuri, de vatra familială şi de mormintele strămoşilor. Mulţumirea lui materială e mediocră, de aceea îşi creează bunuri sufleteşti.

Religia şi legenda, cîntecul şi tradiţia sînt pentru ei bucurie mai

.Mibvantială decît aurul.

Din această categorie,., sînt aceşti Daci... şi dezvoltarea Jor finală, pentru destinul care ne poartă pe toii în spirala ascendentă a umanităţii, era dintr-un început hotărîtă de Dumnezeu.

Acest popor care în istoria lui zbuciumată se întorsese de atîtca ori la căminele jefuite şi pîrjolite de sălbăticia barbarilor, învăţase ce este resemnarea şi înţelepciunea atîlor încercări, lucru care îl asigura că ceea ce nu-i sortit să rămînă, dispare chiar din palmă.

înţelepciunea indiană spune "pasărea vede prada la o depărtare de o poştă, dar nu vede laţul destinului care se află chiar lîngă ea."

Carol era orbit atît de propria grandoare, dar şi rătăcit din cauza servilismului celor ce-i cîntau o melodic falsă, pe placul său.

Grecii spuneau: "Un conducător trebuie să ţină scama de trei lucruri: mai întîi că el conduce oameni, al doilea că-i conduce după legi şi al treilea că nu-i conduce totdeuna."

Şi fiindcă m-am oprit o clipă cu meditaţia aici, găsesc adecvat şi un dicton izvorît din înţelepciunea indiană, care zicc>"într-o ţară fără stăpîni, şi hoţii nu sînt în siguranţă, pentru că doi iau prada de la unul şi mulli de la doi."

> »

Capitolul LIV

Organizarea uciderii lui Corneliu Codreanu

în dorinţa de a camufla lumina instalată atunci pe cursul vieţii noastre şi căldura irizată din inimile poporului român, Carol a îngenuncheat şi a umilit, a lovit

şi schingiuit, a închis şi ucis pe toţi cei care-i stăteau împotrivă.

Se urmărea înlăturarea Căpitanului, considcrîndu-se că astfel fenomenul legionar va fi lichidat şi în fond aşa s-a şi întîmplat. S-au căutat diferite formule şi în cele din urmă s-a recurs tot la o miselie.

Carol a croit uniforme pentru cei din conducerea **Frontului Renaşterii Naţionale** şi astfel oameni bătrini, cu greutate şi de marc renume, au fost siliţi să îmbrace aceste uniforme ce provocau

ilaritate.

Corncliu Codreanu fusese invitai la palat în vederea consultării şi formării unui guvern, dar refuzase categoric orice contact şi conciliere cu Carol. în **Magazin istoric** (nr.l 1/104 noiembrie 1975) s-a consemnat că în acea perioadă Codreanu a adresat o scrisoare profesorului Nicolae lorga, prin care i-ar fi solicitat colaborarea şi încetarea atacurilor împotriva mişcării.

N-am cunoscut existenta şi conţinutul acestei scrisori, dar este notoriu faptul că Nicolae lorga nu putea accepta ideca unui guvern legionar, cu participarea şi nu sub conducerea sa, deoarece el plecase în 1920 din formaţiunea politică naţionalistă de atunci, unde activau A. C. Cuza şi Corncliu Codreanu, tocmai pentru că urmărea supremaţia puterii. Este ştiut că a continuat cu vehemenţă atacurile.

Se precizează că la 26 februarie 1938, Codreanu a trimis o nouă scrisoare profesorului Nicolae lorga, pe atunci ministru secretar de stat în primul guvern al dictaturii regale prezidat de Miron Crislca, prin care profesorul ar fi fost considerat incorect şi necinstii sufleteşte, acuzat că a batjocorit sufletele şi j-ertfelc mişcării şi totodată, învinuit că a făcut apel la violenţă împotriva mişcării legionare.

Revista mai precizează că N. lorga a restituit scrisoarea şi a informat pe rege de conţinutul ci. Dacă c aşa, atunci' obiectul incriminat era în mîna Căpitanului şi la procesul ce a urmat, dovezile reclamantului se aflau în posesia inculpatului. în consecinţă, hotărîrea instanţei, dacă ar fi fost vorba de o judecată normală, stătea exclusiv în atitudinea acestuia.

“lorga i-a cerut lui Carol pedepsirea lui Codreanu şi astfel a fost sesizat guvernul şi invitat de rege să ia măsuri.”

Se poale încă înlrcvcdea ce însemna invitaţia regelui în situaţia dictaturii şi în condiţiile desfiinţării inamovibilităţii magislraţilor. în şedinţa Consiliului de Miniştri din 28 martie 1938, Armând Călinescu a propus “urmărirea lui Codreanu pentru ultraj aduş profesorului N. lorga şi arestarea celor ce s-ar solidariza cu el.”

Arestarea nu era posibilă dacă se avea în vedere că în

alegerile din decembrie 1937, aproximativ cinci sute de mii de cetăţeni îşi dăduseră adeziunea la mişcare, că o mare parte din membrii ci erau mai tineri şi nu aveau încă dreptul la vot şi mai ales că după alegeri popularitatea mişcării luase un avînl nemaiîntîlnit în istoria partidelor.

Trebuie menţionat că la procesul ce a urmat s-au înscris ca

apâi ¿nori sutcdc avocaţi din toată ţara, printre care m-am numărat şi'eu. N-au avut acces în sală decît o mică parte.

"Un singur membru al guvernului s-a opus aplicării de sancţiuni lui Codreanu, şi anume generalul I. Antonescu, ministrul de război.

Acest fapt a determinat demisia guvernului.

La 3 martie s-a format un alt guvern şi în aceeaşi zi, presa a publicat un comunicat prin care opinia publică a fost informată despre faptul că N. lorga a sesizat parchetul militar spre a se deschide acţiune publică pentru ultragiu faţă de un ministru în exerciţiul legal al funcţiunii sale."

în drept, clementul constitutiv al delictului – exerciţiul legal al funcţiunii – era şubred, fiind vorba de o scrisoare în care altercaţia viza probleme personale. "În baza art. 253 din Codul penal, prin procurorul tribunalului militar al Corpului II Armată s-a deschis acţiune publică împotriva lui C. Z. Codreanu şi dosarul a fost . trimis cabinetului 5 instrucţie de pe lîngă parchetul tribunalului militar." '

Capitolul LV

Procesul lorga – Codreanu

"La 31.03.1938, titularul cabinetului l-a chemat la interogator pe C. Z. Codreanu, dar acesta nu s-a prezentat."

Revista **Magazin istoric** subliniază în continuare:

"Confruntarea dintre profesorul lorga şi Garda de Fier luase proporţii. (...) Şi astfel Carol al ILlca a găsit în aceste nemulţumiri un teren propice pentru a-şi pune în aplicare propriile sale planuri, căci el însuşi avea de

plătit numeroase poliţe gardiştilor. Sosise momentul prielnic pentru ca măsura să nu fie interpretată ca un act de răfuială personală, ci un rezultat al dorinţei populare.”

Dacă este aşa, atunci prin prisma judecăţii obiective ce caracterizează istoria, de ce să dezavuăm acum un curent, care la acea dată

polariza masele şi să justificăm, să acceptăm dictatura şi de ce sa scoatem basma curată pe cei care l-au sprijinit pe rege sl nesocotească libertăţile poporului, să se infirme autoritatea nepărtinitoare a justiţiei şi în acelaşi timp, să condamnăm încă o dată pe cei care, pentru că n-au colaborat au murit?

Dictatura lui Carol lovea în principiile ideologici de dreapta, dar şi în cele de stînga şi în consecinţă în lupta acestora. Tot în acest articol se subliniază: "Lipsit de popularitate, Carol era interesat să apară în faţa opiniei publice ca apărătorul salvator al ordinci; ca apărător al libertăţilor cetăţeneşti?'

Fiecare moment istoric arc conturat fondul şi coloratura sa şi în final este greu de condamnat un crez, cînd el c sincer, angajează mulţimea şi pentru el sînt acceptate jertfele şi moartea.

"Poliţia şi siguranţa au început descinderi la sediile legionare şi în acelaşi timp societăţile de stat şi particulare au fost obligate să concedieze salariaţii încadraţi în mişcarea legionară.

în noaptea de 16-17 aprilie, într-o atmosferă de marc tensiune, regele a dat dispoziţia de aplicare a planului de lichidare a Gărzii de Fier. în toată ţara au fost operate masive arestări ale legionarilor. Arcstaţii au fost internaţi în lagărele de la Tismana, Ciuc şi Dragomirna, contopite mai tîrziu la Vaslui.

Tot în noaptea de 16-17 aprilie 1938 a fost arestat şi Codrcanu, care se afla în locuinţa unui prieten al său. A fost dus la Consiliul de război al Corpului 2 Armată, unde i s-a luat un interogatoriu şi după aceea escortat de jandarmi a fost transferat la Predeal şi ţinut aici în strict secret, pînă la începerea procesului.

lorga a dat o declaraţie prin care pretindea că scrisoarea adresată lui priveşte întregul guvern.

în ziua de 19 aprilie la ora 9, la secţia 1 a tribunalului militar al Corpului 2 Armată a început procesul lui Codreanu. La ora 10 şi 10 inculpatul a fost adus în sală sub escortă. La intrarea lui, avocaţii legionari s-au ridicat în picioare, fapt care a stîrnit riposta fermă a preşedintelui.

La ora 18,30 tribunalul a intrat în deliberare şi după

cincizeci de minute completul de judecată a pronunţat sentinţa: condamnă pe C. Z. Codreanu la 6 luni închisoare, 2000 lei amendă şi 500 lei despăgubiri de judecată.

Hotărîrca s-a dat cu majoritate de voturi şi a fost primită fără nici un fel de manifestare din partea celor prezenţi.”

Rămîne de apreciat forma şi conţinutul unei astfel de judecăţi şi hotărîri şi nu c de neglijai faptul că, chiar în condiţiile ordinului

icgclui, militarii care au judecat n-au dat o hotărîre în unanimitate.

Mai trebuie menţionat că cel care a condus procesul, Hotinea- nu, a fost prim comisar regal al Consiliului de Război de pe lîngă Corpul 2 Armată Bucureşti, şi din 1924 apare în această calitate în urmărirea tot asa de tranşantă a comuniştilor.

De abia acum am aflat că la 27 mai 1938; în acelaşi mod, aceeaşi persoană a mai aplicat o condamnare de 10 ani muncă silnică lui C. I. Z. Codrcanu. Revista încheie articolul precizînd că în noiembrie 1938, Carol al II-lea a ordonat lichidarea lui C. I. Z. Codreanu şi a altor legionari, dispoziţie exedutată în noaptea de 29-30 noiembrie 1938.

în versiune oficială, o parte din aceste evenimente fac obiectul volumului **De la restaurare la dictatura regală,** scris de Florea Nedelcu. Fragmente din această lucrare fac parte integrantă din mărturisirile melc; le-am aşezat în primele capitole, tocmai în scopul elucidării faptelor. Ceea ce urmează a fost scris din 1974 pînă în 1981, cînd nu cunoşteam existenţa acestei lucrări.

în această situaţie nu mai am puterea să elimin fapte şi situaţii care apar de două ori în memoriile melc, însă ele oricum rămîn realităţi incontestabile ce trebuie cunoscute.

Cît priveşte pe profesorul lorga, este notoriu că el merită pentru genialitatea sa ştiinţifică un monument construit din fire de aur, împletite cu sufletul neamului românesc, însă intrarea lui în arena politică l-a discreditat imens, iar capitularea în faţa regelui, pînă în a-i servi ca unealtă numai din exces de gradomanie, constituie o pată uriaşă; în fapt şi în drept provocare sau participare la omor.

Dezbaterile procesului au fost publicate într-o broşură care a circulat clandestin. Mi s-a trimis un colet printr-un camarad. Organele siguranţei aflaseră de existenţa acestora şi au bănuit că au ajuns la mine.

Locuiam în strada Miron Costin, la o familie pe nume Săpăloru. Pe la unu-două noaptea am auzit la geamuLde la camera mea şoapte.-Am introdus coletul în sobă. Nu era foc. Am deschis geamul şi l-am surprins pe R.

Cojocaru, şeful siguranţei, cu care mă cunoşteam foarte bine, împreună cu un agent. I-am întrebat rîzînd: Poliţia veghează? Au rîs jenaţi şi ei; i-am poftit în casă, unde i-am servit cu o cafea. Le-a fost penibil să facă percheziţie.

Cu toată vigoarea şi încrederea am început efectiv şi cu succes deosebit profesia. Eram hotărît să-mi deschid drum doar prin cinste, omenie, pregătire temeinică şi cu tot zelul de care eram capabil. Fiind stagiar, eram obligat să-mi desfăşor activitatea pe lingă un maestru. L-am ales pe băţrînul Emilian Fior, fiul fostului episcop, un om de o corectitudine şi de o sobrietate deosebită, dar care profesa sporadic avocatura, deoarece avea o proprietate prin comuna Dagîţa în judeţul Roman.

în prima zi am avut un cîştig material deosebit, ce nu se baza nici pe meritele mele şi nici pe hazard. Mai multe persoane, cunoscîndu-mi necazurile şi apreciindu-mi spiritul de jertfă cu care îmi apărasem crezul, şi-au amînat nişte treburi, pe care le-am rezolvat cu la Tribunal sau Judecătorie şi pentru care am încasat aproximativ 2500 lei, ceea ce reprezenta leafa unui funcţionar modest pe o lună.

în aceeaşi dimineaţă am ieşit în oraş şi am cumpărat şoşoni pentru mine şi fratele meu Anton, ghete şi lucruri pentru fratele cel mic, Miţă, cadouri pentru fiecare şi am plecat direct la Seminar. L-am scos pe Miţă de la oră căci nu puteam amîna bucuria ce simţeam că-mi inundă fiinţa.

”

Am trimis la Butnăreşti bunicii peşte proaspăt şi tutun. Abia acum intram în viată, convins că voi birui cu armele onestităţii.

Fiindcă m-am referit la spiritul de jertfă, găsesc că nu-i fără rost să amintesc de o scenă petrecută în timpul celor patruzeci de zile de guvernare cuzistă. •

în comuna Elisabeta Doamna (astăzi Horia), în statul Başta, era preot Beldeanu, de vîrsta meă, un cuzist înfocat şi violent. Nimeni nu putea intra în campania electorală în acest sat. M-am hotărît să încerc şi eu. Am convocat aproximativ şaizeci de camarzi, ne-am încolonat şi cîntînd am trecut prin Horia în preajma primăriei.

Aşa cum am accentuat, ordinul de sus era să nu

acceptăm şi să nu folosim forţa sub nici o formă. Ne-a ieşit în cale primarul, un băiat tînăr cu care mă cunoşteam bine, căci în campania electorală din decembrie fuseserăm împreună. . Avea un revolver îh mînă şi mi s-a adresat certîndu-mă şi cerîndu-mi să nu intru în comună şi satele unde era el primar.

Ca să evit altercaţia, am intrat în grupul format de camarazii ieşiţi din coloană. Primarul s-a repezit la mine cu revolverul şi instinctiv i-am blocat mîna. A fost silit să se retragă fără nici o altă dificultate, căci ta ordinul meu, am intrat în curtea bisericii din apropiere. Mai tîrziu am plecat iarăşi în coloană, cîntînd, către Başta unde am ţinut o şedinţă în curtea unuui camaraad. Curtea a fost înconjurată apoi de jandarmi. •

Piclecl era un avocat de la Judecătoria din Mirccşti, Gh. Cocotă. în repetate rînduri el dăduse ordin “să-i fiu adus pe năsălie”.

Numai după o lună, cînd căzuseră de la putere şi cînd încă se credea că steaua noastră n-a apus, a organizat cu un alt coleg şi prieten de-al meu, Nicuşor Pipa, fost primar al oraşului, o reuniune la acesta acasă, unde am fost insistent invitat. Am acceptat invitaţia, fiindcă nu bănuiam că voi găsi acolo pe fostul prefect, care o noapte întreagă mi-a povestit cum a fost coleg cu Căpitanul, că viitorul este al nostru şi a cîntat cu noi întreg repertoriul cîntecclor legionare.

Am ţinut şedinţa în prezenţa şi cu asistenţa a aproximativ şaizeci de soldaţi şi jandarmi, comandaţi de un sublocotenent. După terminarea şedinţei mi-a cerut să mă predau lor, dar nu am acceptat şi astfel am plecat spre Roman, în coloană, încercuit de jandarmi. *

La intrarea în satul Cotu Vameş, sat de cuzisti şi cu multi bătăuşi, eram aşteptaţi de o masă mare de oameni. Am înţeles mişelia şi m-am adresat ofiţerului, şi el licenţiat în drept (pe atunci ofiţerii de jandarmi erau obligaţi ca odată cu şcoala militară să facă şi dreptul), avcrtizîndu-l că răspunde cu viaţa pentru tot ce se va întîmpla, în cazul în care se dă frîu liber mulţimii, între care mulţi se aflau în evidentă stare de ebrietate. •

Pentru că lumea striga şi ne acuza că sîntem înarmaţi, am cerul să fim pcrchiziţionaţi şi am ordonat ca toţi să se supună verificării corporale. Nu s-a găsit la nimeni nici o armă şi nici ceLmai inofensiv cutii.

Lumea se agita, seara se lăsase şi atunci m-am retras cu ofiţerul şi am discutat ce c de făcut. în acest timp, un sătean, Tcodorescu, s-a apropiat de noi şi pe la spate m-a lovit în cap cu un stîlp de la un gard. Aveam căciulă, dar lovitura a fost aşa de puternică, îneît am leşinat şi am căzut. Cînd mi-am revenit, am predat comanda grupului lui Tonică Niţu. Ofiţerul de jandarmi, prevăzînd măcelul* ce se putea ivi, ne-a încercuit, a dat ordin soldaţilor să pună baioneta la arme şi a anunţai lumea că la orice încercare de a se trece peste armată le va da ordin să tragă.

Am pornit lot grupul, cu la început pe braţele unor

camarazi, apoi în picioare susţinut de ci. Din loc în loc oamenii încercau să străpungă cordonul, dar jandarmii şi-au făcut datoria. în sinea lor erau cu toţii de partea noastră.

Am ajuns la Roman unde grupul meu s-a desfăcut şi a plecat acasă fiecare, iar cu am fost dus la legiunea de jandarmi. Comandantul era un om corect şi prevăzător şi mi-a recomandat să râm în în noaptea aceea să dorm în biroul său, căci dacă plecam acasă, mă aşteaptă o ceată ce voia să execute ordinul prefectului.

A doua zi am fost dus la cabinetul de instrucţie, unde era judecător Teodor Zarifopol, care mă cunoştea şi mă simpatiza.

A venit acolo doctorul Fălcoianu şi m-a consultat, căci lovitura fusese puternică şi mi se umflase capul. Prefectul cerea să fiu pus sub acuzare pentru rebeliune, dar nimeni n-a făcut-o, căci se cunoştea realitatea. ,

Cînd am văzut că se tergiversează eliberarea mea, că durerea mă doboară şi puterile mă părăsesc, am anunţat pe domnul Zarifopol că dacă nu se ia o măsură legală, aşadar dacă nu se emite un mandat de arestare, mă consider liber şi la orele 12 plec. Nu s-a emis mandatul, iar eu am plecat, fără ca cineva să mă oprească, ba mai mult, cu totii s-au simtit uşuraţi.

7 J >

Capitolul LVI

Drumul în profesie

Am păşit cu dreptul în profesie şi am mers exact pe drumul pe care mi-l propusesem: omenia, cinstea, ruşinea, respectul pentru dreptate, stăruinţa, demnitatea şi toată pasiunea să fie în slujba fiecărei cauze.

Fiecare problemă şi fiecare proces mi-a angajat

întreaga fiinţă. Dealtfel, firul vieţii mele s-a deşirat cu însufleţirea şi plenitudinea întregii mele capacităţi spirituale.

Nu exagerez cînd afirm că prin practica profesională am revoluţionat un făgaş din morala multor avocaţi, vechi îh profesie. Era obiceiul ca procesele să fie amînatc de la un termen la altul, pe motive inventate sau create adhoc de către avocaţi. Clientul era obligat astfel să aducă din trei în trei luni onorariul avocatului. Nu rareori veneau amărîţi, ce scoteau batista din sîn, unde aveau legaţi banii strînşi cu sudoare, şi-i dădeau fără nici un rezultat unor
colegi care nu vedeau decît punga şi interesul personal.

M-am judecat, în fiecare cauză, în acele momente cînd am socotit că sînt pregătit şi am toate premisele pentru succes. Pentru mine, fiecare proces constituia o bătălie pe care o purtam cu toate forţele, iar onorariul nu a prezentat niciodatăun element care să cîntărească în cumpăna efortului şi succesului meu.

De regulă mă angajam în proces şi după terminarea lui lăsam la aprecierea clientului plata muncii mele. Acest lucru deranja foarte mult pe colegii ce-mi erau adversari în procese şi mi-a adus destulă notorietate şi multă clientelă. Cîştigam destui bani, dar mărturisesc că cel mai mare onorariu l-a constituit recunoştinţa unui om, deşi au fost situaţii cînd am realizat într-o zi bani cu care să-mi pot cumpăra chiar şi o casă.

Bineînţeles că astfel de cazuri sînt excepţii şi de aceea mă voi referi la două din ele.

Prin 1946 a fost trimis la mine de un grefier din tribunal un cetăţean lipsit de mijloace materiale. Eram cunoscut de toţi că oriunde omul nu putea plăti un avocat, mă oferam s-o fac gratuit. Era vorba de un fost şef de secţie de jandarmi, Bilavschi, care se refugiase din Basarabia în prima clapă şi funcţionase ca şef de secţie în comuna Dagîţa, judeţul Roman. în acest timp a găsit la un cetăţean efecte militare, pe care le-a confiscat şi le-a dus la secţia de jandarmi. între timp pornise cel de al Doilea Război Mondial şi a trebuit să plece din nou la postul său din Basarabia, în graba şi emoţia sa, nu a mai încheiat cu cel ce prelua secţia un proces verbal, unde să se

consemneze predarea acestor efecte.

Posterior, efectele au dispărut, iar el a fost judecat şi condamnat la 6 luni închisoare. Sentinţa a rămas definitivă. După 1944 omul a trebuit să se retragă din nou în Moldova.

Aici l-a găsit mandatul de arestare. Avea familia răzleţită şi nici o posibilitate materială. Pe atunci, 6 luni închisoare erau o calamitate; cine era privat de libertate devenea un paria.

I-am făcut contestaţie, am obţinut suspendarea executării, ne-am judecat şi după cîteva luni a fost achitat.

I-am dat bani de drum, l-am luat acasă la noi unde a dormit şi l-am ajutat, iar cînd s-a pronunţat sentinţa, .eu am ieşit pe uşa avocaţilor, iar dînsul pe cea pe unde intra publicul.

Ne-am întîlnit în fala baroului. S-a uitat la mine şi a vrut să spună nişte vorbe de mulţumire, dar a izbucnit în plîns şi a dat să-mi sărute mîna. Era de vîrsta tatălui meu.

Am ajutat şi pe alţii, iar credinţa în Dumnezeu mă îndeamnă la

smerenie şi de aceea nu pomenesc despre acest caz decît pentru a releva că el a constituit cel mai marc şi de preţ onorariu al meu.

La 28 august 1945, am cîştigat dintr-o tranzacţie prin care se vindeau aproximativ treizeci de hectare pădure de brad de lingă Sinaia unui cetăţean român, Facinocani, pentru fabrica de hîrtie de la Buşteni, şi unde am redactat cu actul şi am facilitat vînzarea, bani cu care puteam achiziţiona o casă. .

I-am făcut pachete, i-am legat cu o banderolă şi i-am oferit cadou Măriei de ziua ci, 8 septembrie, ca peste doi ani cu aceştia ca şi cu alţii, pe care îi adunasem cu trudă încă din 1938, să putem cumpăra doar cîteva kilograme de mălai, căci inflaţia survenise ca un tăvălug.

Concurenţa ducea la folosirea samsarilor, a unei reclame şi a unor procedee de recrutare a clienţilor mai mult decît penibile. N-am apelat la această practică dezonorantă şi Dumnezeu m-a ajutat, îneît pot spune că succesul carierei mele a fost imens, dar că, pentru păstrarea echilibrului vieţii, o parte din el l-am plătit cu necazurile mele şi ale familiei.

După doi ani de avocatură mă bucuram de încrederea oamenilor, astfel că ajunsesem să am multă clientelă în tot judeţul. Mă bucuram de stima magistraţilor şi de aprecierea colegilor, lucru care justifică de ce, în 1939, reprezentam pe colegii din barou în comisia de apeluri fiscale, unde se judeca fixarea impozitului ce urma să-l plătească fiecare în raport cu veniturile realizate. Pot afirma acum că dacă începeam avocatura cu doi ani mai înainte, ori dacă părinţii mei ar mai fi supravieţuit încă doi ani, ar fi trăit fericiţi alături de copiii lor încă mulţi ani.

Am purtat, duc şi voi ridica cu mine în cer, alături de strivirea sufletească ce-mi sfîşie fiinţa pentru Maria, durerea de a nu fi putut face ca părinţii mei să se bucure de rodul sacrificiilor lor, de rezultatele mele materiale şi de recunoştinţa mea.

Capitolul LVII
Logodna. Lagărul din Vaslui

în vara anului 1938, Maria a venit în vacanţă şi la 8 septembrie – sărbătoarea Naşterii Maicii Domnului şi ziua ei onomastică, ne-am logodit. Mai trăia doar tatăl ei, căci mama îi murise în 1935, mama mea în 1936, tatăl meu în 1937. Tatăl ei a decedat în 1938.

Logodna a fost simplă ca formă şi numai în doi.

Viaţa ne era aureolată de tinereţe, dar voalată de primejdia ce plana pe existenţa mea, primejdie care a persistat întotdeauna, aşa cum se va vedea. Pe întreg cuprinsul vieţii noastre pluteau duhurile părinţilor. Urma să celebrăm căsătoria în toamnă, dar peste trei zile, duminica, în zorii zilei de 11 septembrie 1938, s-a oprit la poarta casei noastre o maşină a poliţiei din Roman, din care a coborît şeful siguranţei, R. Cojocaru.

Mi-a cerut să mă scol, să mă îmbrac şi am aflat că se hotărîse să fiu internat în lagăr.

Maria şi fratele meu Miţă, în perioada în care mă aflam în lagărul de la Vaslui

Era atunci acasă şi fratele meu, pretext că îmi caut hainele, m-am strecurat din casă, am ieşit în curte şi am plecat în fugă către casa unde locuia Maria. Stătea pe o uliţă, cam la cinci sute de metri depărtare.

Dormea, am bătut în uşă şi ea s-a sculat speriată. I-am comunicat în doar cîteva cuvinte despre ce e vorba.

Anton. Pe neobservate, sub

încercat să o liniştesc, am asigurat-o că mă voi întoarce şi că vom fi fericiţi împreună.

Mi-am luat rămas bun, i-am sărutat obrajii reci şi umezi de lacrimi şi am plecat. Observîndu-mi dispariţia, şeful siguranţei s-a alarmat şi l-am găsit în panică. Cînd am ieşit din curte încadrat de oamenii siguranţei, la poartă a rămas descumpănit Anton.

Se făcuse ziuă. Lumea din sat, în haine de sărbătoare, mergea la biserică să se roage pentru o viaţă mai bună. în fiinţa mea mă rugam la fel.

Am fost dus la legiunea de jandarmi unde i-am găsit pe Albert Bocec şi pe preotul Pîslaru, ce-mi împărtăşeau soarta. Venise mama lui Albert Bocec, o bătrînă istovită de ani şi de greutăţile vieţii şi cînd a pornit camionul în care eram noi, a căzut jos în nesimţire. N-am putut-o ajuta decît cu bătăile inimilor şi cu lacrimi, fără de folos însă pentru ea.

Seara mă aflam în lagăr la Vaslui. Lagărul se situa în afara oraşului, în fosta şcoală normală, clădire amenajată în acest scop, împrejmuită cu aproximativ zece rînduri de sîrmă ghimpată şi luminată puternic cu petromaxuri şi faruri Speciale.

Erau internaţi acolo aproximativ 300 de legionari mai proemi- nenţi din toată ţara. Acum, revăzînd cele scrise cu atît de mult timp în urmă, îmi dau seama că erau 318.

Iniţial s-au înfiinţat două lagăre, unul la Ciuc şi altul la Vaslui. Aceasta a fost prin luna aprilie 1938. Lagărul de la Ciuc, în cursul verii a luat foc şi astfel o parte din cei de acolo au fost aduşi la Vaslui, iar “capii”, printre care Ion Zelea Codrcanu, Nae lonescu şi alţii, transferaţi în închisori.

Paza era asigurată de un detaşament de jandarmi.

Condiţiile de viaţă erau suportabile. Aveam dormitoare cu paturi şi lenjerie, masa acceptabilă şi posibilitatea de a sta afară în spaţiul împrejmuit ori în dormitoare. Puteam comunica fără nici o rezervă între noi, iar administraţia şi paza se aflau în exterior. Pe tot întinsul cercului înconjurător patrulau jandarmi, asigurînd paza. în cursul nopţii strigau din toate puterile: “Postul numărul 1,2, etc., bine!”. Era singura şicană cu care ne încercau nervii.

Chiar de la început ni s-a prezentat de către comandamentul detaşamentului următoarea alternativă: ne desolidarizăm de mişcare, dăm declarţie scrisă de supunere şi astfel ni se oferă libertatea.

Trebuie să mărturisesc că am acceptat condiţiile lagărului cu satisfacţie, căci mă aflam între atîţia oameni deosebiţi prin talentul, cultura, profesia, inteligenţa, caracterul, poziţia socială, probitatea lor, îneît toate acestea te făceau să te simţi superior condiţiei tale.

Pe de altă parte, inima îmi era zdrobită şi conştiinţa zbuciumată pînă la limitele disperării, din doiiă cauze. îmi rămăsese sarcina să-l cresc pe fratele mai mic, Miţă, abia în clasa a Il-a la seminar. Promisiunea făcută tatii înainte de a muri mă lovea în suflet cu forţa valurile înfuriate ale mării izbindu-se de ţărm.

■ întotdeuna imaginaţia omului în astfel de momente amplifică şi întunecă fenomenele, pînă la prăpastie. îl vedeam pe Miţă flămînd, desculţ, disperat, în cele mai funeste situaţii şi plecam noaptea din dormitor, mă plimbam prin curte singur, cu capul în pămînt şi cu chipul lui înaintea ochilor.

O lăsasem acasă pe Maria, aproape în nesimţire şi-i auzeam hohotele de plîns. Lacrimile ei îmi ardeau inima şi întreaga fiinţă.

Alternativa oferită nici nu intra în discuţie. Preferam moartea, dar nu laşitatea şi după vreo două luni de crunte frămîntări aveam hemoptizie şi inima îmi era la pămînt.

Am fost dus de un căpitan medic cu trăsura la Vaslui, unde m-au supus unor examene medicale. Am fost văzut la raze şi pe drum la întoarcere, acesta mi-a spus că trebuie neapărat să accept desolidarizarea şi să fiu eliberat, lăsînd să înţeleg că altminteri mă pierde Cred însă şi am crezut şi atunci că exagera ca să mă determine să semnez declaraţia. Am fost internat într-o cameră cu bolnavi de TBC activ, deşi mai tîrziu, cînd am fost eliberat, s-a stabilit că sufeream de inimă şi nu de plămîni. în această cameră era şi Virgil Teodorescu din Constanţa, un tînăr cu talent poetic deosebit.

în lagăr se mai aflau Radu Gyr şi Nelu Manzati; se organizau serbări de o valoare intrinsecă, neobişnuită.

Cine poate uita versurile lui Radu Gyr, recitate tot de către dînsul, cu umerii plecaţi, cu faţa umbrită de boală, căci suferea de plămîni, cu glasul stins, dar cu o pasiune şi un talent arzător?

Cine poate uita cîntecele lui Manzati pe versuri de Radu Gyr. “Trei fete am iubit”, unde apăreau pe rînd trei băieţi, îmbrăcaţ: asemeni fetelor, sau “Vînt de seară”, ori “Nu-i păcat să-ţi iubeştţ vecina”. i

N-am să evoc decît cîteva versuri pe care mi le mai amintesc: J

' În zbor trec peste mine anii z

Departe prin străini mă frîng; Î

îmi plîng de mită maghiranii ...J Şi romaniţele mă plîng. : ' • r: :' ;l

Vint de seară, vînt pribeag de,cireş ar
Du tristetea mea amară
Du şi gîndul meu hoinar.

Cine ar putea uita talentul şi profunzimea alocuţiunilor şi discuţiilor care aveau loc acolo, cu oameni ce îţi luminau pînă la incandescenţă inima şi întreaga fiinţă?

Şi cine, dintre cei foarte puţini care mai supravieţuiesc, nu mai aude şi nu se cutremură cînd, izolaţi de lume şi aruncaţi în braţele unui muritor ce se voia cu orice preţ *rege,* noi, într-un cor unde importantă era nu armonia muzicii, ci evlavia şi măreţia credinţei, ne culcam şi ne trezeam cu rugăciunea:

Cu noi este Dumnezeu, înţelegeţi neamuri şi vă plecaţi, Căci cu noi este Dumnezeu; auziţi pînă la marginile pămîntului, Căci cu noi este Dumnezeu.
Cei puternici, plecaţi-vă, De nu vă veţi întări, iarăşi veţi fi biruiţi.
Doamne al puterilor, fii cu noi, că pe altul în afară de Tine, Ajutor întru necazuri, nu avem,
Doamne al puterilor, miluieşte-ne pe noi.

Jandarmii, mă refer numai la ofiţeri, asistau uneori la aceste reuniuni, desigur din indicaţia comandamentului.

Buna şi scumpa mea Maria se găsea în acele clipe la poalele muntelui suferinţelor şi l-a urcat pînă la cel mai înalt pisc, cu un devotament îngeresc.

După ce pe mine m-au luat în lagăr, i-a murit şi tatăl, iar peste lacrimi s-au adunat alte lacrimi şi la durere s-au năruit stîncilc disperării.

A vîndul partea sa de pămînt şi i-a dat lui Miţă, care altminteri n-ar fi fost primit la şcoală, bani pentru taxe şi cărţi. Am şi acum scrisoarea bietului copil, adresîndu-i-se timid şi cerîndu-i să-l ajute. “Domnişoara Maria” a făcut-o atunci dar şi mai tîrziu, ca pentru propriul ei copil.

A venit la Vaslui într-o duminică şi ajutată de o colegă s-a apropiat de lagăr. Nu putea vorbi cu nimeni, însă a auzit cîntecele noastre.

Seara, cîntau băieţii imnuri de se auzeau pînă în oraş, la cîţiva kilometri. Veneau vasluienii pînă în apropierea lagărului şi-l ascultau pe Brighidău, un camarad ce cînta la geam, către stradă, cu un talent şi o voce nemaiîntîlnită.

Ni s-a dat dreptul să primim scrisori, pachete şi bani. Biata

Maria, de unde avea şi doar din inima şi dragostea ei, îmi trimitea tot ce putea. Posed şi acum recipisele poştei cu care mi-a trimis bani, recomandate şi pachete: 21 oct. 1938,4 nov., 22 nov. (bani şi pachet), 3 decembrie (două recipise pentru bani şi pachet). Pe o iconiţă îmi scria cu creionul: “Te implor, dă declaraţie şi vino acasă”.

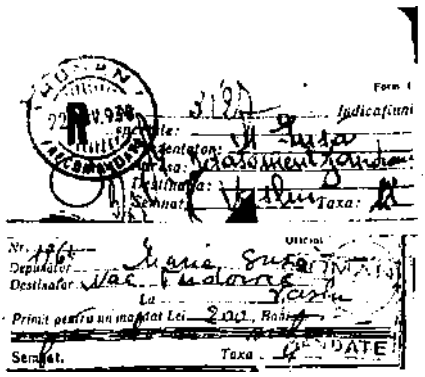

Cum să le uit, scumpa mea şi cum să nu te văd ureînd pînă pe Everest, prin grandoarea ataşamentului şi tău

> >

Ermetismul lagărului nu era însă absolut şi prin diferite stratageme ne parveneau veşti de afară. Se înfundau voit canalele, instalaţiile sanitare, sobele şi astfel soseau înăuntru *specialişti* din exterior. Printre ei se strecurau şi oameni destinaţi să ne aducă vesti.

Aşa cum am ştiut, prea tîrziu, ele proveneau de la Sima, care era liber şi la adăpost în Germania şi purtau pecetea *Rezistenţei sălbatice.* De aceea, unii dintre cei de aici au uitat de non violenţă. Căpitanul, după cîte ştiam, se găsea în închisoarea din Galaţi, unde fusese văzut doar de mama lui. Ştiam că i s-a oferit mereu posibilitatea de a evada şi de a fi scos din ţară. Afară existau forţe capabile să înfăptuiască acest lucru.

. El însă ne comunica că trăieşte în crezul şi idealul său, că moare pentru neam. Ne cerea supunere şi dădea o dezlegare de care n-am aflat decît după moartea sa. .

în lagăr s-au înăsprit relaţiile cu comandamentul şi astfel, pe la jumătatea lunii noiembrie 1938, jandarmii

nu mai intrau în incinta lagărului. Au ameninţat că vor folosi forţa, dar riposta a fost dîrză şi hotărîtă, pînă la sacrificiul total.

Astfel, masa era servită din bucătăria situată în afara lagărului şi care avea ferestre spre noi, unde ne prezentam cu gamelele pentru a ne lua hrana.

Capitolul LVIII

Ştirea uciderii Căpitanului

în seara de 30 noiembrie, după ce s-a servit astfel masa, ni s-a introdus pe una din deschizături un ziar, unde se anunţa: *în noaptea de 29/30 noiembrie 1938, Căpitanul împreună cu alţi 13 legionari, în timp ce urmau să fie transferaţi de la o închisoare la alta, au încercat să evadeze şi au fost împuşcaţi.*

Imediat am fost convocaţi pe un culoar unde se cîntau rugăciunile de dimineaţă şi de seară şi – mi se pare Stoicănescu – ne-a anunţat lovitura năpraznică, care în prima clipă ne-a paralizat.

A căzut ca un trăznet pe fiinţele tyturor. Strigăte, urlete, hohote de plîns, invocări disperate către Dumnezeu făceau din locul liniştit de unde înălţasem rugăciuni pentru patrie şi neam un cîmp pustiit de uragane, o mare agitată de cutremur, un vulcan din care izvora lavă şi urlau adîncurile pămîntului. A fost o noapte în care un mănunchi de oameni, sufocaţi de ghimpii sîrmei înconjurătoare şi de miselia celor ce ne conduceau tara voiau şi cereau de la Dumnezeu moartea. Ea a venit, nu prea tîrziu şi aproape pentru toti.

Am aflat apoi că în realitate au fost luaţi într-o maşină mare Căpitanul, cei trei ce-l executaseră pe Duca şi cei zece care-l omorîseră pe Stelescu, iar înlr-o pădure au fost strangulaţi şi apoi împuşcaţi.

Versiunea comunicatului era evident neverosimilă. Nimeni n-a crezut-o şi întreaga ţara a fost revoltată, dar teroarea pusese slăpînire pe inimile oamenilor. .

Dealtfel, Căpitanul nu avea motive să încerce să evadeze. Cine cunoaşte şi recunoaşte situaţia reală din anul 1938, ştie şi confirmă că el putea oricînd prelua

puterea, prin acceptarea colaborării cu Carol sau prin declanşarea unei acţiuni. în plus, evadarea era posibilă, dar el n-a acceptat-o chiar cu preţul vieţii.

“Domnii” care au condus ţara în 1940 sub egida Mişcării legionare, în frunte cu Sima, n-au folosit nici omenia de a stabili şi comunica realitatea, lăsînd forţele dezordinii să rezolve această problemă prin acte de vandalism, cînd de data aceasta, aveau dreptul şi puterea de a judeca.

Strămoşii noştri însă au spus: *Cel care a satisfăcut pe cei aleşi din timpul său, acela a trăit pentru toate timpurile.*

Pentru mine şi pentru foarte mulţi, Legiunea a murit odată cu Căpitanul.

Nu ştiu dacă voi reuşi să explic această rezolvativă aserţiune, să departajez şi să fixez o realitate în măsura în care conştiinţa, raţiunea, inima şi sufletul meu le are definite şi le-a avut întotdeauna, absolut distincte. Nu sínt convins că prin prisma opticii generale lucrurile vor fi înţelese în adevărata lor structură şj esenţă. Aici stă nodul gordian al unei probleme esenţiale legate de viaţa mea şi totodată de modul cum trebuie să înregistreze istoria unele fenomene din epoca la care mă refer.

Capitolul LIX '

Viziunea iui C. Codreanu privind rolul mişcării

Mişcarea legionară, în conţinutul ei intrinsec şi mai ales în viziunea Căpitanului din 1936-1938, n-a fost şi nici nu trebuia să devină un organism politic. Căpitanul dezavua dictatura. Ne preciza două lucruri:

Un partid politic reprezintă o parte mai importantă sau

mai redusă din populaţia ţării, iar existenţa lui poate fi justificată doar în măsura în care “încărcătura” lui cuprinde idei distincte şi adecvate, oameni luminaţi la minte, curaţi în suflet, fervenţi în inimi, să poate cuprinde sub cupola preocupărilor lor toate interesele naţiei, să aibă o viziune cu care să răzbată prin norii care se abat uneori, forţa morală cu care să reziste poverii puterii, să aib;V curajul sacrificiului şi plenipotenţa virtuţilor.

Dînsul era, aşa cum am mai spus, adeptul unei Şcoli de educaţie ‘

de lungă durată, în care, cu migală, cu răbdare, consecvenţă şi inaic competenţă să se formeze sufletele şi caracterele oamenilor pe parametri care să reprezinte şi să constituie o entitate închegată din tradiţia de veacuri a acestui popor, din lot duhul măreţ al strămoşilor, din toate forţele înnoitoare şi aspiraţiile legitime ale prezentului, din toate virtuţile, pasiunile şi patriotismul viitorului.

Toate aceste premise trebuiau, sine qua non, subordonate efectiv şi permanent legilor imuabile ale lui Dumnezeu.

Repet aceste cuvinte, ce pentru mine au rămas evocatoare pînă la transparenţă şi strălucire: “Un detaşament omogen (şi pentru dînsul nu însemna un grup, ci o masă, din ce în ce mai numeroasă, mai conştientă şi mai perfect sincronizată), care să poată defila (nu era vorba de o defilare în sens fizic) pe o autostradă (iarăşi nu de proporţii materiale), care să permită şi să îndrcptăţcscă întregul popor, aşezat de o parte şi de alta, să aclame, dar nu ca o expresie a unor manifestaţii, ci ca o dezlănţuire de conştiinţe şi ca exteriorizarea unor convingeri şi adeziuni.”

Acest detaşament nu se forma cu porţile deschise, pe unde putea intra oricine poftea, dintr-un interes sau altul, ci pe baza unei selecţii, ca la cea mai înaltă scoată, căci asa socotea dînstil mişcarea şi de aceea erau necesari trei ani ca un simpatizant să ajungă legionar.

Cred şi-mi îngădui să spun că pluralismul nu impune, nu justifică şi nu c constructiv prin fărîmiţarea unui neam în bucăţele distincte şi antagoniste, prin interese şi veleităţi proprii, ci trebuie să armonizeze prin selectarea şi propulsarea utilă şi oportună a celor mai reprezentativi, rămaşi subordonaţi principiilor, trăsăturilor de esenţă, intereselor majore,şi aspiraţiilor legitime, toate omogenizate în acord cu trecutul, prezentul şi viitorul neamului, ce trebuie să rămînă mereu *Cetate.* Oricum, pluralism nu poate însemna muşuroaie cu diferite vietăţi, ci versanţi de munte, totdeuna însoriţi prin lumina, credinţa, zelul şi altruismul celor ce se ridică din rîndul maselor prin virtuţi certe şi consacrate, şi care le pot reprezenta adecvat.

Şi dacă soarele luminează periodic şi limitat patru

laturi ale muntelui ce constituie **Ţara,** nu-i potrivit să fărîmiţăm **Cetatea,** ci să folosim după conjunctură o latură sau alta, dar întotdeuna în consensul absolut al intereselor supreme, mereu în ideea comuniunii constructive.

Cred în pluralismul de idei şi de mijloace puse în slujba reală a neamului, dar nu subscriu la existenţa unor grupuri distincte doar

prin titulatură, interese proprii şi exprimări variate.

Sintctizînd, consider că:

- Pe prima treaptă omul se naşte liber, iar ca individ, dacă însuşirile şi componentele fiinţei sale îi permit, poate rămîne absolut liber.
- Păşind şi ureînd încă o treaptă, omul cetăţean este liber res- pcctînd o ierarhie: el, familia, morala şi dreptul, comunitatea în care trăieşte, neamul şi Dumnezeu.
- Pe ultima treaptă, cea superioară, după cuvîntul Sfîntului apostol Pavel: *Toate îmi sînt îngăduite, dar nu toate zidesc.* Şi noi zidim şi apărăm o cetate.

în aceste condiţii democraţia reprezintă conjugarea cerinţelor de pe cele trei trepte.

Astfel socoteşte un om de rînd, care s-a străduit să urce în orice condiţii treaptă după treaptă şi să uite adesea de sine însuşi.

Mişcarea legionară trebuie sub aspect istoric judecată, dezbrăcată de haina politică, folosită ocazional şi numai din obligaţia de a rămîne pe cîmpul unde se hotăra soarta ţării, vremelnic, dar totuşi cu implicaţii de durată ce nu puteau fi neglijate.

Garda de Fier şi apoi **Totul pentru Ţară** au fost partide politice care exprimau, absolut parţial, ideologia pentru care noi luptam, ne sacrficam şi eram pregătiţi să ne dăm viaţa.

Tocmai de aceea educaţia se făcea în grupuri restrînse şi tot de aceea, puţini l-au văzut pe Căpitan sau chiar pe alţii apropiaţi lui urcîndu-se pe tribune pentru a ţine discursuri. Eu unul nu l-âm văzut niciodată. Mereu şi permanent ne spunea că noi nu urmărim puterea, acum şi pentru noi, căci indivizii mor, dar nu şi colectivităţile; neamurile supravieţuiesc şi stăpînesc istoria, peste orice vrere şi pe deasupra oricăror maşinaţiuni.

Am afirmat şi precizez pentru trecutul, prezentul şi tot restul vieţii mele că mişcarea legionară nu putea supravieţui, în concepţia mea, după moartea Căpitanului şi cu atît mai mult după ce, în 1939 şi 1940 a fost ucisă, ca niciodată în istoria acestui neam şi decapitată ca nicăieri în istoria omenirii, exceptîndu-i pe cei dintîi creştini, fără judecată şi fără raţiune, intelectualitatea tînără, chezăşia certă a viitorului spiritual şi etic al acestui neam. .

în filozofia greacă există un dicton care spune: “Bărbatul

care-i mai de scamă într-o familie trebuie apărat din toate puterile. Odată cu pieirea lui, piere şi familia, căci spiţele nu merg după ce s-a rupt butucul roţii.” Mai ştim că “dacă înjunghii o oaie micşo- rczi turma, dar dacă alungi sau ucizi păstorul o risipeşti.”

Nu cred că aveam cunoştinţă de aceste adevăruri atunci, dar simţeam că mişcarea legionară, ce era o marc şi formidabilă familie, trecea prin acest inevitabil impas.

Am să mă refer, deocamdată, la ceea ce au însemnat acestor jertfe.

în **Magazin istoric** nr. 2 din februarie 1975 se dă raportul către Hitler “asupra puciului din ianuarie 1941” unde, sub semnătura generalului Hansen, se spune: “Să nu uităm că cel puţin prima garnitură şi a doua garnitură de conducători ai legionarilor şi poate şi a treia, fusese suprimată de regimul lui Carol al Il-lea.”

Am păstrat întotdeauna o atitudine de discernămînt, nu am fost un conformist obtuz şi am preluat mereu de la realităţi ceea ce era compatibil cu structura mea sufletească, valorificînd totul sub cupola omeniei, dreptăţii, adevărului şi a credinţei în Dumnezeu.

Eu am fost deci elevul, conştient şi independent, al unei Şcoli şi nu membrul unui partid; de aceea mi-am respectat cugetul şi mi-am cîntărit corect forma manifestării lui cu demnitate, pînă la sacrificiu, cu dăruire fără reticenţe familiei, cu dragoste pînă la slăbiciune pentru oameni, cu respect pînă la sfinţenie pentru dreptate şi adevăr, cu pasiune pînă la jertfă pentru patrie şi neam şi cu credinţă în Dumnezeu pînă la.pioşenie, smerenie şi supremă nădejde.

Ştiam ce se cere în fond omului de mîinc, cunoşteam urcuşul anevoios al acestui făgaş şi nu mai puteam da nici **jertfa supremă,** căci nu mai credeam în necesitatea şi mai ales în eficienta ei. Nu mai credeam că cineva putea prelua ştafeta de pe piscul spiritual la care se ajunsese în anul 1938. Eram obosit fizic şi în acelaşi timp, copleşit de problemele mele. De aceea atunci am luat, în deplină libertate, hotărîrea de a abandona orice manifestare politică, pentru tot restul vieţii. Nu m-am putut niciodată înşela nici pe mine şi nici pe alţii şi nici n-am balansat între a fi şi a nu fi.

Aş vrea să conchid, spunînd:

Am aderat la mişcarea legionară dintr-un impuls al

inimii tînă- rului care, în sărăcia şi mizeria lui, dar şi din curăţenia sufletului, din căldura inimii şi cristalinul conştiinţei se simte mînat către năzuinţe înalte.

Am făcut primii paşi în acord cu pasul mişcării, dar cu reticenţe şi avansuri impuse de concepţia şi inima mea.

Din 1932, mişcarea legionară a urcat sub raport'ideologic şi bineînţeles şi sub criteriul numeric, enorm. '

Ideologic se poate spune, şi documentele confirmă, că nici un alt partid sau concepţie politică nu erau fundamentate clic şi spiritual atît de complet şi inovator.

Ascendenţa era uriaşă mai ales sub raport calitativ, iar acest fapt condiţiona şi aspectul cantitativ. Preceptele creştine erau prioritare, iar cele elice implicite şi nemijlocit subordonate. Iar concepţia Căpitanului evoluase pînă la mesianism şi pînă la prototipul cetăţeanului desăvîrşit.

De aceea, cine vrea să ne judece – mă refer doar la cei care am . fost acolo din credinţă curată şi dragoste fierbinte pentru patrie, la cei ce au supravieţuit ureînd nu numai muntele suferinţelor fizice ci şi ruşinea unor fapte care nu le aparţineau – să o facă cu sobrietatea, răspunderea şi competenţa celui ce-şi arogă dreptul sacrosanct de a judeca şi stabili adevărul şi dreptatea, adică doi factori de viaţă cu valoare universală în spaţiu şi eternă în timp.

Grecii spuneau că alîta timp *cît vom avea corpul împreună cu judecata în cercetările noastre şi cît timp sufletul nostru va fi amestecat în manifestările trupului, nu vom dobîndi ceea ce dorim şi mai ales ce trebuie urmărit,* căci atunci *cînd cine vede şi aşteaptă numai ceea ce vrea, judecata lui cu privire la adevăr va fi neîntemeiată.* Şi tot ci concretizau, impecabil : *Ce chin să vezi adevărul şi să nu-lpoţi arăta celorlalţi.*

M-am oprit la acest dicton pentru a sublinia ce a însemnat pentru viaţa mea cuvintele **paria, suspect, dubios** sau **trădător,** cînd gîndurile, idealurile şi sufletul meu au fost întotdeuna în slujba omeniei, adevărului, dreptăţii, credinţei şi a dragostei nemărginite pentru patrie.

Filozofia germană a creat şi ca axiome ce dăinuiesc şi care se impun a fi citate: *Este mult mai uşor de recunoscut eroarea, decît de găsit adevărul; aceea stă la suprafaţă,*

acesta la adîncime.

A fost simplu să fim cu toţii introduşi într-un cazan, înnegriţi tendenţios şi uniform cu smoala din el şi apoi stigmatizaţi şi înlăturaţi pînă la desfiinţarea morală, fără verificare sau judecată, fără drept la ripostă.

Tot germanii, în înţelepciunea clasică şi cu experienţa trecutului, afirmă: *Adevărului îi este rezevat numai un trumf de scurtă durată, între cele două lungi perioade, în care el e condamnat ca paradox şi dispreţuit ca banal.*

Oricum, bobul vieţii l-am măcinat şi conţinutul lui a adus în cupa timpului numai făină piclă. Deşi am suferit, acest lucru n-ar fi însemnat decît foarte puţin, dacă alături, de mine nu s-ar fi

chinuit familia mea şi în special, biata mea soţie, ca şi cum as li împrăştiat pe lot cuprinsul vieţii doar tărîţe sau cenuşă.

Poate exagerez, dar lotuşi evoc una din constatările lui Scho- penhaucr: *Cine vrea să dobîndească în viată recunoştinţă de la contemporanii săi, acela trebuie să meargă în pas cu ei. Dar prin aceasta nu se realizează niciodată ceva mare.*

Cei din generaţia mea care şi-au văzul de interese şi de burţi au fost mereu sătui, iar cu am ascultat glasul inimii şi am privit cu ochii, cu conştiinţa şi cu sufletul către semenii mei, cu dragostea pe care lisus ne-a poruncit-o, am fost zvîrlil în vîrtejul vieţii şi nu sfîşicrilc trupului m-au durut, căci durerea fizică e cea pe care o simţim cel mai puţin dintre loviturile sorţii.

Plutarh spune: *Micile lipsuri sînt suportate fără greutate, dacă inima e tratată mai bine decît trupul.*

Toată viata mea a stal sub semnul incertitudinii zilei de mîinc. Pot afirma că durerea oricărei lovituri lezează mai puţin decît teama de cea care ar putea veni. Căci, după cum spunea Cicero: *Toate sînt nesigure, de îndată ce ne îndepărtăm de drept.*

Şi ca să închei acest mare capitol al vieţii mele, repet: drept era ' să fim judecaţi nu după elucubraţiile unor tineri care şi pe atunci tulburau apele. E mai facil să judeci o masă de oameni după “tunelul” unui individ decît după zbuciumul tăcut, dar creator, al tuturor celorlalţi.

De asemena nu-i drept şi nici constructiv să pui pecetea definitivului după sinuozităţile începuturilor, ci trebuia înţeles ce . însemna şi reprezenta mişcarea pe plan etic, social, moral, intelectual şi numeric în anul 1937 şi 1938, cînd aproape tot tinerelul intelectual al ţării se mîndrea cu un un ideal şi era gata să moară pentru această credinţă, cînd muncitorimea, în virtutea aceluiaşi crez, stătea cu “frunţile în soare”.

Şi mai ales, păcătuiesc din neştiinţă sau cu rea credinţă toţi acei care ne judecă după rătăcirile, excesele, cruzimile şi denaturările care au avut loc în 1940-1941 sub egida Statului naţional legionar, sub “comanda” lui Horia Sima.

N-am fost la periferia mişcării, ci în adîncurile realităţii sale, şi pot afirma: conducerea ei nu era apanajul singular

al voinţei Căpitanului.

Ca nimeni altul, el întreba pe fiecare ce ar face într-o anumită -problemă, medita, se sfătuia, iar holărîrile majore reprezentau voinţa tuturor. Cît a trăit dînsul s-au dat bătălii inimaginabile, s-au ivit lot felul de probleme ce depăşeau chiar graniţele ţării şi au fost siluatii total şi radical neobişnuite, însă este cunoscut şi necontestat că de fiecare dată, fiecare bătălie şi fiecare caz a avut o soluţie, că s-a obţinut o rezolvare care a constituit pentru toată lumea o victorie, o surpriză şi chiar o minune, prilejuind adeziuni multe, mari şi sincere şi devotate.

Exista un senat format din oameni proeminenţi cu vîrsta de peste 40 de ani, în care intrau de drept şi cei mai tineri, cu funcţii mai importante.

Acest senat delibera şi hotăra soarta drumului urcat de mişcare; fiecare act era ca o mutare la şah, chibzuită după legile pe care le-am anunţat atunci cînd am relevat scara şi ierarhia aprecierilor şi hotărîrilor luate. Calitatea ce o avusesem îmi dă acest drept, iar faptul că din 1932 fusesem permanent în iureşul luptelor, presupune că trebuia să cunosc pe cei care ne conduceau sau aveau un rol deosebit în mişcare. De aceea, consider că i-am cunoscut aproape pe toţi cei care din 1938 pînă în 1940 au trecut peste pragul vieţii fizice, au rămas şi stau pentru veşnicie sub apărarea gliei străbune, după cum cunosc şi pe cei care au supravieţuit pe pămîntul patriei sau dincolo de graniţele ci.

N-am auzit însă pîna în 1940 de Horia Sima. în iulie 1940 el s-a întors din Germania^unde fugise în 1938, la începutul dictaturii lui Carol al II-lea şi a prigoanei. Revenea acum, pe cîmpul presărat de trupurile atîtor camarazi, pe post de ministru, într-un guvern (Gigurtu) eterogen şi fără nici un contur ideologic, în slujba şi la cheremul aceluiaş dictator, Carol, omul despre care străbunii noştri latini ar fi spus: *Quis tibiparve deus tam magnipondera fati?* (O, micule, ce zeu ţi-a sortit povara unui destin atît de marc?)

Căpitanul n-ar fi primit nici împărăţia lumii, dacă acest lucru ar fi fost realizabil, fără convingerea fermă în succesul ideilor pentru care au trăit şi murit alîţia, fără convingerea că interesele naţiunii sînt împlinite pe culmile tuturor idealurilor şi că legile lui Dumnezeu rămîn sfinte. în lipsa lor, el a acceptat conştient şi mîndru moartea. ■

N-am pretenţia că am elucidat şi am convins asupra unui capitol rămas prioritar şi constituind chintesenţa unei probleme care angajează istoria, dar reafirm că, deşi n-am prevăzut ce se va întîmpla după moartea Căpitanului, aşa cum a făcut-o dînsul, am luat hotărîrea de a nu mai participa activ, niciodată, pe terenul politic. ♦ ,

Vremurile năpustite asupra noastră şi a mea n-au dezis în fond această hotărîre, niciodată, dar condiţiile la care mă voi referi

m-au obligat să încerc să barez calea rătăcirilor şi să impun făgaşul adevărat. Am fost condus la ceea ce constatase şi consemnase Jcan Jacques Rousseau: *N-am crezut niciodată că libertatea omului constă în a face ce vrea, ci în a nu face ce nu vrea,*

Pînă în noiembrie 1938, privaţiunile, loviturile, riscurile, îngenuncherile, sacrificiile, nedreptăţile aveau un suport psihic: idealul că-mi servesc patria şi un fundament raţional, convingerea că personalitatea Căpitanului asigură acurateţea drumului.

Moartea lui nu estompa toate aceste lucruri, dar punea sub semnul îndoielii certitudinea căii, iar eu, în toată viaţa, m-am temut nu de lovitura care ştiam că vine, ci de incertitudinea celei pe care o bănuiam.

Se ajunsese într-o epocă de mare naufragiu al simţului dreptăţii, o epocă de părăsire a sentimentului patriotic de către cei care conduceau tara. Bănuiam că desfăşurarea evenimentelor nu va îngădui ca patria să fie mult timp rău condusă; era evident că din moment ce regele, în mod practic fără să mai reprezinte nimic din învolburarea sufletelor acestui neam, asculta de vorbele tendenţioase şi de interesele acoliţilor săi, ale slugilor ce nesocoteau legea şi dispreţuiau morala, năruirea era inevitabilă.

Am rămas în lagăr cu două convingeri fundamentale:

♦ Mişcarea legionară era fără Căpitan ca un fluviu curat care a fost abătut de pe drumul lui statornic şi, părăsindu-şi afbia, este purtat de inerţie. Eu unul nu înţelegeam să mă aşez pe spate şi. să fiu dus pe firul apei. *

♦ Problemele familiei şi ale căminului pe cale să mi-l înfăptuiesc tredeau acum pe primul loc.

S-a reluat legătura cu comandamentul lagărului. Apoi a apărut în ziare un comunicat, din care rezulta că legionarii părăsesc cîmpul bătăliilor şi că se raliază mersului înainte, impus de greutatea vremurilor.

Nouă ni s-a adus un exemplar din ziarul **Curentul,** unde Pamfil Şeicaru, mare şi talentat ziarist, dar ca om mai mic, la propriu şi la figurat (despre care se spunea *Etajul şi şantajul),* elogia înţelepciunea noastră de a capitula şi tot el asigura cu girul său probitatea şi oportunitatea părăsirii terenului public de către noi.

Ziua de 22 decembrie 1938 a fost mai agitată ca altele şi

noaptea am fost scoşi din lagăr 100 dintre noi, cei mai bolnavi sau mai Mtrîni, iar după îndeplinirea unor formalităţi sumare, ni s-a comunicat că sîntem liberi. Din lagăr şi pînă în oraşul Vaslui era o

distanţa de 4-5 km, pe care trebuia s-o parcurgem pe jos.

Nici unul dintre noi nu aveam certitudinea eliberării şi gîndurile ne purtau către orice samavolnicie sau mişclie a slăpînirii.

Am ieşit din lagăr, confruntaţi de perspectiva sumbră a morţii şi am plecat pe şosea, în beznă, către Vaslui. Ne-am încolonat şi în tăcerea întreruptă sporadic de către o glumă, am ajuns în apropierea oraşului, unde se găsea un pod luminat. Cînd a intrat coloana pe pod s-au stins luminile şi am rămas în întuneric.

Cu toţii ne-am oprit din mers, rotind privirile în jur şi căutînd cu inimile deznodămîntul. Ne deprinsesem cu ideea morţii, viaţa îşi ciuntise în prezent din valoarea ci, dar speranţa este o seînleie ce se transformă uşor în flacără.

în fapt nu fusese dccît o farsă sau o coincidenţă şi am ajuns în aceeaşi noapte la Roman.

Capitolul LX : Din nou în libertate

. în camera mea din strada Miron Costin stăteau acum colegul meu Căprioară şi Puiu Mihăilescu. M-au primit cu o căldură care rămîne în amintirea omului neatinsă.

A doua zi am mers la barou; unde colegii m-au îmbrăţişat ca pe fiul şi fratele lor.

în barou se constituise un sindicat şi fiecare avocat era obligat ca la actele de notariat (vînzări, testamente, donaţii, procuri, etc.) să plătească o taxă destul de importantă, vărsată în bugetul sindicatului. Jumătate din sumă o primea la sfîrşitul lunii cel care o vărsase, iar restul se împărţea în mod egal la toţi ceilalţi colegi.

Această acţiune asigura unor colegi fără clienţi sume destul de importante.

Mi s-a dat toată suma încasată pe timpul detenţiei în lagăr şi decanatul, din iniţiativă proprie, mi-a acordat un ajutor material destul de însemnat, stiindu-se că urma să mă căsătoresc. i

Nu-i lipsit de semnificaţie un fapt pe carc-l consemnez în con tinuare. Cînd am intrat în barou,-aşa cum am spus n-aveam părinţi, n-aveam bani şi eram dezbrăcat.

După ce am slrîns bani pentru un costum şi nişte cămăşi am mers la cel mai mare magazin de specialitate din oraş, Select, proprietar fiind un evreu, Vigder. Am cerut şi mi s-a dat stofa pentru haine şi cămăşi. Am vrut să plătesc, dar patronul m-a întrebat: “Domnule avocat, nu mai aveţi nevoie de altceva?” Am rămas surprins că ştie cine sînl şi fiindcă n-aveam alţi bani, i-am răspuns că deocamdată, nu. A înţeles cauza şi nu m-a lăsat să ies din magazin dccît după ce mi-am luat'şi stofă de palton, cravate şi lot ceea ce-mi era necesar.

Mi-a făcut socoteala, am dat banii pe care i-am avut, iar el nici nu şi-a notat suma cu care rămăsesem dator. Cînd am fost luat în lagăr eram încă dator la dînsul.

După ce şi-a vîndut partea de pămînt, Maria s-a dus la el şi a încercat să achite datoria. Omul i-a spus: “Domnişoară, vă cunosc că sînteţi logodnica domnului avocat Tudorică şi vă rog să-mi spuneţi ce face dînsul. Cîl priveşte problemele băneşti, lăsaţi-le să le rezolvăm noi, iar dacă aveţi nevoie de ceva, spuneţi-mi şi vă stau la dispoziţie.”

Mai tîrziu au încercat şi colegii mei Căprioară şi Ciută să-mi achite datoria, primind acelaşi răspuns.

Chiar în prima zi, de la barou m-au dus la dînsul, i-am mulţumit pentru o astfel de atitudine şi am vrut să plătesc ce datoram, dar mi-a răspuns: “Domnule avocat, mă bucur că vă văd. Ştiu că trebuie să vă căsătoriţi şi de aceea spuncţi-mi de ce aveţi nevoie şi vom tranşa după aceea şi trecutul.”

Mi-am luat ce-mi trebuia şi m-am achitat cu aceeaşi onorabilitate cu care dînsul mă tratase.

în aceeaşi zi am telefonat la Butnăreşti, iar Nică, fratele Măriei, a venit cu sania. Seara am plecat către casă. Cînd am ajuns în dreptul casei noastre, afară era întuneric, în casă şi în înlrega mea fiinţă.

Am coborît din sanie, am deschis cu greu poarta pe care nu mai intrase nimeni de multă vreme, mi-am făcut pîrtie prin zăpadă pînă în mijlocul curţii. M-au străbătut atîtea amintiri, imagini şi duhul părinţilor, care abia-şi

părăsiseră căminul.

Pe albul imaculat al zăpezii am îngenuncheat, am lăsat lacrimi ca un tribut material izvorît de dincolo de realităţile sensibile din imperiul spirirtual al omului. .

Am ieşit ca şi altă dată, înconjurat de viziuni pregnante şi am plecat către casa Măriei. Mă aştepta în mijlocul drumului, în întuneric, plîngînd de data aceasta de fericire.

Iii aminteşti, tu, oare, de Acolo, de cîte ori m-ai aşteptat apoi, de cîte ori m-am întors cu aceeaşi căldură din situaţii similare şi de cîte ori ne-am îmbrăţişat de fericire şi am îngenuncheat în rugăciune, în faţa Tatălui nostru Cel ceresc?

Capitolul LXI

Căsătoria

Aşa cum am precizat, între timp murise şi tatăl ei, iar acum eram singuri. Astfel, la 29 ianuarie 1939, ziua aniversării naşterii melc, am efectuat la Butnărcsti căsătoria civilă, iar la 5 februarie 1939 la Călineşti (comuna Negri) lîngă Damieneşti, la sora mamei, Sofia, căsătoria religioasă.

Ng-au fost naşi bădia Jorj Anghel şi sora mamei, soţia sa, ambii învăţători în acel sat.

Deşi era iarnă şi localitatea izolată la vreo 30 de kilometri de oraş, de la Roman au venit două maşini cu colegi, iar de la Butnăresti, cu săniile, bunica, fratele mamei, Ion, Anton, Mită, sora Măriei şi alţii.

După patru înmormîntări şi după atîtea alte încercări,

am sărbătorit acest decisiv eveniment cu elanul, curăţenia, seriozitatea şi dragostea care au stat la baza căminului nostru şi care a rămas

De la stînga la dreapta: preot Gh. Tudor, avocat Gh. Căprioară (mort pe front), colonel Niculescu, avocate. Pavlov, avocat Anibal Dăscălescu, avocat Miluţă Gheorghiu, avocat I. Ciută (mort pe front), avocat I. Stanciu (mort pe front)

mereu în inie rior înghegal pînă la sfinţenie, dar bătut din afară de vînturilc vieţii aproape permanent.

Purtam, aşa cum dealtfel am dus cu noi întreaga viaţă, amintirea sfîntă a părinţilor noştri şi proporţia sacrificiilor aici. Simţeam totodată greutatea dezacordului părinţilor mei pentru această căsătorie, cunoşteam dorinţa lor de a mă salva şi apoi ridica în viaţă cu ajutorul material al unei soţii avute, dar eram absolut convins că sufletele lor întrevedeau armonia, dăruirea şi grandoarea morală a căminului căruia îi aşezam temelia. Am simţit apoi, mereu, că Maria era pentru mine tot ce-mi putea hărăzi bun soarta şi că sufletele părinţilor mei îi purtau afecţiunea şi sprijinul rezervat mie.

Reaccentuez că ideca unei căsătorii cu o fată bogată era exclusă din două motive, rămase întotdeauna primordiale:

4 Dragostea şi preţuirea mea pentru Maria erau dincolo de orice concurenţă.

4 Voiam şi luptam pentru bucurie şi fericire, iar în fiinţa mea de atunci, ce n-a suferit nici o modificare pe tot parcursul vieţii, bucuriile şi fericirea se aflau pe scări diferite, ierarhizate după cum urmează: pe primul plan şi deci pe cel mai de sus stăteau bucuria şi fericirea ce o puteam oferi altuia prin efortul şi

acţiunile mele, pe planul al doilea se găseau satisfacţiile realizate pentru mine, prin propria mea strădanie, iar pe ultimul plan se situa bucuria resemnată şi uneori penibilă, dată de

sprijinul altora.

Aşa se va înţelege de ce o căsătorie cu tendinţe materiale îmi repugna şi mi-ar fi luat armele cu care eu voiam să înfrunt şi să-mi realizez viata.

Maria intra în viaţă cu vibraţia unei credinţe în Dumnezeu, pe care şi-a menţinută) pînă la ultima suflare, cu căldura unei dragoste şi plenitudinea unei încrederi pentru mine pe care nu i-am dezminţit-o nici o clipă, cu profunzimea unui caracter care i-a atras respect şi niciodatăjnvidie.

Am recunoscut mereu şi m-am mîndrit toată viata cu meritele ei, pentru care, în fiecare ocazie, toţi cei ce o cunoşteau mă fericeau.

Am închiriat da la un institutor, Mihai Merfea, care avea două corpuri de casă în strada Eminescu, unul din ele, compus din două camere, birou, bucătărie şi cămară, în plus cu o curte frumoasă, cu acces la baie şi am mobilat toate încăperile. Cu banii rămaşi Măriei din vînzarea pămîntului am dat un avans şi am contractat restul pe credit, luînd mobila necesară, după gustul artistic al Măriei.

în timpul şcolii, a practicii şi apoi în lunile în care cu fusesem în lagăr, Maria lucrase perdele, feţe de masă şi tot felul de lucruri necesare, cu un zel şi cu pretenţii ce nu puteau fi uşor depăşite.

Atunci şi în restul vieţii noastre, care n-a fost deloc cea a unor îmbuibaţi, mulţi din cei ce ne intrau în casă se minunau de gustul cu care erau lucrate şi aranjate lucrurile şi nu de puţine ori am auzit că e “ca în cea mai frumoasă expoziţie”.

Era numai şi numai meritul ei. *

Pe atunci, în general soţia nu avea şi nu era util să aibă serviciu. 'Soţul cîştiga şi trebuia să realizeze.venitul întreţinerii familiei. Ar fi fost penibil ca soţia unui avocat să fie nevoită să aibă serviciu, ca să-şi cîştige existenţa.

, De aceea şi ea nu s-a încadrat decît un singur an, pînă după 1948, cînd eu am fost scos din barou şi apoi închis

pentru o perioadă lungă.

Aceasta nu înseamnă că Maria nu muncea şi nu realiza lucruri de foarte mare importanţă. De la începutul vieţii de gospodină şi pînă în noaptea cînd a chemat-o Dumnezeu în lăcaşul Său, din mult sau din puţin, din bun sau din slab şi totdeuna din ceea ce avea reuşea minuni. Combina, inventa şi adăuga căldura şi priceperea ei, iar totul era exemplar.

Am început viaţa împreună cînd trecusem un prim hop, lagărul, şi am continuat-o ureînd, cu mari.poticniri şj cu crunte izbituri,

dar mereu profund uniţi.

j ‘ Capitolul LXII *
La orizont al Doilea Război Mondial

Deasupra, pe cerul lumii, pe care Kanl îl dorea mereu înstelat şi pe care poeţii atît de frumos l-au cîntat, se adunau nori sumbrii, întunecînd întinsul şi aşa zbuciumat al pămîntului; iar legea morală ce trebuia să stăpîncască drumul istorici şi să sălăşluiască în conştiinţa omenirii şi în primul rînd în judecata celor care-i determinau soarta fusese acoperită sub egida forţei, ambiţiei şi a uzurpării. Fulgerele brăzdau întunericul apropiat, prin înarmări şi ameninţări, tunetele şi cele mai variate manevre anunţau dez-lănţuirea unui nou măcel universal.

în casele bieţilor oameni nu se isprăviseră de povestit grozăviile Primului Război Mondial, în multe familii viata se desfăşura încă sub semnul doliului pentru cei căzuţi, iar acum, orfanii de atunci stăteau sub apăsarea perspectivei de a fi la rîndul lor victime, schilozii şi mulilaţii îşi purtau cu anevoie trupurile şi totuşi, setea de mărire şi dorinţele de cotropire ardeau în capetele celor care deţineau puterea.

Se confirma că cel cu o sulă doreşte o mic, cel care posedă o mic doreşte o sută de mii, cel stăpîn pe o sută de mii vrea să fie domn, iar cel care c pe tron năzuieşte la cer.

Atunci, ca şi altădată pe vremea lui Claudius, oamenii se voiau regi, se luptau să ajungă împăraţi şi năzuiau să fie zei, iar drumul lor trebuia să urce pe cadavrele altora. Cei fără “spaţiu vital” pe pămînt, nu puteau avea nici viaţă veşnică în ceruri, iar cei care năzuiau supremaţia

lumii, ca şi toţi cei ce-şi făcuseră un loc prin orori s-au convins de nestatornicia vremurilor şi de şubrezenia* oricăror cuceriri. .

încă din iarna anului 1939 au început şi la noi concentrările. Pentru mitic, ca liber profesionist, ele reprezentau perspectiva de

a ajunge în situaţia de a nu putea să ne asigur existenţa.

În această situaţie, am fost la început sporadic concentrat, iar în restul timpului mă ocupam efectiv de avocatură, cu succese deosebite, atît profesionale cît şi materiale.

Orice cauză constituia o obligaţie majoră şi o bătălie pe care trebuia s-o cîştig onorabil, cinstit şi demn. Studiam mult şi mă străduiam să găsesc o cale nebătătorită cu care să-mi fac apărarea.

Succesele din profesie şi căldura căminului nostru mă făceau fericit, iar faptul Gă puteam să-mi ajut fraţii, rudele şi prietenii, să fiu de folos celor ce apelau la serviciile mele îmi dădeau atîtca satisfacţii, de parcă întreaga lume îmi aparţinea.

Dacă mama ar fi trăit, ar fi plîns de fericire, iar tata s-ar fi înălţat peste vîrfurile tuturor munţilor de jertfe şi de suferinţe pe care le înfruntase pentru noi şi care, totuşi, reuşiseră să-l răpună.

Am invitat pe bunica de pe mamă la noi şi n-am să uit cum biata bătrînă, încă vioaie şi plină de suflet, umbla prin casă şi punea mîna pe fiecare lucru, întrebîndu-ne dacă şi acela c al nostru.

O văd şi acum, după 40 de ani, cu mîna pe perdeaua de la geam, lucrată cu atîta artă de Maria, îneît şi acum provoacă admiraţia tuturor, spunînd cu lacrimi pe obraji: “Dacă ar fi trăit şi Ileana, ce fericită ar fi fost să vadă şi să se bucure şi ea de toate!”

Nu ştiam cum să mă împart, ca bucuria şi fericirea mea s-o dau şi altora. Bunica îşi dojenea copiii, că nici unul n-avea grijă de dînsa ca-mine, deşi practic nu făceam mare lucru.

Cînd îmi făceam haine, pantofi, cămăşi, luam şi pentru Anton şi Miţă. Veneau neamurile şi oameni de la Butnăreşti la barou ca să mă vadă. Se mîndreau şi ei cu faptul că din satul lor, băiatul domnului Ion, care în ultimii ani ai vieţii purtase petece la pantaloni, dar îşi păstrase intactă demnitatea, devenise avocat. Căci la vremea aceea, avocat însemna, în general, o personalitate, iar pentru dînşii, un gigant.

Mărturisesc că atunci nu aşteptam mai mult de la viaţă.

îmi amintesc ca azi, căci este de neuitat cum, înainte de Paştele din anul 1939, a venit la mine sus la barou un bătrîn, rudă cu noi, cu pletele albe, mult mai în vîrstă dccît tata. I-am ieşit în cale rîzînd, ca la toţi cei care venau şi l-am luat de după gît.

El s-a retras puţin, s-a uitat în ochii mei şi a spus: “Sărut mîna cucoane Nae.” Era forma de salut adresată obişnuit orăşenilor de către aceia care de veacuri răstoarnă pămîntul cu trudă şi hrănesc cu dărnicie lumea. Era aici întreaga umilinţa a iobagului, schingiuit la balconul boierului, trudit şi flămînd pe moşiile acestuia şi

totodată respectul şi admiraţia pornită din sobrietatea răzeşului pentru sacrificiului părinţilor şi pentru munca mea.

Deşi repet, o fac doar din impulsul adînc al inimii şi din pornirea tainică a conştiinţei, declarînd că mă aflam acolo deoarece:

• Dumnezeu i-a ajutat pe părinţii mei şi le-a dat puterea să lupte şi să nu deznădăjduiască. .

• Părinţii mei s-au zbătut ca nişte titani şi s-au sacrificat ca nişte martiri.

• Maria a constituit mereu cel mai mobilizator impuls pe drumul anevoios al pregătirii mele, fără ca vreodată să-mi ceară sau să-mi reproşeze ceva. Felul ei de a fi, serios, cu adîncă şi simţită înţelegere şi de nemăsurată dragoste, zelul cu care urca pe calea vieţii te obliga să fii un camarad, la nivelul acestor excepţionale calităţi.

• Mişcarea legionară a sădit şi dezvoltat în toată fiinţa mea credinţa în Dumnezeu, iar ca o consecinţă firească, dragostea de om, respectul pentru muncă, ordine, disciplină, cinste, adevăr şi dreptate, iubirea de patrie şi de neam pînă la sacrificiu.

• Eu am terminat liceul şchipătînd şi şovăind, am intrat în facultate stăpînit de dorinţe fără contur determinat, dar Maria şi mişcarea legionară mi-au conturat şi imprimat valenţele omului întreg, mi l-au arătat pe Dumnezeu şi astfel am început să urc, cu speranţe mari, cu eforturi din ce în ce mai sporite şi cu statornicia unui caracter zămislit din sentimente înălţate pînă la rang de pasiune şi cu o judecată dusă pînă la apoteoza capacităţii mele spirituale. Aceasta a fost, a rămas ordinea şi ierarhia valorilor şi forţelor ce mi-au înlesnit poziţia de atunci şi în această neschimbătoare succesiune voi trece peste pragul vieţii.

Acestea erau circumstanţele care conduceau la formularea salutului bătrînului, însă şi atunci şi azi, îmi înseninez sufletul numai atunci cînd în satul meu, toti cei care mă cunosc sau au auzit de mine îmi spun “A venit domnul Nae”, sau asemeni colegilor de la uzină, îmi strigă “Ce faci, nene Nae?”.

Capitolul LXIII f

Cel mai important proces. La braţ cu imaginea ’ tatei

în acel an, ţăranii din comuna Sccuieni, locul de naştere al tatălui meu, se judecau cu boierul, proprietar al unei moşii în satul Unccşti. Pe boier îl chema Demarbaix; era belgian şi directorul fabricii de zahăr din Roman.

Acesta era cel care în anul 1932 îl îndemnase pe tata să mă lase cioban. *

Procesul era de natură civilă şi genera dintr-un litigiu între boier şi ţărani, în legătură cu o servitute, efectiv un hăţaş, care trecea pe moşia belgianului şi înlesnea singura posibilitate a ţăranilor pentru adăparea vitelor.

Străinul, nu mai bun ca mulţi alţi boieri autohtoni, nu putea înţelege dreptul şi dreptatea noastră şi de aceea îi oprise pe oameni să mai treacă cu vitele la apă.

La proces, boierul era reprezentat de cei mai buni avocaţi din barou, printre care şi Aurel Popovici, avocatul Fabricii de zahăr. De partea ţăranilor am fost angajat eu. M-am documentat şi am pledat de mînă cu tata, ca în 1932, şi am cîştigat procesul, deşi cei care judecau nu ne erau favorabili, nici mie şi nici ţăranilor.

Boierul asistase la proces, iar rezultatul şi poziţia mea l-au surprins. A întrebat cine sînt. Nu ştiu dacă şi-a amintit scena de la conacul său, dar eu în ziua aceea am

simţit ce înseamnă dreptatea lui Dumnezeu şi ajutorul Său, am trăit bucuria şi fericirea de a fi trimis o rază de lumină în mormîntul părinţilor mei.

Capitolul LXIV •

* Duplicitatea lui Carol al II-lea' ' -

Europa se afla sub apăsarea frămînlărilor ce conturau cel de al Doilea Război Mondial. în ţară se instaurase dictatura regală, iar ţara era condusă aparent de un guvern personal al lui Carol al Il-lea, prezidat de patriarhul Miron Cristca.

Cine vrea să cîntărească şi de la această distanţă în timp (lucrul c perfect posibil), cîtă şiretenie, micime şi machiavelism a întrebuinţat Coroana atunci ca să tîrască pe drumul său toate figurile reprezentative ale ţării, să afle că pe aproape toate marile personalităţi le-a îmbrăcat în uniforme, le-a îngenuncheat moral şi că, pentru a încununa acest joc macabru, a pus în fruntea unui guvern care trebuia să zdrobească drepturile, libertatea şi demnitatea neamului, cîşligatc cu sacrificii şi sînge, să ucidă cu miile şi zecile de mii oameni fără nici o judecată, pe însuşi Patriarhul ţării şi conducătorul pămîhtesc al creştinilor, cel căruia i se dăduse toiagul cu care trebuia să aducă pacea şi dragostea lui lisus.

în februarie 1939, acest guvern a fost remaniat, iar în martie s-a format altul, în frunte cu Armând Călincscu, ce pînă atunci cumulase funcţiile de vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, ministru de interne şi de război. Carol se uita cu un ochi la Anglia şi Franţa şi cu altul la Germania şi de aceea a introdus în guvern pe Bujoiu şi Gigurtu, partizani ai apropierii de Germania hitleristă.

Cele două forţc'se distanţau vertiginos însă, şi Carol nu-şi putea purta un picior în Anglia şi altul în Germania. De aceea, rotindu-şi capul ameţise şi se izbea cînd de o forţă, cînd de alta.

Eram concentrat la Regimentul 4 Artilerie din Roman. în acelaşi timp lucram la un birou, iar în această situaţie eram des- cazarmat şi puteam, cu intermitenţă, să merg şi la tribunal, pentru a-mi exercita profesia, căci eram numai caporal TR.

Capitolul LXV
Uciderea lui Armand Călinescu

în după-amiaza zilei de 21 septembrie 1939, pe cînd mergeam la regiment, un coleg m-a întîlnit pe stradă şi mi-a comunicat că se anunţase la radio ştirea că primul ministru, Armând Călinescu, considerat exponent al burgheziei ostile expansiunii hitleriste şi cel ce executase, cu generalul Gabriel Marinescu, ordinul lui Carol de exterminare a Căpitanului, fusese asasinat.

Prin comunicat se preciza că a fost asasinat de un grup de legionari care, cu acelaşi automobil s-au îndreptat spre sediul Societăţii de radio-difuziune, de unde au anunţat fapta lor.

în aceeaşi scară, întreg grupul a fost împuşcat, iar trupurile lor au fost lăsate în stradă cîteva zile.

Capitolul LXVI
Orori şi asasinate pe tot cuprinsul ţării

în aceeaşi noapte, din ordinul regelui şi al guvernului, în toate judeţele, centrele şi oraşele ţării, organele siguranţei au ridicat pe toţi legionarii şi au împuşcat un număr pe care nimeni nu l-a cunoscut.

Cadavrele au fost lăsate pe cîmp sau în închisori.

în lagărul de la Vaslui se mai găseau peste două sute

de legionari şi mai tîrziu am aflat că în cursul nopţii au fost scoşi grupuri-

grupuri şi mitraliaţi pe dealul din apropiere. Au rămas şi supia vieţuitori, căci nu reuşiseră să-i ucidă pe toţi, iar în dimineaţa următoare, nebunia regelui fusese oprită de groaza şi revolta ţării şi a străinătăţii.

Ar trebui ca toată lumea să simtă ce a însemnat dezlănţuirea nebuniei şi aberaţiei exprimată prin ordinul lui Carol, care ordonase să fie ucise şi rudele legionarilor pînă la al patrulea grad.

Aş vrea să se măsoare starea sufletească a unor oameni care văd cum sínt scoşi în întunericul nopţii prieteni, ca după cîtcva mo- ’ mente să le audă gemetele morţii sub ploaia gloanţelor şi fiecare să-şi aştepte rîndul.

Fostul preşedinte al Centrului studenţesc Iaşi, Tudósé, un bucovinean voinic ca un gorun şi sănătos lâ suflet ca un înger, a căzut sub prima rafală, s-a sculat şi a plecat, l-au lovit gloanţele celei de a doua rafale şi iar a plecat în genunchi, fiind ucis pe cînd se líra pepămîntul ţării pe care-l iubise cu atîta înflăcărare.

În închisoarea de la Galaţi se găseau fruntaşii mişcării, într-un număr foarte mare. Toţi au fost ucişi în aceeaşi noapte. în toate închisorile s-a procedat la fel; singurul judeţ unde nu s-a executat ordinul a fost Fălticeni, unde prefect era generalul Creţoiu, cu care am stat apoi la Aiud şi care a cerut ordin scris, care nu i-a mai parvenit.

La Roman a fost asasinat un tînăr student, Creangă, împuşcat în ceafă şi lăsat în cîmp, la marginea oraşului, de către un jandarm care trăieşte şi astăzi şi poartă capul sus, fără să simtă apăsarea ucigaşului. Creangă era absolut nevinovat, dar. destinul, mai puternic decît orice altă vrere, a făcut atunci ceea ce accentuează un dicton indian: “Şi fără pază stă cel păzit de soartă şi cel bine păzit piere, dacă-l loveşte soarta.”

La Roman, în noaptea aceea, organele siguranţei au arestat pe toţi legionarii cunoscuţi. M-au căutat şi pe mine. Ştiindu-mă concentrat m-au căutat la regiment, dar cu eram acasă. în iureşul şi învălmăşeala inerentă situaţiei, n-au mai ajuns pînă dimineaţa la mine acasă.

-i::;-,"

Capitolul LXVII

Eu în faţa morţii

Am dormit liniştit, fără să bănuiesc ce se întîmplă în ţară, fără să simt că moartea mă căuta. A doua zi dimineaţă am plecat la regiment, unde am aflat cu groază ce se întîmplase. Pe străzile capitalei, pe întinsul ţării, înaoatc închisorile şi lagărele zăceau trupurile sfîrtecate de mitraliere ale alîtor tineri şi bătrîni, cum niciodată nu mai cunoscuse tara în istoria ci atît de zbuciumată.

Atunci a fost ucis la Huşi un frate al Căpitanului, Ion, inginer şi un altul ofiţer, Cătălin.

Cine ar putea contura durerea unei femei şi sfişierca unei mame căreia i se uciseseră în zece luni trei feciori?

Am aflat că mă căutaseră în timpul nopţii la regiment şi mi s-a atras atenţia să nu ies din cazarmă. Am rămas acolo, simţind că se ţese ceva în jurul meu.

La amiază Maria a venit la poarta regimentului cu ceva de mîncare. Era plînsă şi speriată. Ofiţerii din cazarmă se tot învîr- teau pe la biroul meu, căci fiind avocat, în localitate eram bine cunoscut şi apoi situaţia îi apropia de mine, care mă aflam în mijlocul acestei nebunii. Erau mulţi ofiţeri de rezervă concentraţi, printre care şi legionari, dar care în Roman nu erau cunoscuţi.

A treia zi după cele întîmplate în ţară, am ieşit din birou şi cînd să mă dau jos pe scara principală, am văzut cum cobora un subofiţer de la biroul mobilizării, cu un revolver în mînă, pe care-l tot aranja.

Afară ploua cu găleata şi inima mi-a fost fulgerată de un presentiment. M-am întors peste puţin timp în birou. După cîtcva minute a intrat un sublocotenent în rezervă, Gatovschi, concentrat la noi şi de loc din Bucureşti, unde

era procuror.

M-a chemat într-un alt birou şi după un schimb de cuvinte mi-a comunicat că trebuie să mă predea la legiunea de jandarmi. Auzisem că s-a revenit asupra ordinului privind executarea noastră, dar

idcca morţii nu-mi mai era indiferentă şi nimic nu ftiai puica imposibil.

Îmi iubeam şi-i datoram fericirea soţiei melc, care trăia prin şi pentru mine; îmi iubeam fraţii şi eram dator să-i ajut; îmi iubeam cu sfinţenie căminul şi profesia, şi acolo unde omul se zbuciumă mai mult, se şi teme mai mult. în plus, părăsisem cîmpul de luptă şi nimeni nu caută sau nu acceptă moartea fără un ţel la nivelul acestui sacrificiu.

Am coborît pe scări şi în faţa aştepta o maşină, iar pe canapeaua din spate şedea subofiţerul pe care-l văzusem ceva mai devreme, cu revolverul în mînă.

Ideca morţii amplifică mâi tare şi mai sufocant bătăile inimii.

Am mai spus probabil, dar repet o idee care este valabilă şi azi.

Dacă moartea şi-ar fi putut îngrădi consecinţele asupra mea numai, nu m-aş fi temut de ca niciodată. Mărturisesc acum, că de mai multe ori am căutat-o. Dar omul nu se duce la fund, cum se întîmplă uneori cu o piatră aruncată în apă, ce ajunge în adîncuri fără să lase semne, ci ca una care cade pe întinsul apei liniştite şi' face în jur cercuri din ce în ce mai largi şi mai întinse.

Am încercat să protestez şi să mă opun, însă am fost silit să mă urc precizîndu-mi-se din nou că mă vor duce în oraş la legiunea de jandarmi şi că nu se va întîmplă ceea ce bănuiam.

Am ieşit pe poarta regimentului şi automobilul, în loc să o ia spre oraş, a întors către stînga, spre fabrica de zahăr şi apoi pe cîmp, spre satul Simioneşti. .

Certitudinea morţii era stăpînă pe toată fiinţa mea şi în imaginaţie îmi vedeam cadavrul pe malul rîului Moldova, către care ne îndreptam. Minutele se prelungeau, maşina înainta greu şi înota prin noroi cu zgomot, iar deznodămîntul întîrzia.

Vedeam revolverul, vedeam cadavrele celor despre care auzisem că fuseseră împuşcaţi, auzeam detunătura şi totul mă obosise pînă la epuizare. Doream să se termine odată totul.

Mai tîrziu maşina a oprit pe marginea Moldovei şi am văzul în apropiere o parte a regimentului nostru, partea activă. Am aflat apoi că am trecut pe acolo ca să mai

ridice un amărît, pe Tansanu.

Pe amîndoi ne-au predat la legiunea de jandarmi, apoi am fost duşi la poliţie, unde am găsit şi pe alţii, printre care Albert Boccc şi Tonică Niţu. Am rămas acolo cîteva zile. -

în ziua respectivă, Maria a venit la amiază la regiment cu mîncare, dar mai ales ca să mă vadă.

La poartă i s-a spus că am fost luat cu o maşină mică şi dus din regiment.

Ploua din cer şi trupul îi era biciut de ploaie, iar în inimă şi pe suflet îi cădeau săgeţi ucigătoare. A alergat plîngînd în oraş la barou şi la colegii mei mai în vîrstă. Paul Manoliu, decanul nostru, Jorj Moisini, fost primar al oraşului şi alţii au mers la prefect, generalul Filitti, i-au expus situaţia mea protestînd, considerînd că am fost împuşcat.

Li s-a precizat că sînt la poliţie şi toată lumea a răsuflat uşurată,, iar după cîteva zile am fost eliberat.

Maria mă aştepta; am intrat în casă cu dînsa de mînă şi am mers în faţa icoanei, unde am îngenuncheat şi ne-am închinat lui Dumnezeu, adueîndu-i slavă de mulţumire şi rugă de ocrotire.

“Domnilor”, care în 1940, cînd trupurile celor căzuţi nu pulre- ziseră încă iar sufletele lor dăinuiau pe tot cuprinsul ţării, v-aţi năpustit asupra fotoliilor de pe care aţi pretins că serviţi ţara şi-i conduceţi destinul, cum de aii uitat că în fiecare şedinţă de educaţie, se începea cu apelul morţilor, că în cele patru luni de guvernare legionară v-aţi păzit scaunele şi vă urmărea dorinţa haotică a răzbunării şi nu a judecăţii?

Unde vă era mintea.şi unde mai exista camaraderia şi omenia, dacă în acest răstimp n-aţi stabilit nici cîţi şi nici unde şi cum au murit şi n-aţi avut curiozitatea să măsuraţi golul imens lăsat în patrimoniul spiritual al naţiei, printr-un măcel, pe care numai Irod l-a mai conceput şi egalat?

Dar pămîntul sfînt al ţării a mai primit încă o dată în seva lui. sîngele acelor fii, iâr pe obrazul ei s-a înregistrat-ruşinea unor astfel de omisiuni şi rătăciri. Lumea însă are dreptul şi trebuie să cunoască ororile săvîrşile atunci, cele din timpul celui de al Doilea Război Mondial ca şi cele dintotdeuna. Nu numai pentru a stabili după legile ţării şi după dreptul natural răspunderile şi nici pentru a promova şi justifica răzbunările, ci pentru ca din toate

aceste jertfe şi încălcări ale eticii şi legalităţii universale şi veşnice să se tragă învăţăminte şi să se instaureze în concepţia tuturor ideea ordinii, a raţiunei, a răspunderii, a omeniei şi dreptăţii, a răbdării, blîndeţii, a cinstei şi **jutiţiei.**

Cum evocările privesc trecutul şi cum n-am nici intenţia şi nici scopul să fac apologie, ci doar să deşir firul vieţii mele de pe suveica drumului parcurs, par necesare unele accentuări ale omului care, nici atunci şi cu atît mai mult acum, cînd se pregăteşte să coboare din cadrul vieţii, n-a urmărit interese personale. Astfel, de la înălţimea vîrstei şi a experienţei cumulate, ar trebui să

precizez: -

Mişcarea legionară în 1938 era:

Pe plan intern

Pentru formarea unui stat naţional, creştin, a unui om cu adevărat nou, cetăţean în plenitudinea virtuţilor, apt pentru o comuniune creştinească.

Mai presus de orice interese erau cele ale neamului şi deasupra acţiunilor trebuia să rămînă mereu aureolată cupola credinţei în Dumnezeu. Orice măsură era adînc chibzuită şi de aceea nici o acţiune nu a dus la compromisuri. .

Asa cum am subliniat, *r* senta lucrurilor rezida în formarea unui **om nou,** cu însuşirile la c< re m am .referit. De aceea era unanimă convingerea că, deasupra tuturor dezideratelor, stă puterea intrinsecă a virtuţilor omului: “Omul sfinţeşte locul.” Concepţia organizării şi structura statului erau fundamentate pe trăsături socialiste, însă un socialism real, efectiv şi permanent, echitabil şi constructiv.

Aproape cu toţii eram fii de ţărani, de muncitori şi oameni cu o stare materială modestă, iar cei care aveau avere, duceau o viaţă asemănătoare cu a noastră, adueîndu-şi aportul material adecvat poziţiei lor.

Citez doar cîleva exemple: generalul Cantacuzino şi-a pus casa şi averea la dispoziţia mişcării, profesorul Nae lonescu, care şedea în tabără culcat pe pămîntul acoperit cu pături, prinţul Alecu Cantacuzino, mai modest ca oricare dintre noi, prinţul Sturdza, care în perioada cît a fost ministru de externe a rămas în incinta ministerului, unde lucra, mînca şi dormea, iar în ultimă analiză mă refer la Căpitan, întotdeuna aflat acolo unde riscul era mai mare şi povara mai grea. Dormea în cort cu noi, mînca ultimul din cazan, se îmbrăca cu o modestie incredibilă, dar cu grandoarea costumului nostru naţional, ce era îmbrăcămintea lui obişnuită. Pe el nu l-a văzut nimeni la o petrecere. A fost o sărbătoare cînd ne-am aşezat pe iarbă să mîncăm, la Iaşi, pîine cu salam.

Purta însă, în toată înfăţişarea lui, preocuparea şi dăruirea pentru binele şi propăşirea ţării.

Naţionalismul nostru nu era sectar şi nici şovin, nu era agresiv şi nici exclusivist, ci era un patriotism activ, real, raţional, concretizat într-o comportare exemplară.

Pe plan material, ideea socială implica dispariţia disproporţiilor uriaşe existente în starea materială a oamenilor şi de aceea, noi

aveam fixate anumite plafoane. Tot ce depăşea aceste limite se vărsa la fondul legionar, cu care se înfăptuiau acte de caritate, de dreptate, se realizau acţiuni de tot genul, se susţineau taberele de muncă, care în mod practic formau sufletele oamenilor şi realizau bunuri materiale importante.

Membrii plăteau cotizaţii, iar austeritatea constituia lege comună.

De la antisemitismul cuzist şi pînă la românizarea economiei noastre naţionale era o distanţă uriaşă.

Noi nu uram pe nimeni, nu înlăturam decît incorectitudinea, imoralul şi răul, dar nu cu violenţe şi cu luptă. Nu exagerez şi nici nu-mi permit precizări de circumstanţă cînd afirm că ideologia mişcării purta amprenta reală a unui comunism, dar nu a aceluia bazat pe idcca marxistă a preponderenţei şi exclusivităţii materialităţii lumii, ci pe umanismul adînc, pe dreptatea universală şi neschimbătoare a preceptelor lui lisus Hristos.

Mai citez un fapt, pe carc-l scoate acum la iveală amintirea mea şi pe carc-l conjider evocator.

Prin 1936 sau 1937, s-a întocmit un cîntcc, **Răzbunare.** Era după moartea lui Stelescu şi prin el se repeta un refren cerînd: *pentru trădători, misei şi pentru trădare, vrem arme, răzbunare.*

Cum a ajuns la urechea Căpitanului, l-a interzis cu dcsăvîrşirc.

în politica externă

Căpitanul declarase în ultimii ani ai vieţii sale că în cazul în care mişcare legionară va trebui să conducă ţara, în 24 de ore se va adera la axa Berlin – Roma – Tokio.

Sînt însă absolut convins că, dacă ar fi trăit, l-ar fi respins vehement şi ferm pe Hitlcr în clipa cînd i s-ar fi cerut să semneze dictatul de la Viena, şi pe oricine i-ar fi pretins să cedeze o palmă din pămîntul sfînt al ţării, chiar dacă l-ar fi jupuit de viu, ca turcii pe Constantin Brîncoveanu. .

Sînt de asemenea convins că ar fi admirat organizarea tehnică, disciplina, măiestria şi spiritul de jertfă al armatei germane, dar tot aşa de convins sînt că le-ar fi întors spatele tuturor potentaţilor oricăror vremuri şi i-ar

fi fi repudiat pentru ororile comise în lagăre şi pretutindeni. La fel şi pentru orice samavolnicie şi neo-menie săvîrsitc.

Aceste afirmaţii poartă girul vieţii şi mai ales al morţii sale. Este confirmat pînă dincolo de orice limite faptul că, niciodată în istoria acestui neam n-au acceptat moartea şi n-au plecat în viaţa
de veci atîţia tineri, atîţia intelectuali şi atîţia buni români cu resemnarea, dar şi cu clanul acelei epoci.

Atunci a murit profesorul Nae lonescu, a cărui viată şi gîndirc s-au ridicat pe culmi pe care nu le-a ros nici trecerea timpului şi nici vrăjmăşia celor care, din interese sau datorită altor optici, l-au combătut sau dezavuat.

A fost sef de catedră la Facultatea de filozofie din Bucureşti, iar filozofia sa a influenţat profund intelectualitatea timpului său. La catedra lui a fost asistent Mircea Eliadc, cel care de mulţi ani este pe plan mondial un excepţional specialist în istoria religiilor, un celebru gînditor şi un marc scriitor, ce şi-a desăvîrşit studiile luîndu-şi doctoratul în India.

Despre Nae, lonescu, unul dintre studenţii săi, V. Băncilă, a scris: *Aducea o sete interioară şi nobilă, cu implicaţii metafizice şi cu strălucire artistică şi coerentă religioasă, dînd conaţionalilor săi exemplul unei vieţi de mare îndrăzneală şi stil personal, iar celor care-L înlocuiesc pe Dumnezeu, morala, familia, prietenia şi chiar neamul cu rangul social, le-a dat un model de cerbicie, dusă pînă la martiraj.* * .

Era de o inteligenţă ce constituia o permanentă surpriză, cu un puternic sentiment al euluipropriu, a cărui tărie era interiorizatăpînă la maximum şi învăluită adeseori chiar în transfigurări, care uneori mergeau pînă la umilinţă creştină sau la ceva de cruciat.

V. Băncilă scria că *unii vor vedea în acest om un închinător al vieţii nefalsificate, mereu inedite, fatale, sancte, omul care-şi crea obstacole grele pentru a le învinge ori pentru a lupta; alţii îşi vor aminti de efortul său de a se depăşi pe sine, în înţelesul de a trece la altceva, care să nu oprească viaţa în loc; ori de scepticul, fanaticul, învăţătorul, revoluţionarul spiritual şi de voluptatea sa intelectuală.*

îl interesa înto/deuna, într-un mod superlativ, felul cum

putea să arate viitorul şi totul avea pentru el echivalentă de viaţă, de spirit şi astfel viaţa sa n-a fost niciodată egală cu aceea a oamenilor obişnuit i.

Era ca şi Traian Brăileanu de la Facultatea de filozofie din Cernăuţi, un mare sociolog, un înflăcărat patriot, un metafizician şi un credincios şi pateticul vieţii lui a fost legătura cu neamul, cu viitorul şi istoria lui şi pentru aceasta s-a născut, a trăit şi a murit.

S-a retras şi s-a mîngîiat pe această viziune a.esenţelor şi desă- vîrşirilor fără naştere şi fără moarte..

Nae lonescu spunea că în lumea noastră, fixitatea e artificializare, e moarte, dar în lumea cealaltă, lumea ultimelor coordonate, fixita-

icu c viaţă. în lumea noastră perfecţiunea nu există şi ceea ce se apropie de perfecţiune, se apropie de moarte, fiindcă iese astfel din această lume. Dar dincolo, în lumea aceea mai reală şi cea mai ideală totodată, perfecţiunea e maximum de trăire, e actul suprem.

Acolo totul stă şi totuşi, totul viază, acolo sînt esenţele şi luminile faţă de care lumina noastră e ca noaptea faţă de ziuă.

Respira prin dragoste de neam şi credinţă în Dumnezeu şi de aceea a fost un servitor al naţiei lui şi al lui Dumnezeu.

Pentru Nae loncscu, *moartea este un fenomen fizic şi sub acest aspect constituie sfîrşitul; dar este şi un act metafizic şi din acest punct de vedere ea reprezintă pragul prin care se trece intr-o nouă naştere spre o viaţă veşnică.*

Fiind un profund metafizician, afirma că: *în viaţa spirituală nu există altă moarte decît aceea a cristalizării ideii, a înţepenirii ei în formulă.* (Negarea negaţiei)

El era ca şi Kant, nu un profesor care-i învaţă pe studenţi filozofie, ci să filozofeze, să gîndcască şi de aceea, preciza: *Lipsit de originalitate eşti, nu pentru că spui ce s-a mai spus, ci pentru că şpui fără răfuieli cu tine, pe negîndite.*

Efortul minţii omeneşti după adevăr este părtaş al întregului suspin al firii către Dumnezeu, căci omul este un element din univers, iar centrul universului este cineva mai puternic decît omul, de care omul depinde şi de care este creat. Era adeptul concepţiei teocentriste şi cel care a combătut, documentat şi practic, prin viaţa sa, ideea şi teoria antropocentristă, după care omul ar fi centru al tuturor lucrurilor.

Profesorul preciza că: *Filozofia constă în a primi indicaţii dintr-o lume obiectivă, în a valorifica aceste indicaţii în raport cu fiinţa noastră spirituală şi în a formula rezultatele acestei valorificări.*

Pentru dînsul logica era gîndire formulată.

Indicaţiile obiective ale realităţii nu se răsfrîng în fiinţa noastră spirituală numai cum s-arrăsfrînge într-o oglindă, ci odată răsfrînte, acestă răsfrîngere urmează să fie totdeauna prelucrată, ea fiind confruntată cu fiinţa noastră spirituală. Această fiinţă este un lucru viu, un fel

de focar care adună tot ce se întîmplă din afară, este un . centru de acţiune şi reactiune şi are o configuraţie specifică şi de aceea procesul valorificării se exercită şi se înfăptuieşte după formula fiinţei noastre spirituale, şi astfel, după dînsul *filozofia este un fenomen personal subiectiv şi- reprezintă efectiv "Valorificarea şi formularea existenţei". Filozofia şi arta – culturapropriu-zisă – nu se poate face decît acolo unde există un precipitat al confruntării fiinţei noastre spirituale cu realitatea.* Prin urmare:

În artă şi filozofie nu se poate găsi absolutul. Ca să mergi la Absolut trebuie să părăseşti şi arta şi filozofia şi să treci în religie.

Acest precipitat nu este o constantă, căci fiinţa noastră spirituală reacţionează în chip deosebit la realităţile obiective şi numai atunci intri în domeniul culturii, cînd mergi la formulare.

Cînd preda logica, preciza că: *Gîndirea poate fi exprimată şi formulată, dar logica se ocupă cu cercetarea legilor gîndirii formulate şi de aceea, ceea ce văd eu în lucru este, mai ales, ceea ce pun eu în lucru, adică arunc înaintea mea o seamă de cunoştinţe, experienţa mea şi apoi încerc să potrivesc obiectul, care-mi vine de afară, în aceste date.*

Tot ceea ce primim noi din afară se raportează la ceva de la noi.

Cînd îmi dublez realitatea, prin cunoştinţa răsfîngerii acestei realităţi într-o realitate, alta decît cea observată, nu fac filozofie, ci ştiinţă. '

Activitatea filozofică începe propriu-zis cu opoziţia, obiect-su- biect, prin urmare cu postularea existenţei a două elemente, esenţial deosebite, dar cu foarte strînsă legătură între ele.

Adăugarea la realitatea sensibilă a conştiinţei subiectului şi formularea acestei valorificări, duce la filozofie.

Sintetizînd aceste concluzii, gîndirea formulată trebuie să fie rezultatul – real şi efectiv – al prelucrării subiectului în legătură cu realitatea sensibilă şi de acum, orice denaturare – în prelucrare şi în formulare – duce în mod inerent la un sofism şi astfel, profunzimea gîndirii este deplasată, de la creaţie la demonstraţie, lucru care

înfrînge legile filozofiei. De aceea latinii spuneau: "Omul trebuie să urmărească şi să găsească adevărul şi nu să convingă pe adversar. ”

Ştiu că am stăruit exagerat pe un făgaş ce se abate de la scrisul acestor evocări, dar am făcut-o pentru a-mi sublinia convingerea că filozofia idealistă n-a fost şi nu va fi emenaţia începuturilor, a superficialităţilor şi a rătăcirilor şi mai ales pentru a accentua că întotdeuna cunoaşterea şi practica preceptelor religioase şi în ultimă analiză a dogmelor creştine, n-a fost şi nu va fi apanajul analfabetismului, al mediocrităţii sau al unui bigotism sterp, dăunător şi orb. De aceea afirm că frămîntărilc acelei epoci şi\ vicisitudinile ci n-au coborît în mormînt numai un trup neînsufleţit, ci şi *un germene de viaţă spirituală,* un bob rodnic de credinţă creştină, un noian de avînt patriotic şi astfel, un prodigios înzestrat a fost definitiv pecetluit în solul culturii noastre naţionale.

Nu trebuie uitat faptul că John F. Kennedy, fostul preşedinte al

.\mci icii, purta întotdcuna cu dînsul o biblie, iar pe acest motiv nimeni n-a cugetat să-l considere un semidoct şi cu atît mai mult, un rătăcit sau un farscur.

Kant ajunge la concluzia că problemele inevitabile ale raţiunii pure sînt Dumnezeu, libertatea şi nemurirea şi că studiul acestor factori o realizează stiinla metafizicii, folosind iniţial o metodă dogmatică, cea care admite explicaţia şi existenţa unor fenomene ce în prealabil nu pot fi cunoscute cu raţiunea pe tot conturul existenţei lor, dar raţiunea adaugă, extinde – apriori – la concepte date, alte concepte cu totul străine prin judecăţile sintetice, prin utilizarea criticii. Astfel sfera posibilităţilor de a cunoaşte se lărgeşte imens, prin existenţa filozofiei transcendentale.

De aceea, pentru Kant, cine învaţă filozofic merge pe orizontală, ştie ce s-a ştiut, bate un drum bătut, iar cine filozofează, merge pe verticală, adaugă la existent şi urcă către transcendent.

Deatlfcl, de veacuri şi de milenii spuneau latinii: *închide cartea ca să gîndeşti tu însuti,* iar indienii conchidcau: *Mai presus de neştiutori, sînt cei care citesc; mai presus de cei care citesc sînt cei care reţin, mai presus de cei care reţin sînt cei care înţeleg şi mai presus de cei care înţeleg, sînt cei activi care creează şi adaugă.*

Reluînd cronologia împrejurărilor şi amintirilor, trebuia menţionat că ţara se afla atunci sub sceptrul plenipotcnţei haotice şi abuzive a lui Carol al II-lca, care avea din grandoarea regală doar pe cea formală.

Era lipsit de înclinaţii, însuşiri şi previziuni politice, complet, văduvit de orice vocaţie morală şi total pauper în pasiuni patrio-j tice.

Adeseori a trebuit să plec capul şi să-mi simt inima însîngerală, cînd m-am gîndit cît de adînci au fost frămîntările acestui neam, cît de vrăjmăşite, înşelate şi pustiite idealurile şi cît de aprig lovită demnitatea lui naţională, cînd constrîns de lipsa unui domnitor autohton a trebuit să legifereze alegerea unui domnitor străin, i

Este drept că opţiunea a fost constructivă şi folositoare în problemele vitale ale ţării din acele timpuri, dar legiferarea crc- j dităţii putea şi a deschis uşa unei mari excepţii negative. J

Carol al II-lca, ca nimeni altul, avea cu ţara românească doan legături materiale şi interese proprii. j

în ceea ce priveşte afecţiunea pentru neamul românesc, ea nu[1]

putea izvorî nici din glia şi nici din duhul strămoşilor, nici dim crezul, căldura şi idealul prezentului şi cu atît mai puţin din^ aspiraţiile, perspectivele şi vocaţia viitorului. >

După moartea lui Călincscu a formal un guvern, Argeşanu, care a durat doar cîtcva zile şi apoi un altul, prezidat de Constantin Argetoianu. Caruselul se învîrlca şi nu după mult timp, la putere a venit guvernul Tătărăscu.

Pe cerul Europei pluteau nori, brăzdaţi de tunetele războiului.

Eu, Maria şi căminul nostru stăteam sub această apăsare. Fiecare noapte aducea întunericul şi greutatea incertitudinii dacă a doua zi dimineaţa te scoli liniştit din patul tău, căci libertatea era la cheremul capriciilor regale.

Numai cine a măsurat o astfel de sugrumantă aşteptare şi numai cine a tresărit la fiecare zgomot şi mişcare poate bănui ce înseamnă teroarea.

în barou mă bucuram de afecţiunea şi stima colegilor. Deşi profesam cu intermitenţă datorită concentrărilor periodice, aveam procese şi cîştigam suficient. Dar totul se găsea sub semnul mărci şi copleşitoarei întrebări: “Mai sînt şi mîinc liber?”

Colegii din barou, aproape cu toţii mai în vîrstă decît mine, îmi cunoşteau alît simţămintele cît şi şubrezenia existentei. Pe deasupra tuturor intereselor şi adversităţilor generate de concurenţă şi exercitarea profesiei mă iubeau, mă stimau şi m-au sprijinit. Avusesem o poziţie fermă şi notorie şi de aceea şedeam ca pe craterul unui vulcan. Mă gîndesc că nu-i lipsit de importanţă să evoc cîtcva împrejurări, ce conturează fondul acestor relaţii.

Pînă la dictatura lui Carol şi mai ales, în ceea ce mă priveşte, pînă ce am fost luat în lagăr, în barou se purtau discuţii cu caracter politic, cu documentarea şi tenacitatea inerentă profesiei. ,

Pe atunci, profesia de avocat era tratată ca fiind pe primul plan şi de aceea implica o plenitudine de însuşiri, cunoştinţe şi responsabilităţi. Majoritatea colegilor erau liberali sau ţărănişti.

într-o astfel de discuţie, mi-am susţinut punctul de vedere şi bineînţeles că am făcut-o cu însufleţirea omului care crede şi trăieşte cu idealul său. în mod firesc, au fost şi adversari şi păreri contrare, susţinute de colegi în vîrstă cu experienţă, dar şi interesaţi politic. .

Un coleg mult mai în vîrstă, Nicu Brumă, a ascultat numai. Avea copii de vîrstă mea; era de o competenţă profesională şi o sobrietate dcsăvîrşită. La siîrşit s-a adresat colegilor cu

autoritatea sa indiscutabilă şi cu obiectivitatea omului care nu era înregimentat în nici un partid, spunîndu-le: “Măi băieţi, dacă toţi tinerii ar aduce aici, în profesie, zelul, pasiunea şi pregătirea lui, dacă ar face

din cămin şi din familie focarul vieţii lor şi dacă fiecare român şi-ar iubi şi ar fi în slujba neamului cu ardoarea şi discernămînlul pe care permanent ni-l demonstrează dînsul, ar trebui să fim mîndri şi să-i sprijinim cu toate puterile ce le avem.”

în barou erau atunci şi mulţi colegi evrei.

Antisemitismul era o lozincă de largă circulaţie. Inima şi conştiinţa mea nu l-au acceptat nici la început şi nu l-au practicat niciodată. Pentru mine durerea, năzuinţele,drepturile şi viaţa sînt facultăţi comune omului.

Durerea, foamea, bucuria, dragostea şi toate celelalte simţăminte sînt zestrea tuturor oamenilor, indiferent de originea lor etnică, de culoarea sau stadiul lor de cultură şi civilizaţie.

De aceea am ştiut mereu că legea dragostei pusă de lisus la temelia credinţei creştine este supremă şi fundamentală, iar cît m-au ajutat puterile, am practicat-o.

Mai tîrziu voi consemna mai multe acte ce demonstrează această afirmaţie, dar acum mă opresc doar la intervenţia unui coleg evreu, pe nume Marcel Zinghcr, doctor în drept în Franţa, coleg cu Ionel Moţa şi un avocat excepţional, atît ca pregătire cît şi ca talent şi seriozitate.

într-o polemică colegială a intervenit, subliniind: “Sînt evreu şi colegul nostru mai tînăr, Tudorică, face o politică care arc şi aspect antisemit, dar comportarea, inima şi seriozitatea cu care rezolvă problemele legate de viata să, a familiei şi de clică, mă obligă să-l admir şi să declar că ar fi foarte bine dacă toii tinerii ar fi ca dînsul.”

Pentru a evidenţia înţelegerea şi aprecierea colegilor, trebuie să arăt că la sfîrşitul anului 1939, cînd regele preluase asupra sa destinele acestui neam şi încerca, aparent, să satisfacă o scrie de deziderate ale mişcării legionare pentru a cîştiga adeziunea ţării, cînd viaţa şi libertatea noastră erau ameninţate la fiecare pas, la barou a venit doctorul Fălcoianu, despre care voi consemna ulterior unele precizări. A cerut decanului şi colegilor să recomande un coleg care să îndeplinească funcţia de secretar pe judeţ al Frontului Renaşterii Naţionale.

Preşedinte era doctorul Ernesl Ene, fost ministru ţărănist, iar în conducere se mai găseau şi doctorul Fălcoianu şi alte personalităţi proeminente. Decanul şi colegii, cunoscîndu-mă şi mai ales ştiind cît de ameninţată îmi era existenţa, m-au propus pe mine.

Doctorul Fălcoianu mă cunoştea şi mă aprecia în mod deosebit. De aceea a fost îneînlat de această recomandare de marc greutate, la care se adăuga cuvîntul său, cel mai autorizat şi ascultat.

Efectiv, răspundeam de lucrările de birou şi mergeam, din cind în cînd, în judeţ. Totdeauna cu dînsul în maşină şi nici el şi nici eu n-am luat vreodată cuvîntul la vreo adunare.

Întrucît regele era timorat de ideea că legionarii s-ar putea răzvrăti, pornind acţiuni împotriva lui şi a acelora din aşa-zisul guvern, a trebuit ca la începutul anului 1940, într-o adunare publică ţinută la Roman, în sala Modern, să fac un apel la non-violcntă adresat tineretului.

Apelul a fost conceput de mine, aşa cum gîndcam cu atunci. A plăcut tuturor şi de aceea a şi fost publicat în ziare.

Nu era vorba de un îndemn la capitulare, ci de renunţarea la orice vărsare de sînge, de folosirea tuturor forţelor în construirea unei vieţi mai bune pentru neam, precum şi de abandonarea ideii de răzbunare.

Doctorul Fălcoianu ar merita cea mai impozantă statuie ce s-ar cuveni unui romaşcan. A fost asistentul profesorului Tănăsescu de la Facultatea de Medicină din laşi, unul dintre marii doctori şi chirurgi ai ţării. A venit la Roman în 1936 şi a organizat exemplar spitalul **Precista Mare.**

Era dcsăvîrşit în profesie şi în scurt timp a devenit cea mai stimată şi populară personalitate din judeţ. Era un chirurg de talie naţională şi un om absolut excepţional. Intra în zorii zilei în spital, mereu voios şi întreg personalul spitalului trebuia să-l primească cu voie bună.

în fiecare zi opera mult, lot felul de cazuri. Era bun peste măsură, dar autoritar. Nimeni n-avea dreptul să-i prilejuiască nici cea mai mică şi neînsemnată indispoziţie cînd. intra în sala de operaţie. Tuturor le spunea: “E

vorba de viaţa oamenilor şi eu nu mă joc cu ca.”

în acele timpuri, organizarea ocrotirii sănătăţii nu era ca acum, exclusiv în sarcina statului. Totuşi dînsul opera şi trata pe toată lumea, cu aceeaşi pasiune şi cu aceeaşi competenţă, ncluînd bani dccît de unde prisoseau.

M-a operat şi pe mine şi cînd am încercat să aduc vorba de bani,, mi-a replicat: “Ţî-am făcut vreun rău, de ce mă jigneşti?”

Am dus la dînsul rude şi prieteni, pe care i-a tratat şi operat şi de la nici unul n-a primit onorariu. Cînd era nevoie, stătea nopţi întregi în spital şi parcă-l aud cum trăia, cu toată intensitatea, orice caz unde era vorba de sănătatea şi viaţa oamenilor.

Lua însă şi bani şi atunci cînd o făcea, lua suficient ca să compenseze actcle-i de omenie. Am să mă refer doar la un caz.

În oraş era o fabrică de piele, proprietatea unui oarecare “boier”, Valter. Acesta s-a îmbolnăvit, i-a făcut o operaţie mai dificilă, care implica un tratament de durată făcut la domiciliu.

După operaţie a întrebat de onorariu şi doctorul Fălcoianu a precizat suma de 70.000 lei. Eră valoarea unei casc, în oraş.

Pacientul şi familia s-au speriat şi au prelins că suma c marc şi că n-o pot achita. Doctorul a replicat însă că pentru ceea ce a realizat pînă la acea dată n-arc nici o pretenţie, în schimb pentru ce urmează să se adreseze altui specialist.

Nimeni nu şi-ar fi permis să continue tratamentul. Dealtfel nici familia şi nici pacientul nu puteau accepta acest schimb ş] atunci, cineva din familie s-a prezentat Ia cabinetul doctorului, i-a dat banii, i-a spus că-i prea mult, dar n-au ce face.

Doctorul Fălcoianu a precizat: “Este drept că suma-i enormă, dar cineva trebuie să plătească şi pentru cei mulţi şi lipsiţi de mijloace materiale, pe care eu îi tratez şi de multe ori, nu numai că nu le iau bani, dar le şi dau.” Şi asa era în realitate. A rămas în Roman cu figura unui zeu, dar totuşi, din motive pe care nu le cunosc, a fost închis doi ani după 1950. Mai tîrziu îmi arăta degetele cu care operase şi salvase viaţa alîtora, precizînd că a fost bătut sistematic peste mîini.

A murit la Cîmpulung, nu de bătrîneţe, ci de grija şi supărarea pe care i-a adus-o o fetiţă, Gabi, pe care a înfiat-o cînd a găsit-o în faşă pe treptele spitalului; a crescut-o cu înfrigurarea celui mai • bun părinte, dar ca nu a reuşit la facultate şi nu i-a adus satisfacţiile sufleteşti pe care le aştepta şi merita.

în casa sa din Roman se află astăzi Muzeul de Istoric.

Capitolul LXV

Participant la tratativele cu Carol al II-lea

în martie 1940 am fost *invitat* (cu care de atîtca ori fusesem arestat) la legiunea de jandarmi, unde mi s-a spus, de data

aceasta

rcvcrcnţios pînă la descumpănire, că trebuia să merg la Buchi cşii. unde regele şi guvernul vor să trateze cu noi o împăcare şi colaborarea.

M-a surprins invitaţia şi scopul ei şi n-am crezul în realitatea afirmaţiei.

Desprinderea de mişcarea legionară nu fusese şi nu era un act formal, ci hotărîrea fermă şi definitivă de a nu mai adera şi participa activ la nici o organizaţie politică, de a mă dedica familiei, profesiei şi binelui public, fără tendinţe cu nuanţă politică.

Am precizat că nu mai am calitatea şi nici nu vreau să tratez în numele mişcării şi că nu înţeleg să accept invitaţia. S-a insistat şi mi s-a subliniat că am această obligaţie, că nu e posibil să o refuz.

Am plecat fără să-mi spun ultimul cuvînt, cu gîndul să mă sfătuiesc cu soţia mea. Dealtfel era hotărîrea luată imediat după eliberarea mea din lagăr, ca tot ce întreprind şi angajează soarta * soţiei şi a căminului nostru să fie rezultatul înţelegerii şi comuniu-/ nii noastre. Era ştiut şi mai ales simţit că toate consecinţele le suportam împreună. *

Maria, şi ea nedumerită şi înspăimîntată, a fost de părere să accept, dar cu condiţia să mă însoţească. Prefera atunci, ca întotdeauna, privaţiunea şi chiar moartea însă alături de mine. -

Am plecat astfel amîndoi la Bucureşti. N-am regretat şi n-am să uit niciodată acest memorabil şi semnificativ eveniment.

• Memorabil, pentru duelul purtat între cîţiva tineri idealişti, exuberanţi, care purtau încă viu în fiinţa lor duhul atîtor morţi, şi în urechile cărora izbea cu putere clănţănitul sumbru al mitralierelor, între cîţiva supravieţuitori, ce nu respirau decît prin credinţa în Dumnezeu şi marea lor dragoste de patrie şi un rege, încolţit din toate părţile, care căuta cu abilitate, fără demnitate şi cu evidentă şiretenie, o fisură pe unde să-şi deschidă drum către viitor, fără să-şi abandoneze majestuoasa poziţie şau să cedeze la imensitatea bunurilor de care dispunea.

• Semnificativ, pentru că Mihail Ghelmegeanu, pe atunci minis
tru de interne, un împilator atît dcfdreapta”, cît şi de “stînga”, era cel ce trata pentru şi în numele celui mai vicios tiran, şi în fapt pentru interesele marii burghezii, ale capitalismului exploatator, în dispreţul.dcmnităţii, omeniei, dreptăţii şi al intereselor neamului, el, care mai apoi a străbătut tot drumul ce a urmat lui 23 august stînd în aureola comunismului, în postura

de iniţiator şi coordonator al politicii noastre internaţionale. . z

Fuseseră convocaţi exponenţi ai Mişcării din întreaga ţară.

.Adunarea prealabilă a avut loc la hotelul **Traian** de lîngă Gara de Nord.

Eram cam două sute, printre care şi unii dintre iniţiatorii Mişcării, după cîtc îmi amintesc: llie Gîrncaţă, avocat din Iaşi şi Radu Mironovici, ambii comandanţi ai **Bunei Vestiri.**

Precizez că acel grad privea şi îl aveau doar cei ce iniţiaseră mişcarea legionară: Corncliu I. Zelea Codrcanu, loan Moţa, Iustin Georgescu, Ilic Gîrneaţă şi Radu Mironovici.

în închisoarea din Văcăreşti, în anul 1926 sau 1927, au holărît cu toţii să pornească pe acest drum, atîl de zbuciumat şi presărat cu trupuri slîrtecatc.

Din Roman au fost doar cu.

Ni s-a expus despre ce e vorba. Ni s-a accentuat că ţara se îndreaptă, de voie, de nevoie, către un făgaş unde se cere şi acceptul şi colaborarea noastră.

Carol se grăbea cu paşi mari şi precipitaţi să ajungă pe magistrală: Bcrlin-Roma-Tokio şi nu putea pătrunde cu mîinilc năclăite de sînge românesc. Dc aceea urmărea şi forţa împăcarea cu noi.

Mărturisesc că propunerea mă dezgusta. Am participat scara, în clădirea Inspectoratului General al Jandarmeriei din şoscua Ştefan cel Marc, la tratative şi la un momenf zguduitor.

După ce ne-am adunat într-o sală mare toţi cei convocaţi, la un moment dat s-au deschis larg uşile şi au intrat supravieţuitorii din lagărul de la Vaslui. Este imposibil de redat atmosfera din clipa aceea, tulburarea zguduitoare a momentului. Parcă debarcau de pe întinsul învolburat al mării pe un colţ de stîncă nişte vikingi, rătăciţi şi pierduţi în imensitatea necunoscutului şi care, de ani şi ani alcargau, se zbăteau şi nădăjduiau să găsească limanul.

Grupul a năvălit în sală, în braţele tuturor. Printre ei planau sufletele celor ucişi, iar umbrele lor ne erau încă vii. Majoritatea erau tineri, unii aveau bărbi şi pe obrajii tuturor curgeau lacrimi din inimile şi credinţa lor, din curajul celor ce au trecut pe lîngă moarte.

Alîta căldură şi alîla frăţietate, atîla clan şi atîtca lacrimi s-au adunat în acea sală îneît, ori de cîte ori gîndurile mă poartă acolo, ca şi acum cînd scriu aceste rînduri, genunchii îmi tremură, inima bate mai tare, iar

ochii îşi trimit din izvorul lor nesecat şiruri fierbinţi, arzătoare, de lacrimi.

Aproape o oră am fost lăsati singuri, în îmbrăţişări, în întrebări şi precizări legate de viaţa celor care nu mai existau.

Mai tîrziu s-a făcut linişte şi pe o altă uşă a intrat Mihail

Ghelmegeanu, ministru de interne al guvernului, unul dimie cei îngenuncheaţi la picioarele lui Carol. .

Ştiam că se făcuse legătura sălii cu palatul şi că "Şirele" urmăreşte cu înfrigurare desfăşurarea planului. Mihail Ghelme- geanu fusese membru marcant al partidului Naţional Ţărănesc, condus de luliu Maniu, iar acum îl însoţea şi reprezenta pe Carol în politica zilei, de apropiere de Hitler.

Şi-a începui cuvîntul cu smerenia creştinului şi reverenţa omului care vorbeşte unor eroi, unor martiri sau unor reprezentanţi ai marilor puteri, de care are imperioasă şi urgentă nevoie.

Nota forţată şi falsitatea gîndurilor erau transparente.

Ne-a subliniat că ţara trece printr-un mare impas, că la această răscruce de drumuri trebuie să ne îndreptăm către singura cale ce ne poate salva, prietenia şi colaborarea cu Germania. ,

A evocat, cu stăruinţa vulpii care aclemeneşle corbul, palridtis- mul, credinţa şi spiritul nostru de jertfă, ne-a accentuat că regele, guvernul şi ţara recunosc că pentru idealurile noastre, dovedite juste, avem nenumărate morminte, că au rămas de pe urma încleştării dintre noi şi slăpînire, văduve şi orfani, dar că:

"în aceste momente trebuie să uităm tot ceea ce ne-a şi ne poale despărţi şi să adunăm şi să folosim doar ceea ce ne uneşte, dragostea noastră pentru patrie şi lupta pentru salvarea ei."

Ne-a vorbit despre pericolul colosului de la răsărit şi de "primejdia cotropirii" (iar eu mă întreb*, ce spune azi cameleonul, cînd a devenit un exponent al comunismului) şi a adăugat:

"Statul nu este o maşină care trece în viteză, loveşte şi striveşte pe toţi cei carc-i stau în cale, pe strada pe care- şi parcurge traseul; ci el este sinteza sufletului românesc

şi de aceea regele şi guvernul cer să colaborăm, cu căldura şi dragostea ce ne caracterizează, şi este gaia să acorde pensii văduvelor şi orfanilor, să repare toate daunele materiale pricinuite.”

A făcut un apel patetic la patriotismul nostru pe care-l ridica în slăvi şi ne-a cerul să ne spunem cuvîntul.

Mă întwcb cum ar explica astăzi acest apel cel care l-a lansat, cum l-ar pune de acord cu ceea ce gîndcşle şi mai ales, cu ceea ce a iniţiat şi realizat în postura lui de coordonator al relaţiilor noastre internaţionale.

Dacă răspunsurile dale ar fi fost înregistrate, lumea şi istoria ar fi ştiut şi ar recunoaşte măcar acum, cîl de nedreaptă ne-a fost soarta, pentru că unii au murit, iar alţii au supravieţuit trataţi fiind, sub toate ideologiile, ca nişte rătăciţi. S-ar limpezi cîl de falsă a lusi şi este acuzarea că ne-am trădat neamul, cît de neîntemeiate au fost şi sînt suspiciunile pe care le-am plătii **ireparabil.**

Repet, eu nu apăr cele petrecute după 1938, şi mai ales nu pledez pentru uitarea celor întîmplate după 1940. Dczavuez, nu din oportunism, tot ceea ce n-a avut vreodată accentul omeniei, dreptăţii, adevărului, patriotismului sincer, ceea ce n-a avut pecetea credinţei creştine.

Dar încă odată şi încă odată, trebuie să spun că nimeni nu arc dreptul ca în grabă şi-n superficialitate să procedeze ca în gluma aceea, care .pretinde că de la graniţa Italiei a intrat în fugă disperată un iepure, oprindu-se aproape sufocat într-o poiană din pădurile Franţei. Acolo, celelalte vietăţi ale pădurii l-au întrebat, îngrijorate, ce este cu el şi de ce-i aşa speriat. Iepurele le-a răspuns:

— Ce, n-aţi auzit? în Italia leii sînt prinşi folosindu-se toată forţa şi toate vicleşugurile şi tunşi pînă la piele.

' Cînd celelalte vietăţi i-au replicat că el e iepure şi nu-l priveşte măsura, a precizat:

— Bine, dar acolo te prinde, te tunde şi apoi verifică dacă eşti leu ori nu.

Răspunsurile au fost deschise şi fără reticenţe. Au vorbit cei care înfrînseseră groaza morţii şi se desprinseseră de legile implacabile ale vieţii şi mai cu scamă, cei aduşi din lagăr.

Parcă aud, pentru că l-am auzit şi mi-a revenit mereu în minte ori de cîtc ori m-am gîndit la el, cuvînlul unuia,

cred că Mircca Vulcănescu, ce s-a adresat cam în felul următor: “Ne vorbiţi acum în numele regelui, al stăpînirii şi al ţării şi ne precizaţi aici că dragostea noastră de patrie, idealismul şi drumul nostru n-a fost o rătăcire, ci o inspiraţie pornită din credinţa în Dumnezeu şi din dragostea noastră curată şi activă pentru patrie şi neam.

Vă închinaţi în faţa mormintelor noastre, vă plecaţi în faţa atîtor sacrificii şi vă copleşeşte atîta idealism şi credinţă şi ne cereţi să vă dăm dragostea, elanul şi viaţa noastră.

Spuncţi-i celui pe carc-l reprezentaţi că l-am urii şi duşmănit, nu pentru că ne-a lovit şi ne-a ucis, nu pentru că ne-a sfţdat şi ne-a umilit, ci pentru că a călcat cu cinism peste vrerea şi idealurile unei generaţii, pentru că a nesocotit, cu rea credinţă, năzuinţele unui neam. .

Spuneţi-i că ne-am iubit neamul şi ne-am ascultat Căpitanul nu din efervescenţa tinereţii, ci din convingerea zidită din profunzimea duhurilor strămoşilor, din căldura dragostei pentru acest neam, pentru care au murit atîţia şi sîntein gala să murim şi noi.

Mai spuncţi-i că nimeni pe pămînt n-are cu ce să plătească pensii şi despăgubiri pentru cei care stau sub glie şi că această ofertă este o ruşine pe care noi n-o primim, căci n-avem morii de vînzare şi nici suflete pentru răscumpărare.

Mai spuncţi-i apoi că ne-am iubit Căpitanul pînă la adoraţie şi că l-am ascultat pînă la supunere oarbă, nu din slăbiciune şi nici din exaltare, ci pentru că ne-a învăţat şi ne-a înălţat pînă la trăirea, reală, a credinţei în Dumnezeu şi a dragostei de patrie şi mai ales, pentru că prin viaţa sa şi prin moartea lui ne-â şi v-a demonstrat că a trăit şi a murit pe coordonatele acestor idealuri şi credinţe, ca puţini în istoria acestui neam.

Şi spuneţi-i în cele din urmă că dragostea noastră pentru neam şi patrie n-are margini, că credinţa noastră-i ncsfîrşită şi că-i vom da regelui sau oricui va ridica steagul credinţei şi al patriotismului la înălţimea Căpitanului toată dragostea, ascultarea şi dăruirea pe care i-am dat-o lui.”

Acesta a fost, în esenţă, răspunsul şi ca să ies din atmosfera sobră a acestei consfătuiri, am să amintesc că un camarad ardelean s-a adresat în dialectul provinciei

sale, poate exagerînd chiar, spunînd: ,

“Regele s-a considerat arbitrul unei competiţii între partidele politice şi i-a îndemnat şi susţinut pe toţi de la început să lovească în noi, ca într-o minge, iar acum, cînd la orizont se deschid şi pentru noi porţile războiului înfricoşat, cerc să se ia mingea şi să fie aşezată la centru, ca loviturile să ie suporte tot ea, iar arbitrul ca şi cei care pînă acum se considerau jucători, lovind cu pasiune sau dibăcie, să stea pe tuşe, să se cruţe şi eventual să se desfete.”

Atunci au*fost puşi în libertate cei veniţi din lagăr, deoarece cei din închisori fuseseră lichidaţi şi astfel, calea către Germania hitlcristă a fost deschisă.

Faptele prezentate se petreceau la sfîrşitul lunii martie, ori începutul lui aprilie 1940.. v. '

Capitolul LXVI

Partidul Naţiunii – ultima încercare a lui Carol

La 22 iunie 1940, Carol creează, sub propria sa conducere, **Partidul Naţiunii,** partid unic, totalitar şi cu premise împrumutate în mare parte de la mişcarea legionară.

La 4 iulie 1940, toi regele formează un guvern pro-german, Giugurtu, în care intră Horia Sima, mi se pare ca subsecretar de stat la Ministerul Învăţămîntului şi al Culturii.

Horia Sima se întorcea în ţară din Germania, unde plecase cu alţii în 1938, atunci cînd a fost închis Căpitanul, iar pentru noi se înfiinţaseră lagărele.

Ungurii, vecinii de la apus, ne cereau Ardealul şi astfel la 26 iulie 1940 are loc la Salzburg întrevederea dintre Ion Giugurtu, prim ministru, Mihail Manoilescu, ministru de externe, şi Adolf Hiller, însoţit de loachim von Ribbentrop, pentru tratarea problemei ridicate de pretenţiile Ungariei horlisle.

La îndemnul conducerii naziste, în luna august se tratează cu ungurii. Noi propuneam şi ofeream un schimb de populaţie, căci drepturile noastre istorice nu ne îngăduiau cesiuni din pămîntul patriei. în închisoare am aflat de la Victor Vojen, ambasador la Roma, că Dictatul fusese determinat şi de contele Ciano. care avea o amică în Ungaria ce trebuia recompensată.

Contele Ciano, ginerele lui Mussolini şi ministru de externe al Italici, a susţinut şi influenţat cauza şi veleităţile Ungariei. Astfel, la 30 august 1940, Mihail Manoilescu este forţat de Hiller să semneze Dictatul de la Vicna, prin care se cedează 43.492 km^2 din glia noastră străbună şi 2.667.000 locuitori, mare parte români, care

au plecat pe pămîntul rămas patriei ori s-au plecat sub sălbăticiile ocupanlilor, cu inimile sîngerîndc.

De la Dccebal la Mihai Viteazul şi pînă la românul de azi s-a cutremurat glia, s-au răscolit mormintele şi s-au răzvrătit duhurile • inorţilor. Un suspin adînc şi prelung s-a întins peste munţii, dea- '

lurile, apele şi cîmpiile ţării.

Această dureroasă amputaţic venea după o altă “extirpare", la fel de strivitoare, cînd în iulie 1940, vecinii din răsărit ne dăduseră – un ultimatum, în mod practic necunoscut de populaţie, cerîndu-ne să cedăm Basarabia în termen de 5 zile.

Lipsiţi de orice sprijin din afară, încă înainte de expirarea termenului, populaţia provinciei s-a trezit cu forţele de ocupaţie pe acest pămînt, unde străjuiau cetăţile lui Ştefan; unii au ajuns în Siberia, alţii în morminte şi cei mai mulţi au îngenuncheat, supuşi forţei.

Nu trecuseră decît nouă luni de cînd Polonia, cu un popor modest, liniştit şi călăuzit de o ideologie paşnică, de centru, fusese aproape rasă de pe faţa pămîntului de către cele două imense forţe, cu ideologii inadvertenţe şi ireductibile, dar cu scopuri comune.

Extremismul de dreapta, reprezentat prin nazism şi extremismul de stînga, prin comunism, forţe ce în principiu se situau pe doi poli absolut opuşi, cu sensuri şi încărcături contrarii, s-au înţeles atunci, au încheiat în grabă şi în uimirca^lumii un pact, s-au apropiat şi aşa, unul de la apus către răsărit, celălalt de la răsărit către apus, au ars pe rugul puterii lor dreptatea şi au ocupat Polonia.

Abia se sfîrşiscră coloanele de refugiaţi polonezi, aruncaţi peste graniţele ţării lor pe meleagurile noastre, unde au fost primiţi cu căldura aceluia care vede şi simte că-l aşteaptă o soartă asemănătoare.

Nu se uitaseră nici Auschlussul de la 11 martie 1938, prin care Austria a încetat să mai existe ca stat independent şi suveran, fiind anexată celui de al III-lea Reich, acordul de la München din 28 septembrie 1938, prin care cele patru mari puteri, Germania, Italia, Anglia şi Franţa, sub semnăturile lui Hitler, Mussolini, Chamberlain şi Daladicr, fără participarea, smulgeau Cehoslovaciei, în favoarea Germanici, un teritoriu cu 3,6 milioane de locuitori şi că, după şase luni, Germania ocupase întreg teritoriul tării.

Nu se uitase nici armistiţiul din iulie 1940, semnat de Mareşalul Pctain, care consemna înfrîngcrea Franţei de către nemţi şi ocuparea ci parţială, şi nici jertfele altor

popoare ce încercaseră să-şi apere viaţa şi libertatea în faţa coloşilor.

Era o perioadă cînd politica şi diplomaţia europeană au fost dominate pe de o parte de forţă şi de pretenţii expansioniste fără limite, iar de partea cealaltă, de un spirit conciliator dus pînă la

naivitate şi coborît pînă la penibil.

De aceea, popoarele continentului, printre care şi noi, simţeam durerea provocată de către cei caic foloseau forţa. Gustaserăm şi trăiam disperarea celui care geme, pe care prietenii îl părăsesc,şi-l uită. Se reconfirma un străvechi adevăr: “Dacă vrei să ai mulţi prieteni, caută să nu ai nevoie de ei.”

Evenimentele se precipitau, glasul lui Hiller pe fiecare zi căpăta o rezonantă mai răsunătoare şi mai tăioasă, iar maşina de război germană uluise lumea, funcţionînd asurzitor şi nimicitor.

Drumul istoriei devenea tot mai întortocheat, soarta ţărilor tot mai şubredă şi imprevizibilă, iar inimile oamenilor tot mai strangulate de ferocitatea prezentului, sufocate sub greutatea incertitudinii viitorului.

Şi totdeuna, omul a suportat mai uşor lovitura primită decît ameninţarea şi expectativa.

Capitolul LXVII
Abdicarea lui Carol al Il-lea

în după-amiaza zilei de 4 septembrie 1940, posturile noastre de radio au anunţat că regele Carol al II-lea a însărcinat pe generalul Ion Antonescu să formeze un guvern cu structură legionară.

Carol îşi folosea ultimele resurse, ultima soluţie, colaborarea directă şi efectivă cu legionarii şi aderarea la politica Axei.

Generalul Ion Antonescu era cunoscut şi cotat ca un militar deosebit de competent şi distins; ocupase posturi importante încă din Primul Război Mondial; era adeptul apropierii de Germania şi un amic apropiat al Căpitanului. Guvernul a fost format aproape, în exclusivitate din legionari.

Au urmat două zile de deliberări şi cum era logic şi de aşteptat, s-a tras concluzia că prezenţa lui Carol în ţară nu era utilă şi nici de tolerat.

De aceea, la 6 septembrie s-a anunţat că regele, complet izolat

şi compromis atît pe plan intern, cîl şi pe plan extern, îi atu | să transfere prerogativele regale fiului său, Mihai, în timp ce lui i s-a înlesnit fuga peste graniţele ţării şi jaful poporului; deşi la Timişoara s-a încercat oprirea trenului, a fost prea tîrziu.

Şi astfel, prima fisură generată de grabă şi superficialitate a şi apărut.'

Pentru că înşiruirea şi comentarea evenimentelor cu care a fost confruntată ţara în perioada 8 iunie 1930 – 6 septembrie 1940, la care în parte am participat şi eu, le-am consemnat cu peste 10 ani în urmă, abia astăzi, cînd încerc să fac publice mărturisirile mele, sînt în situaţia să posed şi să folosesc unele documente, ce fac lumină acolo unde se voia să fie întuneric, înfăţişîndu-se “sfinţi” şi “martiri”, acolo unde în fapt au existai monştri şi membrii activi ai infernului.

Ni s-a spus nouă, care-supravicţuisem. de către Carol al II-lea prin gura lui Mihail Ghelmegeanu:

Statul nu este o maşină oarbă care trece în viteză, loveşte şi ucide pe toţi cei care nu sînt pe trotuare, ci el reprezintă toată sensibilitatea unui neam şi că “majestatea sa regretă şi e gata să despăgubească victimele.”

Răspunsul nostru l-am consemnat şi rămîne sacrosanct pentru noi şi pentru sufletele celor răpuşi.

Se cuvine şi o impune duhul adevărului să luăm act de realităţi care nu au fost cunoscute, de monstruozităţi ce nu s-au săvîrsit niciunde şi niciodată, şi aşa, povara păcatului o poartă cine răscoleşte mormintele şi rămîne prizonierul unei fobii, căci numai monştrii pot ucide prin strangulare, împuşeîndu-te pe la spate^ declarîndu-te dezertor, şi apoi te mai ucid a treia oară prin ardere numai pentru că nu ai acceptat să te urci pe scaunul puterii alături de minciună, de mîrşăvia şi poltroneria ucigaşului.

într-o astfel de situaţie, orice comentariu este în neputinţă de a cuprinde tot adevărul. Consider astfel datorie şi îmi îngădui să redau documente, să invit să le cunoască, să le cîntărcască cu atotputernicia conştiinţei, să le filtreze toţi, şi mai ales cei care acum aşează la

zidul infamiei, ruşinii şi al oprobiului, provocînd din inerţie condamnabilă răvăşirea mormintelor, tulburarea coloanelor de suflete păşite în viaţa de veci, prematur, pentru un ideal, străduindu-se să-i îngenuncheze pe cei care supravieţuiesc după aproape o jumătate de secol de sălbatice atrocităţi, nemai- aşteptînd decît “dramul de linişte” şi puterea adevărului.

Mişelia, minciuna şi sălbăticia

Asasinatul din 29/30 noiembrie 1938

Comunicatul oficial al autorităţilor statului

în noaptea de 29/30 noiembrie cr. s-a făcut un transfer de condamnaţi de la închisoarea R. Sărat laBucureşli-Jilava. în dreptul pădurii ce corespunde km. 30 de pe şoseaua Ploieşti-Bucureşli, pe Ia orele 5, automobilele au fost atacate cu împuşcături de necunoscuţi care au dispărut şi în acel moment, transferaţi! pro- fitînd de faptul că transportul se făcea în automobilele Brek tip jandarmi, deschise şi pe timp de noapte cu ceaţă deasă, au sărit din maşini, îndreptîndu-se cu vădită intenţie de a dispare în pădure. Jandarmii, după somaţiile legale, au făcut uz de armă.

Au fost împuşcaţi: Corneliu Zelea Codreanu, condamnat la zece ani muncă silnică şi şase ani interdicţie, Constantin Nicolae, Caranica Ion, Belimace Doru, Caratănase Ion, Bozântan losif, Curcă Ştefan, Pole Ion, State Gr. Ion, Atanasiu Ion, Bogdan Ga- vrilă, Vlad Radu, condamnaţi la cîtc zece ani muncă silnică.

Atît parchetul militar al corpului II armată, pe teritoriul căruia s-a întîmplat cazul, cît şi parchetul civil, fiind înştiinţate au venit la faţa locului şi au constatat în mod oficial moartea celor numiţi mai sus, de către medic, prin încheiere de proces verbal.

A autorizat înmormîntarea cadavrelor, rămînînd mai departe în cercetarea cazului.

Comandamentul militar, după propunerea parchetului şi pentru motive de ordine publică, a aprobat ca

înmormîntarea să se facă la subcentrul militar Jilava, fapt ce s-a executat în dimineaţa zilei de 30 noiembrie a.c. prin îngrijirea închisorii militare Jilava.

[1] *30 noiembrie 1938*

Cruzimea adevărului şi ferocitatea bestialităţii

Declaraţiile asasinilor la Comisia de anchetă instituită de Înalta curte de Casaţie la Bucureşti în noiem brie 1 940

Declaraţia maiorului Dinulescu

înlr-o zi am fost chemat de către fostul Preşedinte de consiliu, Călinescu. în cabinetul lui de lucru se găsea şi generalul Bcngliu, comandantul jandarmeriei. Călinescu mi-a declarat atunci că, pentru motive politice, Codrcanu şi 13 adepţi ai lui trebuiau ucişi; aceasta ar fi fost şi dorinţa regelui. în ziua de 29 noiembrie 1938, la orele 10 seara, Codrcanu şi camarzii lui au fost scosi din închisoarea de la Rîmnicu Sărat, unde erau închişi şi au fost puşi într-un camion. Legionarii au fost puşi în aşa fel ca să poată vedea numai înainte, fiind în acelaşi timp legali cu braţele la spate. Ei nu puteau face nici cea mai mică mişcare, erau chiar conslrînsi să stea continuu cu capul în sus.

înapoia fiecăruia dintre ci stătea cîlc un jandarm. Eu m-am aşezat lîngă şofer. Se călătorea pe şoseaua dintre Ploieşti şi Bucureşti, cînd în zorii zilei de 30 noiembrie, după ce am dat semnalul fixat, cu lanterna, jandarmii au scos din buzunare o sfoară, pe care au strîns-o în jurul gîtului legionarului ce stătea în faţa fiecăruia dintre ei. în felul acesta, Codrcanu şi cei 13 camarazi au fost sugrumaţi, în timp ce maşina îşi continua drumul în plină viteză. Puţin timp după aceea, am ajuns la Bucureşti, de unde ne-am îndreptat către fortul de la Jilava, în interiorul căruia era săpată, deja de trei zile, o groapă mare. După ce camionul a intrat în fort, asupra

cadavrelor strangulaţilor s-a tras, în urma ordinului primit de la prim procurorul militar, col. Zeciu, cîte un foc de revolver sau de puşcă; apoi un medic militar constată moartea tuturor legionarilor transportaţi de noi. Cadavrele au fost aruncate în groapă. Eu imediat am declarat celor 14 jandarmi că ceea ce

lucusci ă fusese dispus de către Curtea Marţială şi a fost o datorie patriotică importantă.

Certificatele de moarte se confecţionaseră la Jilava de către colonelul Zeciu de la Curtea militară, locotcncnt-colonel Dumitru şi de primul comisar regal, colonelul Pascu.

S-a aruncat pămînt în groapă; însă a doua zi cadavrele au fost dezgropate şi purtate într-o altă groapă. Asupra lor s-au vărsat multe sticle de acid sulfuric, apoi au fost acoperite cu pămînt, iar deasupra s-a turnat o placă grea de ciment. Jandarmii, deşi involuntar, au trebuit să semneze actele de deces, în care se spunea că cei 14 legionari au fost împuşcaţi pentru că încercaseră să fugă de sub escortă. Fiecare jandarm a fost răsplătit cu 20.000 lei. Eu am primit 200.000 lei.

Declaraţia jandarmului Sârbu

Am plecat în noaptea aceea din Bucureşti, cu două maşini dube de la Prefectura de Poliţie. Eram însoţiţi de maiorii de jandarmi Dinulescu şi Macoveanu.

Ajunşi la Rîmnicu Sărat, am tras la Legiunea de jandarmi. Aici maiorii Dinulescu şi Macoveanu au luat contact cu maiorul de origine evreu, Scarlat Roşianu, comandantul Legiunii de jandarmi din Rîmnicu Sărat.

Imediat ne-am întors spre Bucureşti.

în lipsa unui ordin precis, jandarmii n-au mai luat pe legionari.

Ajunşi la închisoare, am fost băgaţi toţi jandarmii în maşini, dar în acelaşi timp soseşte din urmă maiorul Dinulescu care ne-a dat ordin: înapoi la Rîmnicu Sărat.

Nc-am întors dar ne-am oprit în comuna Bălţaţi, la cîţiva km. de R. Sărat, unde am fost cantonaţi pe timpul nopţii. Aici ni s-a dat vin de băut, ţigări scumpe şi gustări alese.

în zorii zilei am pornit spre Rîmnicu Sărat.

Ajunşi la închisoare, am fost băgaţi toţi jandarmii într-o celulă, unde maiorul Dinulescu şi Macoveanu ne-au dat instrucţiuni asupra modului cum aveam să executăm pe legionari.

Punînd în genunchi pe şoferul maşinii, i-a aruncat un ştreang după gît pe la spate, arătînd cît de uşor se poate executa astfel. Totul a fost gata în cîtcva minute.

Jandarmii au ieşit apoi cîte unul afară, în curtea închisorii şi fiecăruia i s-a dat în seamă un legionar.

Mic mi-a dat pe unul mai voinic, mai înalt. Am aflat mai tîrziu că acesta era Căpitanul, Corneliu Zelea Codreanu.

I-am dus apoi4a maşini. Aici, legionarul era legat cu mîinilc de bancă Ia spate, iar cu picioarele de partea de jos a băncii din lata, în aşa fel ca să nu poată mişca nici într-o parte, nici în cealaltă.

Aşa au fost legali zece legionari într-o maşină şi patru în cealaltă.

Eu am fost în prima maşină, în cea cu zece legionari, în spatele Căpitanului şi fiecare jandarm era aşezat în spatele legionarului ce-i fusese încredinţat.

în mîini aveam ştreangurile. .

Am pornit. în maşina mea era maiorul Dinulescu, iar în cealaltă maiorul Macoveanu. :

Era o tăcere de mormînt, căci n-aveam voie să vorbim nici noi între noi, jandarmii şi nici legionarii între ci.

Ajunşi prin dreptul pădurii Ţîncăbeşti, maiorul Dinulescu, care stabilise cu noi, printr-un cod de semnale, momentul execuţiei, a aprins la un moment dat lanterna, stingînd-o şi aprinzînd-o iarăşi de trei ori. .... <

Era momentul execuţiei, dar nu ştiu de ce n-am executat nici unul. Atunci maiorul Dinulescu a oprit maşina, s-a dat jos şi s-a dus la maşina din spate. Maiorul Macoveanu fusese mai autoritar, legionarii erau executaţi.

Căpitanul şi-a întors capul puţin către mine şi mi-a şoptit: “Camarade, dă-mi voie să le vorbesc camarazilor mei...”

Dar în aceeaşi clipă, mai înainte ca el să-şi fi terminal această rugăminte, maiorul Dinulescu a pus piciorul pe scara maşinii şi păşind înăuntru cu revolverul în mînă a rostit printre dinţi: executarea!

La aceasta noi am aruncat ştreangurile. Ultimul lor cuvînt le-a fost strivit în gîtlej.

Ştreangurile îi sugrumaseră.

A fost un muget şi un horcăit, apoi o linişte de mormînt. Cu perdelele trase, maşinile şi-au continuat drumul pînă la Jilava.

\ v v Cînd am ajuns erau orele 7 dimineaţa. Aici ne aşteptau colonelul Zeciu, Dan Pascu, comandantul închisorii. Colonelul Ghcrovici, medicul legist It. colonel lonescu şi alţii.

Groapa era făcută.

Traşi din maşină, legionarii au fost aşezaţi apoi cu faţa în jos şi împuşcaţi în spate, pentru a se simula astfel împuşcarea pe la spate, în timpul evadării de sub escortă.

După aceea au fost aruncaţi în groapa comună.

La cîteva săptămîni însă, aceiaşi jandarmi, lot noi, am fost aduşi din nou 1a Jilava şi desfăcînd groapa am aruncat peste ei o soluţie
di/i>i\ aula şi arzătoare, 15 damigene de vitriol. .

După aceasta jandarmii au fost puşi sa dea declaraţii, cum că legionarii fugind de sub escortă, au fost împuşcaţi. '

Era o declaraţie pe care colonelul Zeciu ne-o dăduse spre model.

Apoi, am fost adunaţi într-o încăpere a închisorii Jilava, unde colonelul Zeciu ne-a ţinut un discurs spunîndu-ne: “V-aţi făcut datoria, voi nu sînteti asasini de rînd.”

La cîteva zile după aceasta, am fost chemat în cabinetul colonelului Ghcrovici, care mi-a spus: “Tu eşti voinic, ai fi putut omorî ’ trei deodată../’

Mi-a întins o hîrlie pe care să semnez, spunînd că.am primit suma de 20.000 lei drept ajutor de boală.

Eu am răspuns: “Nu sînt bolnav, domnule colonel.”

“Mă Sârbule, nu vezi cît de rău arăţi şi să-ţi păzeşti gura, căci astfel ţi-o astup cu pămînl”, arătînd cu mîna un revolver Mauser de pe birou.

Apoi am fost trimis ca şi ceilalţi jandarmi în concediu.

Lista pe oraşe şi judeţe a celor ucişi

Asasinaţi lingă Someşeni-C luj,
în noaptea de 2-3 decembrie 1938

Fagădaru Nicolae (avocat) -
Petru Ion (muncitor)
Bică Ananie (mecanic)

care se găseau în închisoarea din Cluj. Au fost duşi în plină noapte la marginea oraşului şi împuşcaţi de brigada mobilă din Bucureşti, condusă de ofiţerul Vulpescu, brigadă ce-şi făcuse o specialitate din a asasina legionari şi care se afla direct sub ordinele ministrului-călău Armând Călinescu. .

înainte de asasinare, avocatul Făgădaru a fost groaznic schingiuit: i-au zdrobit testiculele, pentru a-l face să spună cine este Şeful mişcării după Codrcanu.

Nimeni nu ştie ce s-a întîmplat cu cadavrele lor.

Asasinaţi lingă II uedin-Cluj,
în noaptea de 13-14 februarie 1939

Fleschin Petre (student) Hodrea Aurel (profesor) Stănescu Petre (student) Popa Ion (muncitor) ''

Borzea Dumitru (ofiţer) • 7

Gruită Victor (elev) Borzea Zan of ie (ofiţer)

Asasinaţi la 17-18 feb ruarie 1 939

Nadoleanu Enache (medic) Popovici Dragoş (student) Bălan Octavian (student) Cadavrele lor au fost aruncate în crematoriu.

Asasinaţi la Bucureşti

Nicolescu Nicoleta, şefa legionarelor pe tară Schinjuită în beciurile politiei şi aruncată de vie în crematoriu la 10 iulie 1939. ' '

Dragomirescu Victor (comandant legionar, decorat cu Crucea Albă)

A fost ridicat de la Spitalul închisorii Văcăreşti, schingiuit şi aruncat de viu în crematoriu la 22 septembrie 1939.

* *Cr iste seu Vasile (profesor universitar)* asasinat de poliţie Ia 26 ianuarie 1939.

Atentatul din Piaţa Sf< Elefterie din Bucureşti

La 21 septembrie 1939, ora 12, un grup de 9 legionari a împuşcat pe ministrul asasin Armând Călinescu, din ordinul căruia a fost ucis Corneliu Zelea Codreanu împreună cu 13 legionari.

Dumitrescu Miti (avocat) lonescu Ion (student) Isaia Ovidiu (fotograf) Moldoveanu Ion (student) Paraschivescu Gheorghe (student) Popescu Cezar (student) Stănciulescu Marin (mecanic) Popescu Trai an (student)

Vasiliu Ion (desenator)

După împuşcare, ei au pătruns la postul da radio şi au difuzat o declaraţie începînd cu următoarele cuvinte: “Ne-am făcut o datorie dureroasă, din a pedepsi pe călăul Căpitanului...”

S-au lăsat apoi arestaţi şi duşi în piaţa indicată, unde pe loc şi fără nici o judecată au fost masacraţi, iar trupurile lor au fost lăsate în văzul lumii vreme de trei zile. Copiii de şcoală şi elevii de liceu au fost aduşi să vadă cadavrele.

Masacrul din noaptea 21/22 septembrie 1939.

Asasinarea legionarilor din lagăre şi închisori

Asasinaţi la închisoarea din Rîninicu Sărat în noaptea de 21/22 septembrie sînl tîrîţi pe rînd în curtea închisorii şi asasinaţi:

Clime Gh. (inginer) .
~ *Cantacuzino Alecu (avocat)*
Totu Nicolae (avocat)
Teii Alexandru (avocat) -
Furdui Gh. (doctor în teologie)
Dobre Bănică (licenţiat)

■ *... ...*
‘ *Polihroniade Mihail (avocat) •* 1
*- Craja Paul (medic) ' *: • ’*
> *Şi mu lesett Sima (profesor) -*
• Apostoîescu Gh. (comerciant)
Istrate Gh. (licenţiat) ■ ' ,
Bane a Ion (avocat, medic)
Serafim Aurel (inginer)

Pe domnul Clime, înainte de a-l asasina, călăii l-au desfigurat în schingiuiri pentru a smulge de la el declaraţia că ar fi dat ordin să fie împuşcat Armând Călinescu.

Pe Gheorghe Apostoîescu nu l-au atins gloanţele. A stal însă întins pe pămînt lîngă ceilalţi camarazi, iar dimineaţa, cînd au venit călăii că le ridice cadavrele, a început să strige: ajutor! Cîtcva gloanţe, acum ţintite bine, l-au doborî! şi pe el la pămînt.

Asasinaţi la spitalul militar din Braşov

Cînd un legionar ce se afla în vreo închisoare, prin

beciurile poliţiei sau în vreunul din lagărele de concentrare, era total sleit de boală sau de tratamentul rău, deci numai cînd era cu un picior în groapă abia atunci intra într-un spital.

în această situaţie se găsea un grup de camarazi internaţi în

spitalul militar Braşov. în acea noapte de sălbatecă furie an loxt treziţi din somn şi aşa bolnavi cum erau au fost încărcaţi într-un camion şi duşi în direcţia Rîsnov.

Lîngă o pădure maşina s-a oprit. Bolnavii au fost dati jos. Trupurile lor istovite au fost legate cu funii, cum ai lega un snop de grîu şi apoi asasinaţi.

Cotiga Traian (avocat)
' Ionică Eugen (inginer) k :
Siancu Emil (ofiţer) ' "
Pihu Grigore (licenţiat) .
Suşman luliu (funcţionar)
Herghelegiu Ion (avocat)
Proca Gh. (funcţionar)

Herghelegiu Ion a reuşit să se desfacă din legătura comună şi prin întuneric s-a retras în pădurea din spatele lor. Cînd să le încarce cadavrele, asasinii au constatat că unul lipseşte.

A fost căutat vreme de o zi. Seara la radio, s-a promis recompensă persoanei care-l va preda poliţiei viu sau mort. în cele din urmă, descoperit într-un copac, a fost împuşcat şi dus lîngă ceilalţi camarazi ai lui în piaţa oraşului, unde au fost expuşi două zile.

Asasinaţi în lagărul de concentrare de la Miercurea Ciucului

în acea noapte sîngeroasă, 44 de legionari au fost treziţi din somn şi strigaţi de pe o listă de către un ofiţer. Li s-a cerut să se pregătească repede, că trebuie să plece în alt lagăr.

Benec Constantin (funcţionar C.RR.)
Biriş Ovidiu (avocat)
Borzea Titus (student) ..
; *Buhai Ca şi le (funcţionar)* < . -
. < *Cioflec Marius (student)* . .
u v *f* *Comjic Ştefan (student) .* **i**

*/ Coman Constantin Cozmin (student) *
•: <... .= Gheorghe Constantin (student) • , ;
Constantinescu Dumitru (medic) **I ***
*; /. . Corbeanu Vasile (student) * <*
;•> ■ ; Dobrin Liviu (medic) ' ■ '
- < - Dorea Afilon (teolog) ,
L - ■ **/** *Ducaru Dumitru (şubinginer) '*
'
Enescu Ion (funcţionar)
> Felecan Vasile (muncitor)

*** *Lista pe oraşe şi judeţe a celor ucişi*

Filipov Va şi le (student) Gîrcineanu Florin (ofiţer) Grama losif (student) lordache Nic oara (asistent universitar) Macoveschi Ion (student) Micu Augustin (inginer) Mincă llie (ofiţer) Mi ier Ion (student) • Noaghea Virgil (student) Nu tiu Aurel (student) Pavelescu Alexandru (avocat) / Popa B. Anton (funcţionar) Prodea Nicolae (muncitor) Radulescu Virgil (ziarist)

> r Raicu Constantin (licenţiat) . Stamate Eugen (student) . .• - ,

‘ 1 Stegărescu Constantin (licenţiat)

‘ . Strugaru Nicolae (avocat)

y-- : < Susai Vasile (licenţiat) ‘

' Teodorescu Gheorghe (sculptor) Tiponuţ Gh. (elev)

• Todan Cori ol an (student)

‘ ' Ungureanu Corneliu (licenţiat) Ursu Ion (student)

**“ Vasiliu I. Gh. Calus (ofiţer) ~ Vilmus Petre (funcţionar)*

în fala porţii de sîrmă ghimpată s-a format coloana. La lumina lămpaşclor au fost legaţi unul de altul de mîini cu funii. De jur împrejur încercuiţi de agenţii-călăi au pornit pe drumul jertfei lor supreme.

înainte de ieşirea din lagăr, lordache Nicoară, cel mai iubit de toţi pentru necuprinsa dragoste şi bunătate ce o revărsa în jurul său, a spus “Tatăl nostru”. Apoi convoiul s-a pus în mişcare, cei rămaşi între sîrmc însoţindu-i cu privirile, călăuzite în noapte de lumina lămpaşclor.

între lufăriilc din apropierea lagărului îi aştepta mitraliera. Aici a început să se spună o altă rugăciune, însă armele n-au lăsal-o să fie sfîrşilă. Cei 44 s-au prăbuşit, unul peste altul, cu rugăciunea pe buze. Unul din ei a mai pulul striga într-o ultimă suflare “Trăiască legiunea şi Căpitanul!”

Liniştea nopţii, după încetarea mitralierii, a mai fost tulburată

de cîtc un foc de pistol al călăului agent care trăgea în cei caic nui respirau. *

Trupurile lor au fost lăsate pe loc două zile, timp în care lumea să vină să le privescă. Apoi au fost ridicate şi îngropate în satul apropiat, Toplila.

Asasinaţi în lagărul de concentrare Vaslui

Antoniu Ion Pâsu (avocat) Belgea Ion (avocat)
Boboc Constantin (student)
Borzea Virgil (ofiţer)
Bujgoli Spini (licenţiat)
Busuioc Ion (student) *
Calapar Mihai (teolog)
Cârdu Va Ieriu (poet)
Clime Traian (funcţionar)
Comanescu Nicolae (student)
Danielescu Josim (student)
Dobre Ion Radu (muncitor STB)
Gârcineanu Victor Puiu (avocat)
Goga Mircea (student)
Maricari Nicolae (ofiţer)
Moraru Alex. Bubi (student)
Motoc Mircea (student)
Nicolicescu Gh. (inginer)
Popescu Spini (student)
Rticman Gogu (student)
Rioşanu Petre (inginer)
Spânu lordache (student)
Stahu Teodor (avocat)
Sola Stavre (student)
Supila Polisperhon (student)
Techarl Mircea (student)
Tucan Boris (student)
Tudósé Teodor (avocat)
Volocam Gh. (funcţionar)
Zus Radu (student)

în lunca din faţa clădirii lagărului Vaslui, în acea noapte de sînge şi moarte au fost scoşi aceşti camarazi, în ultimul lor drum ce-l mai aveau de străbătut în această lume şi în această ţară, atît de iubită de ei.

Legali unul de altul cu funii, înconjuraţi de cei puşi să-i asasineze, au fost scoşi din lagărul împrejmuit cu două rînduri de sîrmă ghimpată şi duşi spre locul unde îi aştepta moartea.

Sublocotcnentul-jandarm Cinghiţă, care mînuia mitraliera, a început să-i rostogolească de-a valma, unul peste altul. Lui Tudose Teodor gloanţele i-au tăiat mînilc. Simţindu-se dezlegat de legătura comună, a mai avut încă putere să fugă. Dar unde? Din urmă l-au ajuns călăii. L-au împuşcat din nou şi apoi l-au aruncat peste ceilalţi camarazi.

Vreme de două zile trupurile lor au fost lăsate în văzul lumii. Dascălii primeau ordin să aducă pe rînd şcolile de copii ca să-i privească pe aceşti tineri transformaţi într-un morman de cadavre, iar copiii plîngcau şi li se făcea rău văzînd spectacolul. Astfel voiau călăii să imprime teroarea în inimile elevilor.

Cadavrele au fost îngropate în cimitirul de animale din Vaslui.

Viaţa în lagăr

"Profesiunile cele mai variate erau reprezentate în lagăr: profesori universitari, medici, preoţi, institutori, muncitori, ţărani. Totuşi, majoritatea era formată din intelectuali. Scara, rugăciunea colectivă se termina cu un impresionant *cu noi este Dumnezeu* cîntat de trei sute de voci. La ultimul etaj se afla o cameră rezervată pentru rugăciunea permanentă. Timp de o oră, ziua şi noaptea, un deţinut se ruga sau citea Biblia şi nu se întrerupea dccît în clipa cînd intra cel care venea să-l înlocuiască. Şi fiindcă, fireşte, între orele trei şi cinci dimineaţa era cel mai greu să rămîi treaz, mulţi camarazi cercau să fie înscrişi pe listă tocmai pentru acele orc.

Rareori în istorie creştinismul modern, posturile, rugăciunile şi credinţa oarbă în atotputernicia lui Dumnezeu n-au fost plătite cu mai mult sînge. Mai tîrziu, cînd tragedia se săvîrşise, eram de-a dreptul fascinat descoperind aceeaşi credinţă imperturbabilă la rarii supravieţuitori ai masacrelor."

Mircea Eliade, Jurnal

Asasinatele de pe întreg cuprinsul ţării
2 l-22 sep tem brie 1939

Poliţia şi unităţile de jandarmerie din toate judeţele au primit, în aceeaşi noapte, ordinul să aresteze şi să execute imediat, în locuri publice, cîte trei legionari. Ordinul preciza că, în lipsa celor indicaţi pe listă vor fi executaţi oricare alţii, pentru a completa numărul, ceea ce s-a şi înlimplat în cîtcva judeţe.

Arad:
Măduţă Ioan (avocat)
Bulboacă Ioan
Jidan Ilie (agricultor)

Argeş:
Pi el muşi loan (ofiţer)
Olteana Vasile Amzăr Traian

Bacău:
Condopol Mircea
Mandache Alexandru
Antonovici Constantin (student)

Bălţi:
Condratiuc Alexe
Ursache Victor
Gherman loan

Bihor:
Cozma Lazăr Jude Dumitru'

Botoşani:
Iftimută Vasile Grigoriu Mihail Mancoş Gheorghe

Brăila:
Bobo ta Teodor Udrea Ion

Braşov:
Faur Ioan (profesor) Bordeianu I.
Lehaciu Nicolici Nicolae Papacioc Radu

Buzău:
Voinea Constantin

Caliacra:
Caranica Petre (student)
Popescu Hristu (ţăran)
Cavachi Dumitru (student)

Cîmplulung:
Irimiciuc Valerian (cojocar)
Ţăranu Traian
Cozan Luchian

Caras: *Borzac Lazăr (muncitor) Băleanu Ion (funcţionar)*

Cerbii luncii

Cernăuţi: *Pi sa rine Silvestru*
Regwald Francisc
Molotiuc loan

Cetatea Albă: *Vlădău loan*
Păucă E *Dumitru (revizor şcolar)*
Curoglu Da mi an

Ciue: *Duma losif (profesor) Caranica loan*
Mirea llie

Cluj: *Cui bus Petre Eremia Nicolae*

Constanta: *Chivu Ion (preot)*
Chiriazi Constantin (funcţionar)
Mocanii Staicu (preot) Secâreanu Ion (preot)

Covurlui: *Popa Costă chel*
Croitorii Tudor
Potolea Gheorghe (ofiţer – invalid de război)

Dîmboviţa: *t Niţescu Petre*
Lungii Ion (învăţător) Gălmeanu Ion (student)

Dolj: *Herculescu Nicolae*
Poenaru llie
Ştefănache loan

Dorohoi: *Surugiu Gheorghe*
Barbu Gheorghe
Honceru Ion

Durostor: *Nastu Nicolae (ţăran)*
Manganita Constantin (ţăran)
Meniu Dionisie (ţăran)

Făleiu: *Codreanu Ion (inginer)*
Nicolae Emil

Croitoru Vasile

Gorj: *Serban Constantin*
Munteanu Gheorghe
(căpitan) Motomancea
Grigore (preot)

Hotin: *Dobuleac Vasile*
Dubocinschi Teodor
Soroceanu Dumitru lacob

Hunedoara: *Popa Petre (muncitor)*
Cornea Gheorghe Särbu
Nicolae

Ialomiţa: *Manolescu Grigore*
Constantinescu
Constantin
Badea Traian

Iaşi: *Dänilä Nicolae (licentiat)*
Leonid Miron (preot)
Bagdad Elena

Lăpuşna: *Diaconescu Vasile*
(colonel)
Florescu Sergiu (ziarist)
Palamarciuc Ion

Maramureş: *Butnaru Ion*
Chirculitä Dumitru
Belidean Mircea
(Student)

Mehedinţi: *Gheorghiu Victor Geacu*
Hristu Petre
Gheorghevici N.

Mureş: *Rusu lacob Pale las*
Francisc Pädureanu
Nicolae

Muscel: *Nerasan Ion (avocat)*
Stancu Ion

Nasăud: *Tonea Simion*
Girigan Cornel
Tolan Alexandru

Neamţ:	*Ma liniei Nicolae* ' | , < *A. Vădanei Vasile* *Puiu Vasile*
OU:	*Găman Florea (elev) Mănzu Dumitru (student)* *Preda Gheorghe*
Orhci:	*Zalupcescu Grigore* *Mocanii Andrei* ; *Răileanu Naum*
Prahova:	*Cojocarii A lexandru Filip Dumitru.* •
Putna:	*State Vasile Voinea Nicolae Marin Petre .*
Roman:	*Creanga Vasile (student – orfan de război)*
Romanaţi:	*Niculescu Gheorghe Oprovici Horia* 'ff
Sălaj:	*Burcaş Augustin*
, Satu Marc:	*Bozant an Victor (avocat)* *Jitaru Spiridon*
Scvcrin-Lugoj:	*Galescu Pavel (curelar) Ghinda Gheorghe (muncitor)* *Sarbu Damaschin (ţăran)* *Mafiei Marin*
Soroca: Ştiucă Boris	*Leviuzchi Ştefan (elev) >* *Cricfivai Azare*
Suceava:	*Răut Ion* *Gemeniuc Ion* *Jitaru Spiridon (student)*
/ ■ . Târnava Mică:	*Barză Gheorghe* *Priş Ioan*

Codrea Nicolae----------.

Tecuci: *Căsaneanu Gheorghe*
Teodorescu Spirache

Baciu Vasi le (student)

Teleorman: *Abagiu Dumitru (comerciant)*
Cristea Aristotel
Toader Dumitru (comerciant) ;

Tighină: *Heidenrich Vladimír ~*
Căldare Constantin v
Caragancev Ion

Timiş-Torontal: *Udrea Teodor (croitor) Dragomir*
Gheorghe (şofer) Cocora Alexandru .

Trei Scaune: *Lascăr Gheorghe (inginer)* . -; ;
Vrânceanu Gheorghe -
Caranica Enache (licenţiat) |

Turda: *Cucerzan Constantin (student)* ✓
Nichita Augustin (măcelar) v .< . v .
Tonceanu Gheorghe (student) .< ‘

Vîlcca: *Nicolaescu Aurel (preot)*
Diaconescu Dumitru (preot) Vasilescu
Nicolae (tîmplar)

Cadavrele celor asasinaţi au fost lăsate timp de trei zile expuse în pieţe publice. Elevii din toate şcolile au fost aduşi să le vadă şi nici copiii celor ucişi nu au fost cruţaţi de la acest spectacol.

mcnt de răscruce, oricît ar fi fost “vîntul” de vrăjmaş, “harul” şi “darul” ne-au ajutat cu oameni potriviţi şi că arareori poporul s-a înşelat, lăsîndu-se îngenuncheat de monştri.

S-au tăiat capete şi de la scaunul judecăţii au plecat la trunchiul ‘ decapitării boieri şi multi dintre cei cu păcat.

Dar, întotdeuna măsura a fost: “dreapta judecată” şi “moartea legală”.

Numai Carol al II-lea şi acoliţii săi au putut concepe moartea fără judecată, moartea pînă la al patrulea grad de rudenie şi ca nimeni vreodată, uciderea repetată:

- o dată strangulat ,
- încă o dată împuşcat din spate
- a treia oară dezgropat şi ars.

Dacă monstruozitatea mai poate fi extinsă, să caute cei câ el şi alte mijloace şi să convoace în acest scop forţele iadului.

Noi, ca români şi creştini, se cuvine să păstrăm duhul dreptăţii, cultul profundei judecăţi, constructivul .de nebiruit al înţelegerii, omenia şi măreţia dragostei pentru cei ce vin după noi.

Să lăsăm pe unul dintre victimele lagărelor şi ale batalioanelor de execuţie să le aducă celor care au fost ucişi în toate modurile posibile, din harul ce i s-a dat, un măreţ prinos, odată cu căldura inimilor, cu seninul sufletelor şi cu respectul cugetelor noastre:

IMNUL MORTILOR

Morminte dragi, lumină vie
Sporite într-una an de an,
Noi v-auzim curgînd sub glie Ca un şuvoi subpămîntean.

Aţi luminat cu jertfe sfinte
Pămîntulpînă’ n temelii Căci arde Ţara de morminte Cum arde cerul de făclii.

- Ascunse' n lut, ca o comoară Morminte vechi,
morminte noi, .
De vi se pierde urma' n ţară l7ă regăsim mereu
în noi.

De vi s-au smuls şi flori şi cruce Şi dacă locul nu vi-l ştim, Tot gîndul nostr ' n el v-aduce Ingenunchieri de heruvim.

Morii sfinţi în temniti şi prigoane ţ Morii sfinţi în lupte şi furtuni,
Noi am făcut din voi icoane, Şi vă purtăm pe frunţi cununi.

Nu plîngem lacrimi de sînge Ci ne mîndrim cu atîţi eroi, Nu! Neamul nostru nu vă plînge Ci se comunică prin voi.

Radu GYR

Post Scriptum

Mi se spune sub diverse forme că nu e potrivit şi nici oportun să fac departajarea între "şcoala de educaţie" şi "partid", şi mai ales între perioada 1932-1938 şi aceea care a urmat. .

în cuprins am motivat şi consider elucidate ambele probleme, dar pentru că se stăruie şi se accentuează că aşa provoc "fisuri" sau chiar "demolez", adaug şi evoc totodată nişte "gînduri" autorizate, care nu strică nimănui.

.. • Petru Comarnescu, încă din 1934/1935, ne aviza:

"Imperativul etic porunceşte mărturisirea adevărului, oricît de marc ar fi dezacordul între adevărurile spiritului şi fenomenele unui moment. Dar această mărturisire nu trebuie să pornească cu un caracter agresiv, sau interesat, nici să conţină o «dogmatică» artificială care să nesocotească realităţile şi nevoile maselor.

Numai astfel ideile şi criteriile se dovedesc reale şi dăinuiesc chiar atunci cînd purtătorii lor sînt nesocotiţi, persecutaţi sau ucişi. Numai criteriile şi ideile care ar fi

putut salva la un moment dat lumea şi ar fi putut da un sens superior vieţii sînt cele reale, ce pot apăsa asupra conştiinţei.”

• Mircca Eliade, de asemenea în acel timp, sublinia:

“Viata şi cultura unei ţări nu se măsoară nici cu «azi» nici cu «mîine», se măsoară cu decadele, cu veacurile. Ceea ce contează pentru un popor este acel înspăimîntător «poimîine», acea «a doua zi» după ceea ce se înlîmplă.

Mai grav decît revoluţia este ceasul cînd revoluţia s-a consumat şi istoria începe să creeze forme noi. Mai importantă decît victoria este prima zi de luciditate după victorie.

Momentele critice şi decisive din viaţa unei naţiuni, acea «a doua zi» după un marc fapt împlinit, cad, chiar prin structura lor, în stăpînirea clarvăzătorilor. Aceşti creatori de fapte au fost prosteşte maltrataţi pentru incapacitatea lor de a se integra «zilei de azi». Dar e firesc să fie aşa, căci «ziua de azi» este fără îndoială istorie, dar o istoric care se consumă, un joc de forţe descătuşate cu mulţi ani înainte.”

Şi pentru că amîndoi se referă la fenomenul **Mişcarea legionară,** el se întreabă: *

“De ce ezită unii intckduali să colaboreze trup şi suflet cu acele forţe politice care sînt pe calc de realizare? De ce nu se integrează ci mesianismului euicnlclor populare şi naţionale care zguduie actualele forme de viaţă ale ţării, visînd între altele rosturi şi alte ierarhii?”

Şi precizează:

“Aceasta doar nu mai este istoric care se consumă, ci o istoric care se face.”

Ceea ce a urmat şi mai ales în păsurile prin care am fost siliţi să ne străbatem calea mă îndreptăţesc să mai adaug:

Am fost şcoală, pentru că mişcare şi Căpitanul primordial nu urmăreau puterea, ci în finalitate transformarea şi restaurarea virtuţilor neamului, ca un deziderat de durată în timp şi de proporţii care tind către transcendent.

Am fost şi partid pentru că nu ne era îngăduit ca:

— să nu locuim temporar într-un apartament, cînd ne străduiam să construim un palat; .

- să nu folosim un adăpost pentru că luptam să realizăm o cetate;

- să nu intrăm în biserică, pentru că năzuiau către ceruri.

Dar şi şcoala şi partidul trebuie să aibă acelaşi izvor peren şi doar modalităţi de înfăptuire adecvate, utile,oporluneşi constructive, iar cu în cuprins m-am referit ia ele. "

Tot Mircca Eliade, în 1937, în articolul citat în Cuvînt[a] înainte defineşte fără echivoc, tranşant, caracterul «şcoalei» şi, dacă mai era nevoie de argumente, trăirea şi moartea Căpitanului mi le-a asigurat.

Problema “gingaşă” şi răspunsul care irită rezidă în: “dacă am fost cu adevărat”, “dacă n-am fost deloc” şi mai ales ce a fost într-o perioadă şi în alta.

Cei care ştiu “că au fost” nu trebuie să uite că Moţa, la vîrsta de 36 de ani, a mers voluntar ca soldat şi a murit în Spania, dîndu-şi conştient viaţa pentru că *n-am putut să rabd să văd cum se trage cu tunurile în biserici şi cu mitraliere în icoane cu chipurile lui lisus şi; ale Maicii Domnului.*

Tot ei nu pot uita ca niciodată în istoria acestui neam n-au fost masacrate, fără judecată, coloane nesfîrşite de tineri de elită şi mari figuri ale culturii şi virtuţilor neamului, toţi pentru un crez sfînt şi un ideal măreţ, şi că sufletele lor cer odihnă, li se cuvine recunoştinţă şi nu un “vot de blşm” şi că datorăm sub puterea blestemului să nu lăsăm adevărul sub obroc iar sufletele lor răvăşite de minciună, perversitate sati neştiinţă.

Cei care “n-au fost” dar ştiu ce a fost păcătuiesc de moarte cînd văd că se aruncă smoală pe morminte şi întorc capul sau, mai grav, cînd sînt întrebaţi sau acuzaţi că au fost, sau dacă ştiu, se cutremură şi se feresc ca de ciumă, lepădîndu-se ca de un duh rău.

Este dezgustător şi revoltător mai ales pentru cei care au stat în închisori şi ştiu ce a fost şi înainte şi după 1944, cînd marea majoritate a victimelor fuseseră sau erau acuzate de această “sugrumătoare vinovăţie”. Iar acum unii, chiar de pe “locul de- reprezentare”, se scutură ca şi cum s-ar arunca cu vitriol pe obrazul

Eu am făcut o departajare pentru că, realmente, există doi versanţi ai unui munte şi nu-i de conceput să nu ştii

pe care s-a urcat şi pe care s-a coborît.

Ne-o cer adevărurile şi ne-o impun sufletele şi interesele constructive ale neamului.

Apăr sufletele celor jertfiţi, luminez cît pot şi subliniez în modul cel mai onest că n-a fost niciodată în firea mea “acuzarea”, iar în prezent nu urmăresc să întunec perspectivele şi vele^ăţile nimănui. De aceea îmi îngădui să afirm că fără adevăr, fărS o ordine morală şi o autoritate legală, toate ridicate la -rang de necesitate vitală pentru stat, ne prăbuşim în haos. Tocmai de aceea, oricine şi mai ales cei care se împotrivesc departajării celor două perioade ar trebui să urce deasupra norilor ce au întunecat

seninul constructiv al adevărului, deasupra fulgerelor care au răvăşit utilul dreptăţii, şi astfel să folosească atributele românului, ale creştinului, duhul perenităţii, preluînd «binele» indiferent «le unde izvorăşte el şi înlăturînd «răul», iarăşi indiferent de locul unde se tîrăstc.

Să nu se uite gîndul lui Mircea Eliade: ,

"Mai important dccît victoria este prima zi de luciditate după victorie" şi că "ceea ce contează pentru un popor este acel înspăimîntător «pomîine» după ceva ce se întîmplă." Iar cu zic că ceva s-a întîmplat şi este «azi».

Oricum, încerc să fac public tot drumul pe care l-am parcurs, şi voi purta recunoştinţă celor puţini ce au fost alături de mme în acest scop, gratitudine pentru toţi aceia care mă vor înţelege şi sprijini pînă la "sfîrşit", convinşi fiind că n-am urmărit decît să aprind fie şi numai o seînteie care să arunce lumină curată asupra drumului meu, cu inima alături de neam şi sufletul înăltat către Dumnezeu.

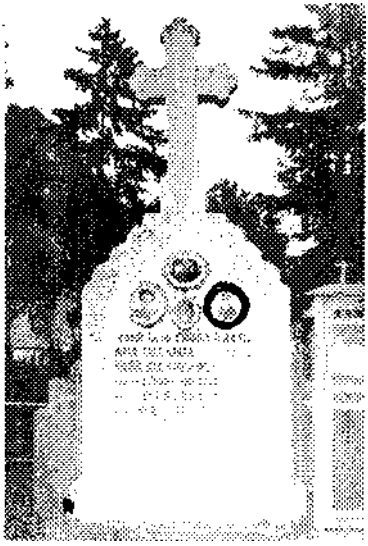

Creangă Vasile

Ucis la Roman în noaptea de 21/22 septembrie 1939. Şi aici, ca în toată ţara, ordinul indica trei victime. Printre ei erau şi eu, dar organele locale s-au oprit doar la unul, în fapt cel mai tînă'r, cel mai puţin implicat şi absolut fără*pricină. Trupul lui plăpînd a fost> lăsat pe cîmp în apropierea oraşului, lîngă drumul ce duce la Luţca.

Cei care au ordonat şi coordonat genocidul au ajuns, desigur, de mult în iad, înecaţi în sîngele victimelor şi în lacrimile celor ce i-au plîns. Cel ce a tras în ceafa unui copil care cerea, striga şi implora să nu-l împuşte, n-a ezitat, n-a auzit mai apoi bocele sfîşie- toare ale unei biete mame şi a putut totuşi astfel dormi fără coşmaruri.

Lista documentelor consemnate

Zaharia Boilă, Memorii, fontj 6, dosar 113, p. 173-174
Arhiva I.S.I.S.P.
Arhiva istorici centrală, fond Casa regală, probleme interne, dosar nr.2/1930 şi “Viitorul” din 8 iunie 1930
A. Bădescu, “Scurt istoric al P.N.L.R.”
N. lorga, “Memorii”
Colecţiile ziarelor “Adevărul”, “Dimineaţa”
Şt. Fischcr Galaţi, “Inventich Centary Romania”, New York and London 1970
Colecţia “Cruciada Românismului”
A. Călinescu, “Memorii” • *
C. Argetoianu, “însemnări zilnice”
Arhivele Statului, arhiva istorică centrală, fond Casa regală
Lothar Rădăccanu, “învăţămintele anului 1935 şi sarcinile politice ale anului 1936”
N. Lebedev, “Jelesnaia gvardia, Karol II i Ghitler”
Legaţia germană la Bucureşti, jurnal 816/37, LA. 5, către Ministerul Afecerilor Externe – Berlin)
A. Călinescu, “Noul Regim”, Bucureşti, 1939
Biblioteca Academiei R.S.R., serviciul Manuscrise, arhiva dr. C. Angelescu . ,
Colecţia ziarelor “Universul”, “Buna Vestire”, “Lumea Nouă” Arhiva C.C. al P.C.R.
Arhivele statului, Arhiva istorică centrală, fond Ministerul justiţiei, Direcţia afacerilor judiciare .
C. Encscu, “Semnificaţia alegerilor din decembrie 1937 în evo- ' luţia politică a neantului românesc”, Bucureşti, Institutul social Român, Secţia sociologică 1938
Colecţia “Monitorul oficial”, “Scînteia”
Colecţia ziarului “Dreptatea”
N. lorga, “Istoria românilor”

Colecţia ziarului “Porunca vremii”
Memorial Antonesco, Tome premier, La IlI-eme homme de l’Axe, Paris, Edition de la Couronne '
N. lorga, “Memorii”
Arhivele statului, Arhiva istorică centrală, fond Ministerul propagandei naţionale
Colecţia ziarului “Viitorul”
Hans Rogger and Eugen Weber, “The European Richt. A historical profil”, University of California Press, 1966
Pamfil Şeicaru, “Istoria Partidului Naţional Ţărănesc”
Ştefan Palahiţa, “Garda de Fier”, Buenos Aires, 1951 ’
“Akten zur Deutschen Auswärtigen Politik” 1918-1945, seria D (1937-1945), Band II, “Deutchland der Spanische Bürgerkrieg, 1936-1939. Imprimeriile naţionale, Baden-Baden, 1951
Salvattore Sibilia, “La Romania de Decibalo a Carol II”, Bologna, 1939
George Ivascü, “împotriv^fascismului”, Editura politică, Bucureşti, 1971
Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, “ 35 de ani de la marile manifestaţii populare îndreptate împotriva Dictatului de la Viena”, în “Anale de istorie” nr.4/1975 ,

Cuprins

închinare..... • 7
Cuvînt înainte..... 9
Antisemitismul .
Extremismul '
Prefaţă..... 20
introducere..... 33
I Pe piscul muntelui suferinţelor..... 39
II Familia – şcoala primară..... 43
HI Liceul Roman Vodă.....:.....47
IV Student, laşul-cetatea culturii.....58
V Serviciul militar..... 64
VI Colegii şi profesorii de facultate.....65
VII Maria.'..... 72
VIII Curentele politice.....76
IX Mişcarea Legionară..... 80
X Cazul Bciniş. Antisemitismul.....86
XI Prima întîinire cu Corneliu I. Z. Codreanu.....88
XII Mişu Stclcscu. 92
XIII Congresul de la Braşov.....•.....93
XIV Comemorarea "Ţichindcal gură de aur".....94
XV Tineri de excepţie..... 96
XVI De la "şcoală" la partid.....'.....99
XVII Congresul de la Tîrgu Mureş..... 100
XVIII Congresul de la Piatra Neamţ..... 10.3
XIX "De la restauraţie la dictatura regală" 105
Restauraţia
Poziţia partidelor faţă de restauraţie
XX Conflictul Carol – Corneliu Codreanu..... Ho
1. Gh. Duca '
Mihai Stclcscu
Moţa – Marin
Pactul Maniu-Codrcanu-Brătianu
XXI Alegerile din 20 noiembrie 1937..'..... 115

XXII Alegeri pentru Camera
încercarea lui Carol de a-i apropia
pe Corneliu Codreanu..... 118
XXIII Guvernul Goga-Cuza..... 119
Relaţiile General Antoncscu -C. I. Z. Codreanu
XXIV Declaraţia lui Corneliu Codreanu..... 121
XXV Declaraţia Rcginald Hoare..... 125
XXVI Represiuni..... 126
XXVII Planul de executare a lui Corneliu Codreanu 127
Retragerea mişcării din campania electorală
Întîlnirea Hitlcr – Carol. Uciderea lui Codreanu
XXVIII Noua Constituţie. Plebiscitul.....,..... 132
XXIX Circulara lui C. I. Z. Codreanu..... 134
XXX Arestarea lui C. I. Z. Codreanu..... 136
XXXI Corneliu Codreanu – abţinere
Horia Sima – rezistenţă..... 137
XXXII Uciderea lui Corneliu Codreanu..... 138
XXXIII Politica lui HoriaJSima..... 139
XXXIV Represalii după uciderea lui
Armând Călinescu..... 141
XXXV Previziuni ale lui Corneliu I. Z. Codreanu.... 143
XXXVI Personalităţi în cadrul mişcării..... 146
XXXVII Prezenţa cronologică şi colaborarea mea.... 153
XXXVIII Procesul asasinării lui 1. Gh. Duca..... 157
XXXIX Evocări privind viaţa şi ţinuta Căpitanului . . 159
XL Tabăra de la Carmen Silva..... 162
XLI Confruntări sufleteşti în închisoare şi-n profesie
170
XLII Procesul Martinaş..... 174
XLIII Evoluţia mişcării Garda de Fier, Totul pentru
ţară... 17« XLIV Tabăra de la Avcreşti..... 184
XLV Uciderea lui Mihai Stelcscu..... 187
XLVI Moartea mamei..... 188
XLVII Moţa-Marin..... 192
XLVIII încercări copleşitoare…..... 195
Moartea tatei; confruntări cu
mizeria, disperarea şi pe pragul
abdicăiii
XLIX Expulzarea Prinţului N¡colac.....202
L Alegerile din 1937..... 203
LI Avocat în Baroul Roman.....206
LII Redresarea.....-.....210

LIII Referendumul din 27 februarie 1938..... 215
LIV Organizarea uciderii lui Corneliu Codreanu……216
LV Procesul Iorga – Codreanu.....218

LVI Drumul în profesie..... 223
LVII Logodna. Lagărul din Vaslui.....226
LVlll Ştirea uciderii Căpitanului..... 231
LIX Viziunea lui C. Codreanu privind rolul mişcării.....
.....232
LX Din nou în libertate..... 240
LXI Căsătoria.....242
LXII La orizont al Doilea Război Mondial.....245
LXIII Cel mai important proces. La braţ cu imaginea tatei.. 248
LXIV Duplicitatea lui Carol al II-lea .....
249
LXV Uciderea lui Armând Călincscu .....
.....< 250
LXVI Orori şi asasinate pe tot cuprinsul ţării.....250
LXVII Eu în faţa morţii……•.....252
Pe plan intern ,
în politica externă
LXV Participant la tratativele cu Carol al II-lea…….264
LXVI Partidul Naţiunii – ultima încercare a lui Carol
.....270
LXVII Abdicarea lui Carol al II-lea.....272
Mişclia, minciuna şi sălbăticia.....274
- Asasinatul din 29/30 noiembrie 1938
Comunicatul oficial al autorităţilor statului